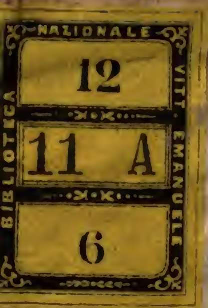

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
11 A
6

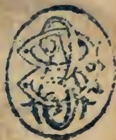
HIPPOCRATIS DE RATIO NE VICTVS IN MORBIS ACVTIS

tis cum quatuor Commentarijs Galeni.
Ioãne Vasseo Meldensi interprete.

EIVSDEM DE NATVRA HVMANA
cum duobus Cõmentarijs Galeni.

EIVSDEM DE VICTVS RATIONE
Salubrium Cõmentario Gal. Hermano
Cruserio Campensi interprete.

mor.

Venetijs in officina. D. Bernardini.
M D XXXVIII

INDEX IN LIBRVM DE VI ctus ratione in morbis Acutis.

Accessionis tpa. 90
Accessiones tertianę in morbis acutis cõsiderandæ. 391
Acetum neruos offendit. 267
Acetum vetum dolore afficit. ibidem.
Acetũ neruos vel mentem ferit. 66
Acetũ ĩ fotibus doloris lateris q̃le eẽ debet. 104
Acetũ quibus confert & quibus non. 265
Acetũ atra educit. ibidẽ.
Acida exasperant. 39
ἀκράτως quid. 257
Acria exasperant. 39
Acria omnia calefaciunt. ibidem.
Acria salsis magis calfaciunt. 317
ἀκριβῶς 169
ἄχροα 362
ἄχροοι qui. 466
ἀκροχλίασιν 256
ἀδελφοί 151
Aer dispositionẽ corporis secum mutat. 305
Affectuuʒ dignotio ad curationẽ valde necessaria. 3
Alæ nõ humectãt neq; secant 61
Alimentum datur propter effluuium. 86
Alimonia humidior q̃bus conuenit. 145
Aliorуʒ voratio præter solitum quantum laborẽ ventriculis quibusdam affert. 149
Allij natura quæ. 438
Allium aduersus crapulam. ibidem.
Alteratio corporum subita dolorem parit & quomodo gignitur. 94
Aluus cohibita quarũ ptiũ siccitatẽ ĩdicat. 54
Aluo fluente sanguinẽ non detrahes. 470
Aluus, vide etiã Venter.
Amara quare vẽtrẽ offẽdunt. 258
ἀναβρογχισμός quid. 479
Analogisticũ & epilogiũ

Alcum quomodo differunt. 379
Anginę generatio. & curatio. 362
Anginæ in vniuersum consideratio. 356
Anginę duę species. 361
Anginæ secundæ accidentia. ibidem.
Angina post sectionem venæ repurgat. 357
Aial quare perit in ꝑuatione respirationis. 364
Animā deficere ex repētinis deiectionibus periculosum. 397
Animam deficere deijciēte aluo signum per se malum. 400
ἀνώτερο 192
ἀπαρτὶ quid. 169
ἀπέρρωγε quid. 363
ἀπέπτως quid. 70
Amphōię i ęgris vsū. 351
ἄφοδον 137
ἀπηρτισμενῶ ϛqd 169
Apnœa quid. 426
ἀποπάτημα 157
Apoplexiæ vnde. 345
ἀπορία qd. 177 (175
ἀπιστῶν φρενῶν qd.
ἀπτιτο verbū. ibidem.
ἀπόστασις quid. 410
Aqua non nutrit. 271
Aqua nullo pacto nutrit. & quo pacto vires recreat. 241
Aqua nunquam quis vtatur. 271
Aqua tarde penetrat. 315
Aqua stercoris exps. 273
Aquæ vsus in morbis acutis. 276
Aqua quando bibi est idonea. 273
Aqua febris naturæ aduersissima & quando danda. 79
Aqua stomachum supinat. 41
Aqua in bilioso ventriculo corrumpitur. 272
Aquę frigidę potio q̄ta esse debet. 80
Aquæ frigidæ potio ꝑcipua causorum sanatio. 322
Aquæ potus causo. 314
Aqua p se pota in pleureticis culpa nō caret. 78
Aqua vino grauiter nocent superbibitur. 274
Aquæ in morbis acutis consideratio. 268

Aqua in acutis morbis tarde penetrat atq; in hypocundrijs diutius moratur. 235
Aqua frigida quãdo febribus exhibẽda. 237
Aqua quare iter mulsam & oximeli datur. 273
Aqua optima quæ. 270
Aqua mulsa picrocholis minus propitia. 227
Aqua mulsa quando ęgro sufficere põt. 226
Aqua mulsa subducit mediocriter. 451
Aqua mulsa, vide etiam Mulsa. (45
ἄρα δον κακὸν hr̃e qd.
ἄραδος quid. 435
Arteria quibus vlcerat & quare. 364
Arterias antiqui venas appellabant. 485
Artis ꝯstitutio ex ꝓprio rũ a cõmunibus distinctione oritur. 30
Ars medicinæ pulcherrima & germana. 22
Artis medicinæ finis cu ratio. 4
Artis medicę calũnia. 21
Artem constituentes in quo peccant. 31
Artifex optimus qs. 30
Artifici est scopus oia q̃ ad curationem idonea sunt scribere. 2
Artificiose conijcere cuius est. 162
ἀσαφῶς quid. 70
Ascites hydrops, vide Hidrops ascites. (62
Aselli pisces qbus danr.
ἄση 385
ἄσην & δυσφορίαν habere quid. 239
ἄση quibus fit. 153
ἀσώμενος 135
ἀσώδεις febres q̃. 383
ἀσώδεις 397
ἀσώδεις qui. 293
ἄση quid. 435
ἀσφυξία quid. 425
Adstringẽtia eduliavt os ventriculi roborãt, ita exiccant. 42
Adstrígẽtia exaspant 50
Adstringẽtibus quando vtimur. 44
Asperant quæ. 29
Augurũ Gręci & arabis discordia. 24 (175
Aures cur sonant ægris.
Autopyrus panis. 164

Balneorum consideratio. 279
Balnei cõsuetudo consideranda. 289
Balneũ qb' nõ ꝓfert 292
Balneum quare laborãti exhibemus 286
Balneo q tutius vti possunt. 295
Balneũ nõ vacuato corpore exhibitũ, mẽbris affectis fluxionẽ parit. (297
Balneũ, capitis caliditatem iuuat. 337
A Balneo non ꝓfestim sorbendum neq; bibẽdum; & quando. 294
A Balneo calido mixturæ sint paratæ. 283
An in Balneis abstergẽdum. 280
Balneum peripleumoniæ magis quam ardẽti febri confert. 290
Ad balneum via qualis esse debet. 282
βέλτισα quid 442
Bilis simp'r iter qd. 512
Bilis flaua vnde 146
Bilẽ flauã q̃ ꝓcreãt. 214
Bilis simpliciter dicta pallida intelligit. 377
Bilis flaua amara. 214
Bilis meat' ad ἔκφυσιν intestinum. 148
Bilis tum per clysterem tum per vomitum expurgatur 516
Bilis in intestinis quando sursum recurrit. 161
Bilis cruda flaua ẽ, acris & male olẽs: cocta pallidior & minimũ male olens. 175
Biliosa qũo spumantia redduntur. 234
Biliosa excrementa, scãmonia purgãtur 405
Biliosarum deiectionũ consideratio. 238
Biliosa cruda 388
Bilis atra vnde. 146
Bilis nigra accida 214
βλάβαι. 237
βλασφα` ibidem
Brassica partibus cõstat facultate pugnãtib' 44
βρώματα. 434
Bubule carnes melãcholica proritãt pathemata. 441
Καιροῦ appellatione qd indicat. 253
κακόχροοι q. 464

κακοήθεις morbi. 167
Calefacientia a vicinis trahunt partibus. 96
Calidū prouocat, frigidum reprimit. 447
καλούμενον & καλεῖσθαι adiuncta vocabulis, quid ostendunt. 251
Cantharides quõo propinandę hydropi. 472
Capitis fluxionibus an dãdus helleborus. 429
Capitis caliditatem balleum iuuat. 375
Capitis grauitates in ægris vnde 351
Capite dolentes ex intẽpestinis laboribus purgandi non sunt. 463
Caprinarum carnium natura 442
Capris qñ melior alimonia & quæ alimoniam his pbent. 444
Capris quãdo deterior caro 445
Carbunculi morbi calidi. 339
Carnis multa præter solitum deuoratio quantũ laborem vẽtriculis quibusdam affert. 152
Carnes calidæ an frigidis meliores. 447
Carnium caprinarum, vide caprinarum carnium.
Ad Carnis bonitatẽ plurimũ pt alim õia. 444
Carnes bubulę, vide bubulæ carnes.
κάρτα quid. 251
Casei natura & differẽtiæ. 437
Caseus deterrimus his q se potu repleuerant & quare. ibidem
κατ' ἀρχὰς quid 53
κατάγλισχραινόμενον ἀσαπέως q̃d 68
καταγλισχραίνειν quid. 231
καταγλισχραίνεσθαι quid. 69
κατακορέως quid. 136
καταλελυμένοι q. 19
καθαίρεσθαι quid 463
καθελεῖν 258
Causus morbus acut⁹. 9
Causorũ duo genera. 323
Causus ꝓprie dict⁹. 325
Causus quando fit 305
Causi causæ quæ. 312
Causum quando medici appellant. 324

Causi nothi signa. 323
Causus nothus 319
Causo præcipua sanatio potio frigidæ. 322
Causo q pot' dãd'. 314
Causus qñ reuertit. 320
Causuz subsequẽtia. 311
Causus nothus quo indicatur modo. 328
Causus qbus soluit. 318
Causus ob liberalem vini quod tethalassome non vocant popotationem genitus. 310
In Causo q̃ fugiẽda. 318
Causus raro per abscessum iudicatur. 320
In causo si os amarum fuerit vomere pfert. 316
In Causo cum liquida aluus fuerit. quid agendum. 367
In Causo quando sorbendum. 318
Causis quibus eruptio sanguinis ptingit. 322
Causus in parte & causus in toto corpore, & qñ siti oĩno parit. 307
Causæ morborum manifestę aiaduertendę. 389
κυνεγγια quid. 183
Cerealia semina q̃. 36
Cerebri ægritudines siccæ quomodo dignoscuntur 54
Cerebrum cum oleo & garo conditum pugnãtibus pstat ptibus. 45
Χαλαστικὸν quid. 333
Chirurgia quid. 8
Χλωρὸν meiere qd 132
Χοιρίον quid appellabãt veteres. 445
Χολὴν simpliciter quid medici appellant. 215
Χολὴν μέλαιναν quid appellant. ibidem
Cholera arida. 447
Cholera simpl'r quõ ab arida distinguitur. ibi.
Cholera vtraq; vnde. ibi.
Cholera sicca quibus fit. 440
Cholera quõ curat 448
Chondri sorbitio supinat stomachum. 42
Chondrus fuit tpe Hyppocratis. 36
Chondrus pituita media in sanguinem vertitur. 146
Chondrus pleuritico cibus tantum est. 98

Chondrus affectis loci/ nore nocet 41
Chondrus viscosus sed non lubricus 40
Chondr' in acutis mor bis datur 37
Chondrus crassi & bo/ ni succi. 460
Cibus, ꝑ expremẽto 66
Cibi pituita media i sá guinẽ transeunt. 146
Cibi multiplices & præ sertis facultate dissimi/ les turbationem ma/ gnam in ventre pro gi gnunt. 164
Cibi sueti, facile ferun/ tur. 150
Cibi abstinẽtiã insuetã qui facilius ferunt. 145
Cibi vel potus qui pri/ mo ingerendi. 248
Cibi ministrandi tẽpus in febribus. 368
In Ciboꝝ oi abstinen/ tia, qñ ægrum regere oportet. 158
Cibi confectio a cali/ do, humido, vaporo/ soq̃. 134
Ciboꝝ vis experiẽtia iu/ dicatur 434
Cibi notas & indicia fa ciunt. ibidem
Cibum semel ad sumẽ tes quæ incurrunt. 435
Cibãdus interdũ qs per initia accessionum. 90
Cibatis perperam quæ contingunt. 171
Cibari bis die assuetis, si non prandent, quæ contingunt. 137
Ciboꝝ varietas quando nocet. 45
Ciboꝝ exhibitio muta tionis rõnem h;. 129
Cibi offerẽdi quod na; tempus 90
Cibi offerẽdi tp̃s. ibidẽ
Cibi insueti non facile feruntur. 150
Ciborum adiectioni in tendendu; multomi/ nus, subtrahere sæpe/ numero expedit. 134
Ad Cibationẽ quæ sti/ mulaut & q̃ non. 161
Ciborum exhibitio re/ cte transferenda. 126
Cibus vitiosus vel pot' semper sibi similis ad sanitatem tutior ẽ, 120
Ciboꝝ insignis virtutis

mutatio quantum le/
dit corpora 150
Cibi porrigẽdi tempus particulare, artis ciborum exhibendorũ maximum. 460
Cibi exhibendi particulare tempus 421
Male Cibantium medicorũ ignorantia. 168
Ciborum mutatio in ægris quibus argumẽtis ostendit lædere. 127
Cyathos cereos quosdã nat Erasistratus. 276
Clyster purgationis vice quibus cõpetit. 338
Clysmatis indicatio vnde. 88
Clysteribus quare multa apponitur. 236
Clysma quãdo exhibẽdum pleuritico. 87
Clysma pingue aridam sanat choleram. 449
κοιλιακος quid. 413
Cocta medicari. 344. 368. 377.
Coctio incrassat oĩa 311
Coctioni calidum opitulatur & frigidum remittitur. 257
Coctionis signa in censu quorũ symptomatum. 202
Coctionis nomen vniuersale. 178
Coctionis notæ in sputis 56
κολασαι quid. 258
Colliquatio in ventre quare. 457
Colon aliquãdo ventrẽ inferiorẽ vocant. 458
Color flauus 132
Columbæ iuuenes non secant 61
Comparatio iusta rerũ quomõ facienda. 246
Concordia qd idicat. 22
Confectio ex iride & marrubio quibus & quando datur. 62
Constitutio artis in distinctione substãtiam habet. 30
κοινος quid. 201
Contraria cõtrariorum remedia. 38
Controuersia quid indicat. 22 (de 30
Controuersia in arte vn
Conuulsorũ in anteriorem partẽ curatio. 426

Conuulsiones in ægris vnde 351
Conuulsio cui superuenit. 394
κοπρον quid. 67
κορος quid 392
Corporis ꝯditiões. 171
κρισις quid. 58 (116
κρισιμωτερα qd idicat
Χρυσομολογος 23
Cruditas purgationé rō impedit & quare 376
Cruda quæ vocant. 172
Cruditatem morbi quę sequuntur 177
Curatio artis medici. 4
Curatio a medicis per se exercetur. 1
Curatio qd & quo modo sumenda 4
Cotis animalis quare similiter carni cōcoqui non potest. 447
Deiectio consideranda. 392
Deiectiones causo fiunt liquidæ & pallidæ. 311
Deiectiones adustæ picrocholis 144
Deiectiones biliosæ valde & sincerę quas habent offensas. 237
Deiectiones liquidæ incoctæ. 311
Deiectiones liquidæ q bus differentijs. 331
Deiectio nigra mortem indicat. 591
Deiectiones acres & inęquales habentium curatio. 456
Ex deiectionibus repentinis deficere animam est periculosum. 598
Delicta i principijs morborum facilius domari possunt. 166
Delicta prope vigorem morbi grauiora quam in principio. 166
Delisia vnde. 375
Delirium quando fore expectatur. 593
Dētiū fremitus vñ. 348
Desipientiæ vnde. 311
Desipiētiæ quæ sequi natæ sunt. 175
Detersio quo mō fit. 781
διὰ παντὸς τοῦ χρόνου quid. 371
διὰ τελετος gd ibidé. &. 195.
Diariæ febres vñ. 464
Diastole. 56

Dies prima ægritudinis consideranda. 392
Dies duo ab iudicatiōe considerandi in cibis administrandis. 57
Dies quarta in morbis maximam habet facultatem, 178
Dies quarta i acutis morbis si tertiæ similis quare perniciosa. 392
Diebus iudicatorijs mala symptomata maiorē hñt facultatem. 406
Die quarto si malū symptoma appuerit, sæpius ē piculosior. 407
Dierū paritas & imparitas in morbis acutis ppendenda. 54
Dies pares multa pollēt virtute. 293
Dies impares qui. 389
Dieta quid. 7
Δικμι quid. 102
Δι νος quid. 373
Diorismus quid. 56
Disciplinis mathematicis qd bonū inest. 21
Δυσκοιτουσι 138
Δυσεληκς quis. 294
Dysenteriæ medicamētum. 476
Dysenteria cessans quid parit. 474
Doctrina ab vniuersalibus recipit commoditatem. 408 (349
Dolor fluxiōes mouet.
Dolor omnis vires exoluit. 262
Dolor vbi gignitur & quando. 99
Ob dolores sæpius ęgri sine pulsu reddūtur, & aī deliqa īcurrūt. 188
Dolor lateris si fomentis non placetur. quid agendum. 105
Dolores lateris quib' cōueniens ē halitus. 101
In dolore lateris qñ secāda vena & quæ. 105
Dolorez lateris qui sub septo transuerso est sedant veratrum nigrū & peplium. 115
Dolores lateris ad hypocundriū tendentes nō admodum iuuat venę sectio. 113
Dolore vētrem inferiorē infestante quid agēdum. 471

Dormiẽtibus plurimũs præter consuetudinem halituosa redũdant ex/crementa. 102
Dulcia omnia bilẽ pro/creant. 114
E δέσματα 434
Edulia ꝑũũ facul tate pugnãtia ꝑ/turbant. 45
ἔκφυσις intestinũ. 148
Aegritudinis dies ꝑmus obseruandus. 390
Aeger subitam ad con/trarium mutationem non fert. 285
Aegri in morbis acutis quo mõ iterrogãdi. 390
Aegri qui potu solo re/guntur. 296
Aegrotantium faciens multæ. 388
Aegrum quare ad bal/neum ducimus. 284
Aeger nullus cum laua tur detergi expostulat nisi &c. 287
Aegros cõtinere i lecto sese non posse, quod si gnum. 381
Aegri non sustinent ta/ctum frigidæ post la/uationem calidam ci/tra læsionem. 284
Aegri in acutis morbis aliquãdo in principio declinationis alẽdi. 421
Aegre valere periculo oi vacat, & maxime ęgre valere lethale. 374
ευηθεις morbi. 167
ευηθες vlcus vñ fit. 194
ευηθες vlcus qd. 193
ευελκης quis. ibidem.
ευτρεπτοι morbi. 155
ελινυειν quid. 197
εμπιπλαν quid. 81
Empiricorum syndro/me. 416
Endemius morbus. 12
Encωrema nãle. 319
επικαιρον vlcus. 193. & vnde fit.
Epidemius morb'qs. 11
επιγινεσθαι 410
Epilepsiæ i ægris vñ. 351
Epilepsiæ vnde. 345
Epilogus trium librorũ Hippocratis 290
Epilogisticũ, & analogi/cũ qũo differunt, 379
επιφαινομενα sympto/mata 181
επισημαινειν 410

Ἐπίτασις quid. 461
Ἐπιτείνεσθαι 410
Epsema cuius nãę. 109
Ἐρυθρότητος nomen. 202
Erasistratus Hippocraté ægros inedia cruciare ait. 59 (339
Erisipelata morbi calidi.
Eruum calefacit. 59
Eruum in fotibus dolo ris lateris q̃ pôt. 102
Ἐτεροφρόπεας dies quos appellat. 389
Et nos fabaceum semp flatuosum. 46
Eudemo philosopho bilioso temperaméto bilis per sedem demit tebatur. 143
Excoctio ob calidam hu miditatem non ob sic citatem. 202
Excrementa in intestinis quomodo aliquando sursum recurrunt. 261
ἕξις quid 147
ἐξαρχῆς 169
Expositiõis scopus qs 11
Expuitio nulla quid in dicat. 54
Expurgari quid 337
Extremitatum refrigeratio in scdo causo. 316
Extrema corporis quã do prompte refrigerantur. 176
Extremorum perfrictio vnde. 349
Extremorum Perfrictio p crocholis 145
Extremitatum frigus qd indicat. 383
Faba ægyptia me diocriter refrigerat. 460
Fabaceum Etnos, vide Et nos fabaceum.
Facies Hippocratis mortifera vnde. 184
Facultates quattuor naturales. 379
Febris quid. 38
Febris natura 39
Febris remedium. ibidẽ
Febres inconstantes do nec consient sinere oportet. 387
Febris liquefaciens qũo deprehenditur. 237
Febris ex ardescéte natiuo calore suscitat. 79
Febres liqfaciétes & ta befacientes quę habét excrementa. 234

Febriētes cum liquida aluo & mētis turbatio ne quō curandi. 372
Febrientibus si quinta dies terrifica fuerit. quid. 397
Febrientes cū liquida aluo quō curandi. 372
Febres quæ per abscessus iudicantur 382
Febres ἀσώδεις quę & quo curātur mō. 383
Febre hyemali si lingua aspera redditur quid agendum. 395
Febriētis lingua si quarto die turbata loquitur & venter liquida biliosa deijcit, delirium sequitur. 407
Febriētis cum crurum tuberculis exemplum & sanatio 401
Febriēti decimoquarto die vox intercæpta malum. 405
Febrium quieti qn̄ fidē dum non est. 395
Si Febris prehēderit hominē vetere excremento descendente, vel nuper cibatum vel cum dolore vel sine dolore quid agendum. 366
Febris singultuosæ curatio & quare dicitur. 412
Febrientibus vinū aquosum maxime idoneū.
Febriū putridarū sanationis scop'. 59 (124
Febris hyemalis qd. 395
Febrientiū duorū natura diffidentiū curatio p victus rationem. 81
Febres vehementissimę quæ. 309
Febribus quibus cōfert balneum. 297
Febris ardēs, vide caus.
Ficedula qn̄ melior. 444
Flatus sursum aliquando recurrit. 161
Flauus color. 131
Fœnū gręcū calfacit. 39
Fœnum græcum quare exhibetur. 37
Fomentorum calidorū varietas 96
Fomenta calida quæ & quæ ita vocantur. ibi.
Fomenta calida lateris dolori adhibēda & eorum natura 95
Fomenta sicca in dolo-

rib' lateris ex qb'. 104
Fomentum ex milio et sale quos lateris dolores soluit. ibidē
Fomentis si dolor lateris non placetur, quid agendum. 105
Fotus ex ordeo & eruo dolori lateris 101
Fotus sicci quibus conueniunt. 98
Fotus ex aceto & orobo & sale quibus pleureticis. 100
Fotus humidi quibus conueniunt. 98
Fotus mordētes aduersus quæ. ibidem
Fotus per spongiam in lateris doloribus 100
Fotibus quare supponi quippiā d; molle. ibi.
Frigiditas extremorum vnde & quibus. 138
Frumenti nomine quę intelliguntur. 36
Furfur in fotu doloris lateris. 102
GAllorum testiculi non humectāt neq; secāt. 61
γεγυωμένοι qui, 295
γενεαλιάκοι. 25
Guttur maximā ex deuoratis dulcibus habet voluptatem. 231
HAbitus corporis quid. 147
Habitus nomine quę continentur. ibidē
Habitus p corporis cōpositione. 187
Helleborus niger ventrem subducit 425
Helleborus quibus dandus. 429
Hemorroi datum sanatio. 475
Hepar a vinis crassis læditur. ccx.
Hepar, vide ēt Iocinus.
Herpetes morbi calidi.
Hydropum duæ (339 naturæ & curatio. 452
Hydrops ascites 453
hydrops tympanias. Ibi.
Hydropi quando præsentissimum remediū sanguinis missio 454
hydropspoculū. 472. 478
Hiera ex colocynthide quibus datur morbis.
Hippocratis tota i/ (229 tentio huius libri. 299
Hippo/

Hippocrates duo. 37
Hyppochondria inflã/mata non purgant añ venæ sectioné. 358
ὑποχόνδρια φλεγμαίνοντα. 359
Hippochõdria cõpressa in quibus & vñ. 200
Ex hyoscyamo cõmoditaté percipimus. 120
Homonyma quæ. 323
Homonima duplicia. ibidem.
Hordeaceæ polente sic/cant & refrigerãt. 460
Hordeum tẽperamento frigidum. 65
Hordeũ quomodo probari debeat. 65
Humiditas cibi vehiculum non cibus est. 242
Humores pulmonum quomodo expurgantur. 210

I

ἱκανῶς quid. 236
ἰκισα quid. 126
440. 296.
ἰχῶρας tenues humiditates appellat Hippocrates. 309
ἰχῶρας. 172
ἠδελφισμένα. 151. 164
Idiotarum ignorãtia in medicis cognoscendis. 13
Ieiuni intestini siccitas quõ dignoscit. 54
Ieiunium aduersus capitis dolorem crapulã q; malum. 433
Ieiunum intestinum sitim parit. 308
ἱεροσκόπος 22
ἱερεῖα. ibidem
ἱερῆα quem intelligit Homerus 24
Ignis cuius naturæ. 41
Impransis præter solitũ & cœnantibus quę cõtingunt. 140
Inedia summa quibus consulenda 87
Inflãmationes qui statim medicamento soluere conantur quomodo peccant. 343
Inflatio quid. 340
Infrigidationes in ægris vnde fiunt 350
Interdum perpetuo opponitur. 313
Insuperabile quid. 441
Intestinis virtus circunstrigẽs & exprimẽs. 312
Intestinum in morbis

a cutis abradi interdũ bonum non est. 261
Intestinorũ abrasio vnde. ibidem
Intestinorũ siccitas quõ dignoscitur. 53
Inustio ventris vñ. 457
Iocinoris siccitas quomodo dignoscitur. 38
Iocinore adfectis nocet chondrus. 41
Iocinoris dolores non purgantur ante sectionem venæ 358
Ex iride & marrubio cõfectio quibus datur & quando. 62
ἰσχαιμα 474
ἰσχνὸν quid 362
Iudicatio morbi nunq̃ in principio. 181
Iudicationis significatus. 123
Iudicatio in distinctiõe substantiam habet. 31
Iudicãtur celeriter q. 56
Iudicatus simpliciter q dicitur. 377
Iudicatio cum ꝓpe fuerit, sorbitionem ne dederis. 381
Ab iudicatiõe duo dies adnotandi 58
Iura omnia cuius natu ræ. 5
ἰξὺν quo pacto accipiat Hippocrates 63
LAbores intempesti ui qui. 464
Labri inferioris cõcussio quid idicat. 179
Lacti quod bibitur cur mel & salẽ miscẽt. 355
Lac asinæ ad purgatione quare exhibetur, & in tãta quãtitate. ibidẽ
Lac asinæ inter purgantia omnia miti', & lacte oĩ humidius. 450
Lac asinæ purgat & cõtemperat 459
Lanà mollis fotibus dolorum lateris supponitur. 100
Languentes ab insigni victus mutatione iuuari. 156
Laserpitij natura. 440
Lassitudo vlcerosa propter quid. 309
Lateris dolori qđ p̃mũ adhibet auxilium. 95
Lateris dolor a quibus paritur. 67

Lateris dolor vt calidis fomentis dissoluatur tentare oportet. 93
Lateris dolor si sub se/pto transuerso fuerit, purgatiõe soluend' 114
Lateris dolore sub tho/race vexante, purgan/dum. 419
Late℞ doloribus quę ap ponere licet. 422
Lateris dolor, vide etiam Pleuritis.
Lauatio calida, corpus laxius & rari' facit. 284
Lauãdi qui nõ sunt. 291
Lauari qs nõ debet. 288
Lauantis cõpositio qua lis esse debeat. 282
Lauato℞ caput spongia resiccandum. 287
Lauandi cupidos si bis quotidie laueris non peccabis. 294
Lauatorum caput linteo resiccandum. 290
Laxari quibus partibus ꝯuenit & qbus nõ. 268
Lectio obscura nihil do cet. 49
Legumina omnia fla/tuosa. 438
Legumina viridia q̃ & quæ macerata. 439
Lemmata quæ vocat Aristotoles 128
Lẽs quare exhibet. 37
Lentis natura. 435
Lẽticula ex aceto' quare nõ datur pleuritico. 61
Lẽticula partibus ꝯstat facultate pugnãtib' 44
Lethargus morbus acutus. 10
Læue cui opponitur. 39
Librũ ẽẽ adornari qd. 7
Lien a vinis crassis lęditur. 211
Lieni inflammato mulsa molesta. 231
Lienis grauitas nõ pur/gatur ante sectionem venæ. 339
λύγγας λυ'γγοὺς singultus appellare con/sueuerunt. 412
λιμοκτονι'α quid. 396
Lingua quare amarulẽ/ta. 315
Lingua cur salsa. ibidem.
Lingua cur aspera ibidẽ nigrescit.
Lingua causo quare a/rescit. 312

Linguæ ſiccitas quid in dicat. 54
Lingua dulcedinis ſenſionem euidentiſſimã habet 131
Lini ſemen mollit. 385
Lini ſemen ſiccat & refrigerat 459
Linteum multiplex fotib' doloris lateris ſupponitur. 100
λειφόθυμοι qui 4̃6
Lumborũ tetanus quo ſoluitur. 425
Luctatorum cibus. 46
Lupini natura. 440
Μαλλοντοῦ προσήκοντος qd 237
μαλλονκοῦ καὶ ῥοῦ quid. ibidem
Ex Mãdragora percipimus cõmoditatẽ. 120
Mangones puerorũ facies ptiſana illinũt, 41
Mantice quid. 22
μάντεις 23
μάντεως appellatio ad quæ extenditur. 24
Manuum porrectiões vnde. 348
Manuum tremor, quid indicat. 394
Marmariges. 375
Maturantia cuius naturæ. 385
Maxillarum cõtractio vnde. 349
Maza inſueta quid ventriculo adfert. 152
Meconium quid. 478
Medicationi idoneorũ catalogus 461
Medicãdum prius quã in partem aliquam firmentur humores. 420
Medicamentis purgantibus cur ſemina boni odoris miſcemus. 120
Medicamentis purgantibus quare boni odoris miſtio excogitata.
Medicamẽti quã (uctum propinandum ſi hominis naturam nõ noueris. 118
Medicamentis purgantibus ĩ acutis morbis raro vtendum. 117
Medicamento operãte cur abſtinemus a ptiſana. 121
Medicamenta craſſos humores a pulmonibus educentia cuius na

turæ. 212
Medicamentorum purgantium natura naturis corporũ quæ expurgantur contraria. 120
Medicaměto epoto ptisanam protinus sorbere oportet & quantam 119 & quare.
Medicamenta purgantia quare timeãtur. 317
Medicamenta purgantia corpus vehementer mouentes frãgunt. 381
Medicamenta sputa educentia. 424
Medicum symptomata morbi inter se comparare oportet. 399
Medicorum ægros inedia exiccanticũ rő 119
Medicamenta ex oplo, vide ex opio medicamẽ
Medici ab euidenter offendentibus abhorreant. (ta 17
Medicinæ partes. 9
μεγαλοσπλάγχνοι qui. 216
μεγαλοσπλαγχνους quos vocat. Hippocra 235
Megalosplanchnis non idonea mulsa & qui tales dicuntur 217
Melancholicis acetũ nõ confert. 266
Mel in acutis morbis bilescit. 235
Mel longa coctione amarũ redditur. 209
Melle quare delectantur viscera. 231
Mellis ad vinum comparatio. 245
Melli quid coctura addit. 250
Melicrati cõsideratio. (dit. 226
Melicrato qñ vtẽdũ. 158
Melicratum ad crassorũ humorum expulsionẽ conuenientissimũ. 212
Melicratũ, vide & Mulsa, & Aqua mulsa.
Mẽtẽ tentari quid. 275
Mesaræi siccitas quomodo dignoscitur. 54
μετακέρασμα quid. 283
μετάστασις quid. 411
μετέωρος qui. 471
Mictus calidus & viridis picrocholis. 144
Miliũ morsu caret. 104
Miliũ quare exhibet 37

Milium in fomẽtis do loris lateris. 104
Milium siccat & refrigerat. 460
Morbos cõmittunt mutationes. 147
Morborum numerus methodo inuenit. 10
Morborum acutorum natura. 38
Morbus sua indicat auxilia. 85
Morbi humidi notę. 54
Morbus siccior varijs dignoscitur modis. ibi.
Morbi cruditas sequitur vigilias. 174
Morborum numerus p gnidios medicos. 10
Morbi acuti qui. 15
Morbus ppter quæ crudus manet. 177
Morborum qui sanguinis egent missione, deinde ab ea purgati expostulãt catalogus. 339
In morbis ciborũ mutatio declinanda. 127
Morbi ois in vigore tenuissimo victu est vtẽdum. 123.170
Morborum sanatio vnde est. 18
Morbi κακοήθεις 167
Morbi epidemij qui. 11
Morbus endemi⁹ qd. 11
Morbi sporadici plures interficiunt. ibidem
Morbi εὐτρέπτοι qui 167
Morbi εὐήθεις. ibidẽ
Morborum solutiones omnes. 41
Morborum dignotio, vide affectuum dignotio.
Morbus regius in biliosa febre cũ rigore ante septimum diẽ morbum soluit. 424
Morbi regij in morbis consideratio. ibidem
Mulsa exigue nutrit. 142
Mulsa stomachum supinat. 42
Mulsa & oxymeli quã do dantur. 185
Mulsa quando noxam adfert. 250
Mulsa añ sorbitionẽ. 53
Mulsa quibus danda & quibus non. 240
Mulsa siccat & humectat. 61

Mulsa biliosa alui' deii/cit. 233
Mulsa sitim infert. 265
Mulsæ potus quando nocet, & qñ iuuat. 249
Mulsa ciet abunde vri/nas. 231
Mulsę dilutioris nã 235
Mulsa quare causo co/cta exhibetur. 315
Mulsa vino albo tenui & paucifero quodam modo fortior, & quo/dã mõ ibecillior. 243
Mulsæ mixtio qualis es/se debet. 235
Mulsa quare clysteribus adhibetur. 236
Mulsa minus siticulosa quam vinum dulce & alia eius natura. 228
Mulsa quare a quibus/dam damnata. 240
Mulsæ coctæ ad crudas comparatio. 250. 315
Mulsa cocta & aquosa quare causo datur. 314
Mulsæ meracioris natu ra. 235
Mulsa, vide etiam aqua mulsa, & melicratum
De Mundo cõtrouersia apud philosophos. 16
Mulli natura. 209
Mustum supramodum coctum amaritudines contrahit ibidem.
Mutationes morbos cõ mittunt. 147
Mutationes ad contra/ria subitæ declinan/dæ. 149
Mutationes subite ma/gnam ægris adferunt lesionem. 150. & exem pla. ibidem.
Mutationes subitæ de/clinandæ. 127
Mutationes magnæ, & repentinæ præter con/suetudinem non par/uam sanis adferunt lę/sionem. 129
Mutationum in ventre quales offensæ & cura tiones. 200
N

Atura pro tempe ratura. 186
Nerui a quibus le duntur. 268
νεφελοειδέα 377
Numerum parẽ & im/parem in morbis attẽ dere oportet. 489

Obmutescere repẽte unde. 545
ὠχρὸν qd. 152
Oculorum cauatio picrocholis. 144
Oculi quibus cauantur & quare. 138
Oculorum constantia unde. 348
Oculorum medicamẽta. 475
Oedema. 340
Offensæ magnitudo uñ oritur. 127
Officia omnia quomõ peragenda. 9
ὀιωνίσαι 23
οὐρδιον 428
Olei calidi ad frigidum collatio. 287
Olei & aq̃ mixtura mollit & mitigat. 385
Oleum acria lenit, siccitatem emendat, & vẽtrem moderate subducit. 450
ὁμοιότροπα 116
ὀνειροπόλοι 23
Ex opio medicamenta pleuritidis doloré non sanant. 70
ὄψια morborum. 388
Orationis virtus perspicuitas vitium obscuritas. 532
ὀρθῶς quid. 156
Orthopnoea sicca qd 542
Orthopnoea sicca nõ ex purgatur ante venę sectionem. 558
Os, quib' amaricat. 137
Os vnde amarescit. 316
Oris amaritudo qbus, 144. & vnde.
os ventriculi primo sitim parit. 508
ἔξω τοῦ καιροῦ qd. 391
Oua crassi succi & boni. 460
Oua nõ humectãt neq; siccant. 61
Oua sorbilia stomachus supinant. 41
Oui condi[t]i natura. 44
Oxybaphus quid. 52
Oxycrato quãdo é opus in dolorib' lateris. 103
Oxymelitis compositio 252. 263.
Oxymeli quibus medicamentũ optimũ propter acetum. 258
Oxymelitis parum acris natura. 257

Oxymeli non conuenit solo potu vtentibus. 265
Oxymeli mediocriter acre flatum discutit, & vrinas mouet. 259
Oxymel abradit intestina. ibidem.
Oximeli valdẽ acre quos nõ iuuat & quibus dat & quale dari d̄bet. 255
Oxymeli quibus conuenientissimum. 331
Oxymeli quãdo dat. 263
Oximeli qñ i acutis morbis inutile. 260
Oxymeli parum acre p/tem intestini imã reddit humentiorẽ & facit ramenta. 259
Oxymelitis noxa. 265
Oxymelite vtendũ hyeme calido & æstate frigido. 78
Oxymeli tussis icitat. 259
Oxymeli pleuretico medicamentum. 86
Oxymeli ad crassos humores conuenientissimum. 212
Oxymelitis valde acris natura. 253
Oxymeli quibus tũ valde aquosum, tum valde acre. 384
Oxymelite quando vtẽdum. 158
Oxymelitis quantũ dari debet. 80
Oxymeli quibus datur & quibus non. 68
Oxymeli & mulsa quãdo dantur. 85
Oxymelite solo quando est vtendum. 265
Oxymelitis in vniuersum consideratio. 250
Panax quibus confert. 424
Panis in acutis ministratur morbis. 36
Panis & chondrus roborant: sed nõ humectãt, neq; secant. 61
Panis pituita media in sanguinẽ vertit. 146
Panis insuauis nisi abũde maceratus. 40
Panes subcineritij siccare possunt. 457
Panis calidus voratus, sitim infert & repẽtinã plenitudinem. 152
Panis syncomistus, & autopyrus. 154

πάντελως quid. 168
Papauer adfert cõmoditatem. 120
Paralyses. 353
Paraplexia qd & vñ. 354
Paraplexiæ in ægris vnde. 351
παρεργον ἔργον ποιεισθαι quid. 4
Passer qñ melior. 444
Pathognomonica syndrome morbi speciem ostendit. 398
Pathognomonica symptomata. 312
Paulus rhetor toto corporis habitu pituitosus bilẽ vomebat. 143
Peccata vide Delicta.
πεπεμμένον 167
πέπειρον. ibidem.
Peplium quẽ lateris soluit dolorem. 115
Peplij ad veratrum nigrum in vacuatiõis lege comparatio. 116
Pepliũ veratro nigro flatus magis discutit. ibi.
Peplij ad veratrum nigrũ comparatio. 114
Peripneumonia qd' sit non tantum noscer oportet. 159
In peripneumonijs & pleuritide quæ consideranda. 416
peripneumonia quãdo ad statum peruenit, auxilium non habet, cuž non repurgatur. 422
Peripneumoniẹ quẹ crudæ. 256
Peripneumonia quõ dignoscitur sicca 54
Peripneumoniæ eclicton. 423
Peripneumoniæ magis quam ardenti febri cõfert balneum 290
Perspicuitas orationis virtus. 332
Perturbant ventrẽ q. 43
Pestis quid. 11
Petrωnæ vict'. 18. 20. 32
Pharmaceutice 8
φαρμακεύεσθαι qd 463
φιλολουθροῦντες 294
Philosophorum cõtrouersia de mundo 10
φύσις apud Hippocratem multa idicat. 147
Phleborrhagia qd. 430
Phlegmonẹ ꝑprie mor bi calidi & quid pro

prie a medicis d ñr. 339
Phlegmonæ q duræ 54
Phlegmonę quo modo dolorem facit. 95
φλυκταιναι 404
φλυξαινια ibidem.
Prenitis morb' acut' 10
Pichrocolę naturę q̃. 266
Picrocholos quare appellat Hippocrates. 214
Picrocholis quę vsu eueniũt. 144
Picrocholi parte superiore qui. 141
Picrocholi parte superiore difficilius tolerant abstinetiam. ibidem.
Picrocholis acetum confert. 266
Picrocholis vinum dulce nõ idoneum. 215
Picrocholi præter consuetudinem impransi cibos auersantur. 158
Picrocholis quare mulsa non propitia. 227
Pinguedo omnis cõcoctioni renititur & nutritioni. 446
πυλφριεγκς 403
Pisces non secant. 61
Pisces assi assiccãt. 457
Pisces sexatiles loco mulsæ & ptisanæ quibus dantur & quomodo parantur. 62
πυθμενοθεν quid. 168
Pituitæ generatio. 146
& Genera tria. 315
Pituita media cibi in sanguine trãseunt. 146
Pituitosæ febres p abscessus magis iudicantur. 325
Pituitosi quare facilius abstinentiã ferãt. 145
πλαδος quid. 155
πλανωμενος 192
Plebeij admirantur quę non intelligunt. 398
Pleuritis morbus acutus. 9
Pleuritis qũo fit. 69
Pleuritidũ euariatio. 159
Pleuritis φ sit non tãtũ noscere oportet. 159
Pleuritidis vigentis notæ. 69
Pleuritis sicca quomodo dignoscitur. 53
Pleuriticus dolor vñ. 95
Pleuritides q̃ crudę. 156
Pleuritidis magnæ & morosæ nota. 69

Pleuritids dolorē habet, peripneumonia nō. 291
In Pleuriticis quisnam euincat humor obseruandum. 99
In Pleuritide & peripleumonijs quæ consideranda. 416
Pleuriticos mortuos q̄ re antiqui sideratos putauerint. 72
Pleuriticis quando alimonia danda. 77
Pleuriticus dolor si fomentis nō sedetur, qd agendum. 99
In Pleuritico quō succorus crassities dignoscitur. 103
Pleuritico quæ inter initia exibentur. 423
Pleuritico siticuloso qd dandum. 78
Pleuritico mortes quæ celerius afferunt. 70
Pleuriticorum dolores quando sponte desinunt & quando salubriores. 60
Pleuritico quâ parte mittendus sanguis. 417
Pleuriticis si grauitas ad lumbos descēderit, qd agendum. 366
Pleuriticus dolor a fomentis non remissus duo h bent remedia & quæ. 70
Pleuritici baln eo iuuantur. 291
Pleuriticum malū purgandū post missionē sanguinis. 337
Pleuriticoꝝ si sputū iter initia appeat, morbus breuiat, si postea producit. 56
πλημμυρις quid. 277
πλημμυρίδα facit aqua. 274
πνευματωδεις 465
πλευματωθεντες 400
Pocula meraciora quid pariunt. 433
Pocula aquosiora tarde meant. ibidem.
Polentæ insuetæ qualiter ventremculū afficiant. 152
πονος quid. 181.197
Porcelli quō edēdi. 447
Porcellorum caro qualis. 444
ποταιγίας polētæ. 154

Potu solo vtentes in lauandi. 295
Potus quibus exhibetur solus. 256
Prandere non consuetis & pransis quæ curatio. 135. & quæ contingunt. 131
Prænotio propter curationem exercetur. 3
Prænotiones eorũ sunt quæ semper vel magna ex pte fiunt. 394
Principij nomen plura significat. 180
Principiũ morbi. 53
πρoκαταρχοντα 312
πρoηγούμενα. ibidem.
πρόφασις. 71. 545. 405.
εκ προσαγωγης qd. 51
προταριχευσαντες 172
Ptisanæ laudes. 33
Ptisana facilis concoctionis. 64
Ptisanæ lubricitas quid facit. 63
Ptisana frumẽtaceis gustamentis pferẽda. 34
Ptisana iucunda. 40. & mitis mulsa melior. 43
stomachũ non subuertit. 42
Probe abluit. 45
sitimq; nõ infert. ibidẽ.
Ptisanæ viscositas humens. 41
& non astringit nõ ma leturbat. 44
& viscositas lęuis. ibidẽ.
Ptisanam quibus dare oportet. 20
Ptisana vis tũ cibi tũ medicamenti obtinet. 86
Ptisana quare sitim non infert. 65
Ptisanã ex optimo hordeo & probissime coctam esse oportet. 62
Ptisana non colata quibus nominibus significatur. 60
Ptisana ad crassorũ humorum expuitionem conuenientissima. 212
Ptisana valde cocta non flatuosa 46
Ptisana in ventre nõ tumescit. ibidem.
Ptisana q vti debent. 48
Ptisana quibus datur, quibus cremor, quibus potus solus. 205
Ptisanę cremore qui vti debent 49. 240

P.isanę cremor sorbitio est. 264
Ptisanaз quoties die dare oportet. 50
Ptisanæ quantum dari expedit. 52
Ptisana lubricissima, sitim arcet, facillime coquitur & infirmissima est. 64
P.isana tota quibus datur. 60.61
Ptisanæ cremor quibus alimentum. 531
Ptisanæ cremore quando vtendum. 91
Ptisanę viscositas continua. 41
Ptisanę lubricitatis. 40
Ptisana quando non debet dari pleuriticis. 69
Ptisana intępestiue vsis quæ contingunt. 75
P.isanæ sorbitio nisi sufficienter paretur, detrimentum adfert. 66
Ptisana quare infirmissima dicitur. 65
Ptisana haud quaquam flatuosa. ibidem
Ptisana secat & humectat. 61
Pueris propter habitus mollicieз succi perspirabili cute facile digeruntur. 347
Puerorum substantia tũ mollis tum humida pcipua exolutionis virium causa. 88
Pulmo per tusses a crassis expurgatur, & quo modo ab aquosis. 211
Pulmo a vinis crassis nõ leditur ibidem
Pulmo sitim parit. 308
Pulsuum nomẽ in quibus proferunt. 549
Pulsus capitis caliditatis multæ, signa sunt. 373
Purgantium medicamẽtorum controuersia in quo sumenda 116
Purgatio dum fit sorbere non oportet. 121
Purgatio prorsus vitanda cum adest humorũ cruditas. 376
Purgatio remedium doloris lateris. 70
A Purgatione ptisanæ minus ministratur. 122
Purulentis quæ conferunt. 476

ſ

Quarta dies in acutis morbis sit tertiæ similis consideranda. 391
Ad Quãtitatem singulorũ remediorum inueniendam, artificiosa est opus ꝯiectura. 162
Quies lauantibus idonea. 283
Quiescere in lecto, morbi coctionem iuuat, et uirtutem seruat. 385
A Repletione subita & multa abstinuit Hippocrates. 53
Respiratio pua vñ 364
In Respiratiõis priuatione aial perit. 161
Reuulsio a vacuatione est. 358
ῥιπτασμεν quibus fieri ait Hippocratis. 133
ῥιπταζονται 239
Rigor in causo. 321
Rigorem causi quæ sequuntur. ibidem
Robur ꝑ densitate. 409
Robur faciei quid indicat. 348
Ructus accidi ꝑpter qd fiant. 131
SAlsorũ vsus immoderatus causum fecit. 310
Salsa actibus magis siccant & minus calfaciunt. 318
Sali inest siccitas. 104
Sãguinis detractio quãdo 339
Sanguinis missionẽ impedit aer abũde calid⁹ & siccus, etiam si morbus magnus fuerit, & florens ætas 336
Sanguinis detractione qui non egent. 334
Sanguinis vacuandi ad mutationem vsq; ratio. 113
Sanguinis missio remediũ dolori lateris. 70
Sanguis si auferri debeat, ventrem roborare oportet. 470
Sanguinem non detrahes fluente aluo. 479
Sanguis qua mittendus parte in pleuritide, & quantum mittẽdũ. 417
Sanguinis detractio qñ hydropi remediũ. 455
Sanguis e naribus causũ

ſoluit, & quare in acu tis morbis erūpit. 318
Sāguinis miſſio in qui/ bus malis præferenda purgationi. 339
Sanguis quando auferē dusvſq; ad coloris mu tationem 106
Sanguis quando detra/ hendus. 334
Sanguinis detractione qui egent. 333
Sanguinis miſſio in in/ flammationibus præ/ ferenda. 344
Sanguinem quando de trahimus 336
Ante Sanguinis miſſio/ nem quibus fomenta conferunt. 353
Sāguinis miſſionem ſe quitur purgatio. 337
Sanguinis e naribus ſtil latio ſemp. malū. 408
Sanguinis e naribus di/ ſtillatio autumno & ę ſtate in acutis morbis quid indicat. 407
Sāguinem ſupprimen/ tia. 474
Sapere in capite ſitum habet 276
Sapa cuius naturæ, 209
Sapor dulcis vnde. ibi.
Sapor acris vnde. ibidē.
Scammonia purgātur biliosa excremēta. 405
σκυβαλον quid. 67
Scirrhus quid. 340
σκολιοτης quid. 391
σκοταδινος 378
Semidalis pituita media in ſanguinē vertit. 146
Senibus ſucci non faci/ le digeruntur. 347
Sēſio dulcedinis vbi. 232
Septi tranſuerſi inten/ tio. 341
Septi tranſuerſi inten/ tio non purgatur ante venæ ſectionem. 338
Serum lactis quibus a lacte ſeparatur. 317
Seſamoides ſuperiorem purgat ventrem. 474
Syall. porci qui. 445
συκωτα maxima & ſuauiſſima. 233
Silphij virtus iſignis. 154
Silphium præter ſolitū deuoratum quantum laborem ventriculis q buſdam affert. 151
συμπρατειν. 74

Symptomata iudicato/ria & sup apparētia. 181
Symptomata supuenientia, malitiā vel mansuetudinem morbi indicant. 399
Symptomata medicuʒ inter se comparare oportet. ibidem.
Signorū vires quo pacto æstimandæ. 399
συναγχη quid. 357
Synanchi & cynāchi nominum rationes. 357
synanchi duę spēs. 361
synāchi ꝯsideratio. 356
Synanchus, vide etiam Angina.
σιναμορα. 238
Syncomissus panis. 154
Syncopam facile incurrunt ratam habentes texturam. 186
Syncopę stomachicę qd indicant. 176
Syncopæ vñ fiunt. 184
Syncopæ cardiacæ vnde. 345
Syndrome empiricorum. 416
In Syndromis empiricorum non reperitur disciplina. 159
Syndrome pathognomonica morbi speciē ostendit. 398 (135
Syndrome plethorica.
συνεδρευοντα symptomata. 312
συνεδρευοντα id est cōsidentia causo. 311
σινεα. 238
σινειν apđ Iones qd. 238
Singultus quid. & qbus propellitur. 412
Singultuosæ febri acetum formidādū. 415
συντιμωρειν. 74
Sireon cuius naturæ.
συσρεφεσθαι quid. 344
συσροφαι morboꝝ. 343
σιτον triticum vocant. 56
Sitim quæ partes patiant. 308
σμηκτικη facultas. 229
& σμηγματω̄ dēς. ibi.
Somnus fortis quid efficit. 200
Somnus humectat. spiritumq; & effluuia cohibet. 202
Sorbitio ægris quando danda. 75. 89

Sorbitionis q; itas quo obseruatur modo 53
Ante sorbitionem vel mulsa vel vinum. ibi.
Sorbitio si detur nõ vacuato cibo, q d facit. 66
Ad sorbitiones qñ in morbis est transeundum. 198
Sorbitiõibus q in morbi principio vti debent. 167
Sorbitiones attractoriç quæ. 331
σπατιλη quid. 153
σπυραθώδη excrementa. 350
Spiritus quid. 303
Spũm offendere qd. 178
Spiritus frequens & densus. 74
Spiritus pro respiratione tota. 68
Spirituosi qui 400
Spirandi difficultas qua spiritus offendit. 177
Spiritus frequẽs & magnus quare. ibidem
Spiritus ptensio qd. 341
Spirituum protensiões non purgantur ante venç sectionem. 338
Spirituum interclusio quid. 341
Spirituum interclusiões in melancholicis sanguinis detractione soluuntur. 425
Spirituum interceptiones quid. 425. 349. 351
Spongijs lauatos reficiant. 186
σποραδις morbi. 12
Spuma quo mõ fit. 244
Sputum abunde glutinosum pleuritidis morosæ signum. 69
Sputa qñ cocta. 422
Sputum vnde summe viscosum incoctum q; efficitur. 72
In Sputis, coctionis notæ. 56
Sputum retentum frequenté spũm reddit. 73
Στηριξη quid 415
Stomachus quid. 42
Stomach' sitis pariti. 308
Stomachi munus. 42
Stomachum quç manifeste supinant. ibidem
Σποβιλος quid. 413
Sudores qui causum soluunt. 319

Suillæ carnes q̃les, 444
Superciliorum amplificatio, 179
Suppuratio i lateris dolore quomodo fit. 105
Qui suppurantur propter fortes causam his helleborus dandus nõ est. 429
TAχειας πυκνας dixit 285
ταριχευεσθαι quid. 172
ταπεινωσαι quid. 258
τεκμηριον quid. 2
τεκμαρσις quid. ibidẽ
Temporu3 saltus picrocholis. 144
Tempora quibus saliũt & quid. 137
θεομαντεις. 23
Tenuium partium qđ opus. 271
Testis intentio vñ. 329
Tetanus lumborum, vide Lumbo℞ tetanus.
Texturam habentes raram, facile syncopam incurrunt. 187
τι vocabulo cuipiã adiectũ quid indicat, 229
Timiditas ad quamuis operationem picrocholis. 144
τιμωρησαι pro βοηθησαι. 66
τιμωρητεον quid: 154
τιμωρειν quid. 73
Tympanias, vide Hydrops tympanias
Thessalus Hippocrates ægros replere ait. 59
Tragus ex 3ea fit. 37
Ad Trichωsin quæ conferunt. 474
Triticeæ polentæ contemperant. 460
Thrombis sectis quid inuentum est. 340
Tusses viscosos humores non expurgant. 211
VAcuare interdum virtus sola prohibet. 114
Vacuatio isignis i morbis acutis p̃ quę fit. 95
Vacuationes ab vniuerso animalium corpore fiunt. 112
Vacuationem subitam & multam fugit Hippo. 53
Vena caua q̃re dicta. 352
Venam brachij internã

vbi secare oportet. & quare. 346
Quibus Venæ inanite sunt, eodem die reficiē di, & eorū curatio. 140
Venæ perpetuo ex vici/nis attrahunt partibus & citra discretionē. 307
Venæ quomodo & qui bus arescunt. 306
Vena cubiti obliqua se/catur. 113
Venæ sectio in acutis morbis purgationi p̄/ferenda, etiam si dolor sub septo trāsuerso fue rit. 117
Vena cubiti humeraria quas partes tum ma/gis tum velocius va/cuat. 109
Venarum quæ in cubi/to secari solent narra/tio pulchra. 107
Vena quæ in dolore la teris secanda. 106
Vena axillaria quas par/tes cito & velociter va cuat. 109
Venæ sectio quem tol/lit lateris dolorem. 104
Vena quando secanda i'dolore lateris & q̄. 105
Venæ sub lingua quan do secantur. 359
Venulas in causo exicca ri pręgrediens cā est. 313
Venarum ἀποληψις quid. 345
Vētris distinctiōes. 457
Ventris morsus causo quare fit. 511
Ventri q̄ vtilia vina. 228
Venter quare amaris of fenditur 232
Vēter qbus exurit. 144
Ventris siccitas quomo do dignoscitur. 54
Ventris perturbatio vn de. 44
Ventri astricto mollem exhibe clysterem. 470
Ventriculuz quomodo afficiant insueta & de uorentur. 151
Veratri nigri ad pepliū comparatio. 114
Veratro nigro ad solu/tionem doloris lateris quid addendum. ibidē
Veratrum & peplium quem lateris dolorem sedant. 115
Veratrum nigrū peplio

ad iudicationem iuuā tius vacoat. ibidem
Veratro nigro soluitur dolor lateris qui sub septo transuerso ē.ibi.
Veratrum, vide etiam Helleborus.
Vertigines in ægris vñ.
Vertigo quid.173 (351
Victus rationis differētiæ maximæ. 81
Victus mutatio ī cibos vel potus in signis virtutis quid ventriculo pariat. 153
In Victu morbis acutis instituendo quæ consideranda 157
Quæ ob malam victus rationem contingunt symptomata. 172
Victus in ęgris quomodo permutandus. 171
Victus ratio Hippocratis moderata. 20
Victus species non est permutanda in acutis morbis prius quam signa concoctionis manifesta sint. 172
Victus mutandus in his qui ex sanitate ad morbum transeunt. 198
Victus ægrorum disciplina ex sanis. 127
In victu tum magis tum minus ɔsiderandū. 157
Ad Victus generis inuētionem quæ cognoscēda. 158
Victus rationis in acutis morbis controuersiæ causa. 20
Victus ratio insueta qd faciat. 432
Victus ratio, vide etiaꝫ Cibus & in dieta.
Vigilia fortis cibos potusq; icoctos reddit.200
Vigiliæ ob siccitatē. 311
Vigilia per halitum digerit & siccat. 102
Vigilias morbi cruditas sequitur. 174
Vigiliæ causo. 327
Vinoꝝ differentiæ. 103
Vinum potens celeriter corpus calfacit & caput ferit & imbecillum cōtrario agit mō.ibidem
Vina dulcia siticulosa & flatuosa. 215
Vina dulcia bilescūt.215
Vinum dulce maxime

vinorum omnium spu ta educit. 218
Vina quæ dulcia. 208
Vinum albates austerū simul & dulce. 221
Vinum dulce continuo & nigrum existit. ibidē
Vinum dulce quare febrientibus incommodum & quibus. 214
Vinum dulce ad crassorum humorum expuitionem conuenit, coctis tum peripneumonia tum pleuritide. 212
Vinum dulce picrocholis non idoneum. 214
Vinum dulce nunquam tenue exquisite neq; album. 208
Vinum quare dulce appellatum ibidem
Vinum dulce minus q̃; poteris mentē ferit. 213
Vinum dulce viscus calfacit. estq; substantia crassum. & pro crassitie tarde meat. 210
Vinum dulce inferioribus intestinis non inimicum. 215
Vini dulcis vinosi natura. 207
Vinū dulce biliosa deijcere potest. 233
Vinum dulce & vinosū quæ pariat 153
Vinum dulce in acutis morbis ad expuitionē quare idoneum. 212
Vini dulcis natura. 209
Vinis dulcibus inest vētrem mollire. 216
Vinum oligophorum quod. 244
Vinum quod aquosum. 205. 214
Vinum aquosum, febriētibus inocētius. 219. 224
Vini aquosi consideratio. 245. & infra.
Vinum aquosum cui exhibetur. 272
Vinū aquosum qd. 207
Vinum aquosum febrientibus maxime idoneum. 224
Vinum aquosum ad expuitiones conueniens post dulce. 218
Vina aquosa vbi reperiuntur, 214
Vinum polyphorū. 244
Vinum qđ vinosum, 205

Vini vinosi considera/ tio. 245
Vinum vinosum albũ austerum. 216
Vini albi vinosi nã. 219
Vinum vinosum quod appellatur & eius natu ra. 216
Vinorum differentiæ quæ ex tempore sumũ tur, sunt p accidẽs. 205
Vinorum nouorũ nul/ lum fuluum. 456
Ex vinis albis nullum ve hementer calfacit. 220
Vinum fuluum febri auxilium malum. 218
Vinum fuluum auste℞ quibus conuenit. 212
Vinum fuluum quare caput magis ferit. ibi.
Vinum fuluum du/ plex. ibidem.
Vinum sanorum qua/ le, quale & ægro℞. 273
Vinum quod gratia vo luptatis datur aliud ab eo quod ad opem ferẽ dam datur. 272
Vinum album nigrum q; preter solitum sum pta quid pariunt. 153
Vinum dilutum & me racum quid pariũt. 152
Vinum therinum & ca rynum dulcia. 208
Vinum præter consue/ tudinem potum quæ infert. 152
Vinum tibicenum & ti tacazenum aquosa vi/ bi. 224
Vinum austerum excre tiones oẽs cohibet. 161
Vinis austeris quando non est vtendum. 212
Vinum vetus liberaliter potum exiccat. 306
Vinum tethalassome non liberaliter potum causum facit. ibidem & arefacit. 310
Vinum album austerũ inter vina minime ca/ lidum. 218
Vinum dilutum ven/ tris robur exoluit. 142
Vinum, tu3 dilutum tũ meracum qd agãt. 155
Vinum sabinum imbe cillum febriẽtibus. 224
Vinum quare aquæ mi scetur: 272
Vini color nullo pacto

sua ratione vel iuuare vel lædere potest. 204
Vinum theræum & scybelites dulcia crassa & nigra. 208
Vinum nigrum sanguinem melancholicum generat. 455
Vina crassa & odora & fortia in feruidis reperiuntur regionibus. 225
Vinum crassum hepati inimicum. 204
Vinum omne habitū calfacit: sed magis quod vetus. 449
Vinum bibere minus quam cibi proportio expostulat, vētri arefacto inhabile existit. 142
Vinū siticulosū quare sputa min⁹ educat. 219
Vinum ante sorbitionem. 53
Vinum neruos vel mētem ferit. 66
Vinū meracius intestinis magis ɔuenit. 223
Vino quando est abstinendum. 275
Vini & aquæ potatiōes præter solitum mutatæ quid patiunt. 154
Vini ad mel comparatio. 245
Virtutem non exoluere melius est quam sanguinem vacuare redūdantem. 213
Virtutis imbecillitas sæpius & paulatim cibā dum indicat. 160
Virtus iterdum quid indicat. 88
Virtutis imbecillitas a medicis cognoscenda & quibus cognoscatur modis. 183. & c. 187.
Virtus quibus exoluivi detur. 184
Virtus cito in pueris laborat. 88
Virtute vna affecta, reliquę duæ afficiūtur. 185
Virtus valida vacuationi non reclamat. 88
Virtutis scopus præcipuus. ibidem
Virtus quibus modis exoluitur. 199
Virtutis custodia solam indicat alimoniā. 85
Virtutum sedes vbi. 185
Vires quæ euertunt. 241

Viscera quare melle delectant & dulcibus. 231
Viscerum pensilium opinio quibus. 144
Vnctionis in balneo cōsideratio. 291
vnitatis solutio vnde. 94
Vniuersalium varietas. 286
Vniuersalis sermo. 19
Voluptas quare maxima in gutture ex deuoratis dulcibus. 232
Vomentibus ptisana & mulsa exhibeantur. 40
Vocis generatio vbi. 563
Vocis priuatio in ægris vnde. 346
Vox intercepta decimo quarto die malū. 405
Vocis priuatio aluo deijciente malum. 400
Voce priuari in repentinis deiectionibus periculosum. 398
Vrinæ non negligenter contemplandæ. 376
Vrinæ nebulosæ q̄. 377
Vrina tenuis cruditatis signum. 376
Vrinæ crudæ & coctæ quæ. 173
Vrinæ significationes vbi. 428
Vrinæ quādo coctæ. 422
Vrina optima quæ. 423
Vrinæ quæ causum soluant. 319
Vrinæ optimæ. ibidem
Vrinæ quæ meliores q̄ perniciosæ magis in grauiter & implacide febrientibus. 386
Vrinas tenues habentes quomodo curantur. 376
Vrina quibus tenuis, his ptrahuntur febres: 382
Vrinæ defectus vnde. 327
vterus neruosus. 268
vtero nocet acetum. 267
vulpes quando melior. 445
vuluæ strangulatio quomō cognoscatur. 478
Zeæ viscositas non continua. 40
Ex Zea fit tragus. 37
Zitus quid. 416

FINIS.

INDEX IN LIBRVM DE natura humana, & de salubri victus ratione.

A Calido, frigido humido, & sicco & dolor & curatio. 37
Absolutum elementum potius apphēditur mēte q̄; subsistit. 88
Actio voluntaria. 117
Actio victalis. ibidem.
Actiones nutritiuæ. ibi.
Adolescentū & ephebo rū ætas tēperata. 173
Aerumne. 108 (144
Aetas calidissima q̄ sit.
Aestate quæ seruanda victus ratio. 168
Aetatum temperamentum. 172
Annuus morbus. 94
Atra bilis. 62
Atram bilē autūno crescere & sanguinē minui. 80
Bilis. 71
Bilis æstate crescit & pituita minuitur. 79
Calculi generatio. 143
Calculi causa. 146
Capito & Diosco. libros hippocratis deprauauerunt. 21
Causa cōmunis. 112
Causę cōmuniū verborum. ibidem.
Causę morbificę duplices. 118
Causę internæ. 119
Causę exteræ. 120
Causę morborum recentes. 151
Chanoneę. 111
Cibi pituitosi. 85
Confutatio eorum qui libellum de natura humana negant esse hippocratis. 9
Corpora nostra constare quatuor elementis hippocratis ē snia. 13
Contra eos qui dicunt de vno humore hominem constare. 32
Confutat rationes eorū hippo. qui hominem vnum esse aiunt. 31
Consideratio naturalis de humoribus. 91

Crassorum qui esse te/ nues volunt victus ra/ tio. 177
Cur philosophi quidaȝ ver calidum & humi/ dũ dixerunt idicia. 78
DE peculiaribus ele/ mentis animan/ tiũ corpore pre/ ditorum. 56
Duplex opinio eorum qui elementa commi/ sceri dicunt. 32
Duplex elementorum institutio apud eos q rationẽ sequuntur. 56
Diuersitas flauæ bilis. 61
ELementa. 5
Elementũ a pñci/ pio qd differat. 30
Elemẽta q̃ posuit Empedocles. 48
Elementa p abusuȝ. 97
Exercitationes anni tẽ/ poribus peculiares. 154
FEbrium causæ. 153
Febris ꝯtinua. ibi.
Febris quotid. 154
Febris tertiana. ibidem.
Febris quartana. ibidẽ.
Febrium ortus secũduȝ Platonem. 157
Febrium ortus ad calo/ rem referendus. 158
Ficus ex quatuor elemẽ tis constare. 53
Forme. 109
GErmani russi non flaui sunt. 171
Generatio. 45
Graciles quomodo vo/ mere debent. 186
HIppocrates filijs 105
Hippocrates p̃m elementa dixit mi sceri. 48
Homie fato functo sin gula elemẽta se ad suã naturam recipere. 50
Hominis & omniũ ani malium sanguinẽ pre ditoruȝ peculiaria ele/ menta esse sanguineȝ pituitam & vtranque bilem. 48
Humores siccitate inter se differre. 61
Humores in corpore p excellentiam calidi fri gidi, sicci, humidi di/ cuntur. 90
Hyems cor frigida. 82
Hyeme quæ seruanda victus ratio. 164

IDiotæ. 161
Infantium victus ratio. 192
Iter quomó & quando faciendum. 176
Iuuenu3 & senũ victus ratio. 171.174
LAborare. 152
Librum de natura humana esse hippocratis. 10.99
MArcor. 42
Methodus hippocratis in natura hois inueniéda. 97
Menoneia.
Melissi dogma. 29
Membrum aut corpus validissimum. 116
Membrũ validius multis modis accipit. 121
Morbi curatio ex victu. 113
Morbi vulgaris curatio. 114
Morbi ex validissimo membro. 116
Morborum acutorum curationes. 150
Mulierũ victus ró. 194
Mutatum a mutatione differre. 80
NAtura quid. 1
Nihil ab vno generari. 41
Non quę in corpore nostro apparẽt calida, frigida, sicca, & humida cómunia sunt omniũ elementa sed suprema illa, ignis aer, aqua & terra. 50
OEsi quomodo vomere dbẽt. 184
Omnes fructus e quatuor constare elementis. 53
PErspiratio. 167
παρεγχυμα 7
Pituita crescit hyeme. 78
Pituita hyeme crescit & bilis imminuitur. 81
Pituita hyeme cur vigeat. ibidem.
Platonis multa placita sunt literis non mandata. 63
Plantæ ad se trahunt qđ suę naturę familiarissimum est. 75
Plenitudo duplex. 106
Porte iocinoris. 137
Polibus. 11

Polibus author lib. de salubri victus rõne. 162
Primo genia. 7
Pro natura. 41
Pro lege. ibidem.
Primũ frigidum. 31
Pueri plurimum habẽt innati caloris. 144
Purgatiõis statu dies duplex. 149
Purgationes quæ qbus conueniant. 183
Pus. 147
Piceri non sunt exiccãdi. 173
QVadrati. 170
Qui de humana natura vltra q̃; medicæ facultatis intereſt disputant. 16
Qua de causa multi veterum libri periereũt. 23
Quatuor qualitates nõ elementa sed principia esse. 29
Qualitates quinq; sensuum. 59
Quibus de caussis steriles fiant mulieres. 47
Quare hyppocrates ęstiuum tempus coniunxit veri. 77
RArorum & irsutorum victus ratio. 201
Ratio eorum qui vnũ esse elementum asserunt. 28
Repletio. 107
Reprehensio eorum q hominem esse sanguinem tantũ volunt aũt bilẽ aut pituitam. 41
Respiratio. 167
Ruforum, nigrorũ, rigidorum, & contractorum victus rõ. 170
SAnguinis dñiæ. 62
Sanguis bifariã accipitur. 69
Sensus & demonstratio sunt iudices contro uersiarũ in artib⁹. 125
Senũ victus ratio. 174
Senum & iuuenum victus ratio. 171. 174
Singulis anni temporibus singulos in corpore dãnari humores. 9
Similatria. 7
Symmeria duplex. 57
Socratis & Phœdri de animæ natura dissertatio apud Platonem

in Phœdro. 5
Solidæ corporis partes ex menstruo sanguine sunt genitæ. 55
Socrates, Pytagoras, Cõtus nullos scripserunt libros. 63
TEmperati qui. 170
Tenuiũ q esse volunt crassi victus ratio. 181
το παμπαν .i. prorsus. 18
Thessalus. 11
Terram omnium matrem. 64
VAlidum: 118
Venarũ quatuor paria. 123
Vena caua. 127
Vestibus quibus vtendum. 176
Vere quæ victus ratio seruanda. 167
Ver medio est temperamento. 168
Victus ratio. 111
Victus ratio rigidorum contractorum ruforũ & nigrorum. 170
Victus ratio corpulentorum, mollium & rubicondorum. 169
Vinum austerum, dulce, dulce & acidũ. 188
Vomendum & venter abluendus quãdo. 182

FINIS.

CLAV. GALENI PERGAMENI IN LIBRVM

Hippocratis De victus ratione in Morbis acutis, Cōmentarius Primus. Ioāne Vasseo Meldensi Interprete.

VI gnidias appellatas sñias conscripserūt, hi sane quę ægri i morbis singulis patiuntur, & quonam mō nonnulla his eueniant, recte scripserunt, atq; ea quoq; quæ medicinæ iperitus quispiā scribere potuisset, si ab ægro vnoquoq; qualia patitur probe intellexisset. Verū quæ medicum non referente ægro ipso perdiscere oportet, multa ex his sunt prætermissa, alia in aliȷs, & quædā ad con

iecturalē cognitionē(τέκμαρσιν Græce dicunt)per opportuna.

Non solum nihil eoꝝ quæ ægri patiuntur, prętermiserunt qui gnidias scripserunt sñias: verum quoq; & vltra id quod iustum est, de quibusdam mentionem fecerunt. vt paulo post ostendam. Neq; id artis opus est, si nihil prętermiserint eorum quæ a plebe ipsa cognosci pñt. Non eteniꝫ is artifici est scopus, sed quę ad curationē idonea sunt oĩa scribere. Quapropter sæpius nonnulla adijcere quæ vulgus non nouit, erit opus, & multa q̄ huic nota sunt auferre, si nihil ad finē artis ꝓferre videāt.

2. Et *quędā ad cōiecturalē cognitionem(τέκμαρσιν dñt)per opportuna.*

τέκμαρσις est q̄ per τεκμήριον fit cognitio. τεκμήριον aũt appellāt veteres syllogisticum signum, non aũt simpl'r signum oẽ, vt in opere de coniectura & signo est demonstratum. Quæ igit̄ medicis ad hmõi cognitionem tuꝫ necessaria tuꝫ vtilia existunt, non oĩa ait

gnidijs in sententijs scripta esse: sed pr̨ termissa pleraque. 3

Cum aūt ad coniecturalē cognitionem dicatur quonā mō curare singula oporteat, in his multa aliter quā illi enarrauerunt, sentio.

Ex quo multa quæ ad coniecturalem cognitionem expedita & idonea existunt, a gnidijs medicis prætermissa esse dixit: coniecturalem quādam cognitionem asserit, qđ deinceps demonstrauit inquiens. (Quonam mō curare singula oporteat.) Nēpe qđ ad horum inuentionem vtile fuerit, id ex arte est. Sed forsan quis opinabitur prætermissas esse qų tum ad dignotionē, tum ad prænotionem conferunt coniecturas. Verꝝ res non, ita hēt, cum de necessitate in his quæ ad curationem idonea sunt, hæ contineantur. Si.n. ad optimæ curationis inuentionem nihil conferrent morborum dignotio & futuroꝝ prænotio, prorsus hæ superuacarent. Nunc aūt ꝙ conferāt, ob id com-

modæ exiſtũt.Ergo ꝙ affectuũ dignotio ad curationem valde neceſſaria ſit, recenſere non eſt opus.Nam in primis quiſnam ſit morbus dignoſcere oportet,deinde curationem ipſius ita aggredi.Q đ vero prænotio ad curationem quoq; cõmoda ſit,demõſtrauit in præfatione prognoſtici Hippocrates.Qui ergo omnia quæ ad medicinam ſpectant,cõmoda ea vel ad dignotionem vel curationem vel prænotionem eſſe dixerit,virtute idem dicit. Curatio ſiquidem per ſe a medicis exercetur.Prænotio ãt & dignotio pp curationẽ. Quo fit vt nemo finem artis dignotionem vel prænotionem ſicuti curationẽ aſſeuerauerit.Intellige aũt in pñtia℞ curationem,ſublationem morbi, non eam quidem quæ adhuc fit,ſed quę iam facta ſit.Sed de oĩbus abunde eſt ſcriptũ in eo libro qui de fine medicinæ agit. Nec expedit vt in pñtiarum quippiã præpoſtere & præter inſtitutum faciamus.(Græce πάρεργον ἔργον ποιεῖσθαι dici ſolet) vtpote qui iam veteris men

tem vel sine exquisito finis examine cognouerimus. Verũ cum & mõ alio dictio præsens plerisq; in exẽplaribus, fide ẽt dignis scripta sit, de ea mentionem facere non itempestiuum fuerit. Differt aũt ab ante scripta dictione litera vna videlicet, ἢ, id ẽ vel, vt ad hũc modũ græce sit. ὁκόταν δὲ ἐς τεκμάρσιν λέγηται, ἢ ὡς χρὴ ἕκαστα ἰητρεύειν, idest, Cum aũt quippiã ad coniecturalem cognitionem dicatur, vel quonã modo curarĩ singula oporteat. Qui ita scribunt, per τέκμαρσιν dignotionẽ & prænotionem intelligunt. & per verba hæc ὡς χρὴ ἕκαστα ἰητρεύειν, id ẽ quonã modo curare singula oporteat, curationem, nolentes eam in τεκμάρσεως nomine contineri. Qđ si ita hẽt, in ante scripta dictione qua dĩ, (Multa prætermissa sunt, alia in alijs, & nonnulla ad coniecturalem cognitionẽ per opportuna.) Non recte sanatoriam artis partem prætermisisse vĩ Hippocrates. Sed ꝙ hi rñdeant ob id resumptam scriptamq; quæ sequitur dictionem vt qđ

sanatorium est adijceret nemo est qui ignoret. Verum quoniam de re ad curationem congrua disceptatio non sit, ob eas res sermonem protrahere est superfluum. Pergamus igitur ad ea quibus quę ad sanationem vtilia sunt, docet. 4.

Atq; non ob id solum non laudo: verum quod & paucis numero sint vsi medicamentis. Nempe maximus medicamentorum quibus in morbis non acutis vsi reperiuntur, est tempestiue exhibitorum tum elaterij, tū seri, tū lactis. quę si bona essent, morbisq; quibus dari cęserent, congruerent, multo sane digniora laude erant, quod paucissima satisfacerent. Sed res impræsentiarum nō ita hēt.

Paucis quoq; numero auxilijs vsos eos ait, nisi in acutis morbis, quasi in his multa dixerint. quod sane fecerunt. Quæ vero longis in morbis dixerunt, hæc vere sunt. Nā & per tēpestiuā elaterij, seri & lactis potionem perficiunt,

Qui vero scd̄m adcrnauerūt librū .5.
hi medicę magisquæ singulis exhiben-
da sunt, percurrerunt.

Liber secundus a primo scriptus adornat⁹ digestusq; dr̄, cum institutum habens idem, plurimas dictionum easdem, nonnulla quidem eorum quæ in priore erant, abstracta hēt, alia aūt adiecta & alia permutata. Exēplum rei huius si perspicuitatem desideras, fm̄ Eupolidis Autholicum ex priore adornatum digestúq; habes. Sic & gnidias sententias a primis secundas gnidij ediderunt medici. quę nonnulla quidem haberent eadem omnia, alia vero adiecta, & alia sublata. veluti & alia permutata. Scd̄m igit̄ hūc librū, Hippocrates priore medicinalem magis esse asserit.

Sed de dieta, id est victus rōne, nihil quod effatu dignū sit conscripserunt veteres, quanquam id magnum esset.

Is curationis ductus contextusq; q; per consuetam mām efficitur, dieta, id

est victus ratio nuncupatur. vt qui per consuetas tum sectiones tum adustiones & quæcunq; alia manu fiunt, chirurgia. Tertiā ab his medicinæ partem pharmaceuticem dñt. quæ. s. per medicamenta absoluitur perficiturq;. Accusat aūt priscos Hippocrates ꝙ de vict⁹ ratione nihil effatu dignum conscripserint: idq; dixit, non ꝙ nullū qđ ad victus rationem spectaret theorema conscripserint, sed ꝙ non effatu dignum. Qualenam autem sit effatu dignum, docebit in sequentibus.

Fuerunt vero qui varios morboꝝ singuloꝝ modos, diuersasq́; hoꝝ sectiones diuisionesq́; nō ignorauerint.

Non solum varios morboꝝ modos non ignorauerunt, verum quoq; & vltra q̄; decet de his scripserunt. vt ostendam in sequentibus.

Verum morborum singuloꝝ numeros clare pronuntiare volentes non recte scripserunt. quippe cum non faci-

le numerari queant, si quis languentiū morbos alterꝝ ab altero quadãtenus differre, nullumq; morbū eundem videri, quin idem quoq; nomen habeat, coniectauerit, Mihi vero placet omni in arte animum tū conuertere tū adpellere. Nã quę probe vel recte procedunt officia, probe & recte singula peragere oportet. Quæ itē celeritatē desiderãt, celeriter adimplere, & quæ synceritatem syncere, & quæ sine dolore administrari postulant, citra dolorem oēm administrare. Cętera quoq; huiuscemodi omnia secus q̃ hi quę rē propius sūt contemplati ad meliorē formã nos redigere conuenit. Maxime aūt medicū laudauero qui in morbis acutis, vi quorū plurimi hominū enecantur, secus q̃ cæteri in melius procedat. Sunt hi igitur acuti morbi quos prisci non mina-

tim perstrinxerunt, pleuritis, peripneumonia, prhenitis, lethargus, causus, & quicunq; alij hos consequuntur morbi: quorũ febres prorsus cõtinuę interficiũt

Dixi paulo ante gnidios medicos confestim ab initio de morbis plusquã op3 scripsisse. scripserũt siquidẽ bilis morbos septe3, pari modo & paulo infra vesicę duodecim. Renũ quoq; quatuor. Stranguriæ q̃tuor. Deinde tetanos tres. Morbi p̃terea regij gñia q̃tuor, atq; tandem phthises, tres. Nempe ad corporũ varietates, quæ multas ob causas permutabantur, respexerunt, morborum identitatem haud quaq̃; contemplati. q̃uo est contemplat⁹ Hippocrates ad hoꝝ inuentionem methodo vsus. qua dũtaxat morboꝝ numeꝝ inuenire cõceditur. Methodũ aũt eam in methodi medendi p̃ncipio demonstrauim⁹, diximusq; aliquid in lib. de elementis ſm Hippocratis mentem. Habes quoque & a nobis compendio quodã scriptum vnum de morborum differentijs

commentarium. sed hoc in loco dictio nes prosequi est opus. Nempe is expositionis scopus existit. Nam si quis inter exponendū demonstrationes scripserit, sermonem ꝓtrahet, & præcipuā quæ sanationis morboꝶ cā existit, dimittet partem. partem inquam quę ad maxime letaliū morboꝶ curationem excellit præstatq; Sūma quidem præsentis dictionis hæc est, particularia vero dictionis deinceps explicabo. 9.

Cum. n. nullus communis pestiferi morbi modus passim grassatus fuerit sed morbi & σποράδες, id est sparsim priuatimq; prehendētes, & similes fuerint: ab his plures q̄ ab alijs omnibus intereunt.

Ostendit hac orone Hippocrates morbos multos vno fieri tpe: quos si pernitiosi fuerint, pestem appellant. Si vero mitiores, altera quadam indicant appellatione, epidemos vel epidemios nominantes vt epidemus morbus sit,

qui tpe anni aliquo in regione aliqua abundet insolescatq;. Pestis vero, epidemia pernitiosa. Est aūt & aliud morbi genus cōe multis. qđ in regione superuenit acceditq;, endemumq; vel endemium appellitatur quasi patriū dixeris aut vernaculum. His aūt omnibus aduersantur σποράδες, id est q̄ sparsim priuatimq; prehendunt. ægros discrepanter fatigantes. neq; ſm cōem modum constantes. Sed quidnam est qđ ab Hippocrate dr̄? (Sed morbi & σποράδες & sil'es fuerint.) Nempe contrarium dicendum fuit. Et non similes eos inter se esse. si vtiq; aliquid morborum sil'itudine & endemium & epidemum, & pestifeꝝ iudicari debuit. Duorum igr̄ alteꝝ, vel meliorem hanc scriptionē existimar̄ op3(S3 morbi & σποράδες & non sil'es fuerint.) vel sil'es eos dicere oportuit, non inter se, sed morbis ante dictis, id est consuetis : qm̄ rarius quidem tum epidemij tum pestiferi fiunt: vocati vero sporadici frequentet. De quibus & hoc in loco agetur, velu-

ti de epidemijs in lib. epidemiorum morborum, & de endemijs in lib. de aquis, aere, & locis. Nullum aūt peculiarem de peste confecit libruʒ, qm̄ ex epidemijs vnum esse illam per libros epidemiorum demonstrauit. x.

Idiotæ vero non admodum cognoscunt eos qui in hmōi ab his differunt, qui rem propius sunt contemplati.

Idiotas ait non omnino cognoscere medicos eos qui quantum ad huiusmodi morbos attinet ab his differunt, qui ꝓpius rem attigisse videntur. Qđ autem acutos dicat palam est de quibus ante sermonem fecit. xi.

Aliaq; auxilia magis laudant, vituperantque.

Neq; conueniētes, neq; laudabiles curationes dignoscere ait idiotas, sed alias magis. Quo fit vt eos nequaquā recte laudauerim culpauerimq;. Deinces tanquam eorum quæ dixit demōstrationem adijciens hæc scribit. ii.

Magnum autem rei argumentum ꝙ vulgus morbos huiusmodi sanatio=nemq́; vtpote rude plane ignoret, est hoc. nempe qui medici non sunt, medi=ci esse ob huiuscemodi morbos videtur, facile siquidem nomina discuntur quæ apud ęgros vsui esse existimata sunt. Si.n. quispiam ptisanæ cremorem, vi=numq́; hoc vel illud, & melicratum no minauerit. referre omnia eadem medi ci tũ boni tũ mali plebeijs hmõi viden=tur, Sed res ipsa secus habet. Nempe *hi quantum ad hæc attinet supramodum inter se differunt.*

Q dᵈ materijs huiusmodi eorũ quæ ad victus rõnem spectant, medici vtã tur tum boni tum mali, ob id quisnam melior sit, dignoscere nequeunt idiotę. vtpote qui discernere non possint qui nam tempestiue & debito modo præ=sidiorum materias ęgris administrent.

& quinam citra hæc. Hippocrates aũt vbi impræſentiarũ ſm pręfiniuit proœmium, a conſequentibus in oratione præſenti exorditur. 13

Digna autem ſcribi mihi maxime videntur quę q̃q̃ medicis vtilia exiſtant, tamen ignorantur. quæ inquam inſignes profectus, & inſignes offenſas adferunt. Quæ aũt ignorantur, hæc ſunt. Cur in acutis morbis medici quidã ptiſanas non colatas perpetuo exhibeant, & recte curare ſeſe exiſtiment. alij omnino contendant, hordeum, vt nullum ęger voret, ſubſequuturam inde quę in ſignis ſit offenſam veriti, ſed cremorẽ linteo colatum porrigant. Alij vero neque craſſam ptiſanam, neq; cremorẽ exhibeant, atq; ex his quidã quoad æger ad ſeptimã vſq; peruenerit diẽ, alij perpetuo donec morbus iudicatus fuerit,

Logicam magis ſpeculationem ſa-

pere vr̄ qđ ab Hippocrate in qõnem discæptationemq; ponitur. cum & sine huiusmodi speculationibus recte sanare queamus. Nempe morbos recte sanare inest medicis ex faciendorum cognitione & non ex causæ inuestigatione ob quā sunt controuersi qui varias in hmōi morbis scripserūt curationes. Est vero ꝯm veritatem id non cōmodissimum modo, verum quoq; & omnium primum, atq; quęsitu necessariū, vt procedente exponam sermone. ꝙ .n. quęstione dignum sit, qđ proponit, & quo soluat modo ante pcurrere est melius. Qđ igitur quęstione dignum sit, hinc disces. Nam de pħorum controuersia nullam habemus quæ euidens sit coniecturam. Neq;.n. si genitus mundus sit, neq; si interitus conscius, neq; si extra ipsum inane non sit, neque si infinitus, neq; si is solus vnus sit, neq; si plures, neq; quot numero si plures, neq; horum multitudo incomprehensibilis sit, aut infinita manifeste cōiectari potest. Ad hunc sane modum,

& de

& de alijs multis quæ in phia quærun tur, nonnulla quidem iudicare prorſus nequimus, alia vero non ſine magna contemplatione. Verum de ipſis quæ ægros iuuant, non ſilr eſt. Nempe etſi ad ipſa inueniēda longo opus ſit tpe, viroq; a multis diſcrepante, quę tñ ſeſe reperiſſe quidā iactant, ea facilem habere iudicationem videbuntur. Nempe ſi ægris quidem adhibita præſidiu3 attulerint, laudare op3 atq; agnoſcere ſi vero detrimento fuerint. vitare atq; repellere. Quæ vero nihil auxilij vel offenſæ effatu dignum præſtiterint, in neutrius horum rōne cenſere cōuenit. Sed ſane medicos ab euidenter offendentibus abhorrere op3. Si ergo paru3 exuperantibus inſiſtāt qui quouis mō ab initio ſunt opinati, nihil miru3 videri debet. In his vero quę admodum receſſerunt, atq; vſqueadeo vt a quibuſdam laudentur, ab alijs culpentur, admirari quiſpiam eos poterit, qui valde offendentia extollunt, vel eos qui vere iuuantia vituperant. Id ſane eſt quod

Hippocrates particulari vno exemplo proponit. Dictum autez & id nec secus ipsius solutio ab Erasistrato in i.lib. de febribus, paucisq; & euidenter. vtpote qui Hippocratē plane est secutus. Per currens etenim in lib. pręfato medicos tum eos qui aduersissimum febrientibus victum præscribunt, tum eos qui longis inedijs ægros ipsos conficiunt, atq; Petronam ipsum qui tum carnes tum vinum exhibebat. In textura sermonis hoc infert pacto. In multis igit valde magnis plagis decidebant. si autem febrietes oēs ex tali curationis mō male liberabantur, qui ita curabant, a curatione desistebant. Sed vt vr̄ nō febribus omnibus opem fertis sanationis modus. Laudandi igr̄ cum Erasistratus, tum alij q qōnē hanc proposuerūt & solutionem eius scripserunt. laudandus quoq; & qui præ cæteris eam proposuit. Scìueris præterea & eā non magis de acutis morbis q̄; de alijs omnibus proponi soluiq;. Nempe rn̄sio de omnibus cōis est. Non.n.in acutoruз mo

do, verum quoque & morborum alio rum curatione controuersi fuerint me- dici. atque ob id longo tpe sua in cibi exhibendi regula permanent, ꝙ non- nullos ab ea euidenter iuuari vident. In cæteris aũt qui nihil inde auxilij re cipiunt, cito quidem & ægros occulte aliquid deliquisse suspicantur. q̃; q̃; id non fit, sed qđ retulit Hippocrates in li bro de fracturis: vbi agẽs de his qui fra cturas cuȝ vulneribus perperam ligãt, atque ob id lædunt, ait. Non. n. deliga tionem cãm esse existimant, sed aliud qddam infortuniuȝ. Sic & eos in vict⁹ rõne opinari par est. Qđ aũt præsenti in orõne recensuit Hippocrates, id pa lam est, vbi quis eam secum cogitans bis & ter legerit. Nempe ex particulari exemplo cõem doceri sermoneȝ com periet. quem & vniuersalem vocare cõ sueuerunt, non Philosophi mõ, verum quoque & prope oẽs Logicæ artis nũ imperiti. Erasistrat⁹ ergo aduersissima rum meminit victus rõnum. Hippo- crates vero relictis monstrosis alienisq́;

ad moderatiores se contulit. Monstro sæ etenim alienæq; vere sunt tum quæ per inediam fiunt summam, tum quę per repletionem immoderatam. qua vtebat Petronas. Moderatæ vero quarũ meminit Hippocrates in acutis morbis, ab insignibus exibentur medicis. Quidam.n hordeaceam ptisanam in his administrant, alij cremorem duntaxat, alij ne hunc quidē in acutis morbis ante iudicationem, sed tpe interiacente solos exhibent potus. aquā melicratumque, etsi opus sit oxymeli. Cõtrouersiæ igitur cã est quā Hippocrates ipse in sequentibus exeq̃tur, & quã ab Erasistrato in primo de febribus bñ enuntiari asserebam. Est aũt ea q̃ aliq solo ptisanæ cremore indigent, alij hordeacea ptisana, & alij horum neutro, sꝫ poti⁹ solis ad iudicationẽ vsq; feliciter seruant. Demõstrabit aũt in sequẽtib⁹ quinã hordeacea indigẽt ptisana, & q ptisanæ cremore, & qui neutro horuꝫ.

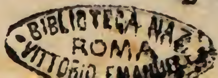
14 *Sane q̃ones huiusmodi proponere medici non consueuerunt: neq; forsan*

si proponantur, soluuntur.

Q đ primus Hippocrates quæstionem hanc proposuerit, solueritque, ex hac notum euadit dictione. Neque. n. inquit, tales quæstiones proponi a medicis ꝯsueuerunt. Q đ si & eas quis fortassis ꝓposuerit, solutio nō reperietur.

15 *Calumniam vero vsqueadeo grauē patitur apud vulgum ars tota, vt nullo pacto medicina esse videatur.*

Hac quoque in orōne ex particulari exemplo rem quandam vniuersalem docet. Nēpe in primis qualemcūque ingredientium exercitationem cōtrouersia, iustam ignorantiæ suspitionem ondit. Secūdo concordia ipsa, iustam magnamque cognitionis spem demonstrat. qđ nimirum mathematicis disciplinis valde cōtulit. Neque. n. discipulos solū alliciunt, credulosque reddunt. verum quoque & apud idiotas sese verissimas existimandas præstant. Mathematicis igitur demonstrationibus vsos ait, qui euidēter quippiā

& citra quāuis ambiguitatem demōnstrauerunt. Sed controuersię rōnem diligenter in sequenti orōne prosequit.

Quapropter acutissimis in morbis vsqueadeo dissentiūt inter se artifices, vt quæ alter porrigit optima esse existimans, ea alter mala esse putet. atq; fere ob id vaticinationi, quā græce μαντικὴν vocant, ars ipsa similis esse videatur. augures siquidem alitem eandem si ad sinistram volauerit, bonam faustamq; esse putant: si ad dextram, malā infaustamq;. Talia quoq; in aruspicina quam ἱεροσκοπίαν dicunt, videntur, alia in aliјs, sed vaticinantium nonnulli contraria sentiunt. Dico aūt speculationem hanc esse & pulcherrimā & germanam, propter quamplurima & commodissima quæ in arte comperiuntur.

Μαντικὴν appellauit Hippocrates οἰωνιστικὴν & ἱεροσκοπίαν, θυτικήν &

plerisque appellatam. quam vere anti qui alij ἱεροσκοπίαν vocant, ꝙ ἱερεῖα, id est hostias inspicientes qui in ea scientia graues & prſtantes sunt, ex ipsis ventura prænuntient. ἱερεῖα aūt scim⁹ appellari oīa quæ dijs ad honorem exhibemus, quales sunt quæ litantur victimæ, quarum extra inspicientes ἱεροσκόποι, id est aruspices prædicunt. Eos vero qui ex auium volatu augurant, quos οἰωνιστὰς & οἰωνοσκόπους, id est auspices appellat, nunc μάντεις, id est augures appellauit Hippocrates, quanq̃ μάντεως nomen & μαντικῆς de omnibus quæ ita prædicunt artibus proferatur. Nempe μάντεις vocantur, & ἱεροσκόποι & οἰωνισταὶ & qui appellant γενεθλιακοὶ. & qui per notas futura prædicunt. Prſterea & χρησμολόγοι. id est fatidici, & θεομάντεις, id ē diuini vates, Sūt qui & ὀνειροπόλους, id est somniorum interpretes a poeta appellatos inter μάντεις, id est vaticinantes collocāt, Sed constat Hippocratem solos οἰωνιστὰς appellare μάντεις vt poeta ap-

pellauit. Nam is in plerisque sui operis poetici partibus οἰωνιστικὴν artem ven turorũ pnotioné esse demõstrat. Quõ & in primo Iliados circa initia ait, ἀλλ᾽ ἄγε δή τινα μάντιν ἐρείομεν ἢ ἱερῆα, ἢ καὶ ὀνειροπόλον, καὶ γάρ τ᾽ ὄναρ ἐκ Διός ἐστι, id est, Consulamus itaque augurẽ quempiam, aut aruspicez, aut somnio rum interpretem. Nempe & ab Ioue ońduntur insomnia. ἱερῆα quidé di cens, ἱεροσκόπον, ὀνειροπόλον vero qui circa somnia versatur. μάντιν autem οἰωνιστὴν, id est augurem auspicemque. Sæpius etenim in suo opere poetico huius meminit in maximis rebus, diui nandi ẽt arte per alites vsus. Sed forsan hæc & quam decet plura de huius nominis μάντεως appellatiõe dicta a nobis sunt. atque ob id ad quod dr̃ transi re iam est tempestiuum. Quod. n. ait Hippocrates, tale ẽ. Qui diuinatorias artes prosequuntur in particularibus multis nihil minus quá medici discordant. Vidi equidem aliqñ augures in volatilibus ipsis quos dextros & sini-

ſtros memorauit Hippocrates, diſcor-
dantes. Alter arabs erat, alter Græcus,
atque ex Aſia nr̃a. Arabs dicebat dex
tram alitem, laborantes mulieres ſerua
re ſiniſtram viros. Qui vero ex Aſia
nr̃a erat, dextram alitem in viroꝝ mor
bis apparentem: interrogantibus ipſis
ſi ſeruaretur, aſtruere interrogationem
recenſebat, ſiniſtrā vero denegare. In-
terrogabam præterea eos ſi qūocunq;
volantem vel dexteram vel ſiniſtram
alitem pollere eadem ſignificandi fa-
cultate dicerent, nihilque differre puta
rent, ſi aut celſiſſima aut terræ propin-
quiſſima, aut media volaret. Et ſi me-
dia, an ſi propius vel celſiſſimam, vel
infimam, vel adhuc inter has mediā.
Pari modo & ſi auis vel ꝓpinqua vel
longinqua volaret, anne in his nulla
foret diſtinctio. Arabs eas nihil ea quę
vel in altitudinem vel longitudinem
vel latitudinem eſſet diſtātia diſcrepa-
re rñdebat. Græcus vero de ſymmetro
diſtinguebat, dextro & ſiniſtro. Aſſere-
bātque ab auguribus hæc ſcripta eſſe,

atq; immoderatas distantias modera-
tis contrarias. testesq; in eam rem libros
Apolletis, Athenæi, Cheræmonis, Ar-
temidori Phocæ, atq; aliorum multorum
qui in augurandi arte clari essent, pro-
ferebat. Deprehendi proculdubio ara-
bem & confusum & a distinguendi ar
te alienum: græcum vero distincte lo-
qui, & artificem esse. Nempe artis quæ
suorum theorematum iudicium per ex
perimenta hz, dissidentia ex distincta,
& indistincta rerum explicatione orit.
Quod ab Hippocrate edoctus græcū
augurem in auium volatu artificiosum
magis videri iudicaui: qppe qui & ex
abundantia quod celebratissimos augurum
testes exhiberet, fide dign⁹ magis erat.
Cum vero arabs plurimos ægrotantiū
quibus vera prædixerat, testes citaret,
succedentis vt plurimum euenti subse
cuti cām pronuntiaui. Nempe si auis
dextra moderate distans viros seruat,
immoderate vero distās fœminas: sint
aūt plures quæ immoderate distent,
vna vero dumtaxat quæ moderate, iu

re quidē multis succedet ex animi sen tentia, paucis vero non succedet. Graecus aūt alias adijciebat distinctiones, quibus etsi dextra auis immoderate di [illegible]ret, interdum tn̄ seruandum virum laborantem declararet. Nēpe qui mol le & muliebre studium exerceret, velu ti & sacrificulum mulieris schemate ser uari dicebat. rursumq; & id ab optimis scriptum esse auguribus demōstrabat. Adde ꝙ & alias quasdam adijciebat distinctiones, in quibus arabs nihil in telligere videbatur. Retuli hæc pp se quentem dictionem quam nemo con uenienter exposuit, sicuti neq; eaȝ quę ante scripta est, vbi ait. (Quæstiones sane hmōi proponere non consueue runt medici, neq; forsan si proponant solui reperiuntur,) Nā cum inquit gręce τοιάδε, latine hmōi. i. quæ ita dissi dent, quidam de ptisana sola perperaȝ intellexerunt: alij aūt paulo his melius de victu acutorum, alij de omni sim pliciter victu, alij vero de curatiōe vni uersa prioribus quidem melius, sed ne

quę adhuc absolute. Cām aūt totius dissidij quæsiuit Hippocrates in omni arte quæ experimentis iudicari possit. Q đ aūt id ita habeat, manifeste p sequentem condisces orationem.

Nempe & ægris omnibus ad sanitatem magnum quippiam pōt, sanisq; ad securitatē, seseq; exercitātibus ad bonū habitū, atq; ad qđ quilibet voluerit.

Sermo præsens eos arguit qui Hippocratem existimant præscriptam dictionem de ptisana sola proposuisse: eosq; qui de victus rōne siue acutoruʒ morborum, siue simplr̄ vniuersa factū id putant. Pari mō & eos qui de curatione vniuersa problema esse existimauerunt. Nempe prior oro quæ ita hʒ, (Nempe & ægris omnibus ad sanitatem magnum quippiam pōt.) Eos arguit qui de ptisana atq; alios qui de sola vel acutorum vel morborum aliorum victus rōne antecedentem orationem esse opinantur. Neq;.n. ægri oēs a sola victus rōne curantur: cum multi sint

qui manuum opera & medicamento rum adminiſtratione indigeant. Quã propter neq; de ptiſana ſola, neq; ẽt de ſola in acutis morbis victus rõne, neque de ea quæ ſimplr̃ morborum eſt omnium ſermo Hippocrati exiſtit, neque de ſola ea quæ ex his oritur controuerſia: ſed de omni ſimplr̃ arte quæ experimentis tum diſcerni, tum iudicari nata ſit. Qui etenim cõem vniuerſalemq; locum ſententiæ quendam reperit, ex eo quę particularia ſunt iudicat. Particulare autẽ vnum eſt & quod de ptiſana medicis in controuerſiam venit, ſicuti & qđ de victus rõne nõ acutorum mõ, verum quoq; & morborũ aliorum, atq; ẽt quod gñalius eſt de curatione vniuerſa, & qđ adhuc hoc generalius vniuerſaliusq; eſt de omni corporis prouidentia, & ſi ſanorum ea fuerit. Nempe & hi ea indigent arte, non quæ ad conſequendam ſanitatem pręcæpta tradat, ſed ad præſentem conſeruandam. Qđ non pretermiſit Hippocrates cum inquit, (Saniſq; ad ſecuri-

tatem.) Nempe vt talis seruetur, securitate est opus. Vtilé quoq; ait esse speculationem & his qui exercitantur ad habitum bonum. vt enim ęgrorum curatio ea quæ nunc ab Hippocrate proposita est speculatione indiget: sic & sanorum securitas, vt præsens sanitas conseruetur. Sic & sese exercitantium prouidentia vt bonum habitum consequantur, Hæc igit oía artis sunt. Sed qđ serie continuata dr̃, ad oēm extenditur artem. Quidnam etenim est qđ ait, (Et ad qđ quilibet voluerit?) Nempe augur, aruspex, musicus, rhetor, & artifex oís simplr cām eius quæ in sua arte reperitur, controuersiæ vnam esse existimat: cum. s. vnusquiq; ex particulari vniuersale facit. In sane & in auguribus factam controuersiam deprehēdi. eumq; qui veriora loqueretur iudicaui. atq; ob id augurum memini arabis & græci. Nempe artis oís constitutio ex propriorum a cōibus distinctione oritur. Qui.n. hæc distinguere pōt, is optimus censetur artifex. Vt aūt con

ſtitutio,ſic & iudicatio in diſtinctione ſubſtantiam hēt. Nempe fallūtur qui artes conſtituunt,cum qđ cuipiam cō tigit,id vel in oēs vel in plures q̄; oportet extendunt. Quod ſiquidem nulli prorſus cōtigit,nemo id in tali arte perſuadebit ſibi verum eſſe. Nam in hoc vere oritur controuerſia cum vnuſqſque rem ſibi perſuadet, nō circa illud qđ aſſumitur confingiturq; contentioſe litigans.qūo nonnulli de quibuſdā ſecus q̄; ſentiebant,fecerūt. qūo & qui proponunt ambiguum eſſe vtrum vigilamus dormimus ue aut ſapimus inſanimus ue. Qđ ſi manifeſtum eſſe id indugeať, vtri ſane magis vera loquūtur,anceps inquiunt eſſe, an qui vigilant his qui dormiunt, vel quam inſanientes qui non inſaniunt. Nullus ſiquidem qui ſibi rem perſuaſerit aut q ſecum opinatus fuerit,ita ſermones facit: ſed qui contentioſe litigat, ſecuſq; q̄; ſentiat facit. Quidam autē in arte medicinali res nouas quidem ſunt aggreſſi,cum rebus prioribus melius q p

piam inuenire nequiuerunt,sed vulgi affectionem quam Hippocrates recē suit,intellexerunt. Nempe qd' externum inusitatumq; est,& nōdum si vtile est intellectum,laudāt magis q̄; assuetum quod vtile esse est cognitum. Sunt qui ob victus suauissimi affirmationem persuadentes ægros alliciunt, doli vafriciæq; non ignari:sed id pp lucri gloriæq; cupiditatem, aggrediunt. Dicta ergo ea quę verbis fit controuersia,quam viri hmōi inter se habent, q̄ ꝫm rei veritatem est cōtrouersia:ea oritur ꝙ enuntiatio non distinguatur,sed de pluribus q̄; oportet,vel oibus tanq̄; similiter habentibus efferatur. Atq; ob id iuste laudandus venit Hippocrates qui de sola ꝫm rei vetitatem meminit controuersia:quam qui artem constituere aliquam volunt patiuntur,cum secum suaq; in anima differenter opinantur,& non verbis subdole simulatis id agunt ob gloriæ vel lucri cupiditatem. Nullus.n.qui animi consilia vere per experimēta iudicat,Petrone victus

ctus rationem recipiet carnes assas administrans vinumq́ nigrum in his qui acuta laborant febre, neq; in tanta siti ita temperans vt cotulæ aquæ vigesimam porrigat partem. Talia siquidẽ diętemata absurda sunt, duorumq́ alterum existit. Nempe aut ꝙ externa sunt, vafris ab hoĩbus exercitantur pa ranturq́: aut summam pp admiratio nem id agunt, si plane soli veritatem reperisse existimauerint. Quę vero ab Hippocrate scripta sunt, ea in prudentibus viris qui vere artẽ constituere stu dent reperiri pñt. cum non maxima sit læsio qñ quibus non opꝫ offeruntur. Talia igitur distinctu difficilem hñt eã quę experimentis conficitur iudicatio nem: quæ aũt valde differunt, facileꝫ. Controuersiam igitur in his quæ parũ inter se exuperant, iudicare, & quibusnam ptisana sola exhibenda in acutis morbis sit, & quibus hordeacea, & qui bus nullo pacto id faciendum sit, sed potꝰ solus ad iudicationẽ vsq; porrigẽ dus sit, dmõstrare Hippocratis ĩtelligẽ

tia e dignu. De Ptisana. 18.

Ptisana igitur frumentaceis gustamentis recte praeferri mihi videtur in acutis morbis. eosq; qui eam praetulerunt, laudo. Nempe viscositas eius laevis, continua, iucunda, lubrica, & mediocriter humens, sitim minime infert, & si quid ablui eget, probe abluit. Nō astringit, non male turbat, neq; in ventre tumescit. Nempe inter coquendum quoad maxime potuit intumuit.

Orationem hanc tm̄modo legisse mihi videntur qui librum hunc de ptisana inscripserunt. veluti procemij partem primam qui aduersus gnidias sententias titulum fecerunt. Nam Hippocrates in secunda procemij parte non amplius gnidios medicos contra agere: sed sese ad curationis acutoruȝ morborum exercitationem conuertere est visus. Tertia aūt procemij pars quā hucusq; percurrit, ad eam quae victū morbis acutis praescribit, artem spectat, Ne

que tñ ad eam solam est accommoda verum quoq; & alteri qui vniuersalior sit, subiecta est sermoni. Demonstraui mus aūt in his quos in scripta ꝺ fractu ris articulisq; parauimus commētarijs Hippocratem subiectos specialesq; ser mones pro alijs quibusdam vniuersalioribus obsignare consueuisse. doctrinamq; vniuersalium ex ipsis quæ tanquam exempla constituit efficere. Neque. n. ita ab instituto receddit, neq; sæpius præcipit qđ multoruꝫ cōe existit. Quo aūt modo in ptisana sermonem fecit, cām eius quæ de ipsa est contentionis tum vestigans tum decernés, sic & de omni acutorum morborum victu rectam tulit sniam. Quinēt & de venæ sectione & purgatione, & tum glandis tum clysteris vsu: de cataplasmatis item, fotibus, vino, aqua mulsa, oxymelite & balneo, non parua inter medicos exorta est controuersia. Quę oīa libro in hoc percurrit Hippocrates methodo vna quam nuper dixi. vim cuius ignorasse visi sunt, qui se empi-

ricos noīauerunt, diorismis, id ē distin ctionibus propria a cōibus separātes. Consueuerunt aūt diastolas magis q̄ diorismos appellare sermones eos, qui quod proprium est, a cōi separant distinguūtq;. Iam ergo quæ ab Hippocrate de ptisana dn̄r, videamus. Videntur ergo mihi (inqt) priores medici frumentaceis gustamentis prętulisse in acutis morbis ptisanam. Frumentacea gustamenta intelligit quæ ex frumento fiunt. frumentum aūt Græce σι'τον hoīes appellant, maxime quidem triticum, sed iam vna cum tritico, tum hordeo tum zea vescuntur. Appellationē vero ad plura extēdētes, cerealia quoque appellata semina connumerant. lentem videl3, fabam, lupinum, cicercu lam, panicum, milium, pisum, fœnum græcum, auenam, tipha3, cicera, & quę cunq; id genus alia. Horum igitur omnium frumentaceorum gustamentorum, cætera quidem vulgo damnantur q; protinus magnum inferant detrimentum. Panis aūt vnus & chondrus

in acutis administrantur morbis. Lens siquidem & milium, & fœnum græcũ tanquam medicamenta ob quosdam ventris morbos exhibentur, & non tanquam nutritura cibaria. Ptisanam igitur recte prælatam esse ait fumētaceis eduliis, pani. s. chondro & zeæ, ex qua fit tragus appellatus. Nempe eorũ qui chondrum tpibus Hippocratis nondũ fuisse existimant ignorantiam argues tum ex quibusdam antiquis comicis qui chondri meminerunt, tum etiã ex Hippocrate ipso qui in libro de victu salubri de chōdro ipso mentionem fecit. Nam etsi liber ille Hippocratis nō sit, sed vel Euriphontis vel Phaontis, vel Philistionis, vel Aristonis, vel alterius cuiuspiam ex antiquis (nempe ad multos librum hunc referunt) sane omnes hi hi veteres viri sunt, atq; ex eis quidam & Hippocrate antiqores existũt, alij vero tpe ipsi⁹ vixerũt. Loquor autem de Hippocrate Heraclidæ filio qui librum hunc confecit. Nam auus ipsius Gnosidici filius, Hippocrates,

quorūdam iudicio nihil oīno scripsit, aliorum vero snīa duos scripsit de mēbris fractis & articulis. Quare aūt ptisana frumentaceis edulijs non perperaʒ anteposita sit, ostendetur per ea quæ ipse infert inquiens. (Quæcunq; etenim ad acutorum morborum sanationem insunt bona, nulli alteri inesse cōperies.) Recte aūt iudicabis, si & acutorum morborum nām & prisanæ vires cognoueris. Natura igitur acutorum morborum est, vti ipse pauloante dixit, vt horuʒ febres oīno sint continuę. febris vero ortus caloris natiui ad igneūm est conuersio, vt alibi demonstrauit, & nunc manifestabit inquiēs. (Ex thorace siquideʒ incipit, atq; ad caput flāmam mittit.) Præterea in libris vulgarium morborum, febrem magnam ignem vocare consueuit: quasi non aliam habeat nām præter q̄; ignis substantiam. Si igitur contraria contrariorum remedia existant, sane febris peculiare remedium vt virtute tum refrigerante tuʒ humectante sit, opʒ. Id nāqʒ

febris naturæ quę & calida & ſicca eſt, contrarium erit. Talis ſiquidem naturę eſt ignis. Præterea cum febres & ex humorum putredine oriantur, non paruam diligentiam adhibere opʒ vt quicquid ex ipſis concoqui poſſit concoquatur: & qđ iam exuſtuʒ ſit, neq; amplius concoqui poſſit, euacuetur. Q đ ſi febriētibus ipſis cibi vſus ſit. qui hęc efficere queat, ſi ēt facile tuū coquitur, tum diſtribuitur, iam oīa hæc quibus eſt opus habuerit. Q uænam igitur ſit ptiſanæ virtus!, ex Hippocrate audiamus, (Viſcoſitas, inquit, læuis eſt.) Lęue, exaſperanti opponitur. Exaſperāt aūt acria, acida, & aſtringentia: acria ſane oīa calfaciunt, vt eruū, fœnumgræcum. acidorum cætera quidem dimittere opʒ: ō oxymelite vero eſt dūtaxat agendū. Dimittanť pari mō ex aſtringentibus pira agreſtia, & meſpila, & q̄cunq; hmōi, atq; ex frumentaceis lens & ſilīa. Exaſperantium igitur malitiā ptiſana effugit, vtpote quæ læuorem non tactu ſolum verū quoq; & facul-

tate habeat.Est item & viscositas eius (continua.)Est siquidem in omni parte sibiipsi sil's pp exactam coniunctionem. qđ zeæ nullo inest pacto. Laudatur præterea non paꝝ qđ in ptisana (iucundum & mite existit,)qđ immiti iniucundoq; opponitur.id est qđ dum. sumit,insuauitatem quandam facit.sicut deniq; & panis insuauis ē, dum sumitur,nisi abunde ipsum maceraueris, madefecerisq;.Imo & ita superatur ab ea quæ in ptisana est iucunditate,quæ mandi non indigeat, sed potuum instar sorberi possit.Neq; paruæ est conditionis ptisanæ(lubricitas,)præsertim cremoris.Pertrāsit.n.thoracem in nulla ipsius parte quippiam dum transit, relinquens.veluti faciunt quæ in meatibus infarcta adeo obstruāt,vt vix absolui possint Q đ accidit viscosis oīb⁹. excæpta ptisana.Hinc sane q̄ ex chondro fit sorbitio,qđ quidē viscosum sit, habet:sed lubrico est destituta.Ptisanę aūt inest & lubricum & detergens.qua pp medici ad detergendum eum qui

in ventre infarctus est, humore, vomitib⁹ exhibito ptisanę cremore veluti & aqua mulsa, vtunt. Crudā quoq; ꝑterunt ptisanam pueroꝝ mangones, faciesq; vt vitiosos cutis exterat colores, illinunt. Quod aūt in ea deterforium existit, id & ad deiectione₃ est idoneū, distributionéq;, præsertim vbi ex sima hepatis ad gibbam transmeare deat, quæ distribuitur alimonia. Hic eteni₃ infarciunt quæ crassi succi sunt, & q̄ tenaciter collæ modo adhærēt. Atq; ob id chondrus nō in affectis iocinore solum maxime nocet: veꝝ quoq; & in his qui viscus hoc nullo qdem pacto læsum, sed cum meatuu₃ angustia naturaliter afformatum hn̄t. Qui igitur ita natura affecti sunt, ipsis tum viscosa, tum crassi succi oīa infarciunt, atq; opplent: atq; ob id grauitatem in eo viscere sentiunt, cum hęc distribuunt. Præterea ptisanæ viscositas (humens est) sed non vehemēter, vt aqua & melicratum: sorbitio item ex chondro, & ea quæ sorbentur oua. Nempe ea oīa

ſtomachum languentibꝰ ipſis ita manifeſte ſupinant, vt ſubuerſum ipſum eſſe exiſtimēt. Vꝝ ptiſana humectare quidem valet, ſed ſtomachum ſubuertere non pōt. Stomachum aūt hoc in loco intelligere opꝫ, vt huiuſce tpis hoīes dicere conſueuerunt, non meatum ventriculi tm̄modo, veruꝫ quoq; & os ipſius. Quod ſi imbecillū fuerit atq; exolutuꝫ, manet diutius in eo qđ ingeſtum eſt ſupnatans. Sed ꝯtrarium vſu euenire natum eſt, vbi a cibo aliquo boni ſucci reductum, quod continetur expellit. Nempe humor ꝓtinus ab ipſo recedit, & coquitur, atq; quod ita expulſuꝫ eſt deijcitur. Nec ſecus q̄ crudum manet, tardeq; cedit quod in ore ventris ſupernatat. Nempe partis huius munus eſt appetere, non concoquere. Quæ igitur aſtringunt edulia, vt ventriculi os roborant, ſic & plus iuſto exiccant. Pari modo & q̄ ex chondro paratur ſorbitio vt humectat, ita & ſupinare nata eſt. Ptiſana igitur humectantium vim aſſecuta, malitiam

effugit. Deinceps ptisanam (sitim minime inferre ait Hippocrates,) maximum quippiam & hoc esse in his qui corpus tum exurunt tum siccant morbis testatus. Hac sane occasione ptisana q̄ aqua mulsa longe melior existit quāq̄ abluendi bonitatem quam deinceps huic inesse ait, sibi aquæ mulsæ nacta fuerit. imo si ptisanam aq̄ mulsæ comparaueris, ptisanam ipsam in acutis morbis & superiorez & melioris conditionis esse reperies. quod procedente ostendaz sermone. Nam de ptisana sermonem absoluere est tempestiuum. (Probe siquidem abluere) dixit cū adiectione. (Si qd ablui egeat) quasi non in oībus acutis morbis ꝓbe abluente vtamur edulio. Nempe cætera oīa quæ de ptisana dicunt bona morbis oīno prosunt acutis: sꝫ abluendi bonitas qbus ventrem subduci volumus, vbi cib⁹ in via moratur est idonea. Probe igitur abluere febrili affectioni neq; tanq̄ contrariū, neq; tanq̄ familiare auxilium vnuꝫ vtile existit.

sed bene tanq̄; symptomatis alicuius emendatorium correctoriumq;. Deinceps inquit, (Neq; astringit, neq; male turbat.) viscositas. s. ptisanæ. sic etenī sermonem de ea inchoauit. Nō astringere aūt qbusdam maxime bonū existit. Nemo siquidem astringentib⁹ vtit cibis, nisi vel pp symptoma quod animi deliquium inducat, vel pp īmoderatum ventris pfluuium. Cogunt siqdem constringuntq; corpora, viasq; tū distributionis, tum alimoniæ, tum ei⁹ quæ foras fit perspirationis conniuere faciunt. quas reclusas apertasq; esse cōducit. Quod āt non turbet, id est, nullam dum concoquitur faciat perturbationem, in laudem & ipsum præstat ptisanę. Perturbatio aūt huiusmodi ex multis paritur edulijs: his quidē ventrem mordentibus, alijs vero inflantibus. Alijs item quæ pugnantib⁹ facultate partibus cōstant, quod tum in lenticula tum in brassica repitur. Nempe solidum ipsarum corpus ventrem cohibet, ius aūt ipsum pritat, subducitq;.

Sic & q cerebruȝ cum oleo & garo cõ diunt totum ex ipsis tum dissimilare, tum sibijpsi pugnans efficiũt: cerebro quideȝ stabili & tarde meante, mixtis vero ipsi ad deiectionem excitare ido neis. Pari modo & de ouo dicendum, siue cum melle siue cum sale, siue cuȝ garo adsumatur. Nempe qđ ex ipsis constat, differentes hȝ facultates. Iura item fere oĩa. Quapropter & circa ser monis initia viscositatem ptisanæ lau dans inquit, (continua.) quod sane ci- tra totius in partibus oĩbus similitudi nem non fit. Verum in præsentia huic verbo turbat adiecit hoc aduerbiũ ma le (sic græce δ'υταράρασον κακο̃ν) ptisa- nam non turbare haud quaq̃ȝ simpli- citer asserens, sed male adijciens. Nihil enim ciboꝝ concoctioni, q̃ȝ hoc ipm aduersatũr magis. Quo fit vt qui de concoctione scripserunt, ciborum va- rietatem p̃sertimq; vbi varijs constent facultatibus nocentissimam dixerint, vtpote quæ ingesta ipsa probe conco qui ꝓhiberet. Obseruant id maxime

tum qui luctantur, tum q legitime certant. Prandio siquidem panem dũtaxat edunt, in cœna veto carnem. Plura de his enuntiarem nisi scirem te inuenire ipsa posse, qui ex his quæ de cõcoctione in cõmẽtariis de facultatib⁹ naturalibus dicũtur sis instructus. Cõmẽtarios aũt huiusmodi si neglexeris frustra in his versaris. Q uapropter de perturbatione huiusmodi supersedẽs, ad oium vltimum me transferam, qđ ab Hippocrate de ptisana adhuc loquente dĩ, (Neq; in ventre tumescit. Nempe multos ptisanam ꝙ flatuosa esset dãnantes haudquaq; ignorãs nõ abs re adiecit. (Nam inter coquendũ quoad maxime potuit, itumuit. Q ua sane adiectiõe crimen, ꝯtrouersiamq;, simul & purgationem significauit, coctionemq; edocuit. Scribit quędam & nihilominus de coctione in sequentibus, sed in pꝛ̃sentia tantillum hoc sermoni de ptisana adijciam. Ptisanam si valde coxeris, cibum haudquaq; flatuosum efficies. Etnos aũt fabaceum

(ita Græci dicunt)neq; si tribus coxeris dieb⁹ flatu viduum orbatumq; reddideris. Nempe ex propria substantia quod flatuosum est,hз,non aũt ob diminutam coctionem veluti ptisana. Sunt qui ab ipsius coctione ocyus recedere consueuerunt,potissimũq; diuitum coqui. Terunt siquidem crudam eam,atq; deide parum calfaciunt. Nõ enim coctam dñis offerunt. Sed de coctione ptisanæ vt dixi rursum dicet. Nunc autem posteaq; vires ipsius demonstrauit,deinceps vsus distinctiones docebit.ad quem & ego me conferam,vbi me in sequentibus absolutu⁊ sermonẽ de ptisanæ ad aquã mulsam & alia cõpatione p̃monuero. 19.

Qui ãt in hmõi morbis ptisana utetur,ne uno quidẽ die uasa ut ita dicam inaniri permittat,sed ab usu eius nequaq̃ desistat,nisi uel pp medicamentũ vel clysterẽ,eum desistere opus sit.

Soluere incipit quod quæritur. Sed qm̃ dictionem ipsam non exacte iter

pretatus sit, ob id obscurũ ambiguũq; reddidit sermonem. Quapropter vt quonã maxime expositus modo nihil obscuritatis hẽat, referre conabor. sermonemq; ab initio hoc repetã pacto. Quænam est causa discordiæ cur in acutis morbis alij quidem ptisana hordeacea vtantur, alij solo ptisanæ cremore, alij ne hoc quidẽ ad morbi vsq; iudicationem? hoc sane est problema. Sed solutionem deinceps audi. Qui acutis laborant morbis, alij quidem a cremore solo, alij a ptisana ipsa, alij ab horum neutro iuuãtur. Sed sane ĩmodestius de omnibus morbo acuto laborantibus tulit medicorum vnusqsq; sñiam, non considerata ea quæ in oĩbus esse debuit experientia. Sed distinguam ego demonstraboq; quinam a ptisana iuuantur, quinam a cremore solo, & quinam neutro indigeant. Tota igitur ptisana vti debent ex acuto morbo laborantibus, q neq; alio quopiam ante vtuntur remedio, quale vel per sectam venam, vel ventris subdu-
ctionem

ctionem, vel quippiam simile fieri solet, neq; etiam eis insit quod periculuz minetur symptoma. Cremore aūt, qui aliquid tum fallacius, tum periculi magis particeps habent. Quos vero vel sanguinis missione, vel purgatione vacuare expedit, vet etiam dolores sedare: his non ante vel ptisanam vel cremorem dabis q̄; quippiam coruz quæ dixi feceris. Sane hæc Hippocratem p̄scripsisse oportuit, & ab vnoquoq; singularium incœpisse: atq; hoc pacto futurum sermonem obscuritate omni viduum priuatumq; fecisse. Verum qm̄ id non fecit, non absq; causa obscurus abiecto cōueniente ordine est effect⁹. Nos autez dictiones ipsius sequuti, reducamus vnamquamq; ad ea quę ante dicta sunt capita. atq; in primis diligentia adhibita pn̄tez exponamus dictionem. Quare me latius explicanté Hippocratis dictionem,, simulq; & verba aliqua gr̄a perspicuitatis adijcientem audito. Qui igr̄ ægrotantes ptisana in his morbis reficit (dicam aūt pau

lopost quinam ea vtantur) ijs quidem nulla die vasa inaniri vt ita dicam permittat, nisi desistere debeat vel pp medicamentum vel pp clysterem. His ergo si bis dederis, cum opus habuerint, bene facies, atq; quantum corporis tolerat virtꝰ. Explicabo aūt tibi scopos quibꝰ attētus vel p vētrē vel p venas ipsos euacuabis, aut fotibꝰ cataplasmatis ue vteris. Quos si pdixisset, deinde vnūquemq; seriatim resumens conuenienti exposuisset ordine: nō obscurus fuisset sermo ipsius. Nunc autem qd interrepit, interlabiturq; semper, ad finem vsq; persequi cupiens, vbi sermonem non parum suspensum esse voluit, iure obscurum fecit: Vera aūt me loqui deprehendes, si dictiones singulas oēs claras manifestasq; īueneris: orōnē vo totā incōpositā & ob id obscurā. 20.

Proinde qui bis die cibari consueuerunt, bis ptisanam dare oportet. qui semel, semel quidem primo die detur: deinde ἐκ προσαγωγῆς, *id est sensim*

paulatimq́; si fieri põt, bis quoq; detur si quid putas adijciendum.

Bis cibandos ipsos inquit qui bis cibari consueuerunt, idq́; si adsumendi necessitas fuerit. Q ŏ si semel tm̃ cibari consueuerunt, ptisanaꝫ bis dabis, ab ipso quidem semel incipiens, sed paulatim ad bis ipsum procedens. Nempe ἐκ προσαγωγῆς, id est sensim, id declarat. Fitq́; res hoc pacto. Semel quideꝫ dabis qŏ satis sit, sed minimum sit qŏ secũdo exhibeas. Deinde paulatim augebis, idq́; efficies donec ambas æquari alimonias continget. Sed nondum sermonis huius fides huic patet qui librum hunc Hippocratis legit, ꝙ neq; ab ipso est præmonstratũ quinam sint qui commode ptisana vtantur. Verũ vbi mediocriter ęgrotantes ab ipso ita cibari prædixero, paulopost & Hippocratem ipsum velle id demonstrabo. Atq́; hæc tibi sit præsentis huius dictionis expositio. Sunt auteꝫ pleriq; qui dictionem hoc scribant pacto, (Qui se

mel cibari consueuerunt, semel quidẽ prima die dandum sensim paulatimq; ꝙ si fieri potest, bis quoq; detur siquid adiiciendum putes.) Sed mente caret dictio hæc. Naz ꝙ prima detur die sen sim paulatimq; fieri non potest. cũ sen sim ipsum pluribus ingestionibus fieri natũ sit. nõ semel, neq; statiz ĩ pria. 21.

Verum inter initia neq; multam, ne que crassam admodũ dare oportet, sed quantũ & ob consuetudinẽ, & ne mul ta vasoꝝ inanitio fiat, ĩgerere cõuenit.

Qui Hippocratem replere ægrotã tes asserunt ꝙ his qui citra periculum agunt, bis quotidie ptisanam dare iu- beat. si quod in dictione retulit, consi derarent, seipsos condemnarent. Tm̃ siquidem sorbitionis dari præcipit, q̃z- tum alimoniæ corpori & ob consuetu dinem & non multa fiat vacuatio, ad- ministrari conuenit. Si igitur ptisanæ oxybaphum. i. cotulæ quartam partẽ quæ quotidie ad septimaz vsq; vel no nam diem exhibetur, minoris esse fa-

cultatis q̄; id quo alunt nutrimentum faterentur, mea sñia a nugis sese cohibuissent. Sed paulopost id declarabo. atque in pñtia verbum hoc inter initia quod græci dñt κατ' ἀρχὰς, exponā. Neque.n. morbi principium id significat. Sed ex eo gñalius audi significatum. Nempe cum ægrotans primum ptisana egere videbitur, tunc protinus neque multam, neque admodum crassam dato. A multa siquidem & subita tum repletione tum vacuatione abstinuit Hippocrates. 22.

Verum dandę sorbitionis quantitas hoc obseruabitur pacto. Nempe si morbus siccior quam vt quispiam existimet fuerit, non multum dare oportet; sed ante sorbitionem, vel mulsam vel vinum vtrum magis auxiliaturum putaueris, propinare cōuenit. quod autem modis singulis iuuare possit, dicetur.

Morbus siccior varijs dignoscit̃ modis, quāquam vniuersalem cōemq; ra

tionem habeāt eandem. Peripneumonia quidem & pleuritis atq; oīno qui tum pulmonem tum asperam arteriā infestant morbi, cum nihil ab affectis expuit partibus: iocinoris vero vel mesaræi vel ventris vel ieiuni, vel intestinorum, vel lienis, vbi aluus prorsus cohibita sit, aut pro necessitate excernat tum sicca, tum aridiora & in sese conuoluta spirasq; referentia excrementa. Morbi tum arteriarum tum venarum dignoscūtur linguæ siccitate, & ea quę totum corpus occupat ariditate. Phlegmonæ pari modo fiunt durę in his q̄ tum foris tum conspicue apparent vlcerib⁹, vbi. s. nulla ex ipsis sanies effluat. Sæpius & in oculis phlegmonæ et duræ oriuntur nihil excernentes. Cerebri ṗtereą ægritudines, q̄ neq; p nares, neq; p palatū expurgātur, iure optimo siccę dicuntur. Et sane superfluitatū nihil excernere siccorum omnium morborum notam esse non ignoras. Non immerito igitur Hippocrates humectantium aliquid ante ptisanam adsumi iu

bet. vt vel aq; mulsam vel vinum, tanq; hęc q; aq magis humectēt. Sed qm̄ vires ipsorum sese narraturum pollicetur, ob id & nos eorum quæ ad aquā est comparationem, in eam differem? libri partē quæ hoꝝ vires edocet. 23.

At si os madescat, & quæ a pulmone expuūtur, talia sint qualia esse oportet, sorbitionis quantitatem vt dicā summatim augere conuenit. Nempe *quæ citius magisq; madescunt, iudicationis denūtiāt celeritatē. q vero tardius minusq; tardiorem significāt iudicationē.*

A morborum siccorum genere ad eos qui contrario pugnant modo conuersus, deinde memorato citra omniū adiectionem vno, narrationem eius cō mune omnium eiusdem generis exēplum ratus, non absq; causa obscuritatem fecit. Nempe os madescere, & talia a pulmone expui qualia oportet morbi non simpliciter sunt humidi notæ, qui omnino ī omni sit corporis par

te: ſed cum cuiuſpiam eorum quæ reſpirationi ſubſeruiunt inſtrumentorū affectione. Ob eam rem vt dixi dictio Hippocratis obſcurior eſt reddita. Sed quod ab eo enunciatur, verum omnino eſt: ꝙ ſcilicet quæ per ſputa veluti oportet excreta expurgantur, celeriter iudicantur. Contraria vero duorum alterum ſubeunt. Nempe aut in perniciem, aut in lōgum finiuntur tempus. Ergo qui probe expurgantur, his ptiſanam dare oportet, non vt virtutem roboret modo: veꝝ quoq; & his quę per tuſſes ex pulmone fiunt humidorum expuitionibꝰ opem ferat. Nempe verba hæc qualia eſſe oportet, coctionis hn̄t notas. de qbus abſolute diximus, tum in his quos de criſibus tuꝫ in illis quos de tpibus morboꝝ fecimus cōmentarijs. Præterea & in expoſitione aphoriſmi illius vbi Hippocrates quonam oporteat modo ex apparentibꝰ prænotiones facere oſtendens ſermonis exempluꝫ pleuritidem ſcripſit hoc pacto. (Veluti in pleuriticis ſi ſputum

inter inttia protinus appareat morbū breuiat. si vero postea appareat, producit. 24.

Et hæc quidē p se talia partę pluri ma existunt. Sed multa quoq; & alia popportuna quæ præmonstrāda sunt, prætermittuntur, quæ postea dicētur.

Dixi & ego sermoni huic deesse nō pauca quæ ad distincte definiteq; loquendum cōmoda existunt. de qbus & ipse agere pollicetur. Sed in præsentia de his solum, vult intelligere quæ dicta sunt. Ea siquidē per se talia sunt qualia ipse percurrit. 25.

Et quāto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad iudicationem vsq; dare oportet: sed maxime duos ab iudicatione dies, quibus vtiq; vel quinto vel septimo, vel nono fieri debeat morbi iudicatio. quasi dierū tum paritas tum imparitas perpendenda sint, Post hoc autem mane sorbitionem dabis, sero autē

ad cibaria tete conferes.

Κρίσιν, id est iudicationem nunc dixit vel perfectam morbi solutioné, vel permutationem eam quæ vsq; ad eo insignis sit, vt æger periculum omne euaserit, Duos autem ab iudicatione iubet ad notari dies vt & eos q diebus tum paribus tum imparibus fiant accessionum circuitus obseruemus. Contingit siquidem interdu3 vt tanq̃; soluto exacte morbo ægri confidant, cibentur deinde negligentius, & eius quæ per circuitum repetat accessionis occasionem præbeant. Tutum igit est etiam si morbus iudicatus fuerit, ad duos vsq; dies diligentem victus rationem qua æger vsus fuit, seruare. Præteritis autem ab iudicatione dieb⁹ duobus, iam securum est plenius cibare, sic vt neq; mutationem eam quæ vniuersim subitoq; fit, efficiamus, sed mane quidem sorbitione3 demus. postea vero dimittente die iam & frumentacea exhibeamus alimēta. Constat igitur Hippocratem languentibus ipsis

neq; aliud quippiam ante præfinitum tp̄s nuper dictum dare, neq; panē, sed ptisana oīno contentum. Quod ægrū satiantis replentisq; nō est, sed potius, si quis vitio vertere voluerit, tenuius quam op3 cibantis. Verum ita cibare neq; tenuius iusto est, neq; plenius q̄; oportet: sed exuperantiaꝝ exacte est mediu3, & maxime laudabile. Quod aūt ita cibare sit medium, argumento est eorum qui contraria vitio vertunt, contentio. Quo ē numero Thessalus eiusq; sequaces, tanq̄; ægros replente3 accusant Hippocratē, Erasistratus ꝓo tanq̄; fame necantem. Nempe quę ab Erasistrato in primo de febribus aduersus Apollonium, Dexippumq; Hippocratis discipulos dicuntur, calumniam habent eius qui per famē fit cruciatus, qui ad Hippocratem magistrum refertur. Sed sane Erasistrato ignoscendum magis, vtpote qui similia dicat: cęteros vero qui Hippocratem ægros replere aiūnt, viros Thessalo dignos eē est existimandum: qui neq; aliud quippiam

scriptoꝝ Hippocratis, neq; q̄ de victus ratione ꝓferuntur, nouerunt. 26.

Talia autem parte plurima prosunt his qui protinus tota vtuntur ptisana.

Siue totam, siue hordeaceam, siue ptisanam simpliciter dixerit, vnum & idem ex tribus his significatur vocabulis, ptisanam vnoquoq; non colatam significante, Nempe si a decoctiõe qs ipsani colauerit, deinde cremorẽ separauerit, dederitq;, is neq; tota, neq; hordeacea, neq; simplr̄ dicta vti ptisana dicetur, sed solo ptisanæ cremore. Rursus aũt in pręsentia memorabo quinã sint, qui ptisana tota ab initio vti debeant. breuisq; erit memoratio, nisi segniter desidioseq; quæ prædicũtur audieris. Si ergo quæ expuuntur vtilia fuerint, ægerq; neq; medicamẽto neq; clysteri egere videatur, ptisana hunc cibare iubet. Sed propositi considerationẽ adiecit inquiens. 27.

Dolores siquidem pleuriticoꝝ confestim sponte desinunt vbi aliquid effa

tu dignum tum expui, tum expurgari cœperit. Nempe & purgatiões longe perfectiores existunt, minusq; purulenti ita fiunt, quam si quis aliter ctbaret. Præterea iudicationes simpliciores faciliores & minus reuersoriæ.

Probe autem hæc oia a ptisana fiunt, tuz q humectet, mediocriterq; incidat quæ expui debent humida, tum demum q virtutem roboret. Concurrentibus siquidez vtrisq;, ocyus expurgantur, qui respirationis instrumẽta infestant humores. quos qdem & humectare & secare põt ptisanę modo aqua mulsa: sed virtuti robur non addit. Cõtraria aũt pollent facultate & panis & chondrus. Nempe virtutem quidẽ roborant: sed neq; humectant, neq; secant. Q uod neq; alteri cuipiam inest eoꝝ quæ medici languẽtibus dare cõsueuerunt. verbi gratia. ouis, galloruz testiculis, alis, piscibus, iuuenibus colũbis, & quæcũq; id genus sunt. Q uare

qui lenticulam ex aceto confectam pleuritico in ea morbi declinatione q̄ nihil aliud quā coctorū expuitionem desideraret, exhibuit, is non immerito languenti ipsi qui sequēti nocte suffocatus est, mortis occasionē dedisse, est visus. imo lenticulam nemo qui mentis compos fuerit, dederit. Qđ si æger aquam mulsam ptisanamq; fastidierit, pisces saxatiles sūt maxime idonei, ex aqua scilicet & marrubio & anetho & sale parati: atq; ex non saxatilibus aselli. Sȝ antea oxymeli ꝓpinare oportet. neq;. n. id stomacho aduersaꝛ, nisi affectis in languente neruis, & in muliere, vtero. Quod si oxymelitis loco medicamentū aliud dare volueris, dabis eam quæ ex marrubio & iride fit, confectionē. Nempe hæc si per se cuȝ mulsa bibatur, maturat probe quæ tū in thorace tum in pulmone sunt superflua, atq; ad expuitiōes ꝑparat. 28.

Ptisanam autem ex optimo confectam esse ordeo oportet, atq; quampro

bissime coctam, & maxime si non solo vti debeas cremore.

Probatissimum hordeū prius quā experiaris, ex eo solum quod & plenū sit, & nihil rugosum in se hēat, iudicabitur. Sed experientia iudicatum p de coctionem deprehendetur, vbi s. plurimū intumuerit, & succum fecerit plurimum. quod stabile ratumq; facultatis ipsius est argumentū. Nempe qđ ab alendi bonitate sumitur, id scientificum non est, neq; perpetuo verū, q̄q; vt plurimum insigne egregiūq;. Ptisanam aūt perpetuo optimam esse iubet: sed maxime si non solo vti cremore velimus, verum & ipsa tota. Quare autem id præcipiat, manifeste declarauit cum inquit. 29.

Nam preter reliquas ptisanæ facultates lubricitas eius ne hordeum cū deuoratur noxam inferat, efficit. neq; enī adhæret, neq; in recto thoracis manet tramite, ...ευ eum vocant.

Hippocratem ἔξιν vt plurimum q̃dem εὐθυωρίαν, id est rectum tramitē. Interdum autem & φορὰν, id est delationē dicere non ignoramus. Quod autem ptisanæ haustæ per thoracem, tum rectū iter tum delatio ad ventrē vsq; per stomachum fiat, liquido constat oībus. vultq; Hippocrates in ea re nihil ipsi adhærere. Nempe cum multa in thoracis pulmonisq; affectionib⁹ existit caliditas, quod adhęret arescitq; adeo pertinaciter obstruit, vt vix absolui possit, id ciborum fastidium quodda[m] & sitim facit. 30.

Lubricissima autem est, sitim maxime arcet facillime concoquitur, & infirmissima existit si optime cocta fuerit. quibus omnibus est opus.

Ptisanam probe coctam non lubricissimam modo, maximeq; ab inferenda siti alienam, & facilis domiturę esse astruxit, sed tandem infirmissimam eē adiecit. Q đ maxime lubrica sit, si probe cocta fuerit, iam antea est annun-

tiatum

tiatum. Sed ꝙ ab inferenda siti maxime aliena sit, hic pp hordei nām continuo adijcitur. Est aūt hordeum tempe ramento frigidū. Verum quonam pacto substantiam ipsam tum frigidam tum calidam iudicare oporteat, inter aïantia quidē in libris de temperamē tis diximus: inter ea vero quæ aïa carent, in his quos de simplicium medicamentorum viribus fecimus commē tarijs. Imo & facillimæ ait esse concoctionis ptisanam hmōi, vtpote quę dissoluta sit, neq; quippiam habeat qđ & durum sit, & difficulter perfici possit, atque haud quaquam flatuosā iam ꝑpter longam cocturam effectam esse. Quantum vero spectat ad id quod in dictionis fine dixit ptisanam hmōi infirmissimam asserens: si nihil de probissima ipsius concoctione antea egisset, promptum esset sermonem Hippocratis ad eam quæ in ventre fit domiturā referendum affirmare. quasi infirmissimā dixisset quæ in ventre & facile vincatur, & perficiatur, & permutetur. Sed

qm̄ id prædixit, infirmitatem illam in̄telligere op3: q̄ vel paucam pr̨ſtet corpori alimoniā, vel nullam habeat qualitatem qu̧ vſq̄ adeo vehemens ſit, vt vel neruos vel mentem feriat, quomodo acetum vinumq̄. 31.

Niſi igitur quis quantum deeſt contulerit vt ptiſan̨ ſorbitio ſufficiēter paretur, crebrius ſane detrimētū afferet.

Docere incipit qu̧ pauloante ſe dicturum promiſit cū dixit, (multa quoque alia peropportuna quæ præmonſtranda ſunt prætermittuntur, quæ poſtea dicentur.) Q d aūt verbum τιμωρῆσαι, id eſt conferre tum apud antiquos tum apud Hippocratem ipſum ſ̨pius pro βοηθῆσαι, id eſt auxiliari dictū ſit, demōſtratū & in aliis librisp eas quas in ipſos ꝯfecim⁹ enarratiōes. 32.

Quibus. n. cibus ſtatim incluſus, ſi quis non vacuato eo ſorbitionem dederit. dolorem ſi adeſt adaugebit, ſi non adeſt, protinus inducet, frequentiorq̄;

reddetur spūs. quod malum est. Nempe *pulmonem excitat, fatigatq́;, tum hypochondrium, tum ventrem imum, tum septum transuersum.*

Cibum dixit quod ab edulijs in intestinis ipsis continetur excrementum quod Gręci & σκύβαλον & κόπρον appellant. Si igit̃ incluso eo, id est ex multo tpe haudquaquam eiecto, ptisaná quis propinauerit, lateri offensam fieri est necesse pp intestinorum oppilationem. quam ex collecto in ipsis stercore, flatuq; pp oblatam ptisanam haudquaquam pertranseunte, & demū ob prauam quę ad affectam partem fit distributioné nacta sunt. Quo fit vt exhausta ptisana, necessario dolorem si adsit, adaugeat: & si cōquieuerit, reducat. Nempe vapores, flatuosiq; spūs, & scybalorum exhalationes cum ad lat⁹ perueniunt, dolorem ipsi pariunt, adaugentq;. ob eas cās & frequentior fiet respiratio. Vocauit aūt totam respirationem spūm & in prognostico, & in li

bris populariter vagantium morbo℞. Densata aūt frequensq́; reddita respiratio, respiratoriis in organis assiduū ob motum caliditatem efficit maiorem, qua siccantur tum pulmo, tum septuꝫ transuersum: siccanturq; vna & calfiūt eæ quæ tum in hypochondrio tum in peritonæo existunt aīalis partes. Oēs siquidē in respirationibus vna cū thorace mouentur. Quod aūt principio dictionis dr̄, (Quibus.n. cibus statim inclusus.) Vocē hanc statim ordine hꝫ commutatio. quæ si suam peculiarem que accæperit concinnitatem compositionemq;, dictio ita habebit. Nisi pręfato ptisanaceæ sorbitionis modo suppetias tulerimus frequentius orietur læsio. statiꝫ siqdē qbus cibus inclusus est nisi qs prius vacuato eo sorbitionē ita dederit, maximā afferet offensaꝫ. 33.

Præterea si lateris dolor assiduus est, calidisq́; fomentis nō remittitur, sputumq́; nō procedit, sed κατᾳγλισχραινόμενον ἀσαπέως *id est summe citra*

coctibilitatem glutinosum sit, nisi quis dolorem vel alui subductione vel secta vena pro vtriusuis exigentia soluerit, ptisanã autem ita affectis dederit, præcipitem aget in mortem.

Qđ de pleuritide tanquã exẽplo agat Hippocrates, memoria non excidat, fieri aũt pleuritidem ipsam pp inflãmationem eius quę costas succingit membranæ ostendimus. Si igr̃ cum in vigore fuerit inflãmatio ptisanã quis dederit, ęgrum grauiter offendet. Vigẽtis aũt inflammationis notæ sunt, dolor assiduus, & ꝙ nullo pacto a calidis fomentis remittatur. Continuo aũt & alia adijcitur pleuritidis non magnæ modo verum & morosæ nota. ꝙ.s. sputum abunde glutinosum ab euacuatione arceatur, infarctumq; affectis partibus sit & detentum. Nempe hoc verbũ κατaγλισχραίνεσθαι plus aliquid indicat, dictione maximam significante glutinositatem, facta præpositionis huius κατα adiectione, Satis igr̃ fuerit

ex ipsius additamento quod ita glutinosum sit ab eo quod concoquitur distinxisse, Nempe qd' concoquitur, mediocriter glutinosum existit, non tñ καταγλισχραίνεται: id est neq; extreme, neq; summe id hꝫ. Et ne quis ĩ ea re falleretur, continuo Hippocrates verbo huic καταγλισχραινόμενον aduerbiuꝫ hoc ἀσαπῶς adscripsit, quod idem cuꝫ ἀπέπτως, id est icoctibiliter significat. Nēpe καταγλισχραινόμενον ἀπέπτως id est citra coctibilitatem glutinosum malum est. Aegro auteꝫ ita affecto si quis ptisanam dederit, prius q̃ dolorē vel secta vena vel ventris euacuatiōe soluerit, hoīem perimet. Nempe in presenti & tali pleuritide, postea q̃ a calidis fomentis non remissum esse dolorem dixit, statim duo alia hꝫ aduersus dolorem remedia, sanguinis missionē .s. & purgationem. Nempe eorum que ex opio, hyoscyamo & mādragora cōficiuntur medicamentorum vsus pleuritidis dolorem non sanat, sed sensum tollit enecatq;. Nunc ergo sectionis ve

nẽ meminit simplr & purgatiōis. S3 de inceps sup vtriusq; vsu distinguet. 34.

Ob has igitur προφάσιας id est cau sas, atq; ob alias similes adhuc magis, qui tota vtūtur ptisana, septimo die vel celerius moriuntur: alij quidem deliri, alij vero ob difficultem spirandi ster torem q; præfocati.

Q ō sæpius appellet cās προφάσεις, demonstratum quidem in his quas in alios libros parauimus enarrationib⁹. Sed quasnam alias præter dictas vna celeriorem inferre mortem dicat, adij cere sermoni op3. Nūc siquidem sum ptionem ptisanæ prius q̄; soluatur do lor recensuit, sputiq; ob frequentem re spirationem glutinositatem, ob quā & suffocantur. Sed lædi quoq; asserit, si prius vt supponitur, q̄; vacuati sint, vi num sumpserint, aquam item mulsa; & oxymeli. Nempe de alijs oībus ne que idiotis ipsis non constat. Non abs re igitur ait alios mente læsos mori. Id

enim contingere natum est si vinum vinosaq; intēpestiue sumpserint. 35.

Non perperam aūt hos antiqui side ratos esse existimauerūt, tum maxime ob id, tum nun minime quod mortuis la tus liuidum plagæ simile videretur.

Veteres talis prehendit opinio tum pp necis celeritatem, tum ꝙ nonnullo rum latus affectum liuore videretur, vbi.s.inflammationis erat radix. Sanguine etenim in latus ob dolorem per ueniente, quicquid in cute diuisum so lutumq; est, id in morte refrigeratum nigrorem contraxit: similiter illis qui ita ex plaga affecti sunt. 36.

Rei huius causa est, quoniam prius quam dolor soluatur, pereunt. Celeres siquidem fiunt respirationes.

Quod autem hoc respirent pacto, deinceps ipse ostendit inquiens. 37.

A multo autem frequentiq; spiritu, ut iam dictum est, summe tū viscosum

tum incoctum effectum sputum, fieri egressum prohibet.

Quod prius ἀσαπὲς dixit, nūc ἄπεπτον, id est incoctum dicit: fidemq; facit quod & probe tunc vocis transpositionem fecimus. 38.

Nempe & sputū quod intus retinetur, prohibet aëris ad interna delationem, cogitq; ipsum celeriter egredi.

Non omnis aer in hmōi affectionibus ad interna ferri prohibetur. Nēpe si id fieret, hoīem protinus mori esset necesse, nō secus q̄; his accidit q strangulant. Verū quod vsui respirationis conferat, introferri prohibetur: quapp ad dies aliquot sufficiūt, sed tractu tēporis aucta indigentia moriunt. 39.

Et ita aduersus malū sibi inuicē opitulantur. Nempe *retentū sputū, frequētē spiritū reddit: qui frequens affectus sputū adglutinat, atq; expui prohibet.*

Qđ verbo hoc τιμωρεῖν pro opitulari tum antiqui alij, tū Hippocrates

vsi sint, sæpius ante dictũ est. & nũc sa
ne συντιμωρεῖν ἀλλήλοις εἰς τὸ κακὸν
dixit pro συμπράττειν καὶ λυσιτελεῖν,
id est opitulari & prodesse. atq; quonã
modo sibi inuicem opitulentur pro-
sintq́; perspicue quidem ipse ostendit,
sed & a nobis dicetur. Sputuз in bron
chijs pulmonis tenaciter adhærẽs, pul
monis canali angustiam parit. atq; ob
eam angustiam minus ægri inspirant,
Quo aũt minus ĩspirant eo magis in
satiabilẽ reddunt respirationis necessi
tatem. atq; ob id citius a priore inspira
tione ad secũdam ꝑperant. quod den
sum frequenteḿq; spiritũ vocant. 40.

Prehendũt autem hæc non solum si ptisana intẽpestiue vtãtur, verũ & mul to magis si quippiã aliđ quod ptisana deterius sit, vel ederint vel biberint.

Iam rei huius pauloante meminit
cum dixit, (Ob has igitur causas, atq;
ob alias similes magis.) Imo eo in lo
co de vino, aqua mulsa, & oxymelite
mentionem fecimus. Hic aũt & alia in

telligere est opus, quæ ita affectis nō aliter pleriq; medici exhibent. quæ etiam q̄; aqua mulsa, vinum & oxymeli nocent magis. 41.

Bene igitur vt plurimū similia sūt auxilia tum his qui tota utuntur ptisana, tū his qui cremore ipsius: ve℞ qui neutro ho℞, sed potiōe sola vtūtur, his īterdū nō vno est auxiliandum modo.

Auxilia inquit similia sunt & his q ptisana, & his qui cremore ipsius vtuntur. Sed qui potione dūtaxat vtuntur, his interdum differēter opitulari oportet. Sed qualisnam sit huiusmodi differentia, in sequentibus perdocet. 42.

Ve℞ oīa hæc ad hunc modū facere oportet. Si nup pasto cuipiam, & alui oneribus haudquaq̄ purgato febris vel cum dolore, vel sine dolore inceperit, à sorbitione tantisp est temperandum, donec cibum ad infernam intestini partem descendisse coniectum fuerit.

Sermonem lacerum frustatimq; se-ctum, neq; continenter & conuenienti digestū ordine fecisse sese deprehendit Hippocrates. quapropter resumēs ipsum, ad accōmodum perducit principiuз. hoc autem ideo ipsi accidit, q̄ quæstionem super medicorum cōtrouersia soluere conatus, in ea solutione de rationibus curatorijs mentioneз fecit. qui sane re intellecta, atq; his qdeз permutatis, sermonem ab initio aliter percurrere debuit. Nempe & ita mihi aliqñ felicius contingere est visum. vt pote qui his quæ ante scripta fuerant, permutatis, alio de ipsis scripserim modo. Sed quonam pacto & quæstionē ab ipso propositam soluere, & sermoni ordinem dare debuit, his exponam ego qui talia interpretari exponiq; desiderant viamq; dilucidabo. iam ergo animum conuerte, sermonem ab initio auditurus. Quare contingit vt interdum præstantes medici de curatiōe dissideant? q̄ scilicet in nōnullis expertum conuenire oībus putauerunt, Sic

ſane & in victus ratione in morbis acutis fuerunt cõtrouerſi. alij quidẽ ægros ad iudicationem vſq; ptiſanæ cremore ſeruantes, alij ptiſanam ipſam exhibentes, alij autem neutrum horum administrantes, ex parte autem verum quidem dixerunt omnes: ſed ex parte falſi circũuentiq; ſunt. Nempe quidam ex acutis morbis ptiſana indigent, alij cremore, alij horum neutro ad iudicationem vſq;. veruꝫ lucis gratia de acuto morbo vno tanq̃ exemplo ſermonem faciam. Et demum pleuritidis ſuper curatiõe agere proponatur. Si ſanguenti non multo ante tempore cibato, neq; ventris oneribus expurgato febris incœperit, ſorbitionem huic non dabis donec quæ administrata eſt alimonia, penetratis plurimis inteſtinis, ad vltimum vſq; perueniſſe videbit. Principium huiuſmodi vbi quiſpiam ſermoni fecerit, atq; deinceps omnia proprio dotauerit ordine, doctrinam in his haudquaq̃ obſcurã pariet. 43.

Vbi aũt dolor aliquis vexauerit,

oxymeli bibendum dabis: hyeme calidū, æstate frigidū: quod si multa sitis fuerit, melicrato vtendum & aqua.

Siticuloso existente ægro, ab oxymelite admodū multo maxime temperandum præcipit. qua propter continuata serie tum melicrati tum aquæ mentionē fecit. Nempe q̄ꝗtuꝫ ad morbum spectat, oxymelite magis est vtē dum. verum si æger accæpto multo oxymelite adhuc sitiuerit, melicratuꝫ dare oporter. Quod si & ab ea re sitiuerit, aquam offerendā putato. Nempe aqua per se pota culpa non caret. Causas vero ob quas aqua pota culpetur, in sequentibus atq; in ea libri parte quæ de virtutibus ipsius agit, pdisces. Nunc autem quod præsenti adposuit orationi recensebimus, qua scilicet præcepit oxymelite vtendū hieme quideꝫ calido, æstate vero frigido. Nempe id ad eam quæ in acutis morbis magno est adiumento nos hortaẗ gelidæ aquæ potionem, quam omni

no prętermisisse videtur Hippocrates, atq; ob eam rem a quibusdam est culpatus. Res etenim doceri non negligenter incurioseq; narrari debuit. Si ergo de aquæ frigidæ potu intellexerit, præsenti ex sermone dignosci valet. Nempe si Hippocrates sitientib⁹ oxymeli frigidum aliquando exhibeat, ꝙ & aquam daturus sit, est manifestum. Quāuis siquidem non prorsus de frigidæ potione id præcæperit, verumtamen præcæptionem sequitur ipsius. vtpote qui febrez ex natiuo calore ex ardescente suscitari existimet, atq; contraria contrariorum esse remedia. Cuz autem ignis tum calidus, tum siccus sit, atq; ob id etiam febris, sane aqua febris naturę aduersissima est, corpus tū refrigerās, tum humectans. Et sane ab ea si tempestiue detur, febres ꝓtinus extingui videntur. Dictum sane abunde in libris methodi medendi: sed & nunc rei summa dicetur. Cum ergo febris fuerit, constante virtute, tunc non solum non offendes, veruz & iuuabis

abunde. Potio autem frigidæ huiuſmodi, tanta ſit quãtum frigidæ aquæ æger inſpirando haurire poſſit. Oxymelitis vero exiguum datur, neq; ſingulis oblationib⁹ plus dimidio. in hoc ergo exhibitionis ſcopus eſt diſſimilis. Nempe ad febris extinctionem frigida affatim atq; ad laborantis vſq; ſatietatem bibitur. Quæ enim ita bibiẽ aqua ſanationis occaſio efficiẽ. Oxymeli vero æſtate datur frigidum ne laborãtis adaugeat ſitim. imo vt aduerſus etiam contrarium conferre poſſit. Ob eas etiam cauſas frigidum oxymeli ante morbi coctionem dari iubet, quaſi frigidam aquam ad ſatietatem vſq; in eiuſmodi affectione dare æſtate haudquaquam debeamus. Denſat ſiquidem inflammationem ſi ex ea febrierint, crudoſq; refrigeratione reddit humores. vbi ex ipſis morbum cõtraxerint. ſed ab oxymelite reducuntur, quod ſecandi vim habeat. Nempe qđ ſecat penetratq;, id ſpiſſanti cogentiq; corpora eſt contrarium. 44.

Poſtea

Postea si dolor quispiam vel periculum comparuerit, sorbitionem dare oportet neq; multam neq; crassam, sed post septimam vel nonā si validus sit,

Qui Hippocratē ægros ἐμπιπλᾶν, id est replere dixerunt, (ita. n. verbo sūt vsi) dictionem hanc prætermittere mihi videntur. vt qui fame necare ipsum dīnt, solam hanc legisse apparent. Quod si vtriq; aīaduertissent, eorumq; quę ab ipso bn̄ enarrata sunt meminisset, quonam. s. pacto naturæ inter se valde differant, forsan eos p̄ria Hippocrati imponere puduisset, & potissimum si reliqua aīo volutassent quæ ipse demonstrauit, regiones inter se differre ostendens, anni tpa, ætates, consuetudines, & proprios peculiaresq; languenti vnicuiq; ante morbum victus. Si ergo in oībus quæ dicta sunt, p̄rio habentes modo īter se comparaueris, maximas in victus rōne comperies differentias. Quas vbi e regione inter se ordinaueris, iam & hoc pacto multas consistere

in medio exacte videbis. Sed de hmôi differentijs dictu3 quidem absolute in libris methodi medendi, dicetur quoq; & nunc rei summa. Statue igitur quẽpiam nã siccum quidem corporis habitu, sed superficie densum spissumq;, latis venis, virtute vitali valida, cibisq; non multis assuetum ægrotare hieme non admodum frigida, in loco tali, atque prius q̃; ægrotaret otio deditum, insatiabiliterq; ciborũ varietate abusum. Præterea & os ventris validum sit. qđ & stomachum quidam appellant. Sit aũt & alter ꝯrio adfectus modo, humidus quidem & mollis, & virtute vitali imbecilla, & qui plures cibos ingerere consueuit. Aegrotetq; ęstatis tpe ęstuoso, regione eiusmodi, statuamusq; hominem anteq̃; ægrotaret, tum curis, tũ assiduis necessitatibus fatigatum, pauca præter consuetudinem edisse, & oleracea, & quæ haudquaq̃; nutriunt. Vẽtris item os non validum, sed nã imbecillum habere. atq; his ita habentibus, vterq; eodem si volueris morbo infe-

ftetur, ea. s. quam Hippocrates veluti exemplū hoc in loco constituit, pleuritide. An ne vna tibi victus rō in vtroque definienda vī? An posterior a prima die alendus? prior vero potu solo ad septimam vsque gubernandus, vbi morbum non longius protracturum sese speraueris? Ego sane qui longa experientia vtrunq; probauerim, optimā ita fore victus formam assero. Nam si vice versa feceris, priorē. s. a principio nutrire aggressus, posteriorem vero ad septimum vsq; sine cibo seruare volueris, trucidabis sane ante quartum diem vtrunq;. Nempe alterum citissime prę focabis, alterius vero vires prosternes. Cæterum adijce si velis ætatem vtriq; ꝓpriam, priorem quadragenarium constituens, posteriorem puerum. Nam hoc pacto citius adhuc ad mortē vterque properabit. Sed sane oīa hæc quæ nunc dicta sunt, ad vnum reducuntur scopum, qui vno verbo ab Hippocrate est declaratus. Quid. n. ait, (Sorbitionem dare opꝫ post septimam si va-

lidus fuerit?) Verbum siquidem vnū est: sed ex oībus quæ nuper dicta sunt inuenitur. Si.n.validus ad septimum vsq; diem fuerit, oxymeli & melicratū & aquam dare satis erit. per quæ vt dixi oīa tum liberabitur tum sanabitur. Quasi sane ex ipsis alia quidem præsto sint, alia vero non. quorum vires si vice uersa comparaueris, quot diebus sufficere ex tali victus specie æger possit, deprehendes. Verum Hæc nr̄is in tractationibus demonstrata sunt, quas si legisti, memoriæ mandes opꝫ, si non legisti: in eas te prius transfer, si sniæ Hippocratis veritatem cognoscere volueris. Oīa siquideꝫ in operibus oībus dicta sunt a nobis qui verissima Hippocratis dogmata sequimur. Sed cum fieri non possit, vt homo vnus conuenientem methodum & singularia quę in ea sunt oīa doceat, neq; iō ab Hippocrate singularia oīa auditurū te existimaueris. At potius culpa eos qui cū ea quæ ab Hippocrate bene præcepta sunt, elaborare & conficere deberent,

laudis appetentia ducti sectam aliam constituunt. Verum nos qui veritatē honoramus, laudamus Hippocratem cum in cæteris omnibus. tum ꝙ in vno quoq; opere proprium scopum ita do cuerit, vt huic attentus oīno quispiam definitam certamq; inuentionis auxiliorum habeat viam. Sic sane & cibandi scopum vnum cōem prorsus tum sanis tum languentibus esse demonstrauimus. Is aūt facultatis vitalis custodia est, quam nunc manifeste explicuit cū dixit, (si validus fuerit.) ob eandē sane facultatem sani edimus & bibimus, aliaq; oia vitę munia exequimur. Propter hāc eādē & ægri ad cibos potusq; procedimus. Nempe morbus suæ affectionis indicat auxilia. phlebotomiā videlꝫ clysma, cataplasma, purgationē oxymeli, aquam mulsam atq; aliorū vnumqđq;. Virtutis vero custodia solam indicat alimoniam. Si igr̄ morbosam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti soli attendentes ægros vt sanos aleremus. Sed qm̄

ſæpius noxaꝫ vti oſtendimus affert, ob id morbi affectionem, non tanquaꝫ cibi indicatricem ſed tanq̄; prohibitriceꝫ contemplamur. Vbi ergo non prohibuerit, facultasq; præceperit, tunc nutrimus. Neq; n. cibus morbi affectioneꝫ ſua rōne iuuabit. Id ſane dixi, qm̄ ſæpius mā vna vim tum cibi tum medicamenti obtinet. vt ptiſana. Nempe q̄ virtuté roboret, id ea efficere tanq̄; alimentū nata ē: ſed qm̄ & ſecat & humectat q̄ expui opꝫ, iō medamenti obtinet rōné. Chondrꝰ ergo pleuritico cibꝰ tm̄ exiſtit. oxymeli vero medicamentum. Sed vtranq; facultaté ptiſana obtinet, vſumq; languentibus ipſis exhibet. ſed ingeritur virium quidem conſeruandarum grā tanq̄; alimentum, vt vero ſoluatur morbus tanq̄; medicamentum. Cum igitur virtus ad morbi vſq; iudicationem ſine ptiſanæ ſorbitione ſuffecerit, oxymeli & aqua mulſa ſatis ſunt, oxymeli quidem vim medicamenti ſolam habens, aqua mulſa vero cibi pauci & imbecilli. At ſi iudi-

cationem septima die citius futurā speraueris, vt verbi gr̄a vel quarta vel qn ta, ægros sane multos sufficere citra pti sanæ sorbitioné posse comperies. Q d' si ad septimam vsq; protrahatur, paucos oino. suntq; qui & virtutem hn̄t valentem, corporisq; habitum tum durū, tum ægre transpirabilem, succosq; vel crassos vel viscosos, atq; si ambiens aer calidus non fuerit. Nempe si nihil e nostro efflueret corpore, aliméto opus nō esset. sed qm̄ huius proportione effluit cibi ideo quantitatez definimus. Quibus igr̄ per cuticulares meatus parum exhalat, fieri pōt vt his summam consulamus inediam, & magis vbi virturē ab initio validam habuerint. quasi velociter laboret quæ imbecilla veluti se nū fuerit, & si corpus paꝝ exhalauerit. Quapp & pauloante quadragenarij meminimꝰ, & nō septuagenarij. 45.

At si nuper cibato cibus prior non descenderit, virtus valida fuerit, & floruerit ætas subluere oportet. si vero

virtus imbecilla fuerit, glãde est vtẽdũ, nisi aluus sua sponte probe deiecerit.

Rursus & hoc in loco remediorum indicationem ab affectu corporis accepit, simulq; virtutem considerauit. neq; tanq; remediorum vsum aliqñ indicãtem, sed tanq; ꝓrio indicantem modo interdum aũt & prohibentem. Non. n. quod æger valida sit virtute, ob id clysmate est opus, sed clysmatis indicatio ex ventris desumitur affectu. Si vero virtus valida fuerit, vacuationi non reclamat: quæ si imbecilla est, vacuationem ipsam inhibet. Sed rursus ad Hippocratis consuetudinem conuerte animum, qui in talibus aliqñ de sola agit virtute, sicut in antedicta uidere est oĩctione, sed interdum adijcit ætatẽ. Præcipuꝰ siquidem est uirtutis scopus. sed ad notitiam eius confert ẽt ætatis cognitio, cito quidem in pueris laborante pp copiam effluuij uirtute in ætate uero florentibus abunde sufficiente. Cæterum qũo in pueris corporis substantia tum mollis tum humida præci

pua exolutionis uiriū eā efficitur: sic & in regionibus & anni tpibus res h3. Nempe horum caliditas uelociter con festimq; uirtutem uacuationis quanti tate soluit. iure igitur Hippocrates ex uirtute interdum sola distinctionum huiusmodi doctrinam efficit. interdu3 & quippiam ex alijs adijcit, una cum ipsis & cætera cōmemorans. 46.

Tēpus aūt dandæ sorbitionis, tum p initia, tum per oēm morbi decursum, hoc maxime seruare oportet. Nā si pedes frigidi fuerint, nō a sorbitione mō, ue℞ quoq; & maxime a potu temperādum. At cum caliditas ad pedes descē derit, tunc dare expedit. Sane tempus valere admodum putandū cum in mor bis oībus, tum precipue in acutis, & po tissimū quibus febris vehementior sub erit, periculumq; summum.

Quomodo dixi vnum quide3 esse alimoniæ scopum custodiam virtutis,

necessario autẽ simul morbi affectionem contemplandam esse. ita cibi offerendi tempus ex morbo non prohibente inuenitur. Quantum siquidem ex primo virtutis scopo est, interdum & per accessionum initia alimonię existit necessitas, sicuti & in sanis, vbi primum in naturalibus euacuationibus quis ob educationis virium focillatricis necessitatẽ probe laborat. Sed quoniam in accessionum tum principiis, tum incrementis ingesta alimonia lædere admodum nata sit, ob id differimus ipsius exhibitionem, quãq; corpus ipsum iamiam indigere videatur. Quodnam igitur optimum languentibus ipsis dandæ alimoniæ tempus? Sane cum moderatissime habuerint, tum thorax, tum venter: deterrimum vero, cum ea deterrime habuerint. Deterrime autem habent in accessionum principijs: moderatissime vero in declinationibus. Constat igitur optimum cibi ministrandi tempus in ægrotantium declinationibus esse. Accessionis

autem principium fit calore omni toto ex corpore ad cor, thoracemq́; concurrente: incrementum, cuꝫ paulatim ad extremas corporis partes sese expādit. Status, cum ex æquo corpus totuꝫ occupat. Verum declinatio contrariū principio modum habet, perspirante scilicet caliditate, atq; medium corporis relinquente, quod vno ostēdit verbo, inquiens. (Cum ad pedes calor descenderit.) Neq; enim ideꝫ est calidos ex frigidis fieri pedes, & caliditatem in eos transire. Nam descendere cōmutationem caliditatis ex alia parte in aliā manifestat. Fieri autem potest, vt pedes calfiant, manente in corporis medio caliditate, quod in vigore ipso cōtingit.

45.

In primis autem & maxime cremore, deinde ptisana vteris, præscriptis coniecturis diligenter attentus.

Postea q̄ Hippocrates prędixit qn̄ potu solo regere ægrotantes oporteat, & quando ptisana: nunc quando cre

more solo, & quãdo ptisana ipsa vtendum sit, distinguit, breui quidem & cõspicua distinctione. Nempe ad coniecturas quas recensuit, animum conuertens, quisnam ex languentibus ptisana vti possit, comperies: sic tamẽ vt a cremore ipso exorsus, ad ipsam sensim paulatimq; se transferas. Dico autem sensim paulatimq;, vt primum q; dem solo vtaris cremore, deinde cremoris quidem plus exhibeas, ptisanæ autem exiguum: deinceps æqualiter vtrunq;, mox ptisanæ plus, atq; tandem eam solã: sciens ptisanam ipsam ad corporis nutrimentum virtutisq; robur exuberare, cremorem autem ad concoctionem confectionemq; facilẽ esse. Cum igitur morbi conditionem virtutisq; robur vergere ad meli⁹ videris, auge & tu ptisanæ oblationem.

Primi Commentarij Finis.

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS
De victus ratione in Morbis acutis, Cōmentarius Secūdus. Ioāne Vasseo Melensi interprete.

Ateris dolorem siue is ꝑ exordia fuerit, siue postea obortus sit, tentare calidis fomentis dissoluere, non abs re existit.

Quod a me sæpius est enunciatū, ad memoriam & nunc id reuocare est melius. Nempe quod exponuntur explananturq́; quæ obscuritatem habēt dictiones, neq; tamen expositores id tantūmodo in commentarijs faciunt, verum quoq; & ea quæ dicuntur in libris in quos cōmentaria parant, astruūnt & demonstrant. Ob eum igitr̃ morem cogor ego, & his consentire quos

non probo, atq; vt plurimum ad ea q̃ explicatione egent, sententiam meã prodere, & efferre. Neq; tamen eorum quæ in huiusmodi commẽtarijs vera mihi apparent demonstrationes scribo, vtpote qui de his peculiariter in eorum vnoquoq; scripserim: sed solas earum quæ cæteris in tractationibus demonstratę sunt rerum summas ad memoriam reuoco: quod & hoc loco in mentione doloris sum facturus. Ergo quod dolor in sensibilibus fiat corporibus, cũ ea ipsa in id quod præter naturam est, subito simulq; transmutantur, diximus & in libro de Elementis ſm Hippocratis mentem, & in eo quẽ de symptomatum causis fecimus. Prętera & quonam pacto transmutatio ea bifariam fiat, corporib⁹ huiusmodi alĩs tum subito simulq;, tum violenter ſm qualitatem alterascentibus, alĩs vnitatis dissolutione. Alterantur aũt subito simulq; ab efficientibus qualitatib⁹ cum & calfiunt, & refrigerantur, & siccantur, & humectantur. Verũ vnitas

dissoluitur corrumpiturq́;, vbi corpora illa vel distenduntur, vel comprimuntur. Ad hunc igitur modum dolor lateris in pleuriticis affectibus, de quib⁹ agit Hippocrates, ortū h3. Nam phlegmone illis in locis præ caloris qui præter naturam est copia, partes eas quæ phlegmone obsidentur, per distemperantiam contristat, & repletione distendit. Primo autē auxilio si doloris vel sanari, vel mitigari, fomētis calidis possit, tentandum præcipit Hippocrates Nempe fomenta calida cutim ipsam ad perspiratiōes rariorē efficere phlegmonesq́; sanguinem tum tenuare, tū per halitum digerere consueuerunt. Quæ si facta fuerint, non solum sanguinis aliqd euacuabitur, ver quoq; & affectæ quæ minus distendunt partes, mitius exinde, & mansuetius dolebunt. At cum sanguis in phlegmone non diminuitur, vel etiam spiritus vaporosus ex calore generatur, tunc dolorem augeri contingit. Sanguis autē non diminuitur ꝓpter eam quæ in to

to corpore est, humoruꝫ redundantia. Nam pars quę calore afficitur, plus tra hit q̃ꝫ euaporet. Nempe quæ calfaciunt, suapte natura hæc vt quod vicinis continetur partibus digerunt, sic & quod redundat ex propinquis trahũt. Cum igitur fomenta calida dolorem non soluerint, corpus totuꝫ insigni aliqua vacuatione pręuacuabis. Vacuatio autem ĩsignis in morbis acutis, aut per ventrem, aut per venæ sectionem fit. Quarum alteram adsumi præcipit Hippocrates, scoposq; eius quæ p̃sidio magis esse possit edocet. Summa ergo præsentis narrationis hæc est. Verum quæ particulatim ab eo dicũtur, & quæ multis tum obscura, tum ambigua existunt, in sequentibus explanabo. Multis dixi: qm̃ his qui sese in dictionibus antiquis intelligendis exercuerunt, pauca omnino obscura sunt. At in hisce cõmentariis intentionem non eo tantum dirigimus. 2.

Fomentorum calidorum probatissimum est

mum est aqua calida, vel in vtre, vel in vesica, vel in vasculo, aut æneo, aut testaceo posita.

Fométa calida proculdubio vocat, quæ corpus quouis modo calfaciunt. Quoruз alia prorsus humida, alia sicca, & alia ex vtrisq; mixta. Mordentia præterea alia, & alia mordendi facultate carentia, & ex his commixta tertia. Primum igitur horum genus, cuius in dictione meminit, morsu caret, atq; humidum existit. Secundum ex vtrisque sicco & hūmido, mordéti & morsu priuato commixtum est. Tertium aūt siccum quideз, sed vel mordens vel morsu carens. Qđ si & affectiones q̄ vnoquoq; dictorum generum egent recésuissent, orōnem profecto suam tanto perfectioreз melioremq;, quanto & legentibus ipsis vtiliorem fecisset. Sed qz non recensuit, propterea neq; id recensere necessarium erit nobis qui doctrinam alterius explanamus, non nr̄am persequimur. At vero qm̄ partes meæ

sunt ꝓ q; expositores cæteri agere, (Nẽpe illi suis in enarrationibus sophisticas quæ discentes ipsos ad finem artis nullo pacto iuuare possint, superseminant qões: ego aũt semper quæ commodissima sunt prosequi molior) ob id & nunc doctrinæ Hippocratis prætermissa quidez ab eo: sed quę toti sententiæ dogmatisq; atq; vniuersalibus præceptis quodam accedunt ꝯsequio adijcere non cunctabor. Quanaz igr̃ rõne fotus oĩs doloribus sępiuscule adiumento sit, prius dictum est. Dictum quoq; & de his est doloribus qui a fotu nullo pacto, nisi prius vacuato vniuerso, corpore iuuantur. Verum cum hæc fotibus oĩbus cõia sint, humidi q; dem phlegmonis his q̃ a biliosiore succo factæ sunt, opitulantur. Sicci vero his quę a tenui aquosoq; sanguine exortæ sunt. Perpetuo siquidem ꝯ̃ria ꝯ̃riorũ esse remedia meminisse opz. hoc igitur scopo fotus morsu carentes aduersus mordẽtes succos prosunt. Mordentes vero ꝙ tenuent, ꝓ crassos visco

ſoſq; valent humores. Eam ob rem q̄ſnam in ea quæ phlegmone obſidetur parte euincat humor obſuabis, ab his quæ retuli auſpicatus. ætate. ſ. laborantis, nāli temperatura, anni tpibus, locis, & vita antecedēte: & ſi phlegmone videatur, ex his quæ ipſi tum in colore tum in magnitudine, tum in duritie, tū in mollitie, contigerunt. Et ſi pleuritidē vel peripneumoniaʒ curaueris, ex his quæ ſpuendo excernuntur. Veꝝ cum præfata oīs dignotio coniecturalis ſit & non ſcientifica, non certa comperta que, præſertim vbi in corporis imo ſita ſit, quæ dolore afficitur particula, ab his inchoare te opʒ, quæ quam cætera magis auxio eſſe tibi videbuntur. Q đ ſi nihil præſidij tuleris, ad alia ēt te trāſfere conueniet. Dolore aūt non ſedato ad aliam totius corporis accede euacuationem. Videtur ergo Hippocrates ab eo incępiſſe, fotu, qui periculo omni vacat. Is aūt eſt qui minime mordet humiduſq; exiſtit. Nempe tametſi nihil aduerſus malum fecerit, non tñ ma

gnum, & insigne adferet detrimentuʒ.
Cęterum fotus qui ex aceto vel orobo vel sale fiunt, nisi propitiam conueniētemq; consequantur affectionem, non solum non salutares erunt, veruʒ quoque & malum augebunt, vtpote qui fortē efficacemq; habeāt facultatē. 3.

Verum prius molle quippiam lateri vt & mitior & iucundior fotus fiat, supponere oportet.

Postea q̄; in vtre vel vesica, vel vasculo aut æneo aut testaceo positam aquam lateri exhiberi præcępit, hac in dictione prius molle aliquid supponi his quæ lateri tum quadrare tum cohęrere deant, vt nullo pacto angat, prorsusq; iucunda sit eorum quæ exibentur applicatio præcipit Hippocrates. Cuiusmodi fuerit lana mollis, vel linteum multiplex, vel quippiam eoruʒ quæ tum tenera tum mollia existunt. Sed paulo post de eo qui per spongiā fit fotu agens, nihil supponi iubet. 4.

Vtilis aūt & spongię mollis magnę

que atq; ex aqua calida expressæ applicatio. Sed fomentum linteo vestiendum, vt vis eius plusculo sufficiat tpe permaneatq;. atq; simul ne halitus ad laborantis spiritū feratur. nisi forsan & id prodesse aliquando videatur. nempe interdum prodest.

Cætera quidem quę in dictione cōtinentur liquida manifestaq; existunt, sed de halitu est discutiendum. qui & lædit & cōtristat, non spirandi difficultatem caloris incremento solum prorităs: sed pulmonis angustiam, qua ob replentem qui humid⁹ est halitum afficitur. Solis igr̃ laterum doloribus tū siccis tum quibus nihil expuitur, idonea est halitus inspiratio, plus auxilij q̃ noxæ adferens. hoc igr̃ in loco scriptum est primum fotus genus. Mox ad fin̄ sese conferens inquit. 5.

Pręterea & hordeum & eruum in aceto ita diluto vt paulo acidius sit, quam vt quis bibere possit, madefacto

perfusaq; & feruefacta atq; in saculos coniecta lateri apponuntur, atque ad hunc modum furfur.

Hordeum eruúq; non semina quæ integra sint, ex aceto & aqua excoquere præcipit, sed prius concisa comminutaq; . constatq; Hippocratem velle id ex verbo hoc διεντα. (διημι siquidē madefacio & perfundo significat) atq; aliter ex actione ipsa certior fies. Nempe hoc pacto tum blandior tum efficacior erit fotus. furfur deniq; & hoc pacto parare præcipit. fotus autem huiusmodi priore efficacior virtute aceti redditur. Q ŏ si & ex orobo paretur, conferet sane & is non parum. Nēpe eruū crassos humores tum secare, tum conficere, tum euaporare potest. atq; ob id fotibus huiusmodi vtemur vbi crassos viscososq; humores in ea quæ phlegmone obsidetur parte collectos suspicabimur. Tibi aūt sane id constabit ex antecedēte victu si humores huiusmodi produxerit, anni tpibus, & locis, &

ætate. Præterea & si beneuoli hi mansuetiq; quos prius memorauimus, fotus nihil præsidii attulerint. Nam vbi de corporis totius repletione distinxeris, cum videlicet neq; huius notæ apparuerint, neq; beneuoli mitesq; hi fotus quippiam iuuerint, succorum existimabis crassitiem, quę in halitum soluitur, flatuosumq; spiritum, qui ob denegatum exitum contristat grauatq;. Flatum ergo hunc patientesq; ipsum humores, pręfati discutiunt fotus, & potissimum qui ex eruo parantur. Præterea & sermonem percurrens Hippocrates, manifeste simul & optime metricā aceti ad aquam temperaturam memorauit. Nempe acetum ita dilutum esse oportere inquit, vt paulo acidius sit, q̄; vt quispiam biberit, vt. s. & acrius ob mordendi facultatem, & aquosius ꝓpter operationis ignauitatem vitem⁹. In incidendis igitur atq; per alitum digerendis tum crassioribus tum viscosioribus succis aquoso oxycrato congruentius fuerit: quod acrius. Sed qm̄ medi-

camenta huiusmodi non tolerant quę phlegmone obsidentur partes, ob id mediam vtriusque exuperantię tempe riē fecit. Hoc tibi sit ſm fotuū quos ab initio trifariā separauimus, genus. 6.

Siccis ex fomentis maxime conueni unt quæ ex sale milioq; frictis torrefa ctisq; atq; in sacculis cōclusis parātur. Leue si quidem quippiam & beneuo lum iucundumq; est milium.

Cū de sale & milio agit Hippocrates, ad tertium fotuum quos ab initio distinximus, genus sese trāsfert. Est autem communis vtriq; siccitas: sali vero peculiariter inest siccitas. Milium autem morsu caret. 7.

Fomentum hmōi, & dolores ad claviculā humerumq; pertinentes soluit.

Ex adiectione huius cōiunctionis, & ostendit & dolores alios soluere, vt pote eos q ad hypochōdria ptinēt. 8.

Sectio aūt non similiter tollit dolorē, nisi is ad claviculam pertingat.

Sectio, inquit, venæ scilicet, quam non similiter soluere inquiens, auxiliari & ipsam non negauit. Sed de huiusmodi auxilio, in sequentibus fusius latiusq; scribit. 9.

Verū si fomētis dolor nō placetur, nō diutius calefacito. sicut enī id pulmones, atq; ad suppurationem excitat.

Fomenta varia, alia quidem humida, alia sicca, & alia mordentia, aliaq; mordacitate carentia vbi percurreris, si ab horum experientia dolor non leuetur, totum corpus vacuabis a fomentis desistens. cum pulmonem exiccēt, & suppurationem excitent. Fit autem suppuratio hmōi, lateris inflámatione non exhalante, sed in pus transeunte. mox pure ipso in mediā thoracis pulmonisq; regionem confluente. 10.

Si vero dolor ad claviculā petigerit, aut molesta sit vel brachio, vel mammæ, vel partibus septo transuerso superioribus grauitas, internam cubiti ve-

nam secare expedit, neq; vt copiose san guis detrahatur, est cunctandum, sed eousq; auferendus donec rubidior multo vel pro puro rubidoq; liuidus fluxerit. Nam *vtrūq; contingit.*

Pro eorū qui inflámationem pariūt humorū vergentia inclinationeq;, vacuationes facit Hippocrates. Nempe quod dī. (Quo natura vergit, per loca cōferentia eo ducere. Id verissimū existit. Contingit autem interdum id ob differentiam partium eius quæ costas succingit mēbranæ. Nempe superiores ipsius partes cum inflāmantur, ad humerum brachiumq; & mămam condolentiam extendunt. Inferiores vero ad septum transuersum & hypochondrium. Cum igitur superiorū condolentia signum fecerit, venam in cubito secare eam opꝫ quæ sanguinem ab affecta parte & magis & velocius tum reuellere tum vacuare possit. verum si partibus infernis affectus ꝯsenserit, purgatione vacuare expedit. Re-

cte autem grauitatem circa brachium esse & non dolorem dixit. Nempe qđ hoc in loco sanguis magis aceruetur, repatq́, signum est grauitas quæ ex multitudine fit. Tensiones autem & in sola affectus participatione fieri consueuerunt. cũ videlicet partes his quæ inflãmantur attiguæ citra sanguinis redundantiam tenduntur. Ob id igitur sanguinem redundantem secta interna vena vacuandum præcipit. Sunt át in interno cubiti articulo plures quas secare consueuimus venæ, de quibus abunde quidem in anatomicarum tractationum tertio, atq; in alio libro qui seorsum de venarum arteriarumq; sectione scriptus est, diximus: sed in presentiarum de ipsis summatim agemus ab initio ducentes orationem. Vena caua ex gibba hepatis sursum ad dextram cordis aurem sanguinem deferens, partibus quidem interiacentibus exiguum ipsi⁹ distribuit, sed cordi ipsi plurimum elargitur. Deinde ab eo tanquá ab initio progressa ad collum re-

cto festinat tramite, atq; in duas rectas scinditur in thoracis parte venas, easq; insignes quas iugulares vocant. ꝓpagantur autem ab ipsa prius q̃; ad cor ipsum pertingat isignes quidem venę ad septum transuersum: paruæ auteȝ ad inferioreȝ thoracis ptem quæ octo costis constat, contendentes. Pars aũt hæc ab vna quæ coniugio caret nutritur vena, quæ in quibusdam animantibus supra cor adnascitur. in cęteris vero vt in hoĩbus ex ea emergit pte, qua iam cordis aurem vena caua tangit: hinc siquidem emergens, humilius depressiusq; per cor defertur atq; in spinã contorquetur. Vena igitur q̃ ad inferiorem thoracis ptem defertur, vtrinq; costis octo ad septum vsq; transuersuȝ distribuitur. Cæteræ autem sublimiores thoracis costæ quatuor ab alio venarũ nutriuntur coniugio. quod a vena caua propagatur prius q̃; ea in iugulares scindatur. Ab his igitur duab⁹ venis deinceps sunt quæ ad manus ꝑ axillas pertingunt. Verum quę humę

rariæ appellantur, ab ipsa caua postea q; in iugularias fissa est, vtrinq; vna iā thoracem extra progignūtur, hñtq; radices his quę in superficie extant iugularijs cōes. A iugularijs siquidem quæ in superficie extāt vt ptes fere omnes tum collitum capitis in superficie cōstitutæ nutriuntur: sic & a iugularijs altius ꝓfundiusq; latentibus partes oēs altius profundiusq; latentes ali cōtingit. Veꝝ quę circa scapulas atq; in collo dorsali existunt loca, venas habent quæ ex inferioribus p̃fatæ radicis cōis partibus ad ipsas ascendunt. Cōem dico radicem quam proxime dixi & his quæ in superficie constitutę sunt iugularijs & humerarijs cōem esse. Non immerito igitur humeraria superiores clauicularum partes, easq; quæ & in collo & capite existunt, tum magis tū velocius euacuat. Axillaria vero thoracis ptes & magis eas quæ in sublimi sitæ sunt, p̃sertimq; in hoīb⁹ ipsis. Nempe infernas demissasq; oēs vena vna altera nutrit quæ sub corde a vena caua

pcedit. Ex sinistra autem parte venæ
illius quæ infernas thoracis partes alit,
atq; ad costarum radices prona fertur,
adusq; septuz transuersum singulis in
tercostalibus spatijs tum sinistris tum
dextris rami distribuũtur. Verum qđ
reliquum ex ea est, septũ transuersum
penetrat, primisq; ab eo corporibus di
spensatur. Cæterum quæ p axillas ad
manus feruntur venæ, proximas his
quæ sublimes thoracis alunt partes, ra
dices hñt. suntq; q̃; quæ per humerum
ad manus contendũt, longe maiores.
ascendunt autem ad iternam brachij
vtriusq;: atq; cum per ipsam prone fe-
runtur, musculis ipsis q inibi situm ha
bent, notabiles dispensant ramos. Ve-
rum cuz ad cubiti articulum prope ve
nerint, venas brachij internas ad ipsi⁹
cubiti ossis nodũ qui hic positum hz,
producunt. quicq̃d vero reliquum est,
bifarium scissum diuisumq; per cubiti
flexum defertur, parte ea quæ in supfi
cie constituitur, venam eam quę in eo
cubiti flexu secatur efficiente: penitio

te vero eam quæ cum arteria diuidit. Secatur quoq; & vena alia in cubito obliqua, veluti & ea quę in vtraq; manu vna est humerarię non exigua portio, Nempe & humeraria ipsa per brachium subter cutem ꝯspicue ꝑcurrens, in ipso cubiti articulo qua sublimiores extant ptes, figurata. s. vt Hippocrates in libro de mēbris fractis manu, diuiditur. Quæ igitur sublimior venæ ipsius a fissura portio per externa cubiti loca defertur, ea post fissuram ipsam secatur, qua primæ venæ radici e directo maxime respondet. Eam ob cām & sublimiora clauicularum loca citissime euacuat. Portio autem quæ in cubiti flexum obliq; fertur, minus qdem ea sed cæteris magis eas euacuat ptes. Pars vero quæ ab interna notabili vena oblique etiam fertur, minime quidem præfatas vacuat partes: veꝝ maxime thoracis supiora, qꝫ radices tum eius quæ per axillam ad manum fert, tum eius quæ superiores thoracis alit partes vicinæ admodum existant. Se-

care igitur hanc iubet Hippocrates prius q̄; venæ quæ ex humerariæ fissura prouenit, præsens sit, inseraturq;. Quę si aliqñ non comparuerit, vice huius secamus aliquam ex internis quas recta in os cubiti sidere mergiq; didicimus. Qȯ si & eæ non comparuerint, accedimus ad eam quæ ex præfatarū duarum venaruȝ obliquarum insitione progignitur. Verum & cum ea iterdum non apparere possit, humeraria apparente, seca humerariam. qui scilicet vacuationes ab vniuerso animalium corpore fieri noueris, quāq; neq; celeriter, neq; similiter ex vena omni fiant. Nos vero ptem eam quæ phlegmone obsidetur, tum celeriter tum q̄; cæteras partes magis in acutis p̄sertim morbis vacuare contendimus. Quod sane interna cubiti vena facit multoq; magis vbi sanguinis redundantia ad superiora vergere videať, aut superiores thoracis partes affectę sint. Nempe in eo malo tum brachiuȝ tum māma grauari solent. Verum quę partes thoracis

racis inferiores prope septum transuer
sum infestant phlegmonæ, non abs re
dolorem ad hypochondrium transmit
tunt. Quo fit vt dolores hmõi non ad
modum iuuet quę in cubito fit vacua
tio, corde .s. medium occupante. Nem
pe venam quæ inferiores thoracis alit
partes sub corde emergere audiuisti. di
cta quidem mihi hęc sunt super eo qđ
ab Hippocrate bene scriptum est de se
canda .s. interna cubiti vena. Sed ꝙ va
cuandi sanguinis terminuȝ coloris mu
tationem posuerit, deinceps est diffe-
rendum. Quicquid ergo sanguinis in
phlegmone continetur, id caloris abũ
dantia colore permutatur. Reliquum
aũt in partibus oĩbus simile manet. Eã
ob cãm sanguine qui in totum spargi
tur corpus pituosiore existente, rubicũ
dior sane erit qui in eo quod phlegmo
ne obsidetur latere continetur. Qđ si
sanguis in corpus tutum diffusus, rubi
dus fuerit, is proculdubio qui ad phleg
monem est adustus assatusq;, in nigruȝ
permutabitur. Liuidus aũt in ea quæ

fit a rubido ad nigruȝ transmutationē medium obtinet. Coloris igitur mutatio sanguinis ex particula inflammata translationeȝ sufficienter cōmonstrat. Vacuationis igitur modum mensurāque quę affectui peculiaris sit, diximus. Sed cum interdum virtus tm̄ vacuare prohibeat, parti ipsi quæ phlegmone obsessa est minus quidem futurum auxilium scire opȝ. Quo fit vt non virtutem exoluere melius sit, q̄ȝ sanguinem vacuare redundantem. II.

Si vero eas quæ sub septo transuerso sunt partes dolor infestat, nullum'q; ad clauiculam signum fecerit: ventrem vel nigro veratro, vel peplio mollire oportet. Sed veratro nigro vel daucū vel seseli, vel cyminū, vel anisum, vel aliud quippiam boni odoris miscebis. Peplio vero silphij succum, quanq̄ & hęc inter se mixta non dissimliter agant. Cæterum veratrum nigrum tum melius tum

ad iudicationem iuuātius quam pepliū ventrem soluit, sed peplium flatum magis excutit, Dolorē præterea ambo hęc sedant. Sedāt quoq; & alia quæ expurgant medicamenta. Verum oīum quæ nouerim viderimq;, hæc potissima existunt. Nempe & quæ in sorbitionibus dantur purgantia medicamenta soluere possunt quæcunq; .s. non valde insuauia existunt, vel pp amaritudinem, vel aliā quāpiā iniucunditatē vel q̄titatē, vel colorē, vel suspitionē aliquā.

Qđ medicamenta ꝑurgantia per experientiam inueniantur, & quosnã expurgent humores, & si oīno purgēt, in libris de simplicium medicamentorum viribus didicisti. Qđ vero purgationis necessitas sit, si redundantes humores deorsum repant, est quoq; ratione scitũ aiaduersumq;: sed id testimonium ratamq; fidem ab experimentis hꝫ. Edocuit aūt Hippocrates facultatē

medicamentorum quæ in hmoi affe-
ctibus propinat. veratrum quidem ni-
grum κρισιμώτερα, id est ad iudicatio
nem iuuantius vacuare, peplium vero
flatus magis excutere affirmans. Quę
aũt ab Hippocrate κρισιμώτερα, id est
ad crisim iuuantiora dñr, ea morbi iu-
dicium faciunt magis. quod facultate
verbo huic ὠφελιμώτερα, id est iuuan
tiora idem existit'. At cum purgantia
oĩa medicamenta ventrem, presertim
que os ipsius ꝙ maxime tum neruo-
sum tuʒ sensile existat, affligant lædãt
que, ob id eorum quæ boni sunt odo-
ris mixtio excogitata est, ne sola synce
raq; purgantium medicamentoruʒ vir
tus os ventris tangat. Permixta quoq;
inter se tũ pepliũ tum helleborũ ὁμοιό-
τροπα, id est modi similis eẽ ait, quod
est facultatibus conuenire, & in nullo
controuersa esse. Nam & in purgantiũ
medicamentorum permixtione con-
trouersia est, non qñ aliud quidem bi
lis aliud vero pituitæ excretorium fue
rit, (Nam eodem tpe vacuari tum bi-

lis tum pituita pñt) sed qñ aliud quidem protinus, aliud vero longo a propinatione tpe purgationem mouere natum sit. Nempe hoc pacto inæqualis eoruȝ quæ simul ingesta sunt fit vacuatio. inæqualem dico cum iam altera quidem desinere, altera vero incipere videatur. Nempe qđ citius purgare consueuit medicamentū, id & ex alio quippiaȝ simul vacuat. Quo fit vt qđ exiguum ipsius relinquitur, imbecilliꝰ reddatur, & longe tardius suā inchoet purgationem. Præfinita igitur vacuationis lege simile est helleboro pepliū, pōtq; helleboro similiter nigrum subducere humorem. Cætera tum dictionis huius tum sequentium patent. Cōsiderare igitur hæc atq; in memoria tenere nos opȝ, sed nō perpetuo in pleuriticis vti debemus, ad memoriam reuocantes Aphorismum illum vbi dr̄, (In acutis morbis raro & in principijs, purgātibus medicamētis est vtendū.) Vbi igr̄ (inquit) nō solum acutus morbus fuerit, cuiusmodi est pleuritis, verū

& cum febre vehementissima multò magis vitanda est purgantis medicamenti administratio, atq; per sectione; venæ vacuandum magis, et si ad hypochondrium dolor finiatur. Nempe & si minus quidem auxilium q̃; p̄ purgationem sequatur, securius tñ multo existit. Imo nullum ex eo quod p̄ venæ sectionem fit, periculu; impendet, eo discrimen maximum subeunte q̃d per purgatione; tentatur: & potissimũ si laborantis nãm expertus quis non fuerit. Nẽpe alij difficulter natura purgantur. alij modico adsumpto medicamento purgãtur copiose. Quibus igr̃ dare quadrabit, his medicamenti tantum propina quantum in plurimis mediocriter vacuari tum nouisti tu; sis expertus. Si. n. hoĩs naturam nõ noueris, metus ẽ ne plus iusto vacues, vel nullo pacto vacuationem moueas: aut si moueris, non tamẽ sufficienter vacues. Quę omnia magnas in morbis acutis pariunt offensas. quod non facile vt in his qui non febricitant emendatur. Cũ-

igitur febris vehemens non fuerit, naturamq; laborãtis: expertus fueris, ad medicamenti purgantis potum te con feres, his quæ ab Hippocrate dicta sũt, vel ẽt alijs similis naturæ vsus. Quo e numero est quod ex colocynthide pa ratur medicamentũ. quod iam ex vsu hieram vocant. Id sane varijs parant modis: sed quod helleborũ accipit scãmoniamq; non hẽt, id his qui medica men subductorium omnino adsumere possunt, omptimum est. 12.

Vbi aũt quis medicamentum ebibit, ptisanam protinus sorbendã dato. neq; isigniter minore quã cõsuetũ ẽ q̃titate,

Et maxime quidem ventris ori qδ & stomachum vocant, vt in ipsis purgantium medicamentorum potibus, illæsum maneat, consulere opꝫ. prefer timq; vbi febrientibus tale quippiam propinatur. Veꝝ præcipua ne offenda tur, cautio est, si medicamentum qd ꝓ pinatur, purum non sit: sed cum alijs quæ malitiã ipsius hebetare nata sunt

temperamentum mixtumq;. Nempe purgantium oium medicamentoꝝ natura, corpoꝝ quę expurgantur naturis ꝯ̃ria est, atq; vt quispiã dixerit, letalis, & deleteria, id est pestilens: vt aũt succi papaueris, mandragoræq; & hyoscyami, atq; alioꝝ hmói multorum quę nobis & substantia & viribus aduersa corpus perimere nata sunt, portionẽ exiguam adsumentes, magnam percipimus cõmoditatem: sic & purgantium medicamentoꝝ quorum nã corporibus nostris aduersa est, exiguã aliquã partem præcidentes ad suppetias ferẽdas vtimur. Quo item mõ in hoꝝ medicamentorum potu seminum aliqua quæ boni sint odoris miscemus, quę & malitiam obtundere nata sint, & operationem ipsoꝝ non prohibeant, tenuentq; ita incidantq; vt & crassos incidãt humores, & vias quibus vacuatio fiat, aperiant patefaciantq;: sic & a sumpto medicamento ptisanam sorbere confert. Nempe purgans medicamentum ipsum tanq̃ exiguum ad ventris qui-

dem fundum peruenit: verum dum transit, stomachus & quæcunq; ventris sublimior pars non qualitatē medicamenti purgantis mō, veꝝ & substātiæ, quæ in trāsitu hæret aliquid adsumens, vehementer lædit. Ptisanæ igit cremor supīgestus cōmoditatē affert: nēpe & detergere, & deorsum trahere, qđ viæ adhæret, & q̄litatē medicamēti, qđ his adhęret ptibus, tū temperare, tum pmutare pōt. Ob eas igitur causas a purgātis medicamēti potu, ptisanā supsorberi præcipit: sed vbi purgatio cœpit, ab ea vult abstinendū, purgantis medicamenti operationē exolui veritus: Atq; ob eam rem ait. 13.

Et qm̄ ab re non est, purgatione in media sorbitionem dare non conducit. At vbi purgatio desierit, tunc sorbitio detur, sed consueta minor: deinde liberalius ppetuò exhibeatur, si & dolor cessauerit, & nihil aliud obicē fecerit.

Contra q̄; pleriq; huius tpis medici,

rem hanc docuit Hippocrates. Nempe hi vbi vacuauerunt, copiose nutriunt. Hippocrates vero a purgatiōe ptisanæ minus ministrari iubet. Nam corporum quæ expurgata sunt, natura ex purgatiōe agitata, labefactataq́;, tolerare alimonia non potest: neq; probe eá conficere nisi oīno pauca fuerit. Purgatis igitur tm̃ cremoris prima die exhibendū, q̃tum domare possint. Deide paulatim, sensimq́; adaugere oportet, si & dolor, vt inquit, cessauerit, & nihil aliud prohibuerit. Quod de dolore ait, est manifestum: sed nihil aliud prohibere ad præfatas referre oportet, si intelligere volueris, distinctiōnes, in quibus demonstrauit quonā pacto morbis acutis laborantes absq; sorbitionibus regere oporteat. Summa vero hor̃ est, cum vel morbum ante iudicationem nulla sorbitione indigere sperabimus, vel in qbus summa est q̃ phlegmonem facit cruditas. 14.

Sermo autem mihi idem est, si & ptisanæ cremore vtendum sit.

Tempus exhibendorum tum ptisanæ, tum cremoris ipsius, & antea simile esse demonstrauit: re vna dũtaxat diriam hoꝝ definiens: nempe a cremore principium exhibitionis facit. 15.

Melius siquidē eē dico, vt protinus à morbi initio sorbere īcipias, q̄ inanitis vacuatisq; venis vel die tertio, vel quarto, vel qnto, vel sexto, vel. vij. si ante hoc tēpus morbus haudquaq̄ iudicatus fuerit, sorbitionem inchoare.

Quod in aphorismis scripsit Hippocrates, id & impræsentiarum persequitur, in morbi omnis vigore tenuissimo vtendū victu præcipiens. Si igitur quinta die morbi vigor futurus sit, & æger solo vsus potu sufficere non possit, melius esse ait, si protinus ab initio ptisanā dederis, & neq; tertio die, neq; quarto, sorbitionem inchoaueris. Sic sane & eos, qui vel quinto, vel sexto, vel septimo sorbitionem inchoant, falli, circūueniriq;, si ante hoc tp̄s morbus non

fuerit iudicatus. Per iudicationem itel ligo, vt dixi, non perfectã morbi mutationem solum, verũ quoq; & effatu dignam transmutationem. 16.

Præparationes aũt & his tales fiant, quales dictæ sunt. De sorbitionis igitur exhibitione ita sentio.

Et quibus ab initio sorbitionem daturus sis, præparationem fieri præcipit. Id est, siue sectionis venæ, siue clysmatis, siue balani necessitas fuerit, illud ante faciendum iubet. 17.

De potu quoq; qualemcunq; ex declarandis potaturus quispiam sit, eadẽ omnino mihi est ratio.

Si laborantẽ potu solo citra ptisanę sorbitionem rexeris, præfatas quoq; præparationes te facere iubet: id est, aut venam secare, aut clysmate, vel balano vti. 18.

De consuetudinis mutatione.

Verũ & medicos cõtrà oĩno, q̃ oportet agere scio. Nempe oẽs, languentes

ipſos per initia morboꝝ, duos, vel tres, vel etiã plures dies inedia ſiccare, atq; ita tum ſorbitiones, tum potus exhibere volunt, idq́; forſan quod magnæ corporis mutationi, magnam q̃piam obijcere mutationem ipſis decens eſſe videatur. Verũ mutatio ipſa bene quidem habet non modica, ſed recte transferenda venit. Iam autem & ciboꝝ exhibitio mutationis rationem maxime ſubit.

Medicos culpat Hippocrates, qui languentes ipſos in abſoluta ciboꝝ abſtinentia ſeruant: deinde eos protinus alij quidem ad ſorbitionem, alij ad potuum ingeſtionem deducunt. Non tamen mentionem eorũ fecit, qui cibos validiores ante morbi concoctionem miniſtrant. Conſueuit ſiquidẽ, vt antea dixi, interdum prætermiſſis q̃ maxima ſunt erratis, culpare minora, & eã quæ ex illis oritur demonſtrare offenſam. Qui aũt ita tranſmutant, forſan

(inquit) rationabiliter transmutare arbitrantur, in magna corporis transmutatione effatu dignam victus permutationem facientes. Quod sane bene eos existimasse ait, non tamen de trāsmutatione omni, sed bene aliqua est putandum: de qua partim prædixit, & partim quippiam est dicturus, sermoni adstruens, declinandas esse repētinas mutationes. 19.

Maxime ergo lædentur, qui tota vtentur ptisana, nisi recte trāsferātur, lædentur quoque & qui solo vtentur cremore, q̄q̄ minus: lædentur preterea & qui solo utentur potu, sed hi minime.

Dictam paulo ante subitam victus mutationem, qua primis diebus in absoluta ciborum abstinentia seruatos languentes circa diem quartum nutrire incipiunt, maxime quidem nocere ait, si in ptisanam totam transferātur, minus vero si in cremorem: sed ἥκιστα, id est ἐλάχιστα, quod minimum indicat, offendi eos, q ad solos ꝓcedūt po-

tus. Nēpe ex magnitudíe virtutis eoꝝ quæ offeruntur, magnitudo oritur offensæ. 20.

Oportet aūt & ex sanoꝝ hominum uictu disciplinam quę conferat facere. Nam si sanis quibusdam tales uel tales cibi uariare uideātur. cū in alijs quibusdam tum in nōnullis mutationibus, quo modo & in morbis quibusdā & maxime in acutis non ualde euariabunt?

Incipit Hippocrates præfatam ab ipso de victu sníam demonstrare, arguens vna & eos, qui contrario victuꝫ instituunt modo. Sed vt dilucidus conspicuusq́ꝫ reddatur sermo, summā ipsius oēm præfari melius esse mihi videtur. Est aūt earum quæ in eam rem ad sumuntur sumptionum dignitas altera vniuersalis hæc: Si bene valentibus læsionem adferant repentinæ victus ad contraria mutationes, multo magis ægrotantibus ipsis. Quod varijs etiaꝫ modis possumus interpretari, aliud in

aliam transumẽtes dictionem, vt hoc pacto: In repentinis victus mutationibus q sani sunt, ægris minus læduntur. Vel sic: Aegri sanis magis læduntur. Vel ad hunc modum: Detrimẽta sanos minus q̃; ægros afficiunt. Generalior hæc iterpretatio: Validiores minus afficiunt, imbecilliores magis detrimenta. Licet & aliter vim sermonis iterpretari, aut ex eo quod per se & primum vtile sit ad quod demonstratur: aut ex aliqua continentium ipsuз vel dignitatum vel sumptionum. Talis quideз tibi sit per se credibilis sumptionũ altera (lemmata Græci dñt.) Lemmata, id est sumptiones, vocare cõsueuit Aristoteles dignitates, vel proloquia, vel postulata. Sed alteram cui fides p experientiæ lucem accessit, deinceps audit Sanos etiam repentina victus mutatio offendit. Ex vtraq; hac sumptione concluditur, languentes a repẽtina victus mutatione lædi magis: sed multo magis qui acutis infestanẽ morbis. Hæc est vis sermonis. Verum Hippocrates

pocrates alteram ex sumptionib⁹ per se tum prius, tum credibilius, protinus citra structuram accipit. Alteraꝫ vero his quæ singulatim per experientiam noscuntur, fide donat & autoritate. Quod & sequens declarat orō. 21.

Atqui quod vitiosus tum cibus tum potus semper sibi similis ad sanitatē tutior sit, quam si quis subito ad alterum vel meliorem se transferat, facile discitur, intelligiturque.

Alteram sumptionum earum quæ ad præsentis sermonis demonstrationem præstant, nunc ex multis particularibus exemplis astruere incipit, fideꝫ ipsius in vnam colligens summam q̄ talis est. Magnæ & repentinæ præter consuetudinem mutationes non paruam sanis adferunt læsionem. Quanquam sermo hic conspicuus sit, tamen si quippiam quod explanatione indigeat intercidere videbitur, his qui exercitati non sunt, in sequenti serie explanare non cunctabor. Nempe hic com

mentarius proposito non horum modo qui in sermonibus sunt exercitati, verum quoq; & eorum qui exercitati non sunt, tum liberalis, tũ benignitatis plenus existit. Quod si quis præfatas disciplinas neq; didicerit, neque expertus fuerit, aliud quippiã agat. 22.

Nẽpe tum his qui bis die comedunt, tum his qui semel, noxam imbecillitatẽ que pariunt repentinæ mutationes. qui que prandere nõ consueuerunt, & prãdent, statim ægre habent, to to item corpore graues redduntur, & parum valentes & desides. Quod si supercœnauerint, alios alui læuitas exercet. Nempe *ventriculus præter consuetudinem grauatur, supersiccescere consuetus non bis tumescere, neq; bis cibos coquere.*

Non solum ꝙ in repentina consuetudinis mutatione valde lædantur, verum quoq; & quænam læsiones fiãt, & quonam modo singulas emendare

oporteat scribens Hippocrates, ob id sermonem prolixum facit. qūo si dūtaxat ꝙ in repentina consuetudinis mutatione lædantur ostenderet, ob id sermo illi totus breuis foret. Prima igr̄ cōsuetudinis mutatio quam nunc exprōpsit, est de his qui prandere non assueti pransi aliqñ sunt. Ait. n. tales & ægre habere, & toto corpore graues fieri. parum item valere & desides reddi. Contingunt aūt hęc ipsis grauata ab alimēto veluti a pōdere facultate. Neq; enim ægre ea hʒ propria rōne, veluti in cibi penuria fieri consueuit. Ob eam igitur cām hoc in loco sermoni adiecit totuʒ corpus grauari his qui bis cibati sunt, eosq; fieri desidiosiores. *Verū* in assuetis prandere & non pransis imbecillitatem quidem virtutis scripsit, sed grauitem non adscripsit. Nempe & in talib⁹ mutationibus imbecillitatur sua rōne virtus. Præterea cum desides fieri in p̄senti victus mutatione asserat, in p̄ria timidos esse dixit, quasi opus omne pe rosos & veluti opus aggredi veritos di

ceret.Nempe res ita hẽt. Nam qui ita affecti sunt, virtutis imbecillitatem vere sentiunt: atque ob id eas quas ante promptius obibant, obire non audent actiones. Quinẽt & his qui diminute cibantur, viscera opinione pẽdere ait, eosq; tum calidum tum χλωρὸν, id est viride meiere. Calidum inquiens, id ẽ solito calidius, χλωρὸν vero, id est viride iuxta morem quendam Asiaticoꝝ græcoꝝ qui & nũc obseruatꝛ. ὤχρους siquidem, id est pallidos quosdam videntes, causaꝫ cur ita χλωροὶ, id est virides facti sunt interrogant. χλωρὸν & ὠχρὸν, id est viride & pallium nihil referre existimantes. Visumq; quendam χλωρότερον, id est viridiorem dicunt. ὠχρότερον, id est pallidiorem ita significantes. Est aũt ὠχρὸν χρῶμα, id est color pallidus veluti ignis, & color ὤχρας vocatæ, cuius prima syllaba acuitur. Fitq; talis color permixta aquoso excremento pallida & amara & flaua appellata bile. Nempe flauus color quã tum a rubro in albiorem secedit, tm̃ a

flauo pallidus. Scripsit & alia quædã symptomata quæ ita affectis fiunt. De quibus cum ad eam quæ de ipsis est mentionem peruenerimus, agemus. Præsentem aūt dictionẽ discutiam⁹. Quæ in non assuetis prandere contingere ait, his adhuc & hoc adiecit. (Si aūt supercœnauerint, acidũ ructant.) Quod aūt ructus acidi fiant & pp vẽtriculi frigiditatem & pp pituitam sæpius in eo aceruatam, & pp ciboꝝ multitudinem, aut si pauci quidẽ sint, potestate tñ frigidorum, didicimus. Omnium aūt pręfatorum cōe est calorem ventris ingenitum vinci a cibis, nō eos vincere, neq; his præstare, neq; probe ipsos conficere posse. vt si modicæ flãmæ lignorum multitudinẽ superaceruaueris, vel & citra multitudinem tum viridia tum humida superposueris. Cęteris ita cibatis πατι'λην, id est alui læuitatem siue humidam deiectionem fieri ait. Verum in exemplaribus non paucis non πατι'λην scriptũ inuenies, sẽd ἄσσην vt eo vocabulo ῥιπασμὸν, id

est proiectuz intelligamus corporis hominis huius qui ita cibatus est, corporis inquam ob cibi multitudinem ἀσσομένου, id est grauiter molesteq; habētis, atq; implacidi inquietiq; dum in lecto iacet, & sese permutantis. Cęterum φ circa dictionis finem cibi confectionem coctioni similē esse oporteat, manifeste ostendit, tanquam a calido fiat non sicco squalentiq;, cuiusmodi est febrilis, sed ab humido vaporosoq;, cuiusmodi est qui in animalibus secundum naturam existit. 23.

Conuenit autē his permutationem æqua virtute compensare. Dormire siquidem eos oportet tanquam noctem a cœna hyeme quidem citra frigus, æstate vero citra calorem agant. Quod si dormire non queant, plures lente embulando absoluant circuitus, neq; stent. nihil cœnent, aut pauca & innocua. Minus præterea bibant: sed meracius &

non dilutum. Magis prætere a & is afficietur, qui ter die replebitur, ac etiam multo magis qui crebrius. quanquam sint nonnulli qui ter die satiati facile ferant, vtpote qui ita sunt consueti.

Hoc in loco referre hæc non erat necesse. Nempe docere proposuerat quonam pacto repentinæ consuetudinū mutationes nos lædant, non aūt quo tales læsiones modo curare oporteat. Verum qm̄ Hippocrati hoc tentare ē visum, propterea quę scripsit persequemur. Maxime quidē is dormire ipsos plurimum iubet, & si dormire nequeant, plures lenta ambulatiōe absoluāt circuitus. idq; vt quamplurimi expositorum aiunt, post cœnam: sed vt eorū quæ dn̄t sensus præcipit, post prandiū. Nam oīo hæc tanq̄; noctē agant, de somno meridiano non de noncturno dici expostulat. Præterea q̄ continuata est scriptum serie, vbi inquit. (Si vero dormire non queant, plures lēte ambulando absoluant circuitus, neq; stēt

nihil præterea cœnent vel pauca & innocua.) testatur Hippocratem velle eos a prandio dormire non a cœna. Duorum igr̃ alterum. Nam aut emendanda tanq̃ errati conscia scriptio, atq; ita scribendum, (Dormire siquidē eos op; post prandiu; tanq̃ noctem agāt, hyeme quidem citra frigus, æstate vero citra calore;.) vel si seruare volum⁹ orōnem hanc (a cœna,) intelligenda est hoc pacto dictio: (Dormire siquidem eos op; vt a cœna ante dormiebant, sic & nunc post prandium tanq̃ noctem agant.) Quod aũt velit Hippocrates eos, vel nihil oīno, vel parce, vel leuiter cœnare, sensus est manifestus. Ventrem siquidem vult requiescere, laboremq; quo grauatus afficiebat refoueri, quod præter consuetudinem pransus homo fuerat. Hinc seq̄ns est & minus bibere, sed non aquosum, nō dilutum. Nempe fluctuatione; humiditatemq; & refrigerationem vitare op; vbi a ciborum multitudine venter grauatus fuerit. Potum aũt qui exhibetur,

non aquosum esse conuenit, sed vétris tum calfactoriam, tum roboratoriā obtinere facultatem. Cætera q̄ continuātur, liquida sunt & manifesta. 24.

Prçterea qui bis die cibū sumere cōsueuerūt, ij nisi pransi fuerint, ægre habent, parũ valent, timidiq; ad quoduis opus fiunt, & cardialgici. Nempe his viscera pendere videntur, calidū mingunt & viride, id est pallidū stercusq; exuritur. sunt quibus os amarescit, oculi cauantur, & tempora saliunt, partesq; frigescunt extremæ.

Cætera quidem huius dictionis in eorum comparatione quæ præter cōsuetudinem pransis contingere diximus, sunt explanata: sed de reliquis nunc dicā. ἀφρόδον, id est ἀποπάτημα, id est stercus ipsorum siue alui purgationem incendi exuriq; inquit, a calore. s. assatam. Nempe corpus magis tū siccescit tum igne scit his qui consuetum relinquunt prandium. Alijs os

amaricare ait vtpote his qui biliosiorẽ habent naturam. hisq́ꝫ caui fiunt oculi ab eadem qua excrementuꝫ aduritur causa siccescentes. Q ȏ auteꝫ in amaræ bilis naturis vernaculus calor in id quod igneum est digrediatur, ppea & tpa saliunt. i. tẽpoꝝ arteriæ euidenter pulsant. Partes pterea corporis extremæ, frigidiores fiunt, ꝙ venter biliosis repleatur humoribus, quorũ morsu atq; contristatione affectus. virtutẽ dissoluit, corpisq́ꝫ extrẽa refrigerat. 25.

Plurimi quoqꝫ hoꝝ qui pransi non sũt, cœnare nequeũt. qui si cœnauerít. ventris grauitate afficiuntur, ac difficilius cubant multo q̃ si pransi fuissent.

Picrocholi natura præter consuetudinem impransi permanẽtes cibos auersantur, fastidiuntq́;, ventre scilꝫ male tum tractato tum afflicto. Veruꝫ q coacti cibũ sumpserint, grauanť: atq; ob id δυσκοιτοῦσι, vt ipse inqt. i. male hñtes i lecto pmanẽt & traducũt. 26.

Cum igitur talia ob dimidiatæ diei

victus a consuetudine digressionem sanis contingant, neq; adijci quicq̃ neq; subtrahi commode videtur.

Rursus inter exponendum quæ cōtingunt valentibus his qui subito consuetudinem permutauerunt, sermonis sūmam obiter atq; veluti appendicem adiecit, cuius gratia omnia hæc exponit quæ sanis contingunt. Nempe vt constat, si beneualentibus victus dimidiatæ diei permutatio adeo molesta sit, q̃uo non admodū languētib⁹ ipsis molesta erit? Deide rursus ad explanationē eoꝝ q̃ sanis ꝯtingūt reuertitur in sequenti dictione quæ ita hʒ. 27.

Qui igitur præter consuetudinem semel pastus toto die exinanitis vasis quantum consueuit, cœnauit, si tūc impransus laborauerit, parūq; valuerit, atq; adsumpta cœna tūc grauatus fuerit, multo magis eum grauari par est. quod si adhuc pluscculis horis venæ

exinanitæ fuerint, atq; repente cœnauerit, magis adhuc grauabitur.

Quod ait hmõi est. Si qui præter consuetudinem impransus permanẽs minus consueto cœnauerit, nocte grauetur: multo magis grauabitur qui solito plura est cœnatus. Qui autẽ plusculo tempore exinanitis vasis repente cœnauerit, magis adhuc grauabit. Nempe qui impransi præter consuetudinem permanent, horum alij ad minus temporis inediam protendunt, alii ad longius interuallum. hos igitur grauari adhuc magis ait. 28.

Quibus igitur præter consuetudinem venæ sunt inanitæ, ij eodẽ die veniunt reficiendi. Vitent in primis frigus, calorẽ, & laborẽ. Nempe hęc omnia moleste feruntur. deinde cœnam solito minorẽ faciant, eamq; non siccam sed humentiorẽ. deinceps bibant, neq; dilutum, neq; minus q̃ ingestorum ra-

tio postulat. Postero autem die pauca prandeant, ut accessione sensim crescente, ad consuetudinem redeant.

Vt eorum qui prҿter consuetudinē πranderunt detrimēta emendauit, sic & eos, qui quod semel duntaxat die p̄ter consuetudinē ederunt afflicti sunt, vult in primis vitare tum calorem tū frigus tum labores: hæc nempe omnia moleste ferri ait. Adde quod & minus solito cœnare ipsos iubet. q̄q̄ pleriq; maxime ꝯtra agant. Nā prandere ob negotium aliquod prohibitos volunt in cœna & eam quæ in prandio omissa est adsumere alimoniam. haud scientes ꝙ eget quidem vere alimonia omissa corpus, sed ipsam conficere non possit ventriculus ob longiorem abstinentiam læsus, afflictusq;. Quinetiam Hippocrates vt alimoniҿ minus vult exhiberi, ita & eam humidiorem. Nempe hm̄oi alimonia exiccatis tum ventri tum corpori vniuerso peculiare auxilium præstat. Roborare

præterea & ventrem ipsorum iubet vini potu,neq; dilutu3,neq; minus quā cibi proportio exigit potandum præcipiens.Dilutum.n. ventris robur expo/luit.Minus vero quam cibi proportio expostulat,vétri arefacto inhabile existit.Postero tandem die ita affectos victui prospicere iubet.qui Hippocratis præcæpto consuetorum ciborum mi/nus ingerere debeant.vt sensim pau/latimq; in pristinam redeant consue/tudinem. 29.

Talia uero molestius ferũt, qui parte superiore picrocholi existunt,

Iam & ego paulo ante dixi picro/cholos,id est amaræ bilis homines su/bitariam eam quæ a victu ad abstinē tiam fit digressionem pituitosis diffici lius molestiusue ferre. Bilescit siquidē ocyus his totus tum corporis tum ven tris habitus. Sed quare non simpliciter dixit picrocholi? at parte superiore? Nempe cum flaua bilis quam & pallidam & amaram nominitant,superiori

ſupnatat ventri, iure optimo tales parte ſuperiore picrocholos dicimus. Cū vero per ſedem demittitur, parte inferiore picrocholos aſſerimus. Paulo ſiquidem rhetori qui toto corporis habitu pituitoſus erat, diebus ſingulis ſupnatabat flaua bilis, primamq; ipſaʒ vomebat a lauacro non paucā. Eudemo autem philoſopho qui temperamento bilioſus erat, per ſedem demittebatur: raroq; is q̄q̄; aliqñ pallidam vomebat bilem. Vt āt Pauli excrementa bilis exiguum habebant, ita & Eudemi multum. Qui igitur præter conſuetudinem non prandent, ſi & toto corporis habitu, & ſuperiore ventre picrocholi fuerint, his neceſſario contingunt q̄ paulo ante dixi oīa. At qui ventre dū taxat ſuperiore picrocholi exiſtūt, his tolerantiæ difficultas ſiſr continget: ſʒ ex reliquis ſymptomatis alia quidem nullo pacto erunt, alia erunt quidem ſʒ moderatiora. Prædixit quoq; & eos qui præter conſuetudinem non prandent, timidos ad q̄uis operationē eſſe,

stomachi erosionibus affici, pensilia vi deri ipsis viscera, calidum & viride me iere, exuriq; excrementa. Alijs os ama ricare, oculos cauari, tempora palpita re, & extrema perfrigere. Sed hoꝝ alia toto habitu picrocholis contingũt ma gis, alia aũt superiore dũtaxat ventre talibus. Atq; ob id ad q̃uis operatio nem timiditas, extremorum pfrictio, mictus calidus viridisq;, deiectionum adustio. cauatio oculorum & tempoꝝ saltus toto habitu picrocholis vsu eue niunt. Vtrisq; aũt pensilium viscerum opinio, & oris amaritudo. Nam ob in suetam abstinentiam, tum suspensa, tũ pendula percipiunt viscera. Veruз ob bilis exuperantiã picrocholis toto cor pore os amaricat: nõ ꝙ affectio in ore magis fiat, sed ꝙ sentiendi parteз eam natura generis humoꝝ discretoriam fe cit. Venter aũt magis quidem his exu ritur, quibus ex hepate in ventrem bi lis effusa supernatat, minus autem qui bus deorsum mittitur. Nam his quidẽ intestinum proritat ad excretionem, il

lis vero

lis vero ſtomachum mordet. Ob eam rem Eudemus diebus ſingulis, bis & interdum ter deijciebat. Paulus autem īterdum nullo pacto excernebat. Niſi etenim īteſtina a mordente aliquo irritentur, vel copioſo excremento grauentur, excretionis promptitudinē nō accipiunt. Neutrum horum impranſis contingit, neq;.n. mordentur inteſtina bile in os aſcendēte, atq; illa non mordente contriſtanteq;. Neq; grauitas his fit, qui nullo pacto comederunt. 30

Non aſſuetam aūt cibi abſtinentiā facilius omnino ferunt qui parte ſuperiore pituitoſi ſunt. quo fit vt ſi ſemel die cibo vtantur. facilius ēt ferant.

Prius quidem parte ſuperiore picrocholos vſum cibi qui ſemel die ſit. difficilius tolerare dixit. Nūc aūt ad pituitoſos ſe traſferens, pro cibi vſu qui ſemel die ſit, inediæ meminit. ex habente manifeſtius detrimentum. ad minus noxium tranſlationem ex proportionē faciens. Nam ſi magis quidem lædi

eos qui sine cibo totum preter consuetum permanserunt diem equũ sit, minus aũt qui non prandent, & pitutosi picrocholis cibi vsum qui semel die sit facilius ferant, quod sane & inediaꝫ facilius ferant, palã est oĩbus. Cã aũt cur pituitosi facilius cibi vsum qui semel die sit, ferant, ex his quę antea de biliosis dicta sunt euadit conspicua. Nam bilis humor ĩ ipsis inediis amarior redditur. Pituita vero tpis processu coquitur, sanguisq; efficit, neutra bile in sanguinis substantiam redire valente. cuꝫ ex sanguine quidem plus calfacto flaua bilis gñetur, ex eodem vero assato adustoq; atq; & ex crasso atra. Pituitæ aũt gñatio in pituitosis edulijs sanguinem perpetuo antecedit: atq; gñatione ipsius media cibi in sanguinem trãseunt. Neq; hoc deterioribus tm̃ cibis contingit, verum & quibusdam eoruꝫ qui salubres admoduꝫ esse vñr. vt pani chondro, semidali. Ego sane eam q̃ mihi optima esse vr̃ narraui cõscriptionem. Nempe qđ in ea docetur, per se

verum est: atq; continuatam cum his quæ ante dicta sunt hȝ feriem. qui optimæ explanationis sunt scopi. Non tñ in exemplaribus oībus consimilem inuenies descriptioné, sed in alijs & alijs pugnantem. Cęterum aliter in libris fere omnibus reperitur dictio hæc falso sermone, & nullam quæ antedictis cōtinuetur seriem seruante, 31.

Potissimum sane & hoc argumentum quod maximæ mutationes eorum quæ circa naturā nostrā habitumq; cōtingunt, maxime morbos committunt.

Multa quidem apud Hippocratem φύσεως, id est naturæ nomen indicat, sȝ hoc in loco temperaturam significari quispiam existimauerit, veluti & partium ipsarum structuram compositionemq;, ἕξιν, id est habitū appellari. quo in structuræ genere continetur & bilis ad partes superiores fluctuatio: & ad inferna deiectio, & viscerum tum suspēsio, tum constantia stabilitasq;. Nempe cum venter magnus existit, viscera

confirmat & stabilit, tametsi cibis vacuus, destitutusq; fuerit. Verum cum paruus est, cibis quidem refertus confirmat: vacuatus vero subsidētia relinquit. Hinc fit vt suspensa sentiant viscera. Quibus aūt bilis flaua sursum natat fluctuatq;, ante est dictum, meatu bilem ipsam ex hepate ad id intestinū qđ græci ἔκφυσιν vocant, quāsi e vētre enatū dixeris, deferente, neq; structuram habente eandem. Nam interdum quibusdam portio aliqua ab ipso adventrem procedit. his quidem supernatat biliosum excrementum: cæteris vero deorsum oīno voluitur. 32.

Non igitur intempestiue neq; fortes vasorum inanitiones moliri, neq; cum morbi vigent, feruorem habent, cibū dare, neq; repente huc vel illuc in toto negotio quicquam mutare licet.

Dictio hæc præter ordinem scripta est, copulari siquidem debuit cum ea quæ scripta est ante, vt tota oīo talis foret: (Talia vero molestius ferūt qui par

te superiore picrocholi existunt. At nō assuetam cibi abstinentiam facilius oi no ferūt qui parte superiore sunt pitui tosi. quo fit vt cibi vsum qui semel die sit, facilius ēt ferant. Non igr̃ intempe stiue, neq; fortes vasorum inanitiones moliri, neq; cum morbi vigent, feruo-remq; habent, cibum dare licet.) Nam postea quam sermonē quo magnas victus mutationes ostēdit sanos ipsos non quō languentes lædere, comple-uit, absoluitq;: iure intulit cuius gratia mentionē de his oibus fecit inquiēs, (Non igr̃ intempestiue neq; fortes va sorum inanitiones moliri licet.) Quā q̄; aūt & institutum ēt per relata suffi-cienter demonstrauerit: vr̃ tñ & ad al-terum transire sermonem qui hæc cō-monstret, liberaliter testimonio vsus. Principium igr̃ sequentis sermonis iu re censetur dictio hæc. (Potissimū sa ne & hoc argumentū qđ maxime mu tationes eorum quæ circa nãm nr̃am habitumq; contingunt, maxime mor-bos committunt.) Cui quidem dictio

ni continua fuerit q̄ ita sequitur, (Multa aūt his germana eorum quæ ventri contingunt, atq; alia quis dixerit.) Dictionem sane hanc sum explanaturus: sed nunc ad pn̄tem reuertar quæ hanc hꝫ mentem. Non intempestiue neq; vehementer fame necare, neq; in morborum consistentijs victū ex inedia ad cibi oblationeꝫ permutare licet, sicuti neq; subito ad ꝯ̄rium. Ex quibus sequitur talem instituendam victus rōnem qualem is præcepit. Summa aūt horum est, declinandas esse subitas repentinasq; ad ꝯ̄ria permutationes. 33.

Multa aūt his germana eorum quę ventri contingunt, atq; alia quispiā dixerint. vt exēpli gratia. Cibos quibus *vti consueuerunt, facile ferunt, tametsi natura haudquaq̄ boni fuerint. similiter & potus.* Cibos vero quibus *vti nō consueuerunt et si mali nō fuerint, moleste ferunt. Consimuli modo & potus.*

Quæ simi͂lia congruentiaq; existunt,

atq; vt quispiam dixerit, genere iuncta cognataq́;, cõsueuit vocare Hippocrates ἠδελφισμένα, id est germana. ꝙ eorum quæ genere iunguntur & familiarissimi & genere oĩum iunctissimi sunt ἀδελφοὶ, id est germani. Nam propinquitates cæteræ his posteriores sunt. vt patrum matrumq; fratres sororesq́;, & fratrum sororumq́; filij filiæq;, & quæcunq; id genus sunt. Cætera dictionis clara sunt. Naȝ demonstrat Hippocrates sermonem eundem queȝ ab initio demonstrauit. cuius summa est. Consuetudo maxĩe põt, repentinaq; ab eà digressio corpa nõ paꝝ offendit. 34.

Si ergo multa præter solitum carnis deuoratio, vel allia, vel silphion, vel ipsius succus vel caulis vel alia consimilia, quæ seorsum insignibus sunt prædita viribus, ventriculis quibusdã magis quam alia labores inferant, minus quis admirabitur. At iure admiraberis si didiceris quantam maza turbationẽ,

tumorem, flatum, torminaq́; mazam de uorare non assueto pariat, si præter cõ suetudinem ingesta fuerit. vel qualem panis ipse calidus deuoratus sitim inse rat, & repẽtinam plenitudinem, quod tum exiccet, tum tarde descẽdat. & quã varia inter se pariant purissimi cõfusa neiq́; panes si præter cõsuetudinẽ deuo rent, & maza similiter vel arida, vel humida, vel tenax. qualiter itẽ & polẽ tæ afficiant, recentes quidem eos qui re centibus vti non consueuerunt, & aliæ eos qui recentibus ex consueto vtuntur. Ad hæc quid faciant vini, & aquæ po tationes prǽter consuetudinem in aliud subito translatæ, quid dilutum item vi num, meracumq́; repente pota. Dilutũ enim cum infirmitate humẽtem reddit ventrem superiorem, flatuosumq́; infe riorem. Meracum vero venarum pulsa

tionem efficit, capitisq́; grauitatem, & sitim infert. Praeterea quid vinum album nigrumq́; praeter solitum mutata, quae si ambo vinosa fuerint, valde alterant corpus. Quare dulce vinosumq́; minus quis dixerit mirum esse non idē posse vbi repentina fuerit mutatio.

Sermonis totius sensum intelligentiamq́; vbi prius dixerimus, ad particulares quae in eo sunt dictiōes perueniemus. Orationis igitur totius sensus talis est. Victus mutationem in eos qui insigni praediti sunt virtute, tum cibos, tum potus, nemo qui laedentem corpora viderit, admirabitur: verum eam quae fit neq; sine laesione in cibos potusq́; non insigni praeditos virtute, iure quis admirabitur. Talis quidem est sermonis totius intelligentia. Sed vt particulatim dicam, orationis totius principium mentionem eorum facit ciborum, qui fortem vehementemq́; habēt facultatem: vt carnium deuorationis,

alliorum, silphij, succi eiusdem & caulis. Nempe silphium totum fortem habet facultatem, sigillatimq; succus ipsius & caulis. Verum hæc quidem simpliciter dixit: sed cum carnium deuorationis meminit, adiecit hoc verbum, multa. Nempe multa carnium deuoratio magnam habebit facultatez, mediocris vero non magnam. Quę huic succedit dictio, ad eos accedit cibos q non magna constant virtute: mazam videlicet & panem vel calidum vel frigidum vel syncomiston, id est confusaneum. Quod panem non purum syncomiston appellet, ꝯstat & ex eo quæ ad purum est oppositione. Panez hūc homines huius temporis autopyron appellant, non discreto scilicet furfuraceo, sed vna cuz syncera puraq; farina macerato conspersoq;. Post hęc de polentis mentionem fecit, recentesq; vocauit ποταίνιας, Ionum voce vsus & antiquorum. Memorauit postea & vini & aquæ potationes præter solitum mutatas. Meraciorem item & dilutio-

rem potum. Quibus adiecit dilutum vinum in ventre superiore πλάδον, id est humiditatem infirmitatemq́; facere: flatumq́; in inferiore. Meracum vero palpitationem temporum, capitis grauitatem & sitim, idq́; caliditate: dilutum autem contraria, tum humiditate, tum frigore. Mentionem quoq; & de vinorum ipsorum differentia fecit, ex his omnibus colligens, quod in vniuersum ab initio ipsi propositum institutumq́;, omnem .s. consuetudinis subitam permutationem non paruum corpori adferre detrimentum. 35.

Cæterū partē hanc sermone contrario τιμωρητέον, id est iuuare oportet. Nēpe his victus mutatio facta est, corpore neq; ad robur vt cibos adijcere, neq; ad infirmitatē vt cibos diminuere oporteret haudquaq̃ permutato.

Verbum hoc τιμωρητέον, opitulandum siue iuuandum indicat. Neq; autem opitulatio alia sermoni huic fue-

rit præter patrocinium quod vera loq tur. Nempe cum ex duobus sermoni bus vnus ipsi placuerit, alter vero ad uersetur, & ei quidem qui placuit huc usq; est patrocinatus. nunc ad alterius patrocinium descendit: cuius sñia qs conuenire dixerit, vt languentes ab in signi victus mutatione iuuentur, quā do & corporis affectio in contrarium his quidem qui antea sani viuebant, nunc vero ægrotant, permutata sit. Sa ne & in huius sermonis gratiam vni uersaliter antea est loquutus his ver bis. (Transmutatio autem bene hꝫ nō modica: sed ὀρθῶς, id est recte transfe renda venit.) Deinde quid aduerbiuꝫ hoc ὀρθῶς indicet, non paucis osten dit, sed ad summam subducens, colli gensq; dixit: (Non igitur intempesti ue neq; fortes vasorum inanitiões mo liri, neq; cum morbi vigent feruoréq; habent cibum dare, neq; repente huc vel illuc in toto negocio quicq; muta re licet.) Quare & ambiguitatem sol uere iam anticipat, quam nuper enun

ciauit ſermoni conſentiens. Adijcietq; impræſentiarum aliquid, cuȝ inquiet: (Conijcere autem oportet & robur, & morbi cuiuſq; ſpeciem.) & cætera quę his ſuccedunt, quæ in ſequenti dictione explanabo. 36.

Conijcere autem oportet & robur, & morbi cuiuſq; ſpeciem: hominis itē naturam, atq; ægrotantis in victu conſuetudinem, non in cibis ſolum, verum quoq; & in potionibus.

Conueniēti in acutis morbis victus inſtitutioni quā docuit, & roboris conſiderationem, & morbi ſpeciem, præterea & hominis naturam, conſuetudinemq; ipſius adijcere iubet Hippocrates. Nempe ſumma quaȝ adſtruit eſt, non permutandam eſſe victus ſpeciē priuſq̄; ſigna coctionis manifeſta ſint. Id autem fiet, ſi quot diebus ad vigorem morbus venturus ſit præcognoueris. Verum cum victus, quem manifeſtabo, pro maioris minoriſue ratione ꝑmutari poſſit, quod laborantes inter ſe

differant virtutis tum robore, tum infirmitate: naturali item temperamento & morbi specie, atq; antecedente consuetudine, si ad ea respexeris, poteris artificiose tum magis tum minus animaduertere, si videlicet vel oxymelite vel melicrato ægrum regere debeas, aut solam aquam bibendam adusq; coctionis notas dare: aut ptisanã, aut ptisanę solum cremorem: deinde si bis & semel die. In victu igitur tum magis tum minus per ea quæ dixit conijcere oportet. Nam si ægrum ptisanæ cremore indigere comperias, iam tibi constat q̃tum de eo sis propinaturus. Consimili modo de oxymelite, melicrato & aqua. Verum quõ ad generis victus inuentionem operæpreciũ est, vt cognoscas an robusta vel ĩfirma sit laborantis facultas, quot item diebus morbi coctio futura sit, sic & considerandum q̃rum vel robusta vel ĩfirma fuerit. Nempe in virtutis tum robore tum infirmitate magis & minus valde discrepant. Sic morbi quoq; discrimi-

na differētiasq; conijcere op3. Neq; n. satis est cognoscere quod pleuritis vel peripneumonia sit, sed & qualisnā3 ea sit cognoscere oportet in dolore, febre & sputis. Nempe pleuritidum quæ cū dolore sunt, aliæ quidem magis, aliæ vero minus tales existunt: febremq; vehementem habent, tum magis tū minus particulares pleuritides. Cęterum non parua est in his quæ expuuntur differētia: vt in prognostico est dictū. Cum igitur particulatim in dictis differentijs varient ægri, fieri nequit vt in Empiricorum appellatis syndromis reperiatur disciplina. Neq; enim eorum qui in virtute comperiuntur excessuu3 differentię scribi possunt, neq; febris vehementia, neq; sputorum q̄titas, neq; in particularibus coloribus, dissimilibusq; eductionib⁹ magis minusq̄. Verum cuiusq; rei virtute intellecta, omnes inter se comparare, summāq; omnem ex ipsis colligere oportet. Qua quidem in re tum meliores, tum deteriores reperiuntur medici, quāq; eade3

didicerint. Nempe qui perſpicaci magis pollent ſenſu, his qui hebetiorem habent, euadunt probatiores. Laboris item amantiores ſegnioribus, exercitatioreſq; minus exercitatis, atq; qui memoriam tenaciorem habent, his q minus ea valent. Ex particularium igitur omnium virtute colligere in ſummam omnem formam totam ſingulorũq; ciborum q̃titatem cõmodius eſt. Nam imbecillitas ſæpius quidem, ſed paulatim cibandum indicat. Fidemq; rei huic facit quod æger bis cibari ſuetus ſit. Facultatis autem robur contrariuꝫ indicat. Nam ſi in homine ſemel cibari ſueto videatur, ſemel ipſum cibare oportet: quod indicant ambæ coniecturæ. Sic & corpus bene diſſlabile ad cibationem ſtimulat: quod ægre diſflatur ad cõtraria agit. Quod item tenues habet ſuccos, id cibandum indicat. Quod his non conſtat, contrariuꝫ cõmonſtrat. Atq; i ſingulis quæ dicta ſunt, magis minuſq; proportionaliter ſibi & auxiliorum vſum tum auget,
tum

tuз remittit. Sed de huiusmodi, omnia in methodo medendi deinceps & ordi ne ita exarata sunt, vt tum citissime cõ discere, tum facilime ad memoriam re uocare possis: fieri siquidem nequit vt libro vno prϛsenti bene omnia scribat Hippocrates, atq; ordine doceat. vtpo te qui primus horum inuentionem sit molitus. Qui tñ hϛc ab Hippocrate tũ transuersim tum inordinate scripta di diceri, totamq; suam vitam in ea quϛ ex operibus docetur meditationeз ex ercitationemq; deuouerit, is & luceз & ordineз doctrinæ adijcere poterit. Q ȏ si & pluribus libris fecerit, quanta futu ra sit claritatis eoꝝ quæ docentur exu perantia, liquido patet. Nemo ergo vi tio verterit si hoc in loco confundatur Hippocrates scopoꝝ multitudine affa tim circũseptus. Nam si ꝙ particulatiз horuз vnumquodq; a nobis in metho do medendi demonstratum sit intelle xerit, atq; ad illam translatus laboriose singula didicerit, ea sane quæ nunc in composite inordinateq; dñr liquido co

gnoscet: speculationeq; i ipsis artis opi bus exercés veritaté ipsi⁹ laudabit. 37

Ciborum aūt adiectioni intendendū multo minus, subtrahere vero oīno sæpenumero expedit, cum æger suffi cere possit donec morbus maturescat.

Q m̄ victus cuiusq; spés ex his quę antea dixit inuenitur: atq; inde quę in ante scripta dictione referuntur, conijcere operæpretium sit, vt singulis vict⁹ formis quātitas reperiatur, pn̄ti dictione, (Ciborum aūt adiectioni intendē dum multominus, prorsus vero subtra here sepęnumero expedit,) cognoscés præsidiorum singulorum quantitatez artificiosa egere coniectura, artificiose aūt conijcere viri esse, qui vires omnium quæ in arte sunt didicerit, memoriæ mandauerit, atq; diligentia omni adhibita sese in operibus artis exercue rit, paucią; tales existant, iure optimo quæ pn̄ti inquam dictione referuntur adscripsit, in quantitate ipsa ad id qđ minus sit procedendum esse magis q̃

ad id qđ exuperat vbi quis a iusto mo
do abscedit, admonens. Nempe quod
plus est, exuperatq́, noxas interdu3 in
emendabiles facit. Verum qđ minus
est, facile emendatur. Nempe si virtus
elabi videatur, cibi exiguum ministra-
re possumus. Verum si in ventrem ab
sorptus fuerit cibus, quod redundat su
perfluitq́; si alias, multo magis. in acu-
tis morbis tollere est difficile. Nempe
prorsus subtrahere sepænumero expe
dit, cū æger sufficere possit, donec mor
bi vigor ad maturitatem perducatur.
Rursum præfatę dictionis partem hāc
adsumpsit nos familiaris huius scopi
admonens qui tum hic tum in Apho-
rismis habetur. Nempe si æger ad mor
bi vsq; vigorem sine cibo sufficere pos
se videatur, in omni ciborum abstinen
tia eum & potu solo moderaberis, cu3
tibi videbitur necessitas. 38.

Quibus aūt id faciendū sit, scribet.

QĎ prædixerit Hippocrates com-
monstrata vniuersali victus ratione in
hoc libro se transiturum ad cęteras oēs

acutas ęgritudines,liquido constat. Veruntñ opus hmōi non reperitur. Nempe quæ in hoc libro a balneorum consideratione extant,si quis veluti in typo ab Hippocrate ad futuram memoria3 scripta,in domo reperiens post viri morte3 deprompsit:forsan rōne quidem hoc fecit, veruntñ vt liber digna Hippocratis mente non sunt,sicuti neque ea quæ de morbis & affectibus inscripta sunt,quanq; multa in his bene scripta sint. Sed sup ea re in his q̄ in ea scriptę sunt expōnes disceptabim⁹. 39

Multa autem & alia his quæ dicta sunt,germana quis scribere potest?

Rursus ad eum reuertitur sermone3 quem multis certum ratumq; fecit exēplis,mutationem consuetudinis languentibus noxa3 afferre demonstrās: sed qm̄ a sanis in eos trāsijt ob id quæ similia sunt & congruentia bene ἀδελφισμένα,id est germana dixit. Q ď aūt postea dicturus est,sermonis huius testimonium existit,q:q; non simile, nō

congruens, nec germanum vt ipse appellauit, sed id quod peruestigatur. Patebit autem tibi mens Hippocratis in sequentis dictionis expositione. 40.

Hoc aũt verius efficaciusq; testimonium. Neq. n. rei de qua plurimus factus est sermo germanũ existit, sed res ipsa cõmodissimum est documentum. Nempe quidam per morbi acuti exordia eodem quo laborare cœperunt die comederunt, alij postero die, alij quiduis, alij cyceonem sorpserunt. Sane hæc oĩa deterius quidẽ habẽt quã si modo alio cibaretur quis, sed quę hoc tẽpore peccata fiunt, ea minus multo lædunt, quam si prius quidem diebus vel duobus vel tribus vasa quis integre exinaniuerit, mox quarto vel quinto talia ministrauerit. Sed sane deterius aget qui oĩbus his diebus vasa ante exinaniuerit, & sequentibus quibusdam

diebus ita pauerit prius quam morbus maturus reddatur. Nempe hoc pacto mortē plurimis liquido affert, nisi morbus omnino beneficus fuerit. Quæ vero in principio cōmittuntur delicta, ea non similiter his domantibus renituntur, sed facilius domari possunt.

Ante ab his quæ bene valētibus ex consuetudinis mutatione contingunt, ad languentes ipsos per similitudinē trāsijt. transiturus aūt & nunc, atq; ipsum qđ nunc instituitur fere ita habere est demonstraturus. Sed quidnaȝ id fuit? sane q̄ neq; a pncipio neq; primis die bus fame cruciatos ægros cum prope vigorem iam peruenerint, replere opȝ. Tota aūt dictione vult ostendere grauiorem contingere ægris offensam cuȝ prope vigorem erratuȝ sit, q̄; si in morborum principijs quippiam delinquatur. Inquit .n. (Quæ hoc tpe peccata fiunt, ea minus lędunt, quam si primis diebus, duobus vel tribus vasa quis in

tegre exinaniuerit, mox quarto vel qn to talia miniſtrauerit, atq; ét antequaʒ morbus vt gręco verbo inquit πέπειρος reddat. Q d. πέπειρον appellet πεπεμμένον, id eſt quod ad maturitatem eſt perductum, palam eſt oībus. Morbos præterea εὐήθεις, id eſt beneficos dixit non quidē maleficos moroſosq́;, quos gręci κακοήθεις vocant: ſed εὐτρέπους, id eſt qui facile ad bonuʒ vergunt. Scimus etenim veterum multos ita vti dictione, ita quoque & Hippocratem, vt alibi eſt dictum. 41.

Hoc ſane maximum reor eſſe argumētum quod primis diebus quauis ſorbitione nequaquam eos priuemus, quibus futurum eſt vt paulopoſt ſorbitionibus quibuſuis vti debeant.

Sermonem hoc in loco eum dixit quem ſæpius antea demonſtrauit, nutrire.ſ. ſorbitionibus, ab initio præcipiens eos qui ad vigorem vſq; ſufficere citra ptiſanę ingeſtionem non pñt. Nā eos prope vigorem nutrire compelle-

mur, cum ad tenuiorem victus formā, etiam si antea plenius cibati fuerint, transeundum sit. 42.

πυθόμενόθεν ergo qui hordeacea vtū tur ptisana male passuros ægros ignorant si duobus vel tribus diebus antea exinanitis vasis sorbere incipiant, neq; et qui solo vtuntur cremore quod sorbē tes lædentur, intelligunt, cum sorbitionem non recte inchoabunt. Sed tunc caluent magnamq́; intelligunt læsionem si æger ante maturationem morbi ptisanam hordeaceam sorbeat cremore vti suetus. Quę oīa efficaciter demonstrāt medicos non recte ægrotantes ad cibus inducere, quippe qui vasa exinaniant in his morbis in quibus sorbitionem exhibere oportet. Et contra in quibus ex vasorum inanitione ad sorbitiones transeundum non sit, in illis transeant.

Aduerbiū hoc πυθόμενόθεν vel πα

τελῶς, id eſt omnino, vel ἐξ ἀρχῆς, id eſt ab initio Hippocrati indicat. Nam medicos ignorare ait quando primū vel ptiſanam vel cremorē ægrotis da re oporteat, bene tamen ſcire. ſi ante morbi coctionem ptiſanam hordeaceam dederint, ſe ægrum læſuros. Sequentem autem dictionis huius ſeriē quæ eadem ex eiſdem ſæpius dictis oſtendit de induſtria ob claritatem tranſgrediar.

43.

Et vt plurimū ἀπαρτὶ, id eſt exquiſite. Interdum aūt hoc tpe, intardū & alio ex uaſorū inanitione ad ſorbitiões trāſeunt, ubi ſæpius a ſorbitionibus ad uaſorū inanitionem tranſire expedit, ſi ita ex morbi acerbatione contigerit.

Hoc aduerbium ἀπαρτὶ, & apud authores atticos, & apud Hippocratē pro ἀπηρτισμένως καὶ ἀκριβῶς, id eſt exquiſite & abſolute. In quo ſignifica tu & nūc eſt vſus Hippocrates, demō ſtrare volens medicos in illo maxime

tempore permutare victus rationem ex abstinentia cibi ad sorbitiones, quo ad abstinētiam accedere oportet. Atq; hinc manifestissime ostendens cū morbi vigor adest, tunc tenuissimo de necessitate victu esse vtendum. 44.

Interdum aūt & cruda tum a capite tum a thorace attrahuntur biliosa, uigiliaeq; his accedunt, ob quas nō coquitur morbus, tristesq; & amari hi fiunt, desipiunt, Incerti & discurrentes lucis splendores oculis obijciuntur: aures implentur sono, frigent extrema, urinae crudescūt, sputa tenuia fiunt, salsa, colore syncero, & exigua, sudores circa collum, anxietates inquietationesq;, & spiritus offendens in ea quae sursum fit aeris latione frequens uel magnus, supercilia quadamtenus amplificantur, deliquia animi fiunt, uestium a pectore reiectiones, manuum tremor, atq; in

terdum labij inferioris concussio.

Vniuersa hæc contingere his ait q perperam cibati sūt a medicis. qui primis diebus exiccatos ægros die tertio vel quarto vel quinto vel sexto repente ad edulia non peracto morbi vigore permutauerūt. Quasi peracto morbi vigore, conuenienter eos victum p mutasse dicat. Quod autem dicebat: (Permutare quidem opꝫ sanorum victum in morbis, neq; tamen temere id agendum.) Iam patere ex prędictis arbitror. Nempe cum vna quidem corporis conditio sana sit, altera q̄ a morbi initio ad statum vsq; extendit, mox & tertia quæ ad perfectam vsq; morbi solutioneꝫ sese ꝓrogat, deinde & quarta quæ totius conualescentiæ tempus adusq; sanitatis habitum occupat, in nullā harum quatuor conditionum ꝑ mutationes victus īsignes facere oportet, nisi prius in alteram cōditionis speciem peruentum sit. Qui igitur ægros morborum exordijs in omni ciborum abstinentia seruant, si ad vigorem vsq;

talem victus speciem seruare possint, nemo eos culpauerit. Quod si facere non possunt ob interlabentes ægrorum vires, quod perperaȝ inedia vtantur προταριχεύσαντες, id est exiccātes ægros palam est oībus. Hoc auteȝ verbo abstinentiæ importunitatem plus iusto corpus exiccantem euidenter demonstrat. vbi etenim quo tempore ꝓpe vigorem tenuius cibandum fuit, in eo cibum dare coacti sunt, ꝗ ægros ab stinentia īmoderate exiccauerunt est manifestū, quod vocat ταριχεύεσθαι. Ob id igitur modo cibandi huic succedere ait symptomata multa, & praua: quæ oīa continuata recenset serie a biliosis crudis exorsus. Nempe biliosa cruda ita appellauit, qm̄ & excremētorum coctionem appellat, quāq; mutata nutrire non possunt, vt bilis vtraq; & qui græce ἰχῶρες dicuntur. Verum tamen qm̄ & talia euincit natura cocta quidem vocare consueuit Hippocrates excrementa hmōi, quæ a natura ipsa euicta sunt, cruda vero quæ nō

sunt euicta. Ob id & pus in phlegmonis quæ concoquuntur fieri ait, quàmq; pars nulla ex pure alimoniaз accipiat, veluti accipit ex crudis appellatis humoribus & pituita, quæ reliquum perfectionis assecuta & prorsus cocta, corpus nutrire possunt. Sic igitur biliosorum humorum cōcoctio existit, vt sanguinis qui in phlegmone est in pus migrantis: intelligentibus nobis coctiōis nomen in suo vniuersaliore significato. Est autem vniuersalius, cum natura causis fortior fuerit, permutaueritq; eas suo robore. Quæ igitur veluti in anima carente corpore putrescūt, nihil ad permutationem conferente innato calore a concoctionis ratione degenerant. hoc sane contingit aquosis his humiditatibus quæ per vrinas excernuntur: atq; ob id crudas vrinas concoqui dicimus, quàmq; corpus ex coctis vrinis ali non possit. Generali præterea hoc concoctionis significato vtimur, cum vel catarrum, vel coryzam, vel fluētes ex his humiditates, vel eas quę ex ocu-

lis manant, aut crudas aut coctas esse dicimus. Ad hunc modum & bilem vel crudam vel incoctam, vel coctam esse pronuntiamus. Cruda quidem flaua admodũ est & acris & male olens. Cocta autem & pallidior, & minimuꝫ male olens. Bilem igitur crudam incoctamq́ꝫ, ait ad ventrem de necessitate confluere, quæ ob prauam victus rationem tum ex capite tum ex thorace trahitur, idq́ꝫ cum fame ægros necant, nullo vtili solatium ventri præstantes, atqꝫ cum ex inedia ad validos cibos ꝑpe vigorem intempestiue transeunt. Recéset deinceps & symptomata alia, quæ prauam ob victus rationem oriuntur. In primis quidem vigilias, quæ longam inediam, cibosq́ꝫ itempestiue exhibitos consequuntur, quæ vtroqꝫ nomine medicoruꝫ culpant victus rationem. Q ꝺ autem vigilias morbi cruditas consequatur, manifestum sane existit si somnos concoctio sequi debeat. Cæterum (Pertristes) inquit fiũt, tum ob longam inediam, tum ob va-

lidum repentinum alimentũ quo gra
uatur venter, grauatusq́; languidos red
dit & mœstos. Adde quod & (amaros) fie
ri ait quippiam manifeste præfato cõ-
similem astruens, vt etenim sunt qui
ex melancholia tum languidi tũ mœ-
sti fiunt, sic alij quidem sæpius acriter
excandescunt, tanq̃; collecta acetua-
taq́; in stomacho bile. Vel sane cum
amaros fieri ait, eam quæ in ipsoꝝ ore
ex tali bile fit amaritudinem indicat.
(Desipientiæ) & acres excandescenti-
as & bilem amaram vel in stomacho,
vel in cerebro collectam, consequi na
tæ sunt. (Incerti & discurrentes lucis
splendores qui μαρμάριγες græce di-
cuntur) oculis fiunt propter eam quæ
a ventre est exhalationem euaporatio
nemq́;, & propter sanguinis qui ad ca-
put fertur, abundantiam. Atq; ex his
prius quidem ex importuna interdum
fit ciborum oblatione, alterum auteȝ
propter eam quæ cõmodo futura sit
sanguinis eruptionem, vel delirium i-
minens. Consimiliter & (aures sonis i-

plentur,)tum propter eos qui a ventre sursum feruntur; vapores,tum propter flatuosum spiritum,qui in capite ipso oritur. (Corporis extrema) quæ sunt pedes & manus prompte,pfrigere,male habente ventris ore haudquaq; nos præterit,vtpote cum vel propter longam inediam vehementer a mordentibus mordetur humoribus,vel ob importunam cibi multitudinem grauaf. Patitur autem vtrūq; ex ea quæ ante dicta est victus ratione, qua medici ægros primis diebus vbi fame exiccauerint,tunc cum tenuiter cibandū sit, ad frumentacea repente transeūt edulia. Ob eandem rationem neq; eoruz qui ita cibantur,vrinę concoquuntur. Nam in ea quæ citra vel cremoris ptisanæ,vel melicrati vel oxymelitis oblationem fit exiccatione,sanguis propterea φ nō purgetur bilescit,ppterq; subitam ad esculenta permutationem venter compatiente ipsi facultate vitali grauatur. Quo fit vt stomachicæ appellatæ syncopæ manifesto nobis indicent

dicent

dicent facultatis vitalis ad os ventris cō dolentiam. Hoc ſiquidem tum magis tum primum ex importunis, tum inedijs tū cibis affligitur. Ob id igr (Sputa, & tenuia & ſalſa, & parua & ſynceris coloribus fieri ait, & ſudorem circa collum dūtaxat, & anxietatem inquietationemque & ſpirandi difficultatem.) Crudus ſiquidem manet morbus pp exceſſum vtrunq;, longam. ſ. inediam & intempeſtiuam cibi oblationē. Cruditatem aūt ipſam conſequuntur ſputa cōmemorata, veluti & circa collum ſudores, virtute & ob famis anginam langueſcente, & ob cibum intempeſtiuum grauata. Conſimili modo & anxietas inquietatioq; quam græce ἀπορίαν dixit, cōe eſt vtriſq; ſymptoma, & ob longam inediam quæ ventrem humoribus replet, & pp cibum intempeſtiuum grauantem. Verꝫ ſpirandi difficultas qua ſpūs offendit, ob cibum intempeſtiuum magis q̃; ob indigentiā oritur. Nam ſpūm inter inſpirandum, & offendere & quaſi ſiſti, tū anguſtiæ

tum conuulsionis est nota. Latio etenĩ quæ sursum fit expirationem facit. Tali aũt spũi ꝯtrium tum in secundo tum in tertio de morbis populariter vagantibus libro percurrit inquiens, Duplex intro reuocatio veluti aspiratibus. Qđ aũt ob cibum intempestiuum & non ꝑp penuriã talis fiat spirandi difficultas, patet ex sermone Hippocratis spũs frequentem vel magnum valde perperam cibatis fieri asserentis. fit siquidem frequens magnusq;, acto in angustiã septo transuerso ab ea quæ in ventre continetur alimonia, cum videlicet neque victa, neq; probe à ventre confecta inflationem parit. Nempe tunc ob septi transuersi angustiam de necessitate minus aeris inspiratur, quanq; thorax se ea qua prius dilatabat, dilatatione dilatet. Ergo quod nunc aeris deest priori qui inspirabatur, id deficientem diminutumq; respirationis vsum facit, atq; ob eam rem animal maiorem respirationem facere cogitur, vel frequẽtiorem, vel vtranq;. Dictum aũt abun

de de ſpirandi difficultatibus oĩbus in libris de ſpirandi difficultate, vbi tum harum tum aliarum difficultatum ſpi randi cauſas vna cum propriis demon ſtrationibus ſcripſimus. verum q̃tum ad pn̄s attinet, hæc ſufficiunt. Ait præ terea & ex præpoſtero cibatu ſuperci- lia quadātenus amplificari. Verum id bifariam ſcriptum inuenitur. Nempe in quibuſdam exemplaribus ſingulari numero adhunc modum, (Superciliū quadātenus amplificatur.) In cæteris vero pluraliter, (Supercilia quadamte nus amplificantur.) Significatur autē ex ea dictione ſupercilia ipſa quodam modo euelli vel retrahi. Fitq; illud in- terdum quidem ambobus conuulſim intentis, aut altero ſolo: interdum aūt & altero reſoluto. Deinceps ait deliqa animi fieri, ſermonem ad ſymptoma- ta referens, per quę & veſtium reiectio nes fiunt ardentibus ægris. Interdum aūt & manus totæ tremulæ fiunt, plus aucto malo. Concuſſio aūt labri infe- rioris, morſum in ore ventris vehemen

tem signat.Quo fit vt tale symptoma vomitus acriū humoꝝ ēt signū sit. 45

Hæc si ab initio apparuerint, delirium graue vehemensq́; indicant, atq; vt plurimum ægri moriuntur.

Dicta, inquit, symptomata si circa morborum initia fiant, delirium vehemens denuntiant. Morbi initium nūc intelligere opꝫ totum illud tp̄s in quo nondum existunt concoctionis notæ. Nempe & in libris de iudicationibus dictum est nomen principij & plura significare, & significatum qđ nunc dictum est, ſm eam esse diuisionē qua morborum tp̄a diuidentes morbos ipsos constare ex principio, augmento, vigore & declinatione asserimus. Ergo cum nuper dicta symptomata vbi ꝓpe morbi vigorem apparent, iudicationem futuram cōstantibus in morbis significent: sane si in principio fiant, iudicationem quidem non denuntiant (nihil.n.in principio iudicari pōt) sed deliri notæ existunt. Scriptuꝫ aūt & de

his abunde in libris de iudicationibus ex quibus totum qui de his est sermonem perdisces, cuȝ illic plenior sit q̃ȝ vt nunc oĩno percurrere oporteat. Sed sane vt in cęteris, ita in his summatiȝ perstringere satis erit. Ergo quoties nã ad excretionem properat, effatu digna in corpore fit permutatio, ob quam symptomata hmõi cuȝ manifestissimis coctionis signis apparent. Verum cum perturbatio efficitur fissis, nullo a natura ad infestantium excretionem facto apparatu, tunc periculosissimum est signum. Dictum iam & cæteris in commentarijs de κρισίμοις, id est iudicatorijs symptomatis qualia sint, & quęnaȝ ipsorum nã, & quonam pacto ab his differant quæ ἐπιφαινόμενα, id est superapparentia vocantur, quo in genere erunt & ipsa coctionis signa. Nempe & prognosticum, & libruȝ de humoribus, & aphorismos iam ante hunc libruȝ exposuimus. Sane semper de his eadem dicere ad eum spectat qui prolixioribus vti ɔsueuit sermonib⁹. 46.

Qui aūt euadunt, hi vel cū abscessu vel sanguinis e naribus fluxiōe, vel puris crassi expuitiōe euadūt, neq; aliter.

Cum mori ipsos dixit, non simpliciter dixit sed vtplurimum ascripsit. quapropter quonam pacto quidam ex ipsis seruentur dicere sequens erat. quos nunc percurrit, atq; quosdam ex ipsis seruari ait, aut per sanguinis eruptionē aut per abscessum, aut puris abunde cocti expuitionem, simul quæ retulit ægros in hmōi symptomatis incurrere propter multitudinē significans. 47

Neq; sane horum ita peritos video medicos, qui vt oportet dignoscant eas quæ in morbis cōtingunt virium infirmitates, & quæ ob vasorum inanitionē quam κενεαγγίην dicunt, & quę ob aliam quampiam irritationem; & quę ob πόνον, id est laborem, & quæ ob morbi acumen fiant. Quas item natura nostra habitusq; singulis affectuum spēs,

omnigenas fabrefaciat, quãuis ægrotę salutem, & mortem ignoratæ ferant.

Qm̄ de ægri robore imbecillitateq; sermonem fecit qui victus scopi sunt non contēnendi, ob id nunc sermonē de imbecillitate repetit, quibus hęc fiat modis medicos cognoscere debere asserens. Nempe q̄ quædam fiat ob vasorum inanitionem, hoc.n. vocabulū κενεαγγία id proprie & primum significat, atq; ob id ἀσιτία, id est ciborū abstinentia κενεαγγία, id est vasorum inanitio sæpius dr̄, tanquā noīe gn̄is ēt in specie hoīes oēs vti consueuerint. Alia aūt ob πόνον, id est laborem seu ꝓprie dictum vt dolori idem sit, seu vt quispiam dixerit, malam affectionē, qua in acutis morbis male ægri afficiūtur. Aliam præterea virium imbecillitatē ob aliam quandā fieri ait irritationē. Nam si morsum dixit vel ventris, vel intestinorum, symptoma hoc sub dolorum noīe intellexisse est visus. Verū si vel vigilias vel oris ventris affectio-

nem dixit, non proprie interpretari visus est. Cæterum virtus exolui vr̄, & ob euacuationem quæ fit vel sanguinis eruptione, vel vomitu, vel deiectionibus, vel sudoribus, & ob longiorem q̄; par sit inediam, & pp tum dolorem aliquem, tum vigilias, tum assiduas purgandi ventris suscitationes, atq; ēt cū os ventris ita affligatur, vt syncope insultet, idq; vel pp grauantis alimoniæ multitudinem vel contristantem quādam ipsius qualitatem. Nempe hæc virtutem celerrime tum fatigant tum dissoluunt. Oēs igr̄ hæ virium offensę ex manifestis quidem fiunt causis: sed aliæ ex nō manifestis. vt qn̄ absq; manifesta vacuatione vel vigilijs vel inedia, vel oris ventris sensu, ægri ad talē subtrahuntur corporis affectionē, quā in prognostico scripsit Hippocrates inquiens, (Naris acuta, oculi cōcaui, collapsa tpa.) & quę deinceps sunt. Nam hęc corporis conditio fit quidem & ob vigilias & ob excretionem quandam quæ multa sit, & ob inediam. fit quoq;

& absq; his, cum, scilicet corporis humores tenues fuerint, & febris calor acris. Nam euaporantur qui ita extenuantur per insensibilem euacuationē. Cæteris autem & ob intemperaturam principis vnius partis affectæ imbecilla redditur facultas. Primum siquidē affecta prima laborat, deīde affectuū participatione & reliquæ duæ. Didicisti enim vnam esse in neruis facultatē quæ principium habet cerebrum, alteram in arterijs cui⁹ principium est cor: tertiam vero in venis quæ ex hepate oritur. Ergo partis vnius quęuis illa fuerit, intemperatura propriam interdum facultatem violauit, cui affectus participatione consenserunt reliquæ duæ facultates. Velocissimæ igitur fiunt, corde patiente, mortes. Deinde, affecto cerebro. Tardissimæ ab hepate ꝓdeunt. Vt enim partes hæ intemperie affectæ maximam facultatis vnaquæque suæ offensam incurrunt: sic partes aliæ principio vnicuiq; propius appositæ si forti intemperatura affli-

gantur, virtutum principia ad sympathiam agunt. Sunt etiā aliæ quæ quāuis propius appositæ non sint, ob generalem tamen cōmunitatē vel quandam affectionis proprietatem partes virtutum principia continentes lędūt. Os igitur ventris cum vitalem facultatem ad sympathiam agit, syncopas infert: cum vero proprie animaleꝫ appellatam, desipientias vel conuulsiones. Vterus iterdum & apnœas, quas non spirationes prope dixeris: interdū & neruorum contensiones. Veruꝫ singula hæc completa simplr̄ cognoscuntur: cum vero fiunt & sensim increscūt medicos plerosq; latent. Quę sane nō quando ob magnitudinem auxilio iā carent, tunc cognoscere oportet, quod vulgo contingit, sed & cum incipiunt, & fiunt: hoc siquidem optimum est. Quod si fieri non potest, saltem oīno cum increscunt, dignoscere est necesse. Sane hæc omnia Hippocrates significasse mihi videtur, cuꝫ inquit: (Quas item natura nostra habitusq; singulis

affectionū species omnigenas fabrefaciat.) vbi naturam temperaturam dixit, & habitum struem corporis compositionemq́;. Nam qui raram ex natura habent texturam, tum euaporantur, tum syncopá facile incurrunt. Qui vero densiore constant textura, hi in morbis cunctantur, diutiusq́; trahunt. Sic autem & partes nonnulli habent, alias quidem frigidiores, alias calidiores, alias ficciores, & alias humidiores: sed omnibus peculiare temperamento malum. 48.

Ingens siquidē malum est, si ob laborem morbiq́; acumen imbecillitato porrexerit quis potum vel sorbitionem copiosiorem, vel esculentum, imbecillitatem eam ex vasorum inanitione contigisse arbitratus. Neq; *sane calumniā effugere pōt, qui ægre valentem ex vasorū inanitione nō cognoscit, torquetq́; victus genere,* Periculū *siquidem ad-*

fert erratum hoc: sed longe minus q̄ alterꝫ, atq; risu dignū magis. Nam si medicus alius vel plebeius ægrum interuiserit, cognoueritq; ea quæ contigerunt, dederitq; tū edendum tum bibendum quod alter vetuerit, is præsidium attulisse existimabitur. Talia aūt maxime ab his vituperantur hoībus, qui res ad nigrū vertunt. Nempe qui ægrū interuisit vel medicus vel plebeius, hunc a mortuis suscitasse ipsis videtur.

Ob dolores sæpius ægri sine pulsu redduntur, animiq; deliquia incurrūt, & nullo pacto queunt moueri: similiter & ob morbi acumen. Sunt autem quibus non ob hæc virtus offenditur, sed ob vasorum quolibet factam euacuationem. Siue igitur ob euacuationem sensui manifestam, siue ob eam quæ per halitum fit discussionem, siue ob inediam virtus labefactata fuerit: qui ita affecti sunt, cibari quam ce

lerrime expoſtulant. Contra autem q ob dolorem vel morbi acumen parũ valentem habent facultatem, vacuatione interdum magis q̃ repletione indigent. Imo qui cibuz his exhibet, maximum adfert detrimentum. Verum qui ex vaſoꝝ inanitione parũ valent, hos ſi quis diæta tenui preſſerit, lædet: quãq̃ non æque euidenter vel celeriter. Ignorare autem ſi æger parum valeat ob vacuationem, magis q̃ ob dolorem, probro vertitur: Cætera dictionis manifeſta ſunt. 49.

Scribemus aũt & horum notas, quibus ſingula dignoſci poſſint.

Rurſum & hic pollicetur Hippocrates, ſicuti paulo ante, ſe librum alium quẽdã de morbis acutis ſcriptuꝝ. 50.

Similia porrò his quæ ventriculo contingunt, hæc exiſtunt. Nam ſi corpus totum præter conſuetudinem valde quieuerit, non confeſtim robuſtum magis euadit: quod ſi diutius otiatum

ad labores sese repẽte verterit, vile profecto quippiam euidenter operabitur. Ita de cæteris corporis partibus est existimandũ. Nempe & pes, & cæteræ quæ articulis præditæ sunt partes laborare non consuetæ, tale quippiã patiuntur, si post longum tempus ad laborem subitò se vertant. Hæc tolerabunt oculi & dentes, & quicquid huiusmodi est: pręterea & cubile pręter consuetudinem & molle & durum, laborem facit. Quod item sub diuo est, præter solitum corpus indurat.

Rursus ad institutum rediit Hippocrates, absoluto de virtutis imbecillitate sermone, quem per digressionem a pristino mutauerat instituto: aitq; quę nunc dicuntur similia quodámodo esse his quæ ventri contingere dicta sũt. Nempe scopum dirigit ad summam eam in qua mutatiões subitas magnã languentib⁹ adferre læsionem astruit.

Quod autem hoc in loco scribit, hmõi est. Vt venter diutius omnino otiatus functionem perficere probe non põt, nisi prius sensim rursum assuescat, & suas exerceat operationes: sic corpus vniuersum, singulæq; aliæ partes. Deinde & partes aliquas serie continuata nominatim commemorat, atq; tandē in fine sermonis, eius quæ in cubili fit mutationis mentionem fecit, astruens sane & nūc quod ab initio de ꝯsuetudinis mutatione est ab eo ꝓpositū. 51.

Sed horum omnium exempla quædam perstringere satis fuerit. Nam *si quis vlcus neq; admodum insigne, neq; valde vile in tibia acceperit, fueritq; homo cui neq; admodum difficulter, neq; valde prompte ulcera sanentur, & prima protinus die ita iacens curetur, vt nequaq̄ crus tollat: hoc sane pacto sine inflāmatione manebit, citiusq; sanitati restituetur, q̄ si delinquens curetur.*

Quod si vel quinto, vel sexto, vel superiore adhuc die surrexerit, atq; ambulare voluerit, magis laborabit q̃ si statim ab initio errãs curatus fuisset. Porrò si & multum & repente se fatigauerit, multo magis laborabit q̃ si ita curatus in diebus huiusmodi sese lassum & defatigatum reddiderit.

De repentina adhuc mutatione vt antea in exemplis alijs, ita & nunc in vlcere sermonem facit Hippocrates. Nam si quispiam (inquit) vlcus in tibia habens, qui & quiescere & iacere indigeat, quiete ambulet (hoc enim significat πλανωμένως ἰητρεύοιτο, id est peccans curetur) lædetur quidem prorsus: sed minus q̃ qui primis diebus quieuerit, deinde subito circa quintum vel sextum vel diem etiam ἀνώτερον. id est superiorem, tertium vz vel q̃rtum ambulare cœperit. Sunt qui vocabulum hoc ἀνώτερον de sequentibus dici diebus existiment, septimo. s. octa-

ūo & nono: quod si ipsis placebat, eos principium dictionis per ε & ξ.ε'ξω'τερον & non α'νω'τερον per α & ν. Quale aūt inquiunt, tale fieri non valet vlcus, vt .s. non parum ledatur qui septima vel octaua ambulare cœperit, & antea qe uerit. & grauiter dixerim si vlcus magnum fuerit, vel laborans fuerit vnus ex his quibus vlcus difficulter curatur, & magis si ambo cucurrerint. Quod si neq; vlcus magnu3 fuerit, neq; labo rans fuerit cui difficulter vlcera curentur, curetur autem conuenienter. (na3 & hoc subaudire in sermone op3) iam circa septimam aut octauam bene habebit, & ambulare citra læsionem poterit. Quam ob cām sermoni adiecit, (Vlcus neq; admodum ε'πι'καιρον, id est notabile insigneq;, neq; valde ε'υηθες, id est vile. simplex. s. ε'υηθες vocās. Fueritq; item (homo cui non admodū difficulter vlcera sanentur.) Is siquide3 si nihil aliud circa curationem erratu3 sit, solum q2 mediocriter ambulet & in cedere indigeat, lædetur quidem: se3

non ita grauiter vt si primis diebus qe
uerit, mox tertia vel quarta vel quinta
vel sexta obambulare cęperit. Qui ve
ro magnum vlcus habuerit, & is sit cui
difficulter vlcera sanentur, non medio
criter, sed grauiter lædetur ab initio ob
ambulans, veluti & qui paruum vlcus
habuerit, atq; is sit cui faciliter admo-
dum vlcera sanentur, si primis diebus
quieuerit, & quinta vel sexta ambula
re cœperit, non grauiter, sed mediocri-
ter offendetur. Ob eam igitur causam
Hippocrates de eo qui in vtraq; oppo
sitione medium obtinet sermonem fe
cit. Oppositionem aũt dicit tum eam
quæ in magno & paruo vlcere compe
ritur, tum eam qua homo dr̃ δυσελκὴς
& εὐελκὴς, id est cui tum difficile, tum
facile vlcera sanantur. Q ȯ nihil referat
dicere insigne vlcus, vel magnum, pa-
lam est. Nempe ἐπίκαιρον, id est insi-
gne, pp loci nãm tale fit. Magnum ve
ro virtute perficitur ét si sectione cor-
poris paruum vel ipsa sectionis magni
tudine insigne fiat, εὔηθες vero, id est

vile qđ simplex est & paruum vel pp loci nām quæ vilis & abiecta est, vel pp sectioné ipsam paruā factā dī. 52

Oīa igitur hæc inter se subitā oēm supramodum huc & illuc mutationem nocumentum inferre perpetuo testant.

In exemplis singulis præsentis sermonis mentionem facit Hippocrates, qua pp & nunc in exemplo quod de hulcere facit, idem est exequutus. Népe διὰ τέλεος, id est perpetuo idem significat quod διὰ παντος & ἀεὶ, id est vbiq; & semper. 53.

Multiplex itaq; in ventre est læsio. Nam si ex multa vasorū inanitióne repente quid plus iusto ingeratur, simili ter si reliquum corpus diutius otiatum subito ad laborē vehementem sese verterit, multo magis lædetur q̄ si ex multo cibo ad vasorum inanitionem transferat. Corpus reuera his cessare oportet, etsi ex multa fatigatione subito ad

otium ignauiamq; desciuerit. Oportet autem & illis ventrem a ciborum cessare multitudine, alioqui læsio in corpore fiet, corpusq; totum grauabitur.

Quod primum oium demonstrare decreuerat, id de subitis in vetre mutationibus fuit. Deinde ab hoc ad generalius qđ & vniuersalius dnt transiens, de repentina omni consuetudinis mutatione hucusq; percurrit. Nam cu; specialiora in generalioribus & particularia in vniuersalibus contineantur, ventrisq; permutatio cum subita oiu; mutatione demonstrata sit, nunc rursum ad ventrem reuersus mutationu; quę in eo fiunt differentias edocet. Ait que longe grauiorem in victus mutatione esse læsionem cum ex multa inedia transmutatio fuerit. Simile huic fieri in toto corpore deprehéditur. Ná minus lædunt qui ex motione ad qetem subito transeunt, q; qui ex quiete ad motionem demigrant. Rursum & hoc in loco permutationis intempesti

uæ emendationes correctionesq́;, veluti & in præmissis adscribit, quanq̃; id ad p̄ntem non videatur pertinere speculationem. Quæ aūt adscripsit, hæc sunt, Qui ex motu quidez actioneq; in ocium segnitiemq; transeunt, eos ἐλλινύειν, id est cessare & toto quiescere corpore præcipit, qđ idem huic sn̄iæ existit, (vbi fames, laborandum non est.) Verū qui ex multa fatigatione ad quietez transeunt, eos pauciora ingerere iubet, quod est & ventriculuz quiescere. Q m̄ qui toto corpore nō laborans cō sueta ingeret, is multitudinem subalet. Qua efficitur rōne vt totū corpus grauetur, laboretq́;. πόνος, id est labor nūc Hippocrati læsionem indicat, multis particularibus læsionibus genus existens.

54.

Demutatione quæ in hæc vel illa fit, plurima sum loquutus, q̃ reuera hæc nouisse cōmodissimum sit, cum ad omnia, tum ad id de quo nunc agitur. Nā *& in morbis acutis ex vasorum inani-*

tione ad sorbitiones transitur. Transeū-dum quidem pręcipio ego, sed sorbitio nibus haudquaquam vtendum prius q̄ morbus ad maturitatem perductus fue rit, aut signum aliquod aliud apparue rit, vt in intestinis vacuatoriū vel pro-ritatorium, vel in hypochondrijs qua-lia scribentur signa.

Rursus sermonez totum in summā vnam coegit Hippocrates. In habenti bus quidem similiter victu3 haudqua quam permutare pręcipiens, verum in his qui ex sanitate ad morbum transe unt permutare quidem, non tn̄ vt cæte ri permutant. Deinde cōpendio quo-dam victus scopum in acutis morbis declarauit. Nam si morbus maturuerit transeundum ad cremoris ptisanæ ex hibitionem præcępit: & si adhuc cru-dus fuerit, non transeundum, nisi for-san symptoma aliquod qδ vires pro-sternat apparuerit, vt vel vacuatio ven tris immodica, vel aliud quippiam qδ

proritet. Cōi autem proritationis noīe comprehendit oīa quæ quouiſmodo virtutem ad infirmitatem agunt. quo in numero cenſentur & morſus quem acris humor ſiue ī inteſtinis ſiue in vē triculo & preſertī ipſius ore parit, & vigilia, & ira & mœror, & lūbrici elmyntes qui ab inteſtinis ad ventrem vſq; aſcendunt, & cutis totius aut membri alicuius qui nocte aggrediatur pruritus: ita vt virtus non ſolum ob irritationem, verum quoq; & pp vigilias exoluatur. Præterea inquit, (Vel in hypochondrijs qualia ſcribentur ſigna.) Nā & ipſa dandam vel non dandam cōmonſtrabunt alimoniam. Fieri ſiquidem pōt vt intelligatur vtrunq;: ſed alterum magis pro ſermonum intelligētia. Nempe præcipiens a ptiſana abſtinendum ante morbi maturationem, cū.ſ. æger ſufficere poſſit, adiecit, (Niſi ſignum aliquod apparuerit vel in inteſtinis vacuatorium aut proritatoriū, vel hypochondria qualia ſcribentur,) tanq̄; hæc cremoris exhibitionem an

te morbi maturitatem admoneát. Forte hypochondria dicit quæ vehementer exaruerunt, & squalida admodum existunt. Talia nempe contingunt & mortiferę faciei de qua in prognostico dixit, (Naris acuta, oculi cõcaui. & collapsa tpa.) Nempe is signorum cõcursus hypochondrium hẽt ita compressum, vt quempiam ex inexercitatis fallat, tanq̃ reuulsum videatur. Verũ apprimi vehementer ob siccitatem, & pp phlegmonem reuelli idem non sinit, quanq̃ exuperans corporis siccitas tẽsionem septo transuerso & hypochondrio pariat maiorem. Sed maxime animaduertas distinguasq; a siccitate phlegmonem q̃ sanatio non vna sit, oportet. Nẽpe qui hoc ipsum ob phlegmonem habent, tenui egẽt victu: qui vero ob siccitatẽ, p̃rio, vbi sępiuscule paucum exhibemus ptisanæ cremorẽ. 55.

Fortis vigilia, potus ciboſq; tum crudos tum incoctos reddit, verũ ea quę in alia fit transmutatio, corpus dissoluit,

excoctionẽq; & capitis grauitatẽ parit

Sæpius existimaui librum hunc in typis repertũ, post mortẽ Hippocratis esse publicatum. Non secus etenim q̃; hoc pacto facta esse vr̃ inordinata sermonum cõpositio. Nam q̃ ab Hippocrate inueniebant exempla: hæc in libro ad fidẽ vniuersalẽ scripta sunt alia quidem in facie alia in tergo. Neq;.n. vnicuiq; tum adscripto tuȝ addito suũ assignare ordinem potuit. Ergo quod ab Hippocrate impræsentiarum dicitur, id manifeste tum incompositum tum inordinatum existit. Neq; enim hoc in loco ascribendæ rei huius occasio fuit. q̃;q̃; bene paulo ante, cum de ea quæ præter consuetudinem ad cõtrarium fit mutatiõe exempla scripsit. Nẽpe illis adscribi debuit. Quæ eteni ad vigiliam insueta fit mutatio crudiores tum cibos tũ potus efficit. Ad somnum vero multum, eumq; studio quodam accersitum segniciem corporis & capitis grauitatem. Si enim dixit ἐφθο- τητα, id est excoctionem, & dissolutio-

nem & capitis grauitatem, verbo vnō coniunctam comprehensamq; manifestat roboris exolutionem. Cōmonstrat autem & nomen ἐφθότητος, id est excoctionis, quæ ob calidam humiditatem fit, non ob siccitate3. Nempe vigilia per halitum digerere & siccare, non quæ in imo sūt coquere nata est. somnus vero humectare, spiritumq; & effluuia cohibere. Non igitur absq; ratione in eorum qui plurimum præter consuetudinem dormiunt corpore halituosa redundant excremēta: atq; ob eam rem tota ipsorum constitutio excoctis similiter exoluta redditur.

Secundi Cōmentarij Finis.

GALENI IN LIBRVM Hippocratis de victus ratione in morbis acutis, Cōmentarius Tertius: Ioane Vasseo Mel densi Interprete.

DE VINO.

Vibus autem vinum dulce vinosumq; & album & nigrum, melicratūq; & aqua & oxymeli insigniātur, in morbis acutis, distinguere oportet.

Non incomposite solum inordinateq;, verum quoq; & diminute vinorū catalogum fecit. Est siquidē vna ipsorum differētia in colore, Alteram qualitas in gustatu facit, Tertia consistentiam respicit, Quartā odor progignit, & quinta in virtute reperitur. Quæ ergo in colore est, ea album, nigrum, fuluum, flauum & rubrum dicitur. Verū cum & aliæ quæ medium obtineant

sint differentiæ, sane vt in colore sic in virtute permixtæ reperiuntur. Quæ autem ex vinorum gustatu est differētia, ea in dulce & austerum diuiditur: & ex his medium, tum quod nullam quæ manifesta sit habet qualitatem, tum quod ex vtraq; constat qualitate. Præterea & in id quod acre appellitatur. Verum quæ in consistentia reperitur differentia, in aquosum secatur, & tenue & in valde crassum, & in horum medium, atq; in ea quæ medium hoc & extrema interiacent. At secundum eam quæ in odore est, alia quidē boni odoris sunt, alia vero non boni odoris existunt, sed ferientem quādam & insuauem nacta sunt qualitatem. alia nullo pacto odorem habent, sed sunt aquæ instar inodora. Differentia vero in facultate est, ob quam aliud quidē potens, aliud vero imbecillum, aliud medium, atq; aliud quod mediū hoc & extrema interiacet. Vinum potens vehementer celeriterq; corpus calfacit, caputq; ferit. Imbecillū contrario agit

modo. Quæ vero medium obtinent, nota euadunt si ab extremis distinguantur. Potens vinosum appellatur, imbecillum aquosum. Nempe in quo vinum aquam euincit, id cum in aliquo vehementissimũ esse videbimus, iurè vinosum appellabimus. Sicut & contrarium aquosum, quod aquæ maxiè in omnibus simile existit tenuitate. s. & colore & odoris carentia, & non manifesta calfactione. Hæ igitur in vinis propriam secundum naturam reperiuntur differentiæ. Sunt qui his adijciant eam quæ ex tẽpore desumitur differentiam. qua vetusta quædam sint admodum, alia recentia, & alia quę in medio horum consistant. Sed ꝙ differentiæ hmõi eorum sint quæ extrinsecus accidant, palam est. Nempe quatenus tẽpore acriora & calidiora fiunt vina, atq; vna cum his tum colorẽ tũ substantiam tum odorem mutant, eatenus differentiam aliquam in vinis tempus facere videtur. Q ὃ si nihil horum ĩmutetur, neq; ab aliquo vinum

vetus dicetur, neq; recens. Imo neq; nunc ita dicunt tanq; vini ipsius annis opus prima ratiōe habentes, sed tanq; simul cum annis facultatem cōmonstrantes. Non. n. ob tempus vina vel iuuant vel lædunt, sed ex propriarum differentiarum mutatione id habent. Ergo cum de vinorum agimus differētijs, temporis mentionem facimus per accidens, & non proprie neq; primuȝ. Cæterum inter proprias vinorum differentias quędam iuuant læduntq; prima ratione, aliæ non per se proprieq; sed per accidens. Dulcedo quidem & austeritas propria ratione, sic tum potentia, tum imbecillitas, tum tenuitas, tum crassities. Sed differentiæ quæ tuȝ colore, tum odore desumuntur, nō primum, sed per accidens: quoniam vinorum hæc quidem & aquosa & alba & fulua & nigra, alia aquosa & inodora vt aqua, vel instar aromatis vnguētiq; beneolentia. Si igitur vinorum hæ sint differentiæ quæ & ſm propriam virtutem & per accidens numerentur,

iam tibi cōstat de eo tum ordinis tum numeri qui in præsenti dictione sit defectu. At si in sequentibus omnium quæ cōmodæ sunt, differentiarum me minisse Hippocrates videtur, veniam inter exponendū defectis dabimus. 2.

Vinū dulce vinoso minus caput grauat, minusq; mentem ferit. atq; quouis alio facilius per intestina descendit, lienem tamen iecurq; tumefacit, picrocholisq; nullo pacto est idoneum. Nempe *is sitim facit, superiusq; intestinum inflat, non tamen inferiori pro flatus ratione est inimicum, etsi non admodum penetret qui a dulci vino est flatus, sed diutius circa hypochondria moretur.*

Vinum dulce secundum gustandi qualitatem nominatur, qua & austerū & acre, vt aquosum prætermittamus quod non omnino ab astringente degenerat. tametsi languidā exolutamq; habeat astringendi qualitatem. Nam

si aquæ comparaueris,percipies manifeste ex ea comparatione gustum huiusmodi vinorum,eoruз esse quæ modicam nacta sunt astringétiam. Aquosum autem vinum appellát homines quod aq̃ tum colore tũ substantia simile est. Perspicuum siquidem vt aq̃, splendidum & purum & substantia tenue videtur. Protinus autem & facultate aquæ simile existit, neq; imbecillum caput feriens, neq; infirmos neruos, quando ne quideз manifeste calfacit. Sed de vino hoc rursum tractabitur. Dulce igitur vinum hoc quidé modo ab ea quæ in gustu reperitur qualitate est nominatuз, sed multis numeris ab aqua & colore & substãtia recessit. Neq; enim tenue exquisite, neq; album vidisti aliquando vinum dulce: sed plus minus dictis recedit, & neutꝑ horum habet. Dulcia autem vina maxime sunt theræum & scybelites, crassa vtraq; & nigra. Dulcia quoq; & ea quæ in Mæonia sunt, therinum & caryinum tanto dictis & crassitie & nigritie supe

tie superiora, q̃;to dulcedine inferiora. Præterea quod epsema & sireon a Græcis, & a Latinis sapa appellatum ex cocto musto conficitur, quo dulcius vino perficitur, eo & colore nigrius & substantia crassius apparet. Quarto autē de simplicium medicamentoꝝ virib⁹ dulcem omnem saporem a caliditate quæ non immoderata & vehemēs sit, fieri demonstrauimus, sicuti & acrem in vehementer calfacientibus. Acrimonia siquidem horum est inseparabilis. In vsu vero vinum dulce mediocriter calfacere videtur, sitimq; facit propter tum caliditatem tum crassitiem. Ita sane & mustum quo diutius in igne versatur, eo tum crassius tum nigrius tum dulcius euadit. q̃;q̃; supra modum coctum amaritudinem contrahat, quo modo & mel ipsum: quod q̃;q̃; omnium dulcissimum sit, longa tamen coctione amaruꝫ redditur. Sed vt iam retuli de qualitatibus oībus gustabilib⁹ in quarto de simplicium medicamentorum viribus est tractatum, atq; hoc

in loco vt in alijs super Hippocratis libros expositionib⁹ non demonstrationes sed conclusa tantummodo recenseo. Cum igitur vinum dulce viscus calfaciat, sitq; vt dictum est substantia crassa, particulares ipsius facultates quas epotum cōmonstrat, secundas qualitates consequuntur. Color siquidem sua ratione nullo pacto vel iuuare vel lædere potest. Ergo vinum huiusmodi pro substantię crassitie tarde meat. quapropter tantum abest vt ex obstructis partibus, aliquid adimat, vt etiam obstructiones adaugeat. Atq; ob id hepati adfecto maximum adfert detrimentum, presertimq; vbi vel phlegmone vel scirrus occupauerit. Sed moderatius lædit vbi vel ab humorum crassitie viscus oppilatur, vel propter imbecillitatem afficitur, vti in affectionib⁹ quæ proprie hepaticæ nuncupantur. Post hepar lien a vinis crassis læditur. non tamen pulmo cum bronchia crassum habent humorem. Nempe in hepate ex amplis portę vasis ad angusta

ſtrictaq́; vaſorum tuȝ gibbę tum ſimæ proceditur extrema: per quæ eorum oium quæ in corpus totum digerun-tur tranſmeatio fit. At in pulmone cō-trario euenit modo. Nam per venas multas digeſta confectaq́; in amplam bronchiorum & primo minorum irru-unt capacitatem: atq; ab his ad maio-ra excipiuntur, ſecum & craſſos tollen-tia humores, quibus non calidiora ſo-lum, verum quoq; & tenuiora exiſtūt. Scis autem pulmonem ipſum ab hu-moribus craſſis viſcoſiſq; per tuſſes ex purgari. Nam qui aquoſi ſunt, & exq-ſite tenues, aerem qui tuſſiendo extra-mittitur, circūfluunt. Aer etenim tanq̄; manus quædam exiſtit, quæ ſurſum craſſos humores ſecum ferat. Sed craſ-ſitiem humoruȝ talem eſſe oportet vt ab aere ſurſum ferri poſſit, & non vt lu tum bronchijs illitam eſſe & infarctaȝ. Ob id ſane viſcoſos hūores tuſſes non expurgant. Nempe manent & interna viſci inſtar occupant bronchia. Ergo quæ ad deductionem eorum qui in

pulmone cōtinentur crassorum humo rum futura sunt idonea medicamenta moderata humiditatē habere debent. Quod si viscosi humores fuerint: non humiditate solū est opus, verū quoq; & ea quæ ab acidis fiat succis detersione. Ob eam rem melicratum quidem ad crassiorum humorum expuitionē est conuenientissimum, oxymeli vero ad viscosorum. Post melicratum ptisana est, atq; ab ea vinum dulce, si coctis iam tum peripneumonia tū pleuritide propinetur, idq; non vexatis inflammatione corporibus. Q đ si vinū hmōi epotum sitim faciat, ad expuitionem minus idoneum redditur. Verū vt vno absoluam verbo, vinum dulce in acutis morbis ad expuitionem tum propter dictas operationes, tum ꝑpter cōmunem vinorum omnium rationē qua vires roborant, idoneum existit, & maxime his qui quæuis humida quæ tum in thorace tum in pulmone continentur, expuūt. Didicisti autem humida illa varia tum substantijs, tum qua

litatibus tum virtute esse in prognosti co, vbi sputoruȝ exposui differentias. Nullum sane bonuȝ aliud vinum huiusmodi hȝ febrientibus propinatum. Minus tamen vinoso quod vehementer calfacit, lædere poterit. Cōmodum præterea aliud, nihil hȝ præter antedicta nisi ꝙ ventris permeationem modice iuuet. Ob id igitur Hippocrates vbi a minus lædentibus quæ multa sunt, doctrinæ exordium fecit, ad iuuamenta ipsorum quæ pauca sunt circa finem sermonis transijt. Percurramus igitur quæ recenset, dictionem ipsius persequentes. Vinum dulce minus q̃ fortia potentiaq; mentem ferire ait, id est minus deliria progignere, fortia siquidem vina vehementer calfacientia caput humoribus vaporibusq; & caliditate replét. Vina igitur dulcia quo magis a vehementi caliditate absunt, eo minus tum caput grauant, tum mentem lædunt. Sed facilius per intestina descendere ait, & viscera tumefacere, id est visceruȝ tumores augere. Sed de

his dixi paulo ante. Præterea dulce vinum non idoneum esse ait picrocholis, id est qui amaram bilem sibi aceruant. Nempe medici χολὴν. id est bilẽ simpliciter & pallidam & flauam dicere consueuerũt μέλαιναν vero χολὴν, id est nigram bilem hoc toto appellãre & non χολὴν. id est bilem simpliciter. sed hæc quidem acida est: amara autem quę flaua. Ob eas res picrocholos appellat Hippocrates, qui redundantem habent huiusmodi bilem. Permixta autem aquosis humoribus & liquidissima & pallida vr. Sola vero cum existit. & crassa & flaua est. Quæ autẽ huiusmodi bilem procreant, sunt calida & sicca temperamẽta: ad cuius generationem idonei sunt & dulces omnes humores. Quo fit vt omnium horum maxime mel bilescat, ꝙ dulcissimum sit: deinde & dulcia vina. Non solum autem ꝙ caliditas multa tales humores amaros reddit propterea dulce vinum febrientibus & presertim vbi calidi & sicci temperatura fuerint, ido-

neum non est: verum quoq; & q̄ craſ ſa ſint huiuſmodi vina, neq; per vrinas velociter deſcendant, neq; cito diſſlentur tráſpirentq;. Quo fit vt bilioſos humores neq; ſecú agant, neq; excernát. Solis ergo his vnū ineſt bonum q̄ vētrem emolliant. quod ſi non fecerint, omni pacto nocent. Præterea & ſiticuloſa ſunt, hæc re q̄ facile bileſcant, cōmonſtrantia. Flatuoſum quoq; vinū huiuſmodi eſſe aſſerit. Nempe incaleſcentes craſſi humores flatum ſibi ſimilem generant tú vaporoſum tum craſſum. Quod autem tale eſt, inflatiões parit. Quapropter ex tenuibus uinis non prodit flatus, q̄q̄ interdum quippiam generetur, quod & tenuiú ſit partium & aeroſum non nebuloſum vaporoſumq;. Cæterum dulce vinum inferioribus inteſtinis non eſſe inimicū ait, q̄q̄ tarde meet qui ab ipſo eſt flatus, moreturq; circa hypochondrium. Ea autem occaſio eſt ob quá non admodum turbet inferiora inteſtina, q̄a circa hypochondrium moretur, donec

perfecte coctus & tenuatus fuerit: q̃ si semel coctus fuerit, cómeabiliorem tenuiorumq; partium habebit naturã. Qua igitur ratione a superhis ad infernas expellitur partes, eadem ab ĩfernis extra mittitur. 3.

Vrinas si quipem hoc minus, quam vinosum album omnino mouet.

Quodnam vocauit vinosum albũ considerabimus. Nam antea vinosũ vinum tum esse tũ appellari diximus, quod iure optimo aquoso opponitur. Valenter igitur ipsũ & calfacere & caput replere & desipientias procreare & calorem febrilem augere est operæpretium. Sed vinum hmõi album nõ est, neq; cum nouum existit, neq; cum vetus, qñ ne quidem aliud quippiam antiquorum vinorum manet album, etsi q̃maxime circa initia tale fuerit. Imo semper fuluius redditur, & tandem flauum. Visus est ergo Hippocrates dixisse vinosum album austerum, qđ neq; vrinas mouet: sed si tale crassum fue-

rit, circa hypochondrium moratur: si vero non crassum neq; multum mora tur vt nigrum. Neq; albis simul & mediocriter austeris similiter ad vrinas descendit. Nempe vina hæc vrinas cient ꝙ vtranq; tarde per vrinas descendendi effugerunt proprietatem, tum eam quæ aquæ est quam ob frigiditatem nacta est, tum eam quam vinum nigrum propter crassitiem habet. Vinu3 siquidem album & austerum minime calidum inter vina existit. atq; ob id his quæ ad ventrem fiunt destillationibus idoneum. Non tamen abunde ciet vrinas hoc vinum. At forsan Hippocrates vino huic nigrū comparans, minus ciere vrinas ipsum ait. 4

Sputum autem alio efficacius educit quod dulce est.

Quodnam aliud dicit? vtrūne præsens ad qđ dulce cōparans dixit, (Vrinas siquidem hoc minus quā vinosu3 albū omnino mouet.) At nō hoc solum sed simpliciter omne id quod dul

ce non est. Cū ergo Hippocrates quãtum ad dictionem hanc attinet obscurus sit, credibiliusq; sit ipsum nunc de vinoso albo sermonem intelligere: rursum & alia oritur ambiguitas quidnaȝ sit vinosum album, ꝙ non valde manifestum sit. vtrūne id quod vehementer calfacit? an quod valde astringit? quod acerbum Græci appellitant, veluti quod moderatius, austeruȝ. Quonam igitur pacto habeat quod in dictione est, ego in præsentiarum exponam. Sputum maxime omnium vinorum dulce educit, vbi non supra modum crassum fuerit, veluti & quoties non vsqueadeo ad fuluum secesserit, vt exoluta in eo sint tum crassities tuȝ dulcedo. Prauum autem febri auxiliū est vinum fuluum, ꝙ vehementer calidum sit. verum post vinuȝ dulce nō admodum crassum ad eorum quæ in pulmone sunt eductioneȝ conueniēs est aquosum vinum, virtutem scilicet roborans, & humores tum humectans tum madefaciens mediocriter. Quod

cæteris vinis omnibus innocentius febrientibus exhibetur. 5

Et sane quibus propinatum sitim facit, his minus quam vinū aliud educit. quibus vero sitim non facit, vino alio magis educit.

Vinum aliud nūc dixit, quod oīno siticulosum non est. Quare aūt vinū siticulosum minus sputa educat, facile intelliges si quæ antedicta sunt ad memoriam reuocaueris. Nēpe sitis his perseuerat qui dulce vinū bibunt, qđ febrilis calor in ipsis tum morosior tū maleficentior existat. Qui si talis fuerit, sputum siccat, crassusq; & viscosus reddit. Qđ autem sputū huiusmodi difficulter educat, verbis nō ē opus. 6

Vinū aūt albū vinosum iā plurima maximaq; parte laudatū quidē & culpatū in vini dulcis enarratione. Ad vesicā vero vino alio magis penetrat, vrinasq; prouocat, & ꝑpetuo purgat, atq;

multa ad opē his morbis ferendā facit. Nēpe etsi vino alio ad cætera inhabilius existat, verūtamē quæ in vesica ab eo fit purgatio liberat, si propinetur quale oportet. Bonę hę coniecturę sunt de vino tū profectus, tū detrimēti. quas qui me seniores sunt, non didicerunt.

De vino hoc in dulcis vini mentione diximus, postea quā vires ipsorum comparauit, perquisiuitq́. dixi autem non paruam esse quæstionem si albū simul & austerum vinum, albuʒ vinosum dixit, vel quod vehementer inter vina alba calfacit. Nēpe ex vinis albis nullum valenter calfacere potest. Quod .n. summe calidum est, id continuo & flauum existit, veluti & quod ab ipso est fuluū. Mox ab his rubrū, & deinde dulce. Albū aūt minus quidem his omnibus calfacit: sed differentias particulares aliaq́; omnia pro pluris minorisq́; ratione habet interualla. Qđ autem vinuʒ hmōi dulci facilius

ad vesicam penetret, dictū antea. Sed ad alia dulci inhabilius esse ait, quæ sunt ventris subductio & eductio spu torum, bonas autē has ait cōiecturas esse id est notas facultatis vinoꝝ. 7

Fuluo aūt vino & nigro austero in morbis huiusmodi ad hęc vteris, si neq; grauitas capitis fuerit, neq; mentis concussio, neq; sputo via concludatur, neq; teneatur vrina, excrementa aūt & humentiora & ramentosa magis fuerint. In his aūt ex albo migrandum, & his quæ his similia existunt.

Dulce quidem vinum continuo & nigrum existit, non tamen nigrum oē continuo & dulce. Nam ex his quędā austera sunt, qualia apud nos in Asia ppe Pergamū in Perperine & Aegis. Quod autem in Cilicia est albates, austerum simul & dulce existit, qualitatibus constans contrarijs. quo fit vt prauum sit, qa neq; distribuatur, neq; descendat, sed plus iusto in vētre per-

maneat superiore,atq; ipsū inflet. At quod citra dulcedinem nigrum auste rum est, id ventri vtile existit,quando vel plura iusto descendunt vel ramen tosa. tunc enim est idoneum sicuti & vinum album austerum,& quæcunq; alia astringentia. In eum usū & fuluū uinum prodesse ait,non omnino simpliciter fuluum affirmans: sed fuluum austerum. Nam de utrisq; te intelligere oportet quod in principio dictionis existit,qua dicitur,(Fuluo autē uino & nigro austeris,in morbis huiusmodi ad hæc uteris.)Duplex siquidē fuluū ut nigrum. aliud siquidē dulce aliud austerū. Atq; cum tertiū præter utrūq; existat ex utriusq; qualitatis præmixtione constans: attamē quod una est prę ditum qualitate, id colore utroq; duplex existit. Caput autem & mentem fuluum magis ferit q̄ & calidius nigro existat. febres quoq; ratione eadē auget.quibus idonea sola ea quæ aquosa sunt. Non imerito igitur uinis austeris utendum prohibuit siue ea colore

fulua siue nigra fuerint, in capitis grauitatibus & mentis læsione, ubi febris ipsa percusserit. atq; amplius in thoracis pulmonisq; ægritudinibus in qbus sputum detinetur, uina huiusmodi inhabilia esse ait, atq; cum urinæ supprimuntur, propter crassitiem uidelicet & astringendi facultatem.

8 *Quod aũt superiora quidẽ oĩa vesicãq; minus offendet, si dilutius fuerit, intestina vero iuuabit magis si meracius, neminem latere debet.*

Vinum meracius, ut dixi, intestinis magis conuenit. quo fit ut non abs re iuuet ipsa astrictionis ratione, propter quã omnino iuuamentuz habet. Verũ huiusmodi astrictionẽ labefactat exoluitq; si aqua temperatum fuerit, atq; ob eam rem minus ipsa iuuat. Quo autem modo hæc iuuat magis astringendi ratione ubi meracius fuerit, sic thoracem caputq; magis offendit, hæc sunt sane quæ manifestauit inquiens, (Superiora quidem omnia lædit, lęcit

quoq; & corpora ea quibus per urinas expurgari est opus.) Nempe austerũ uinuz,excretiones omnes cohibet. De uinis hæc loquutus Hippocrates, con tinuo ad melicratũ transit,cæteris quidem fere omnibus de uino demonstrã tis,at prætermisso uno quod non absoluit,& ego obiter percurram.ꝗ scilicet febrientibus maxime idoneum aquosum sit. Est autem uinum hoc album colore,substantia tenue,nullam earuz quæ cæteris uinis insunt hũs q̃litatem, neq; austeritaté, neq; astringétiá, neq; dulcediné,neq; acrimõiá, neq; odoré. Nempe uino huic omnium soli ut tũ aquæ tum uini mala effugeret,est datum.Prodeuntauté talia in unaquaq; gente aliqua.In Italia imbecillum sabinuz,quod febrientibus administrãt. In Asia titacazenum & tibicenum.Sz uini huius notas ubi intellexeris, talia facile in qualibet gente reperies. ubi ꝛ ualde tenuia & aquosa producuntur uina.Reperi equidem talia in Cilicia, Phœnicia, Palestine, Scyro & Creta.

Imo

Imo vt retuli in regionibus vidi omnib⁹: & quod mirum magis sit, in Aegypto. Crassa siquidem vina & odora & valde fortia, in feruidis progignuntur regionibus. In Italia vero & Bithynia & Asia si multa producantur aquosa, nihil mirum. Sed quæret quispiam quam ob rem Hippocrates in antecedente dictione peculiarem de his vinis prætermisit sermonem. cum febrientibus q̃; cætera omnia sint iucundiora. Sane qui id petit, Hippocratem vinũ huiusmodi nesciuisse haudquaq̃; ostẽdit. Nempe post paulo cum de melicrato agit, hæc scribit, (Cæterum vino albo tenui paucifero, & inodoro quodammodo fortius est, & quodammodo infirmius.) Hæc ait Hippocrates, vino albo tenui & paucifero, id est parũ aquæ ferenti, & inodoro melicratum comparans. Vini igitur vinosi notas tum conspicue tum exacte recensens percurrensq̃; quonam. s. pacto tum caput tum mentem feriat, de aquoso ipsi cõtrario disciplinam sufficientem esse

existimauit, cum aduersa contrariaq; ipsi inesse ratiocinari possumus.

De aqua mulsa.

Melicratum, id est mulsa per totum morbum in acutis epota parte plurima tum picrocholis, tum his quibus tumefacta sunt viscera (μεγαλοσπλάγχνους vocant) minus q̄ non hmōi est idonea.

Oratio hæc, (Per totum morbum.) ostendit Hippocratem de his intelligere morbis in quibus cremorem exhibere idoneum non esse demonstrauit, prius q̄; ad morbi peruentum sit vigorem. Nam si æger acuta febre laboret, neq; tum in thorace tum in pulmone fuerit morbus. viresq; valuerint, & morbus quintum vltra diem sese prorogaturus non sit, aqua mulsa sola epota abunde ægro sufficere potest. Cæteris quidem omnibus in morbis huiusmodi est conuenientissima: sed picrocholis minus propitia existit. Nam in ipsis bilescit, nisi prius vel intestina vel vesicā pertransierit. Quæ si pertrānsierit, non

solum nihil lædit, verum quoq; & maxime iuuat, Nam secum biliosa dedu cit excrementa. hac sane cum ratione temperaturam quoq; ipsius demonstrauit. Nempe in huiusmodi naturis, dilutior exhibita mulsa confert. Neq; enim hoc pacto siticulosa existit, neq; bilem generat. Vt autem picrocholis ita megalosplanchnis haudquaq; ido neam esse ait. Megalosplanchnos nūc dixit non eos quibus magna ex natura ipsa sunt viscera, sed quibus ea ex affectu aliquo itumuerunt, siue scirrhū, siue phlegmonem siue œdema nacta sunt. Mala siquidem in his quod cito pertransire viscera ipsa non possit, & facile bilescat, presertimq; in phlegmonis propter caloris magnitudinem: in cæteris autem qui preter naturam sunt tu moribus, minus detrimenti affert. 10.

Porro & siticulosa minus quā dulce vinum existit. Nempe & pulmonem mollit, & sputum mediocriter educit, & tusses mitigat. Habet & enim vim

quandam exterendi quæ plus q̃ medio criter viſcoſum facit ſputum.

Quam ob cauſam aqua mulſa minus q̃ vinum dulce ſiticuloſa ſit dixi antea, cū vtraq; quatenus dulcia ſunt, eatenus facile bileſcere demōſtrarem. Verū q̄ tenuior penetrantiorq́; vt omnia ſubeat, exiſtit, ea ratione minus vino dulci eſt ſiticuloſa. Quo fit vt ſi aliq̃n pluſculo tempore in ventre manſerit, tunc vino dulci non minus ſiticuloſa reddetur. quod rarenter contingit. Aqua vero mulſa, vino dulci citius vẽtrem inteſtinaq; omnia penetrat. Nec ſecus hepar aduſq; tum renes tum veſicam non rarenter quidem ſed perpetuo. Ob hæc igitur vino dulci minus ſiticuloſa exiſtit. Hippocrates idẽ q̃q̃ non ita ſed modo alio dixit: mulſæ virtutem ex his quæ in pulmone facit demonſtrans. Nempe q̄ hæc non efficeret, niſi vias meatuſq́; ipſius penetraret abſtergeretq́;, palam omnibus exiſtit. Præterea ſputum educere non ſimpli

citer dixit, ſed hoc aduerbium (mediocriter) adſcripſit. Neq; enim valenter educit vt oxymeli, ſʒ mitigat. quo oxymeli priuatur. Nempe oxymeli tuſſes incitat, tum irritans tum aſperans, quatenus ſcilicet vehemēter detergit. Mulſa vero & preſertim aquoſa dilutaq́, deterſoria quæ minima ſit participat facultate. Vocatur autem huiuſmodi facultas σμηκτικὴ, a qua & nunc Hippocrates nomen fecit σμηκματώδες. De mulſa ita ſcribēs, ἔχει γὰρ σμηκματῶδές τι, id eſt, habet etenim vim quandam exterendi detergendiq́. Mediocri autem participare ipſam facultate huiuſmodi oſtendit adijciens vocabulo huic σμηκματῶδες vocabulum hoc τι. Nempe quibuſuis adijciatur, paucitatem indicat. Ergo quod mulſæ parum abſtergit, non ꝙ abſtergens ob id impotens infirmumq́: ſed ꝙ paucum. Ad glutinoſum ſiquidem ſputum, medicamentum vehementer abſtergere oportet, ꝙ glutinoſum eum, qui in bronchijs pulmonis continetur deter-

gere possit humorem. Quod si talis quispiam in thoracis pulmonisq; medio aceruatus fuerit, iam & maior vt pbe sputatur, tum incisoriæ tum detersorię virtutis est necessitas. quæ id a succingente costas membrana detergat, dissecet & tenuet. Nam fieri nō potest vt talis humor aliter per membranam quæ viscus ambit, ad pulmonis bronchia transferatur. Non igitur bene est vsus dictione Hippocrates cum huic orationi, (Habet enim vim quandaʒ exterendi,) eam quæ sequitur adiecit: (Quæ plus q̄; mediocriter κατаγλισχραίνει,) id est viscosuʒ reddit (sputū.) Nam melius dixisset, (Habet enī vim quandam exterendi detergendiq; quę exigua sit,) & (quæ sępenumero viscosum fieri sputum sinit.) Non enim ob mulsam glutinosum fieri sputum contingit, cum id sane sputo huiusmodi propriuʒ inest. Mulsa igitur nil iuuat: sed excrementi naturam talem permanere sinit. Quapropter melius dixisset nihil glutinosum sputum iuuari, & nō

tale a mulsa fieri. Nam hoc verbum κατγλισχραίνειν quod ab Hippocrate dicitur, sputum a mulsa tale fieri, cum emphasi significat. II.

Ciet aūt & vrinas abunde mulsa; nisi ex visceribus aliqđ prohibuerit.

Mulsam ante, φ vias omnes quæ ventrem renesq; interiacēt facile penetret, ciere vrinas dixi. atq; vbi iecur male afficitur, vsui haudquaq; conuenire demonstraui. Lieni præterea si phlegmone obsideat molesta est. atq; multo magis intestinis ventriq;. Nam cito ignescens ob phlegmones caliditatem in bilem conuertitur. Melle siquidem ob dulcedinem delectantur tum viscera tum venter, quo fit vt tum citius tū raptim magis eliciant. Melli quoq; & dulcia alia idem habere quis dixerit; atq; ideo vt ad ventrem ita ad viscera accōmodari. Venter autē his oblectari videt. Nempe vbi ea degluriuit, manifeste quodamodo ab assumptis delectatur, veluti e contrario ab asperan

tibus amarisq; offenditur: neq; solum cum adsumuntur, verum quoq; & vbi ad sumpta sunt, ad aliquod vsq; tempus. Quo fit vt nemo ea nisi interdu; uice medicamenti, ut ob collectos prę ter naturam in uentre humores, ingerat, ubi enim ſm naturam habuerit, in iocunda ipsi talia omnia sunt: iucunda autem sola quæ dulcia existunt. Sane in appellato gutture maxīa ex deuoratis dulcib⁹ exoritur uoluptas, corpore scilicet loci illius peculiare quippiam cum succo huiusmodi habente. Corpus autem hoc facit uentriculi interna tunica ut & ea quæ linguam ambit. Verum in lingua euidentissimam habet dulcedinis sensionem. In gutture autem uoluptatis. Sensio uero manifesta continuo efficitur & in uentris ore quod dulcibus adsumptis delectatur, modo animans secundum naturam habuerit. Viscera igitur hoc pacto dulci gaudere succo, plurimumq; ipsi⁹ celeriter euocātia cū ualent, frui, aliq; cum uero febriunt & phlegmone

obsidentur, in id quod biliosū est, dul cem succum conuertere par est. Videntur igitur quæ συκωτὰ, id est ficata ex caricarum esu appellantur, tum maxima, tum suauissima esse, iocinore ipso, vt liquet, ex dulcium esu alimentum vberius accipiente. Verū in phlegmonis febribusq; rerum huiusmodi ingestio non in probam alimoniam, sed in bilis generationem demigrat: febrilis siquidem calor exuperat, natiuus aūt deficit, qui bene temperatus erat. 12

Biliosa quoq; alui deijcit magis: interdū quidē bona, sed interdū q̄ decet redundantiora, spumatioraq́;, quod biliosis magis, & his quibus tumefacta sunt viscera, contingit.

Reuocare ad memoriā oportet dictionem ante enūciatam: in qua mulsam vino dulci comparans, dicebat: (Porro & siticulosa minus q̄; dulce vinum existit.) Nam & hoc in loco mulsam eandem ad vinum dulce comparans, biliosa alui excrementa deijcere

magis pronunciauit. Nempe & biliosa deijcere vinum dulce potest. Verum mulsa, biliosa interdũ quæ bona sunt subducit, interdum & vitiosa, quæ syncere admodum biliosa existunt, bilem scilicet vel igneam, vel flauam habentia, crassamq;. Bilis igitur ea spumã accipit sæpius quidem ratione ea qua in his quæ vehementer igne calfiũt, spuma exurgit: sæpenumero autem & in his quæ a flatũ agitantur humidis. Horum primũ caliditatis exuperantis nota est. Secundum vero instrumentorũ angustiam, & flatuosi spiritus interclusi, viamq; haudquaq; liberam habentis agitationem denotat. Biliosa autẽ huiusmodi magna ex parte subducũtur in his febribus quæ liquefaciunt, & ad tabẽ perducunt, quibus ferme oĩuȝ aduersissima nocẽtissimaq; ẽ mulsę potio, veluti & mõ pͥrio potio aq̃ frigidæ iuuantissima. Excrementum huiusmodi ait a mulsa magis generari his qui natura biliosi, id est immoderate calidi existunt, atq; in his morbis quibus vi-

ſcus aliquod phlegmõe infeſtatur. Cõ-mune ſiquidẽ nomen hoc in loco eo-rum qui inflãmãtur peculiare fieri vo-lumus. Neq; enim propter ſcirrhũ vel œdema febris incẽdit. Ergo ꝙ in acu-tis morbis de quibus agit Hippocra-tes, vbi tumor ĩ viſceribus fuerit, phleg-mones ſymptoma fit, non œdematis vel ſcirrhi, conſtat omnibus. Hos autẽ nunc μεγαλοσπλάγχνους appellauit, quaſi viſceroſos dixeris. 13

Mulſa præterea quæ dilutior eſt, ſputum educit magis, pulmoneq; lenit. Meracior vero ſpumoſa excrementa, atq; plus q̃ conuenit valde bilioſa cali-diora; q̃ dilutior agit magis.

Mel in acutis morbis bileſcere, atq; ob id nobis afferre moleſtiam antea di xi. Aquam præterea tarde penetrare, atq; in hypochondrijs diutius morari, atq; ob eas res fugiendã. At quod ex vtriſq; mixtum ſit, conueniens reddi-ditur. quod ea conſtet tẽperatura qua aquæ plurimæ tantum mellis permi-

xtum fuerit, vt viam aquę paret, & ad distributionem agat. Nempe his ita tēperatis, vrinę facilius penetrabunt, ocyusq; sputum educetur. Quod si mellis plurimum admixtum fuerit, sitim facit, & viscosum reddit sputū. Atq; ob eas res aquosior mulsa tū ad sputi eductionem tum ad penetrationem vrinarum idonea magis existit. Meracior vero ad ventris deiectiones. Nempe quanto magis proritabit, tanto magis & velocius subducet. Clysteribus ergo infusa quo meracior, eo magis excretoria reddetur. Causaq; erit deiectionum, tum earum quæ κατακορέως, id est ἱκανῶς, hoc est valde biliosę existūt, tum spumosarum. Talia siquidem trahere magis potest q̃; intestina tū mordere, tum detergere. Adde q̄ & in bilē flauam transiens ea occasione biliosorum excrementorum copiam simul adauget. quo fit vt ipsius vsum nō laudet Hippocrates. Declarat autem ex horum verborum adiectione, καὶ μᾶλλον τοῦ ἀκρήτου, κατακορέως χολώδεα, id

est atq; plus q̃ conuenit valde biliosa. Nam μᾶλλον τοῦ καιροῦ dicere consueuit pro λᾶλλον τοῦ προσήκοντος, id est plus q̃ conuenit. Spumosas item deiectiones & in prognostico dãnauit. Et κατακορέως, id est ἀκράτως, hoc ẽ syncere biliosa mala sunt. Neq; enim κατακορέως neq; ἀκράτως, sed mediocriter talia esse oportet. Horum igitur non immemor cum vel ex mulsa epota vel absq; ipsa quis spumosa simul & syncere biliosa deiecerit, febrem scitueris esse quæ liquefaciat & ad tabem pducat. atq; ob id ab vsu mulsæ abstineto atq; in ptisanæ cremorem deuenito, signum quodpiã coctionis morbi quantũuis momentaneum ex vrinis obseruans. Nam si tunc frigidã dederis, maximo eris præsidio. 14

Deiectiones aũt huiusmodi habent quidẽ & alias quæ graues sunt offensas. Neq; enim hypochondriorũ extingunt ardorẽ, sed excitant. Inquietationemq; & membrorum iactationem fa-

tiunt. Intestina etiam sedē q; exulcerāt.
Consueuit Hippocrates βλάβας, id est offensas σίνεα dicere, vt in libris de fracturis & articulis est demonstratu3. Nam σίνειν Iones dicūt pro βλάπτειν id est lædere. Imo & βλαβερὰ id ē nocua σινάμωρα sæpenumero appellauit Graues igitur offensas habēt (inquit) præfatæ deiectiones, id est pure biliosę simul & spumosæ. Consueuit autem Hippocrates inter signa noxasq;, vocibus vti, tum causarum, tum quę lęduntur corpo℞. Deiectiōes ergo huiusmodi significare cōmodius dixisset. s3 habere dixi, q̃; q̃; corpora affecta læsiones habeant, causæ faciant, & signa indicent. Sed quænam sint quæ a dictis proueniūt deiectionibus offensæ, ab Hippocrate audi inquiente, (Neq3.n. hypochondriorum extingunt ardorē: sed excitant.) Hoc autē ideo dixit qm̃ sæpius biliosorum deiectio hypochondriorum feruorem protinus extinguit. Quare in malignis maleficisq; biliosis adiecit, ꝙ talia excernentibus ipsis nō

extinguuntur, ſed omnino viceuerſa increſcunt augenturq;. Neq; ardor hypochondriorum ſedatur, quin potius vehemētior redditur. Adde qđ ῥιπτάζονται id eſt ἄσσην & δυσφορίαν habēt, id eſt implacidi inquietiq; fiunt. Deiectiones ſiquidem huiuſmodi flāmantis in hypochondriis ipſis affectionis ſymptomata exiſtunt. atq; in inteſtinis ramenſoſam parit acrimonia affectionem. Sane affectionis huius quæ ſyncere biliosa ſunt, cauſæ exiſtunt. Eius vo q̄ ī hypochōdrijs exiſtit, ſigna. Verū Hippocrates vt dixi vocabulis cauſas indicātib⁹ īter ſigna vti ꝯſueuit. 15

Sed horum auxilia ſcribentur.

Qđ morborum ſingulorum remedia ſe ſcripturum dixerit, vt antea expoſuit: ſic & hoc in loco non minus. Verum ſi & quę libro huic poſt ſermonē de balneis adiecta ſunt, digna Hippocrate exiſtāt, & quæ in libris de morbis vel de affectionibus ſcripta ſunt, ea inter exponendū ꝯſiderabimus. 16

Qui ergo in morbis huiusmodi relictis sorbitionibus mulsa potionis alterius vice vtetur, is vt multa feliciter cõsequetur, sic ei nequaquã præter animi sententiam succedent multa. Verũ quibus danda sit, & quibus nõ, & quã ob causam, iam magna ex parte est dictũ.

Significauit & nunc manifestissime ad morbi vsq; iudicationem sola vti mulsa consulens. Nempe in solis quæ colliquefaciunt morbis, vel in quibus hominum virtus ad morbi vsq; iudicationem sufficere non possit, ad ptisanæ cremorem pueniemus. In alijs vo solã exhibere mulsa; ẽ cõmodius. 17

Damnata autem propterea ab hominibus est mulsa, quod bibẽtes ad vltimũ imbecillitatis agat, atq; ob id citam adferre mortem sit creditum. Verum id ob languentes ipsos dictum fuerit. Sũt enim qui sola vtantur mulsa, tanquam huiusmodi existat.

Dicere summe a mulsa imbecillita ri & mulsam nullo pacto nutrire vel exigue, idem non est. Quippe cũ tria hæc inter se distent. Nam quæ vires euertũt, vt sanguinis eruptio, deiectio superflua, sudor imodicus & per accidens cibi abstinentia, summe imbecillitare dicuntur. At quę nullo pacto nutriunt, vt aqua: ea virtutem neq; sũme imbecillitare neq; roborare qspiaʒ vere dixerit, nisi id aliquando p accidens contingat. Aqua siquidem non vt alimentum vires recreat, sed bene vt medicamentum ad temperamenti symmetriam quæ propter ipsius immoderationeʒ imbecilla sunt reducens. Tertio deinceps loco sunt quæ exigue nutriunt. quibus qui tantũmodo vtitur, tametsi interire possit, non tñ tanq̃; vires subuertentibus, sed tanq̃; eas non quod satis sit roborantibus. Quo e genere est mulsa. Nam si quis dieb⁹ quatuor cibo priuatus iterire possit, is mulsæ vsu non quintum modo, verum quoq; & sextum attinget. Sermonem

húc & de melle intelligas. Nempe mellis natura mulsam ipsam inter modice nutrientia facit. Nam humiditaté non modo Hippocrates: verum quoq; & medicorum probatissimi fere omnes cibi vehiculum non cibum censuerũt. Hæc sane eadem quæ nunc dicuntur, de mulsa & melle scripsit non obscure Hippocrates in sequentibus. 18.

Sed hoc non ita habet.

Non omnino siquidem verum est ægros ipsos propter mulsam mortem obire. Moriuntur etenim & si aquam solam biberint: sed ꝙ exiguam corpori præstet alimoniam, ob id solum vitam seruare non sufficit. Quod etiam accidit vbi quis solius ptisanæ cremorem perpetuo sorbeat. 19.

Textus & Cõmentum sequentes, in alijs impressionibus deficiebant.

Sed mulsa q̃ aqua multo potentior est, sola epota, (nisi aluum perturbet.)

Indicare videtur per hanc vocem, potentior, ꝙ & aqua aliquam nutriendi vim habeat, euenit autem eo ꝙ cor

poris vẽtriculi ariditas irrigatur, vt diu, qui aquam bibant, magis durent, q̃; q nihil assumunt, secure autem (nisi aluum perturbet) addidit, de mulsa sermonem faciens, illos enim iure peius habere facit propter euacuationem, qbus aluum perturbat, simulq; verbum id (perturbat) ĩmoderatam significat excretionem & non mediocrem, scire quidem op3 mulsam crudam aluum magis soluere, coctam aute3 bene, magis nutrire, hoc autem obiter a te sit cognitum, videamus autẽ quæ deinceps scribit vino mulsam comparans. 20.

Cæterum vino albo tenui, paucifero & inodoro. quodam modo fortior est, & quodam modo infirmior.

Sunt qui dictionẽ scribant sine hoc verbo, est, hoc pacto, (Cæterum vino albo tenui paucifero & inodoro, quodammodo fortior & quodammodo infirmior.) Alij pro quodãmodo legunt interdum ad hunc modum, (Cæteru3 vino albo, tenui, paucifero & inodoro,

interdum quidem fortior interdum autem & infirmior. Sed ex omnibus vis est eadem atq; idem intellectus. Nam Hippocrates mulsam vino huiusmodi quadamtenus fortiorez, & quadamtenus imbecilliorem dicit. Feci autem mentionem vini huius in ea quam de vinis feci tractatione. Quod tanq; nescientis vice functus Hippocrates subticuit, sed nunc quædam manifestauit tum substantiam memorans, ex hoc verbo tenui. tũ virtutis imbecillitatem cum adiecit oligophoro id est pauciferο. Vocatur siquidem oligophorum siue pauciferum quod vt bibatur minima eget aquę mixtione. Contrario autem modo polyphorum vel multiferũ appellatur, quod vt bene temperetur, multam exigit aquam. Aequiualenter dixeris, quod aquæ multum sustinere debeat ad temperatam mixtionem. Quod vero pauciferum appellatur, id fractum infirmumq; & ad potum inutile redditur si multa dilueris aqua. Atqui quæ in vino hoc est ca-

rentia odoris, ea imbecillitatis frigidita tisq; efficacissima existit nota, nō secus secus q; fortis odor efficacissimum roboris signum. Vinuʒ siquidem aquosum leuissimam in ligno vitis habuit transmutationem. Leuissimam quoq; & elementi terrei permixtioneʒ. quod vt aqua foret, paulum terrei calidæq; substantiæ occupauit, atq; in horum coniūctionem leuissima indiguit con fectione. Contrarium autem tum vinosum, tum multiferum, neq; a leui coctiōe tale efficitur, vtpote quod ab aqua longissimo recedat interuallo. Quo itum est vt insignem consecutuʒ fuerit tum caliditatem tum odorē. 21.

Vini autem mellisq; meracitas si robur vtriusq; contemplatus fueris, insigne recipit discrimen, Nam si duplam vini meri mensuram ad mellis delinctū qs biberit, a solo nimirū melle validior longe reddetur, nisi ventrē turbauerit. Nēpe multo plus stercoris deijcietur.

Si mulsæ & non mellis dixisset Hippocrates, manifestius enunciasset. Naȝ de mulsa hucusq; egit, ipsamq; vino ex aqua diluto comparauit, neq; ipsaȝ per se, sed vt iusta fieret comparatio. Ob eas res sermonem suum ad mel, vinumq; reuocauit. Sunt autem qui in huiusmodi comparationibus, non reliquos modo volentes, sed nos quoq; inuitos circumueniant, fallantq;. Cæteri meraciora, purioraq; experti, non puris solis, sed quouis modo temperatis vires contribuūt. Non secus alij aquosiora experti, ex illis de omnibus quoquo modo temperatis sententiam ferunt. Non ita tamen de rebus iudiciuȝ est faciendum. At si iustam facturus sis de ipsis comparationeȝ, mulsam ad eorum quæ bibuntur vinorum temperaturam in aquæ permixtione, ita ex proportione existimabis, vt vinum nō meracius & mulsa aquosior fuerit. Sed quoniam in mixtione proportionem exacte seruare difficile est, ob id ad ea quæ vere immixta & proprie pura ap

pellata, transtulit sermonem Hippo-
crates, vino nullo pacto dilutum mel
ipsum comparans: aitq; duplum vini
epotum minus alere q̃ mellis simplū.
Verum quoniam plura vinorum ge-
nera existunt, non quæ fortia sunt, ca-
putq; feriunt & desipientias creare pos
sunt, in hoc exprompsit sermone, sed
vinum imbecillū, aquosumq;: melq;
ipsum huic comparans, plus alere enū
ciauit. Cæterum cum vini duplo mel
dimidium comparare voluerit, non
quod solum vtrunq; per se & citra aq̃
mixtionem æger sumere debeat asse-
ruit: sed si post vtrunq; dimensum pro
arbitrio ingerat, nō minus vtile est. Po
test siquidem si res tulerit, mellis cya-
thum vnum vel per se accipere, vel aq̃
quantum volet mixtum ingerere, atq;
id quotidie bibere. Vel denuo vini cya
thos duos, diebus singulis vt volet aq̃
temperatos. Tali siquidē experimen
to tum in plurimis similiter in cæteris
habentibus hominibus, tum etiam in
vno magis per idem temporis spatiū

cognoſcetur exqſita vtriuſq; facultas.
Si enim mel non ex naturæ proprieta
te ventrem turbat, qui melle vtuntur,
diebus pluribus abunde ſufficient. Si
ergo res ita habet, cur in principio ora
tionis dixit Hippocrates: (Cæterum
vino albo tenui, paucifero & inodoro,
Interdum fortior & interdum infirmi-
or eſt mulſa?) Non enim interdū for
tior, & interdum infirmior, ſed ſemper
fortior ſm nuper dicta videtur: quoni-
am prius q̄; de comparatione iuſta di
ſtinxiſſet, docuiſſetq; citra diſtinctionē
abſoluto ſermone, bene & ſecure dixit,
(Inuenietur mulſa vino quadamtenꝰ
fortior, & quadamtenus infirmior.) Si
enim temperamenti vtriuſq; analogiā
quis non diſtinxerit, interdum quidē
infirmius vinum, interdum & mulſa eſ
ſe videbitur. Verum ſi hæc diſtinxeris,
vt eſt dictum, atq; eam quam mel in
ventre facit turbationem contempla-
tus fueris, mulſam ad nutriendum va
lidiorem ſemper deprehendes, q̄; vinū
proportione dilutum, temperatumq;,

Quod si & excrementū quod ex mulsa ita moderatum excernitur, vt virtutem non exoluat, adnotaueris, tibi et magis ex mulsa copiosior videbitur nutritio q̄ ex vino. Nam etsi duplum exeat excrementum, laborans tamen pluribus diebus ex mulsa sufficiat, certe ad nutritionem mel vino, tum potē tius tum validius videtur. 22

Mulsa tamē post ptisanæ sorbitionem epota valde replet, inflat, & hypochondriorum visceribus est inutilis. Sed si ante sorbitiones bibatur, non vt superepota lædit, sed iuuat.

De ordine ait Hippocrates que in vsu mulsæ ptisanæq; quis optime seruare debeat. Verum vno mulsæ ptisanæq; edoctus exemplo vniuersalem hunc accipe sermonem. Nā perpetuo prius ingerēda sunt, quę & facilius corrumpuntur, & quæ subducuntur magis. Posterius vero contraria. Ptisana autem q̄ mulsa difficilius corrūpitur, & descendit tardius. Si ergo mulsa pri

mo sumpta fuerit, ex ea quædam pti-
sanæ ad deiectionem fit prouocatio.
Verum si ptisana primu3 sumpta fue-
rit, subduci mulsa prohibetur. Inflabit
hypochondria: atq; tandem in bilem
cōuersa, ptisanę detrimētū afferet. 23

*Cocta aūt mulsa, facie quidē cruda
longe est melior. splēdida siquidem &
tenuis & alba & pellucida existit, Sed
qua ab ea euariet virtute non habeo.
Neq3. n. est suauior si mel bonū fuerit,
imbecillior tamē & minus stercoris ha
bens. quorū neutro vt auxilietur mulsa
opus habet. Cocto tamē probissime vtē
dum si mel vitiosum fuerit, impurum,
nigrum, & mali odoris, Nēpe coctura
plurimā malignitatū turpitudinē tollit.*

Tota dictione coctæ crudæq; mul-
sæ differentias docet Hippocrates: sed
nullam desiderat expositionem. 24

De Oximelite.

Oximeli vocatū potū, sepius quidē

in his morbis cōmoditatem habere reperies. Nam ſputum educit, & facilem reddit ſpirationem.

Καλούμενον idest vocatum aut qđ vocatur, & καλεῖσθαι id eſt vocari atq; his ſimilia adijcere Hippocratem non ignoras: interdum quidem ꝙ hæc appellatio Græcis omnibus nullo pacto vſitata ſit, interdum vero ꝙ abrogata, atq; interdum ꝙ artificioſum quippiā demōſtret. vt ἐπὶ τῶν κροταφιτῶν καὶ μασσητήρων μυῶν, id eſt temporalibus & maſticatorijs muſculis đclarauimꝰ. Sed qꝛ artificioſuƺ nihil indicet oxymelitis appellatio, conſtat omnibus. Appellationem igitur ex adiectione τοῦ καλουμένου vel dānauit, vel tanq̄ inuſitatam indicauit. poteſt aūt & vtrūq; feciſſe. Nam forſan & primum in cōmunem cœpit vſum, forſan & vocem dānat tanq̄ ex ſolis aceto & melle cōſtare medicamentum explanantē, vel tanq̄ mellis differentiam indicantem. quaſi ita quiſpiam diceret, Mel autem

acetumq; tali, sunt prædita facultate. Ergo de verbi huius ὀάλυμένον adiectione nemo ignorat. quapropter ad id quod cōmodat descendamus. Non enim ex aceti mellisq́; mixtione tantū oxymelitis est compositio: verum ex mulsa paulum aceti accipiente. Sed vt cōcoquatur melius est. Nempe virtus aceti ita coctura imminuitur, vt mulsa quidem ab eo cui miscetur auxilium sumat, offensam autem non habeat. Auxilium autem in orationis exordio enunciauit, atq; ab his enunciabit. Offensas vero ad dictionis totius calcem adiiciet. Dictum est igitur in exordio, (Sputum siquidem educit, & facilé reddit spirationē.) Quę aūt deinceps sūt dictiões, ɔsecuti ab eo discem⁹. 25

Tempora vero hæc habet.

Καιροὺς id est tempora dixit, vel tempora quibus ex consuetudine vtendū sit, vel tempora quibus iuuare soleat. Nempe & in hoc significatu καιρὸς id est temporis appellatione interdū vti Hippocratem ostendi. 16

quod valde acre existit, nihil medio criter in his quæ non facile educuntur sputis efficiet. Nam si quæ detinentur educeret, gutturq́; lubricaret & veluti gestientem redderet, pulmonem certe leniret. nempe ipsum molliret. Quæ si contingerent, maxime prodesset. Interdum vero accidit, cũ valde acre fuerit, vt sputum non educat, sed viscosum red dat, adferatq́; detrimentum.

In quibus acri oxymelite vtendum sit, in his fieri aliquãdo ex eo offensas docet Hippocrates. Nempe in quibus nemo prorsus tali quod acre est medicamento vteretur, tales recensere offensas superfluum est. Neq; enim simpliciter de acri oxymelite sermonem fecit sed aduerbium hoc κάρτα, id est valde adiecit. quod λίαν & σφόδρα id ẽ admodum, vehementerq́; significat. Tale igitur oxymeli nihil mediocriter in crassis glutinosisq; pulmonis sputis ef-

ficere consueuit, in quibus eo solo quis piam vtatur, sed ea vel secat, detergit educitq; : vel facere id non valens, exic cat. Nempe vt huiusmodi medicamé tum secandi vim habet, ita & exiccādi. vtimur autem eo in crassis pulmonis sputis nõ tanq̃; exiccante (nempe hoc pacto detrimentum adferret) sed tan quam incidente & detergente. Cũ igi tur hæc facere non valet, tantum abest vt vtilitati sit, vt etiã maxime noceat. sed quando neq; secat, neq; detergit, in sequentibus docebit. Volo autem in præsentiarum de ea quæ in multis re peritur libris scriptura agere. Non enĩ per σ, secundam huius nominis μέσου syllabam: sed per ζ, scriptá inuenimus, vt dictio tota talis sit, τὸ μὲν κάρτα ὀξὺ οὐδὲν ἂν μέζον ποιήσειεν, id est, (Quod valde acre existit, nihil i signe efficiet.) Sed id falsum est. Nempe inferens ma gnum aliquando fieri ab eo iuuamé tum ostendit, interdum & detrimentũ. Quare ꝑpetuo insigne quippiam fa cit, & nullo pacto leue paruumq;. De

quo autem est verum dicere q̃ perpetuo magnum vel malum vel bonum facit, de illo melius nihil mediocriter ab eo fieri quispiam dixerit. 27

Potissimum autem ita afficiũtur qui maxime perniciose habẽtes neq; tussire, neq; quæ intus cõtinẽtur excreare pñt.

Sputa crassa vehementer glutinari, nihilq; ab exhibito, quod acrescit, oxymelite iuuari ait his cõtingere qui maxime perniciose afficiuntur, id est quibus crudus supra modum existit morbus. Nempe hi nihil expuunt. 28

Cum hæc ita habuerint, vires hoĩs perpẽde. Nã si de eo speraueris, dabis.

Postea q̃; eos qui maxime perniciose ægrotant, ab acri oxymelite nihil iuuari prædixit, Paucíq; ex ipsis adiuti liberentur, ob id & ipsius quod rarenter contingit non tacuit auxilium. Fit autem auxilium huiusmodi ab acri supramodum oxymelite cum ægri vires valent. Nempe si non valent, non iuuabit quod tale est oxymeli. Duorum

siquidem alterū efficiet. Nam vel prorsus non secabit: sed quod glutinosum est glutinosius reddet, vel dissecabit, abstergetq;. Veꝝ subitam vniuersamq; tum eductionem, tum vacuationem quam molietur, non sufferente natura continget strangulari hominem. 29

Cū aūt dare volueris, per quā tepidum, paulatimq; & nō affatim dabis.

Si æger ob sputorum tum crassitiē tum viscositatē nihil expuerit, virtusq; valida fuerit, oxymeli dari iubet valde acre, paulatim & ἀκροχλιαρον quod est ἄκρως χλι' αρον, id est perquam tepidum. Id autem calidi frigidiq; exacte est medium. Nam ꝙ vehementē habeat facultatem propterea copiose ipsum vno haustu offerre veretur. Pari modo & æstate frigidum porrigere vt antea præcæpit, ideo timet, quia tum pleuritides tum peripneumoniæ in quibus nihil expuitur, crudæ sunt. Coctioni autem perpetuo calidū opitulatur confertq;: frigidum vero renititur & aduersatur.

uerſatur. Sed quam ob cauſam calidũ etiam oxymeli deuitat Hippocrates? Certe ob morbi malignitatem maliũq; morem. ne videlicet protinus ex tali potione cruda perſiſtat affectio, hominemq; a calido oxymelite ſiticuloſiorem fieri cōtingat. Nempe q̄ ſymptoma hoc viſcoſum reddat ſputum, expoſuit. Tutius ergo mediocriter tepidũ eſſe oxymeli arbitratur Hippocrates, vtpote qui calidi eam quæ ſuccedere poſſit, frigidiq; de neceſſitate ſucceſſuram fugiat læſionem. 30.

Quod autē parum acre eſt, os, fauceſq; humectat, ſputum educit, & ſitim ſedat. qua occaſione hypochondrio viſceribuſq; eſt beneuolum, melliſq; inhibet noxas. Nempe quod in melle bilioſum eſt, temperat caſtigatq;.

Poſtea q̄; de ſupra moduꝫ acri oxymelite ſermonem abſoluit, ad id quod mediocriter acre eſt tranſijt, humectare ipſum os fauceſq;, & ſputum educe

re, & sitim sedare in textura oratiõis inquiens. Nempe quod omnia quibus iuuari ægritudines natæ sunt, habet, id eorum quæ nocere valent ob vim temperaturæ nihil habet. Nam mulsæ tm̃ aceti est admixtum, vt quod in ipso biliosum sit, queat sufficienter κολάσαι, id est καθελεῖν & ταπεινῶσαι. id est castigare, inuertere, & supprimere. Nempe in quarto de simplicium medicamentorum viribus, dulcem succum acri maxime potentia aduersari demõstrauimus. Cum itaq; mulsæ facultas cætera quidem omnia quibus morbi huiusmodi opus habét, contineat, in vno autem dumtaxat contraria, quod scilicet supercalfacta ipsa bilescat. migrationem sane huiusmodi permixtio aceti cohibens optimum efficit medicamentum. Nempe minime siticulosum erit atq; ob id sputa quę non omnino crassa glutinosaq; sunt, facile educet. has autem quæ duo numero existunt operationes, consequitur partium oris faucium q; humectatio. Qua vero occa-

sione hoc facit, ea tum lieni tum hepati maximam adfert suauitatem, viscera suauiter iucundeq; expurgans. 31.

Flatum prẹterea discutit, & vrinas mouet.

De mediocriter acri oxymelite adhuc differens, hęc protulit. Nam in pulmonis thoracisq; affectionibus plurimo est vsui, maximeq; insignem habet patrocinatum ob metricam illam aquæ acetiq; & mellis permixtionem. Tale siquidem oxymeli spiritum crassum glutinosumq; in hypochondrio secat. flatusq; abrumpens, vias omnes expurgat. atq; ad vrinas tum serosa tū biliosa agit excrementa. 32.

Sed partem intestini imam reddit humentiorem, facitq; ramenta.

Eam quæ supra id quod s̃m naturam est innascitur partibus humiditatem, πλάδον Hippocratem nominare neminem ex nobis præterit. hoc igitur efficere ait oxymeli. Nam quicquid crassi glutinosiq; succi superius infarci

tur, id abradit secatq;, atq; ad excretionem subducit. facile item & hac facultate ab iocinore facit excrementorũ eductiones, ita vt collectis superiorib⁹ cunctis humiditatib⁹ in intestinis ipsis & potissimum infernis, ob multitudinem quidem innascatur ea quę supra naturam est humiditas, ob qualitatem vero intestini abrasio. Nempe & oxymeli detergente præditum facultate, tandem abradet intestinum. Eiusdem quoq; est facultatis quod cum oxymelite descendit chylosum excrementũ. Quapropter & sine oxymelite, si aliqñ exupauerit, intestinũ abradet. 33.

Interdũ aũt & in acutis morbis est inutile, & potissimũ quod non flatum modo foras prodire vetet, verũ quoq; et reuerti faciat. Præterea & maxĩe vires frãgit, & extremas infrigidat partes.

In acutis interdum morbis abradi intestinum bonuz non est. Nempe ea qua elici ramenta solent affectio, partium quæ in superficie constant vlce-

ratio est. Quæ cum talis existat, ab ir-
rumpentibus oibus & presertim mor
dentibus molestiam recipit intestinũ.
Quod affectu3 nisi protinus morden
tia excreuerit, ad regionem superiorẽ,
ea quę irrumpunt, remittit. Quo fit vt
ea occasione flatus etiam sursu3 recur
rat. Naturalem siquidem functionem
circunstringentem, exprimentemq; sor
tita sunt intestina, vt in cõmentarijs de
facultatibus naturalib⁹ est demonstra
tum. Sed quæ irrumpunt a partibus q
bus ꝯtinentur reijci velocitatis est op⁹.
Cum igitur superne motus exordium
habet, quæ continentur, deorsum ha-
bent excretionem. Verum si motio in
ferne capit exordia, sursum feruntur.
Quod sane in habentibus ẜm naturã
vsu venire videt. cum. s. vniuersim ra
ptimq; subeunte ad inferna intestina
bile continemus excretionem, aut pro
pter aliquam quæ prompta sit nego-
tij curam quæ interpellari non possit,
aut ꝙ non prope sit quo venter exo-
neretur locus. Nempe tunc emergere

sursumq; ferri bilem ita percipimus vt non adhuc excerni possit. Sunt quib⁹ ex hmōi bilis recursu stomachus male habet. Alijs caput repletur, & ob morsum dolet. alij patiuntur vtrunq; . hoc igitur pacto quę ramenta h3 intestinorum affectio, deorsum iterdum excernit celeriter, ægrorum molestiam neq̃quam sustinens. Interdum aūt & a partibus inferioribus ad superiores, vbi q̃ irrumpunt non protinus ad sedem ꝓdierint, sed is qui sedē circulariter ambit musculus, tum contractus, tum recti intestini extremum, ipsum adstringendo complexus, principium motionis obstrictoriæ ex infernis partibus ad superiores fecerit. Ob eam igitur causam non flatus modo, verum & excrementum in huiusmodi affectionibus reuertitur. Contingit autem & vires offendi ob eum qui in transitu ipso seqtur morsum. Nempe abradentia, tametsi quod irrumpit breuissimum heat morsum, vehementer tñ infestant. Scimus autem dolorem omnem vires ex

oluere euertereq;, atq; ob id partes infrigidare extremas. 34.

Et hæc sola est quam nouerim oxymelitis noxa, quæ scribi digna sit.

Oxymeli mediocriter temperatum, noxas omnes quæ ex mulsa, vino & aqua emergunt, effugisse pauloante est demonstratū. Qđ si aliqn̄ nocuerit, solum nocet, q abradat intestina, idq; facit in his qui imbecillam hn̄t facultatē, & pati idoneū intestinū. 35.

Exiguum aūt potionis huius nocte quidē & ieiuno ante sorbitionem dare expedit, q̄q̄ & a sorbitione, modo longum intersit tēpus, nihil vetet bibere.

Vbi facultatem quam hʒ pcurrit, ad rationem tpis quo maxime ipm̄ quis porrigere debeat, in pn̄ti puenit. & potissimū, cum qui oxymelite vti debet is sorbitionibus alatur. Nempe vbi quis non sorbitionibus sed potione sola regatur, tp̄s in illis postea docet. Ait ergo in sorbitione vtentib⁹ illud dūtaxat ob

seruandum tps quo sorbitio ingeri dз. Ptisanæ aũt cremor sorbitio est: qui vt corpus alat roboretq;, adsumitur. Ad quæ ꝯfert si nutritionis tpe solus in vẽtre ꝯtineatur. Nempe antea didicisti cibos multiplices & presertim facultate dissimiles magnam progignere in ventre turbationez. Ob eam igitur causaz nõ porrigendum oxymeli, nisi cremor ꝯcoctus fuerit. Qui si coctus fuerit, lз tum nocte tum appetente die ante sorbitionem sumere. Tempus aũt iter sorbitionez oxymeliq; medium satisfacit, si ptisanę cremor vacuum simul & purum ex ea quæ ab oxymelite facta est absterſione, ventriculũ ingrediat. 36.

Qui aũt non sorbitionibus sed potione sola vtuntur, his non semꝑ oxymelite vti expedit, presertimq; quod intestina abradantur, fatiscantq; & succũbant. Nam cum stercore vidua & destituta sint, vacuæ item venæ, atq; ablatæ a melicrato vires, citius inducuntur.

Qui victus ratioñe nō ex ptisana, sȝ ex potu solo sibi īstituūt, ijs nō p toto tum morbum est conueniens oxymeli, quod vehementius intestinum ipsum, tum nudum, tū humore alio destitutum abradat. Nēpe a ptisana quodāmodo inūgitur vbi eam adsumpserint, & cum corpus nihil a mulsa auxilij acceperit. Mulsæ autem auxiliū qđ corporibus adfert, cum de mulsa ageret prædixit. 37

Quod si potū hūc, & quidē multū per totū morbi tēpus profecturū existimaueris, paulū aceti, tantūq; vt dūtaxat sentiri possit, infunde, sic enim & iuuabit, & lædens, minimū lædet, & ea quæ oportet, præstabit.

Cum sitim quidem mulsa inferat, sputa autem in brōchijs pulmonis cōtineantur, vel glutinosa vel admoduȝ crassa, tunc solo est vtendum oxymelite. Neq; memoria excidat dicta hæc fuisse, cum de ijs ageretur, quibus reli-

cta sorbitione potionis solius est vsus. Si igitur, vt dixi, solo vtendum sit oxymelite, paulum aceti mulsę infundere conuenit, vt aceti vsu cōmodoq; fruatur, & fugiat quod ab eo est detrimentum. Sed acetum mulsæ commixtum excoquere oportet. Nempe hoc pacto ad nocendum infirmius redditur. 38

Vt autē in summa dicatur, quæ ab aceto est acredo, picrocholis magis q̄ melancholicis prodest: amara siquidē dissoluuntur, desciscuntq; in pituitam cum ab aceto in sublime attolluntur. Nigra autē fermentantur, attolluntur & multiplicātur. Nēpe atra educit acetū.

Picrocholas naturas appellat Hippocrates, quæ amarum sibi contraxerunt succum. cuius generis est bilis flaua. his idoneum esse ait acetum, quod melancholicis aduersissimum existit. Nam & bilem nigram acidam esse cōtingit, cum scilicet præter naturam habente corpora, & syncera & impermi-

xta fuerit. Nempe cum recte valet, plurimum quidem prædictæ habet qualitatis, non tamen exquiſitam ipſam. Reliqua dictionis manifeſta ſunt. Docet ſiquidem in ea quonam pacto acetum picrocholis qui in temperamento calido cæteros vincunt, adiumento ſit. vtpote quod frigidum ſit. 39

Mulieribus autem longe magis q̃ viris aduerſatur acetum. Nam *vterum dolore afficit.*

1 Quod acetum ſuapte natura neruos offendat, teſtatur experimentum, & ratio demōſtrat. Nempe exangues ſunt, & ideo frigidi, facileq; ab his quæ refrigerant ſimul & tenues habent partes afficiuntur medicamentis. Læduntur præterea & a reliquis refrigerantib⁹ omnibus: ſed ſubſtantię aceti quod tenuium eſt partium in eorum mergitur profunduȝ: atq; in omnes ita irrumpit partes, vt ne minimum quidem ex eis illæſum maneat. Sic igitur acetum neruoſas offendit partes. Vterum autem

anatomici fere omnes neruoſum eſſe dicunt. Verum & abſq; eorum adnotatione, quam ex anatomica inſpectione fecerunt, poteris & tu de ea ratiocinatione colligere. Nēpe ad maximā laxatur molem, & ad minimam contrahitur. Quantus etenim fœtus fuerit tantū ipſum perpetuo circulariter ambit. Impleturq; ſpatium omne ab eo, etiam ſi fœtus paruus fuerit vel magnus veluti venter a cibis. Sed ventris non magna eſt ad contraria permutatio, vteri autem maximæ. Plurimum autem dilatari laxariq; neruoſorū proprium eſt corporꝝ, & nō carnoſoꝝ. 40

De aqua.

Aquę quę in acutis bibitur morbis, nullum ſane aliud habeo quod illi concedam officiū. Neq; enim in peripneumoniis tuſſim ſedat, neq; ſputum educit: imò cæteris minus, ſi quis aquæ potionę prorſus vtatur. Verū ſi inter oxymeli & mulſam paulū aquę iſtilletur,

ob qualitatis potionũ transmutationem sputum educit. Nempe intus inundatio nem parit. Alias neq; sitim sedat, sed amarescit. Nempe ei qui suapte natura biliosus existit, ea est biliosa. Hypochō*drio præterea est infesta, malaq;, atq; etiã pessima, biliosissima q;, & virium maxima labefectatio vbi in vacuitatem venerit. Adde qđ lienẽ auget, iecurq;, vbi phlegmone obsidetur, fluctuatq;, & innatat. Tarde siquidem meat, qđ frigida & incoctibilis sit, neq; aluum deijcit, neq; vrinas mouet. Atq; ex eo quoq; nocua est, quod stercoris suapte natura expers sit, Quam si pedibus fri gentibus aliquando quis biberit, ea his omnibus multo magis nocebit, ad quod uis eorum venerit.*

Neq; incidendi vim habet aqua vt acetum: neq; calida est vt mel. quod sane non calfacit modo: verum quoq;

& detergit,secatq̃. Tarde igitur iure optimo meat aqua, difficulter concoquitur,atq; ægre descendit,quãquam alioqui & optima sit & culpa omni vacet. Nam quæ vel limosa,vel male olens, vel salsa,vel alterius cuiuspiam medicamentosæ qualitatis particeps existit, ea non simpliciter est aqua: sed cũ tali quadam permixtione medicamenti. vt si mel vitiosum,vel ptisanã, vel acetum,vel vinum,vel quippiam tale designaueris.Non.n. ex illo genus totuȝ culpabis, sed id solum ad quod cõuertis mentem. Cum igitur super singulis de quibus enũtiat Hippocrates,sermo de optimis sit,ita & nunc intellige, singula quæ dicuntur ad optimam referens aquam.Ea auteȝ purissima est, & omni aliena qualitate destituta. Hæc igitur q̃q̃ optima sit,multo tamen tẽpore in ventriculo manet, fluctuationesq; plurimum parit.Quo fit vt cum biliosus ventriculus fuerit,corrumpat & illa.Præterea & cum ex ventriculo ad ieiunum intestinũ ægre perueniat,

non facile distribuitur, neq; in hepar, & minus in renes, thoracem & pulmonem. Quo fit vt neq; vrinas mouere nata sit, neq; sputū educere. Imo neq; per totum corpus molitur transpirationes. Id nāq; substantiæ, quæ tenuium sit partium, opus est, calidæq; non frigidæ & crassarum partium. Neq; pterea sitim sedat q in amplis tum ventris tū intestinorum animalis instrumētis plusculo maneat tempore. Neq; prorsus imas penetrat partes, neq; siccitatē humectat. Quod autem non alat, antea est dictum. Quo fit vt neq; facultatē vitalem roborare possit, Atq; ea est cā propter quā Hippocrates ad mulsā oxymeli, & vinum se contulit, in ęgris ab aqua abstinens. Iam igitur ob eas causas nunquam ea quis vtatur. Vtūtur tamen & alij quidam medici, atq; etiam Hippocrates: sed hic minus, cæteri magis. Nempe q cæteris perperā vtantur circūuenti ad aquā ipsam recurrunt, quæ non insigniter quod prę ter animi sententiam succedat, habet

quando ne virtutem quidem. Sic enim Erasistratus dicebat, Fortes tum ciborum tum potuum facultates tempestiue quidem adsumptæ maximum iuuamentum: intempestiue vero maximam offensam adferunt. Quem autẽ vitiosum esse dico, tum oxymelitis, tum mulsæ, tum vini vsum, is quidem oritur, & ob repentinas mutationes, vt ipse ostẽdit, & magna ex parte ob synceram quæ a medicis fit permixtionẽ. Cũ igitur seni cuidam ægrotanti quotidie vinum aquosum exhiberem, quidam ex huiusmodi medicis præsens, me vini minimum aquæ ipsi instillantem contemplatus risit, ægrumq; vinũ nõ bibere sed dũtaxat videre dixit, nõ sane intelligens, mixtionis vini quod gratia voluptatis datur, ad aquam aliã esse symmetriam, & aliam esse eius qđ ad opem ferendam ministratur. Nam vini omnino minimum veluti excitationem quandam quæ ad distributionem aquam trahat, permiscemus, quo dũtaxat aquæ tollamus synceriratem,

non

non autem aquam vinum faciamus. Sunt autem pleriq; ex sanis, qui vinū aqua dilutum bibant. sed in his aquā gustatu ipso euincere non oportet. In ægris vero ita vt modica sit vini repręsentatio. Sic & de oxymelite pauloante dicebat aquosum laudans. Q ō itē tutius quispiam ea vteretur quę aquosa est mulsa. Nam syncera puraq;, nisi ventrem subducere anticipauerit, magis nocebit, & potissimum in amarę bilis hominibus, & his quibus præter naturam tumefacta sunt viscera. In his & aqua detrimentum adfert, cum plus iusto in hypochondrijs morata bilescit. Nempe & præter hæc omnia quæ habet mala, stercoris adhuc est expers, neq; vllo pacto aluū subducit. Aquā autem in principijs accessionum potam lædere (quod manifestauit cum dixit,) (Quam si pedibus frigentibus quis aliquando biberit, ea his omnib⁹ multo magis nocebit) eorum est quæ omnib⁹ & nota & certa & confessa sūt. Quando igitur bibi idonea est aqua?

Cum scilicet potu solo æger vsus fuerit, nullo pacto accæpto prisanæ cremore. Tunc enim in potionum aliarū medio aquam tempestiue quis ingesserit, & presertim cum siticulosus æger fuerit. Nempe eam πλημμυρίδα quandam, id est humidi cuiuspiam copiaꝫ abundantiamq; facere ait. Quo fit vt inter mulsam oxymeliq; parum aquę exhibeant, ꝙ his quæ expui debent, conferat ad humectationem: Imo & cum vinū grauiter nocet, tunc aquam propinant. Quonam autem pacto id demonstraturus sit Hippocrates, audiemus. 41.

Cum vero in huiusmodi morbis fortem capitis grauitatem vel mentis lęsionē suspicatus fueris, a vino penitus est abstinendum, aquamq; tunc dare oportet vel vinum aquosum, flauumq; & prorsus inodorum, atq; ab ipsius potione, aquæ exiguum superbibendum. Nam hoc modo vini potentia caput mē

temq; minus tentabit.

Mens tentari lædiq; dicitur, cum æger febre correptus desipuerit. Nunc ergo mentis læsionem desipientiaʒ dicit: in qua vino abstinendum pręcipit. Pari modo & in vehementibus capitis doloribus. De vtroq; antea est dictuʒ. Sed in præsentiarum vbi in prædictis symptomatis a vino omnino abstinendum prædixit, consequenter aquosuʒ flauumq; omnino & quod odore careat, dandum ait. Aquosum quidem & inodorum dare bene dicitur, sed flauum non admodum recipio. Nam ad ea aquosum album melius existit. Etiam vero in eam gratiam cum vina talia sunt, superbibendam confestim aq; tutius præcepit, (Minus enim (inqt) vini robur quod vehemens est, caput, mentemq; tentabit.) ἄπτοιτο, quidem verbo vsus sibijpsi vsitato consuetoq;, quo ἄψιν τῶν φρενῶν, id est mentis læsionem ab hmōi verbo quod ἅψεως nomine hominibus vsitatius est sese fecisse ostendit. Caput autem mentemq;

vino tentari ait, q pp caliditatem cele riter ad caput feratur, feruentesq; in cor pore secum ferat humores. Qua autẽ rõne caput male afficit, ea & mentem. Nam in capite sapere ipsum situm est, & ea animę pars quæ ratiocinatur. 42.

In quibus autem maxime aqua vtendum sit, & quando valde multa & qñ modica, & quando gelida, & quando calida partim quidẽ antea dictum est, partim vero suo tempore dicetur.

Erasistratus quidez in libro de febribus malitiose satis criminatur Hippocratem, discipulos ipsius prope accusans Apollonium & Dexippum. quos ait cereos cyathos duodecim in sextantali cotulæ cyatho effinxisse, atq; vnũ ex his vel duos febrientibus admetiri. Verum Hippocrates non hic solũ, verum quoq; & in ante dictis potionib⁹ omnibus copiosius largiusue manifeste vti visus est. Quod & in præsenti dictiõe liquido ostendit inquiens, (In quibus autem maxime aqua vtendũ

ſit, & quando valde multa.) Naʒ & τὸ καῤτα πολλῶ τὸ λίαν πολλῶ, id eſt val de & ſupramodum multa ſignificat, ſed ſane ſatis erat dicere multaʒ aliqñ dari aquam ſine adiectione aduerbij huius καῤτα, in oſtenſionem malitiæ Eraſiſtrati, qui de Apollonio & Dexip po mentionem facit, nec vllum horuʒ librum oſtēdere poteſt. nec Hippocra tem ipſum intelligit aperte dicentem, (Et quando vtendum valde multa.) Quinetiam & ſuperiore oratione mul ſam inter oxymeliq; aquam porrigens vtilem eſſe ait, ꝙ πλημμυρίδα, id eſt humiditatis abundantiam parit. Scri pſit & antea de mulſa & oxymelite a quoſis, quod os humectant, & vrinas cient: non vtiq; cyathum horum porri gens, ſed q̄titatem inſignem, qua & os humectari, & vrinę cieri, & quæ pulmo nem infeſtent expui poſſint. Præterea & de oxymelite ita ſcripſit: (Quod ſi potum hunc, & quidem multum, per totum morbi tempus profuturum exi ſtimaueris.) adijciens hic multum. De

malitia autē Erasistrati aduersus Hippocratem dicta hæc sufficiant. Cæterū recordemur Hippocratem quō ante, ita & nunc polliceri se in morbis singulis, ꝓpriam factuꝶ dictrinam: cum hoc in loco victus instituendi artem non sufficienter conficiat: sed vniuersalia sola in exemplo morbi vnius scilicet pleuritidis prosequatur. 43.

De reliquis potibus, cuiusmodi est hordeaceus, & qui ab herbis viridibus, vua passa, vinaceis, piris, cneo, myrtis, punico, & alijs parantur, cum horum aliquo vti tempestiuum fuerit, in morbo ipso scribetur, vbi & de compositis agetur medicamentis.

Habet quoq; suam & hęc dictio doctrinæ alterius quæ de morbis singulis fit, promissionem. Verum quicquid sit, liquido cōstat vel libros, qui de singuloꝶ acutorum morboruз curatione ab Hippocrate scripti sunt, non extare, vel prorsus non scriptos: hac siqui-

dem occasione quę nunc inferuntur ꝑ stantiæ Hippocratis non sunt. Sunt tamen multa quæ mentem ipsius oleant, veluti & quæ huic libro adiacent ab eo qui de balneis est sermone. Sed, vt dixi, de singulis in horum expositione commodius disseremus. 44.

De Balneis.

Balneum in plerisq; morbis cōfert, In his quidem perpetuo, in alijs vero non: estq; quando minus vtendum sit quod imparatum homines habeāt. Nā *in paucis domibus parātur necessaria, reperiunturq; qui rem vt oportet, curent. Quod si exacte quispiam non lauetur, nō mediocrem incurret noxam. Tecto siquidem est opus quod fumo careat, copiosa item aqua, & crebra lauatione, sed quæ imediocris non sit, nisi res ita postulauerit.*

Balnea huiusmodi, temporib⁹ Hippocratis nondū parari videbantur. Nem

pe dicere paucis in domibus parari necessaria, & reperiri qui rem pbecurent, opusq; præterea tecto esse non fumoso, copiosa aqua, & q̄cunq; deinceps dixit: quod item in domibus calefiat adhuc intra lebetes aqua, labrisq; ĩfundatur, argumentum hȝ. Quod aũt in fine dictionis ait, crebra opus esse lauatione, sed quæ ĩmediocris non sit, nisi res ita postulauerit: si vtiq; memoria nõ excidat, in sequenti doctrina obseruabimus. Nam ipse inquiet: Sunt qui ĩmediocri aliqñ egent lauatiõe: id autem est cum ęger multa, dum lauatur, perfunditur aqua. Quod si dicere non videatur, nos ipsi non simpliciter quidem, neq; vt inciderit, sed cum eorum quæ ab ipso scribuntur consequentiæ obseruatione percunctabimur. 45.

Necq; etiã abstergere oportet, quod si aliquando abstergendum sit, calido aliquo, atq; multiplici plus q̃ existimetur vtendũ abstersorio, perfundendaq; aqua multa, & celeriter post pfũdẽda.

Nullus æger cū lauat detergi expostulat, nisi sordidus sit, & pruritu vexetur. Nempe qui ægrotant, aqua citra laborem omnem læsionéq; prolui debent. Detersio autē purgumentis fit tum mordentibus tū siccantibus. quo fit vt ea, tum virtuti tum balneorum vsui aduersissima sit. Si vero æger detergi debeat, vel propter sordes vel propter pruritum, vim medicamenti detersorij multa admixta aqua, imisso quoq; oleo, supprimere oportet. Quocirca inquit Hippocrates, (Atq; multiplici plus quam existimetur,) id est q̃; sanis consuetum sit, vtendum absterserio. Non enim substantiam medicamenti abstersorij in ægris multiplicem accipiendam præcipit, cum non abstergere magis q̃; abstergere velit: sed detersorij qualitatem in ægris multiplicem fieri iubet per aquæ adauctionem. Ea siquidem ratio detergentia quoq; vitare præcipit non excitante vel sorditie vel pruritu, acribusq; ipsis & sinceris non vtendum. 46

Via ad solium breuis sit.

Cōmune id est siue in balneo hominem laueris, siue in domo aliqua extruxeris pyram, & labrum aqua impleueris. Quod & nūc in castris fit sæpius cum lauari quempiam deficienti balnei loco oportet. 47

Facilisq; tum ingressus tū egressus.

Prorsus siquidem citra fatigationem lassitudinemq; ægrum seruare iubet. atq; ob id solium facilem tum ingressum, tum egressum habere voluit. Id proculdubio fiet si paries qui aquam continet neq; sublimis, neq; angustus fuerit. Maxime autem laudabile & a labore omni alienum est quod in aquarum sponte nascentium conficitur lauacris. Nempe solia humilia ita depressaq; prope omnes conficiunt vt nihil solij pauimēto qđ ppe ē emineat. 48

Qui lauatur, componat sese, taceat, & nihil agat, sed cæteros tum perfundere tum abstergere sinat.

Hæc quoque prædictis similiter vt

æger non laboret, conferunt. Nempe & ægrotãtis quies vt corpus in balneo tum laxius tum mollius reddatur, est idonea. Nam cum mouetur corpus, musculi extenduntur, quiminus tum molliuntur, tum relaxantur. 49

Multę quoq; aquę mixturę parẽtur.

Cum Hippocrates inquit, καὶ μετακέρασμα πολὺ ἑτοιμᾶσθαι, id ē multę quoq; aquę mixturę parent̃, pōt vnico legi verbo, μετακέρασμα, atq; intelligi hæc præpositio μετὰ per se & seorsum κέρασμα. Nam Hippocrates non in hoc solum libro, veruz & in alijs Ionum more per defectum vti pręposi-tione μετὰ videtur. Plene autem atq; integre ita leget̃, καὶ μετὰ ταῦτα κέρασμα πολὺ ἑτοιμᾶσθαι, id est multæ quoq; post hæc aquæ mixturæ parentur. Siue autem quis vno intelligat verbo μετακέρασμα, siue distinguat distrahatq; pro μετὰ ταῦτα κέρασμα, vna est dictionis vtriusq; intelligentia. Vult siquidem mixturam parari, eum qui in solio lotus ē perfusurus q̃ medici huius

temporis omnes efficere consueuerũt, cum ægrum lauerint. Neq; enim in labrum frigidum ingredi permittunt, sed tepida perfundunt aqua. Alij solia tota aqua huiusmodi replent. Nam vt corpus, tum laxius, tum rarius, calida lauatione est redditum: ita rursum quete paulatimq; contrahere ipsum, & cogere, & densare in animo habet. Nempe id ad virtutis robur confert, facitq; vt non facile homo lædatur, nisi subita quædam in ambiente aere fiat ad frigidum permutatio. Ob id qui recte valent, a balneo calido sese in frigidaz proijciunt aquam. Sed qui ægrotant, contactum frigidæ non sustinent citra læsionem. Quapropter frigidam calidæ mixtione supprimimus. Mixtionis autem modum inueniemus, in primis quidem si corporis affectioné inspexerimus: deinde & propriam laborantis naturam, ætatemq; & anni tempus & regionem & præsentez cœli statum. Probe autez facient qui a calido balneo tepidas non minus trium ge-

nerum aquas, quæ inter se differant, parabunt: vt prima quidem admodũ tepida sit, secunda vero minus: & tertia adhuc quæ magis ad frigidum declinet. Tale autem quippiam velle visus est Hippocrates cum præcepit mixturas parari. Nempe quod paratur id non simpliciter modo multum, verum & varium multiplexq; esse est melius, vt paulatim a calido ad frigidum procedatur. cum subitaȝ ad contrariũ mutationem æger non ferat. 50

Celeresq; faciant perfusiones.

Ταχείας. idest celeres, referre oportet, non ad eam solum quæ in perfusione fit actionem: verum quoq; & ad illud quod actiones interiacet spatium. Vt primam inter perfusionem secundáq; paruȝ sit interualli. Quod si quis proprie nominauerit, nõ ταχείας, id est celeres, sed πυκνὰς, id est frequentes dixerit. Quãquam apud veteres vsus horum nominum πυκνοῦ & ταχέως confundantur. Nam aliquãdo πυκνὰς, id est frequentes actiones, ταχείας, id est ce-

leres vocant. 51

Et spongijs pro strigili vtantur.

Neq; strigilibus in ægris ipsis, neq; spongia medici huiusce temporis vtũtur: sed a balneo eos linteo contegunt, alij vestibus & potissimũ puris vt plurimum sudent, obuoluũt. Sed nõ semper ægrum ipsu3 a balneo copiose sudare conuenit. Nempe sæpius laborãtem ad balneum non vacuandi corporis gratia ducimus: sed prorsus contrariam ob rationem. vt scilicet humectetur, madescatq; quod imoderatius exaruit. In talibus igič non in balneo sunt expectandi sudores multi: sed quãcitissime solij aquam ingredi, & postea balneo egressos resiccare expedit. 52

Et nõ valde siccũ pungãt corpus.

Oratio hæc succedit quidem huic, (Et spongijs pro strigili vtantur.) Sed qui sermonis proprietatem cõtemplatus fuerit, is de vnctionis in balneo vsu intelliget, ne eorum quæ de necessitate dicenda sunt quippiam prætermissum esse videatur. Nam vbi post bal

neum spongia aquam deterſit Hippo crates,obſcurum quidem eſt ſi corpus vnxerit: bene tamen ægri corpus cum humidum exiſtit perungendum eſſe conſtat niſi quiſpiam oleū cum aqua hoc ipſū reſiccare dixerit.Eſt igitur vti le vt de vnctionis in balneo vſu diſcu tiatur:ſed neceſſaria magis eſt ſup vn- ctionis tempore diſcuſſio, ſi oleū per- ſundere conueniat, vel vbi qui laua- tur ſudauerit,vel cum ſiccus adhuc eſt confeſtim vbi ſeſe exuerit,& prius quā ſudauerit, vel horum neutrum fuerit: ſed vbi humeſcere cœperit. Sane qui- cunq; eorum meminit qui de olei fa- cultate in ſimplicium medicamento- rum tractatione dicūtur,is exacte no- uit optimū eſſe olei vſus in his qui la uantur tempus quod tertio dicitur lo- co. Nouitq; quonam pacto calfactum corpori exhibere conueniat Nempe id corpus mollius reddit laxiuſq; cum frigidum ſuo contactu non ſolum ho- rum neutrum efficere natum ſit,ſed & eos qui lauant frigeres reddat.

Caput vero ſpongia, quoad maxime fieri poterit, reſiccare oportet.

Quod in balneo caput curioſe reſiccandum ſit, vt ne minimum quidē ſupſit humiditatis nequaquam eſt ambiguum. Nam quicquid relinquitur, refrigerare cōſueuit. Non tamen a ſpōgia vt fiat, effici poteſt, niſi ſtatim ab initio poſt mixturarum vſum. Capitis tn̄ aq̄; linteo reſiccare ē melius. 54

Neq; caput ipſum modo, verum & extrema, & quāuis aliā corporis a frigoris iniuria probibere conuenit.

Dixiſſe id per ſe ſeorſumq; parum eſſe mihi videtur. q̧ enim pars nulla omnino nuda eſſe debeat, cum a balneo aquam eorum qui lauantur reſiccant, conſtat liquido omnibus. Nam quæ ita denudantur partes, cito eas refrigerari nemo ignorat. 55

Lauari quoq; is non debet, qui nuper vel ſorpſit vel bibit.

Non in ægris modo, verum quoq; & in ſanis, nullus confeſtim a cibi vel

potus sumptione lauari debet. Nam q biberunt, his caput repletur. qui vero cibum sumpserunt, his non caput modo, verum & corpus totum alimoniam ad se prius quam concocta fuerit trahit.

56.

Neq; confestim a balneo sorbendũ, neq; bibendum.

Sedata quæ ex balneo est turbatione, tum esse tum bibere melius est, veluti & composita ea quæ ab exercitatione oritur. Nam cibum protinus vel potum sumere, caput replet, deuoratumq; interdũ superfluitare facit. 57.

Magni autem admodum pendere oportet si æger cum recte valuit, balneum valde affectauit, & lauari fuerit assuetus. Nempe tales magis appetunt, iuuanturq; cum loti fuerint, adeo vt lædantur si non fuerint loti.

Demonstrata sunt hæc per totum fere horum commentariorum secundum, vbi dictiones exposuimus, in q

bus parte plurima consuetudinum vires enarrauit. 58.

Peripneumoniæ autem magis quā ardenti febri confert. Nam lateris pectorisq; & dorsi mulcet dolorem, sputum maturat, educitq;, & spiritum facilem reddit. Lassitudines tollit mollit articulos & cutem per summa apparentem. vrinas ciet, capitis soluit grauitatem, & nares humectat. Tot ergo insunt balneo bona, quibus omnibus est opus. Cæterum si in apparatu re vna vel pluribus defectum sit, metus est ne non prosit. vnum siquidem horū, quod uis fuerit, si a ministris non vt oportet, præparetur, valde lædit.

Quare peripneumonias magis q̃ febres ardentes iuuet balneum, ostendit Hippocrates cum inquit, (Nam lateris pectorisq; & dorsi mulcet dolorem, sputum maturat, educitq;, & spiri

tum facilem reddit.) Ob hæc etenim omnia peripneumonicis maximo est præsidio. Sanantur siquidem qui contenta in pulmonibus sputa expuunt. Pleuritici quoq; ob doloris mitigationem valde iuuatur Quapropter duorum alterum. Nempe vel ita scribendum, (Peripneumonię autem & pleuritidi magis quam ardenti febri confert.) vel in peripneumonia pleuritidē subaudire oportet. Nam pleuritis dolorem in latere habet. Peripneumonia non habet. Cæterum cum peripneumonijs magis q̃; ardentibus febribus conferre balneum inquit, docet quoq; & æstuantibus quibusdam auxilio esse. verum oratio hęc distinctionem expostulat, quam nondum efficere possumus, quia tempus quo lauari ægrotantes velit, non definierit. Vbi autem sequenti dictione enarrantem Hippocratem quosnam haudquaquam lauare velit intellexerimus, ad balnei tēpus ita perueniemus. 59.

Qui in morbis aluum plus iusto hu

midiorem habent, ij non sunt lauandi, neq; hi quibus magis quam decet detinetur, & soluta non sit. neq; quibus vires languent, nec cibum fastidiētes, nec nauseabundi, nec biliosa ructantes, nec quibus sanguis e naribus profluit, nisi minus quā decet fluxerit, nec quod decet te latuerit, Nam si minus quam decet fluat, lauabis, & si vniuersum corpus in cæteris, et si caput dūtaxat iuuerit, Si igitur apparatus hi conuenientes fuerint, æger q; feliciter balneum susceepturus sit, quotidie lauare oportet.

Quibus complura per ventrē sub ducuntur, his balneum sistit, ea ad corpus vniuersum reuellens: atq; hac occasione detrimentum affert. Q ō autem qui nullo modo deiecerunt eos antea vetustam fecem euacuasse melius fit, nemo ignorat, sicuti neq; ꝙ γεγυωμένους, τουτέστι, τοῖς καταλελυμμένοις, id est quibus iam non vigent sed ces-

ſant vires balneum amplius euertit.
Ait præterea & ἀσώδεις, id eſt cibum faſtidientes & nauſeabūdos haudqua quam lauandos. Nempe hos viribus ita deſici metus eſt, vt ſuccedat ea quę ſtomachica appellatur ſyncope. Succedunt his quibus os ventriculi bile re dundat. quos nota indicauit inquiens, (Nec biliosa ructantes.) Pari modo neq; eos lauare conuenit quibus profluit abunde e naribus ſanguis. Nam ſi minus flux erit, lauare eſt conſentaneum. Sunt autem hi qui vehementiore egent balneo, id eſt qui multa aqua perfundendi ſunt, vt ſanguis qui poſt caput eſt, vehementius moueatur. Cō ſimiliter lauabimus ſi ſanguis nullo pacto erumpat, & erumpere debeat. Ex adiectione autem huius ſermonis, (Et ſi vniuerſum corpus in cæteris, & ſi caput dūtaxat iuuerit.) Clarius adhuc ſignificauit quonam pacto ſæpius in domo calfacta ægrum abſq; ſolio collocent, & caput duntaxat citra reliquas corporis partes calida perfun-

dant aqua. 60.

Lauandi autem cupidos si quotidie bis laueris, nihil peccabis.

Qui Victori Romano prĩcipi libꝛ de victus ratione Hippocratis tradidit medicus, is dictionem hanc & alꝭ quasdam decurtatas scripsit. sicuti & illam in qua dicit, (Non ꝑtelentur primi sorbendi dies. prętcrea & qui bis die cibũ sumere sũt assueti, his bis dare oportet. Verꝯ vtriusq; haꝝ dictionum dimidiã partem subtraxit. sed præsentis quidez nihil, tempus vero non adiecit, vbi φι-λολουθροῦντας, id est lauandi cupidos eos intelligit: qui cum sani sunt, lauari gaudent, atq; ob id sæpius lauantur. Nempe hi cũ lauantur, eum accipiunt qui ex ꝯsuetudine est scopũ. In sequẽtibus aũt ab Hippocrate tempus quo ægros lauari velit, audiemus. 61.

Tutius autem longe balneo vti possunt, qui tota utuntur ptisana, quã qui solo vtuntur cremore, quãquam & ij in

terdum vti possint, minime autem qui potu solo vtuntur.

Tempus quo lauandum sit hoc in loco patefecit Hippocrates. quod si ab initio pronuntiasset, multa sane, q̄ loco medio dicta sunt, non obscura & ambigua essent. Ptisanam aūt totam porrigunt his qui mitius quietiusq; habent. solum vero cremorem his qui deterius degunt. verū his qui piculosius acutiusq; laborant, potus solos. Q ō ăt toto in hoc cōmētario de thoracis pulmonisq; affectibus egerit, plurima quidem exempli vice in his morboꝝ ptibus & presertim pleuritidis vniuersalia p̄cipiens sępius est demonstratum. Est expositum quoq; quonam pacto coctis morbis ptisana vti velit. quo tpe & balneum sine periculo ꝯciliatur, vtpote quod ad sputoꝝ quæ in thorace & pulmone continentur, expurgationem maxime ꝯferat. Qui igitur ita habent. & quæ ex consuetudine est accesserit iudicatio, his lauationem multipli

care nihil prohibet. Ait prȩterea balneum ἥκιστα, id est minimum iuuare eos qui solo vtuntur potu. vbi ἥκιστα ἐλάχιστον, id est minimum significat, & nō, vt quidam aiunt οὐδαμῶς, id est nullo pacto. Nam inferens, inquit. 62.

Est sane & quando vti possint. Ex his autem quæ ante scripta sunt, quosnam in singulis viuendi modis iuuaturum sit balneum, & quos nō conijcere oportet. Nam quibus aliquid eorum quæ balneum & bonum reddere & iuuare possunt, deest, hos lauare non expedit. Quibus vero nihil deest, signumque adest ipsis in quo lauare conueniat, lauare oportet.

Non adiecit quidem quādo his balneo vtendum sit, sed nos qui sñiam ipsius sequimur, dicemus. Potum solum his exhibet Hippocrates quos acuti infestant morbi: vbi vires ad morbi vsque vigorem, qui interdum cum ipsa

existit, veluti in morbis thoracis pulmonisq;, suffecturas sperauerit. Coctis siquidem qui affectuȝ progignunt humoribus, confestim excreabūt. Quod si qualia oportet solum expuere cœperint, in neutro adhuc modoruȝ neq; in affectu, neq; in symptomatis morbus augebitur. Nam sæpius affectio ipsa qua laborant mitior quidem existit, sed symptomata augentur, vt in phlegmone obsessis particulis quo ipse inquit modo, (Cum pus conficitur, tunc dolores & febres fiunt magis q̄; cum factū fuerit.) Sæpius autem mutuis exultant incrementis symptomatum magnitudines & ea quæ affectionis ē. fitq; id in his phlegmonis in quibus pus effluit quod iam est confectū, vt in vulneribus quibusdam fieri consueuit, & in peripneumonijs pleuritidibusq;. Possunt ergo in his morbis & hi quibus potus solus vsui est non inutiliter lauari. Nempe dolorem ipsorum balneum mitigare ait, & sputa maturare. Sed sane vacuato prius corpore, id

factitandum. Sciuerisq; in vniuersum de balneorum viribus ꝙ si non antea vacuato corpore exhibeatur, membris affectis fluxionem parit. vacuato aūt si exhibeatur coctionem iuuat. Nempe corpore toto ante vacuato, adhibitum aduacuatoriā obtinet facultatē. Quo fit vt ex febre ardente laborantibus his tantum opituletur qui sine tumore vel phlegmones vel erisypelatos laborant, feruente in ipsis per totū corpus bile. Quod si coctionis signa habuerint, his multo magis conferet. Verum si æstuosa febris ob salsam pituitam putrefactam oriatur, aduersissimum illis esse balneū scire oportet. Neq; enim pituitosus humor vt biliosus per cutim euacuatur, propterea ꝙ tum crassus tū glutinosus sit, neq; extinguitur longa egēs cōcoctione. Nō sum autem immemor verborum Hippocratis, quæ in principio libri huius hoc refert pacto. (Quæ autem medicum ante animaduertisse ægro non referēte oportet, plurima dimissa sunt.)

Hæc ſiquideȝ qui Hippocratem dog-
maticū eſſe putant, locos affectos eſſe
dixerunt. Sed qui Hippocratem empi
ricum eſſe exiſtimant, anni tempora
eſſe, regiones, ætates, & ambientis nos
aeris conditiones affirmauerunt. Hæc
equidem omnia tum quæ a dogmati
cis, tum quę ab empiricis dicuntur, vti
lia eſſe non ignoro. Verū ſcopos mul
tos hoc in libro recenſens Hippocrates
ad quos quis reſpiciens victus formaȝ
inuenire poſſit, nullius eorum quę di-
cta ſunt, præter q̄ȝ conſuetudinis men
tionem fecit. Sed ſane nonnulla quæ
reminiſcentiam exigunt, præpoſuit.
Atq; ob id ſermonem ſum remoratus,
vt hac quæ bræuis ſit interpretatione
eos, qui totū legerunt librum, habeam
ſermonis huius per intelligentiam aſſe
cutores. Vnus ſane & pręcipuus ſco-
pus tanquam in exemplo pleuritidis
talis in dictione ab Hippocrate enar-
ratur: (Si quideȝ ſiccior fuerit morbus
q̄ȝ vt quiſpiam putauerit, non multuȝ
dare oportet. ſed ante ſorbitionem vel

mulſam, vel vinum, vtrum magis auxiliaturum putaueris, propinare conuenit.) Poſt hæc deinceps ait,) At ſi os madeſcat, & quę a pulmone expuuntur talia ſint qualia eſſe oportet, ſorbitionis quantitatem vt dicam ſummatim augere conuenit.) Verum tũ hæc tum quę ſerie continuata dicuntur, nõ ſunt a gnidiis ſententijs definita. Poſt hæc & morbi coctionem animaduertendam eſſe ait Hippocrates, qui ſane ſcopus totius propemodum eſt Hippocrati victus inſtituendi generis, atq; earũ quę in eo particulariter fiunt permutationum. Alias quoq; & ſubinde apponit definitiones quæ tales ſunt, (Quibus enim cibus ſtatim incluſus eſt, ſi quis non vacuato eo ſorbitionẽ dederit, dolorem ſi adeſt adaugebit, & ſi non adeſt protinus inducet. (Et amplius.) Pręterea ſi lateris dolor aſſiduus eſt, calidiſq; fomentis non remittatur, ſputumq; non procedit, ſed extreme citra coctibilitatem glutinoſum ſit, niſi quis dolorẽ vel alui ſubductione vel

secta vena pro vtriusuis significatione soluerit, ptisanam autē ita affectis dederit, præcipitē aget in mortem. (Proinde & rursus definiens, ait,) *Si* nuper pasto cuipiam, & alui oneribus haud quaquam purgato febris vel cum dolore vel sine dolore incœperit, a sorbitione tantisper est temperandum, donec cibum ad infernam intestini partem descendisse coniectum sit. (Tum rursus.) *Si* nuper cibato cibus prior nō descenderit, virtusq; valida fuerit, & floruerit ętas, subluere oportet. *Si* vero virtus imbecillior fuerit, balano est vtendum, nisi aluus sua sponte probe deiecerit.) Adiecit ergo in hac dictione eum qui a virtute est scopum veluti in sequentibus sæpenumero, & id considerari præcipiens quęnam causa & affectio sit quæ virtutez prosternant. vbi & hoc a medicis ignorari adiecit. Præterea adiecit ꝙ his qui dolorem ad hypochondrium pertinēt habent ea quæ per talia medicamenta fiat, auxilio sit purgatio. Cæteris autem quibus dolor

vel grauitas ad brachium vel pectus extenditur venæ sectio. hæc autem & reliqua huiusmodi, quæ item de consuetudine dicta sunt, a gnidijs medicis omnino sunt prætermissa, multoq; magis naturæ & corporum temperamenta, de quibus sæpenumero in hoc libro egit. hos picrocholos appellans, alios melancholicos. Scopo autem succedēte de ea quæ tum in sanis, tum in ægris fit victus ratione agit quonam pacto & emendare & corrigere oporteat demonstrans. Præterea & in eo quem de vino, oxymelite & aqua facit sermone scopos recēsuit eosdē. Meminit quoq; & coctionis morbi sæpius, non paruū scopum vniuersæ victus formę, earūq; quæ in ipsa fiunt mutationum hunc efficiēs. Pari modo & in morbi vigore quippiam dixit, ad quē respiciens neq; tanq; ad abiectissimum in victus rōne scopū alimoniā ministrat. Cuncta hęc & reliqua talia a gnidijs medicis p̄termissa sunt, quæ medicū ante animaduertisse nō dicēte ægro oportet.

GALENI IN LIBRVM Hippocratis de victus ratione in morbis acutis, Cōmentarius Quartus. Ioanne Vassæo Meldensi Interprete. 1

De Ardore.

Væ in libro de victus ratione post eum qui de balneis est sermonem scribuntur, iure optimo pleriq; medicorũ Hippocratis nō esse sunt suspicati. Ná ab his quæ ante scripta sunt, & vi interpretationis & theorematum integritate longo discedunt interuallo. Neq; tñ abs re adducti sunt qui & Hippocratis esse existimauerunt. Nempe eorum quæ scripta sunt sententia propositum ipsius mentemq; vsqueadeo redolet vt discipulum Hippocratis aliquẽ scripsisse suspitio sit, imo & ex his multa dictionem vna cum sententia ita absolutam inculpatamq; habet, vt rursum

& ea ab Hippocrate ſcripta eſſe ſuſpi-
candum ſit, vtpote qui librum compo
nere, vbi ſingulariter morbi cuiuſque
acuti curationem doceret, vt in libro
de victus ratione in morbis acutis pro-
miſerat, ſeſe appauerit. Prętérea & alias
in prę ſenti libro reperies dictiones que
Hippocrate ita indignæ ſunt, vt legiti-
mis iuſtiſq; adſcriptas eſſe ſuſpicari te
oporteat. Sicuti & in aphoriſmis ipſis
quidam huiuſmodi uiſi ſunt, partibus
libri ultimis adiecti adſcriptiq;. Qui
enim interſerunt, in memoriam multis
primas conſcriptiones ultimis adſcri-
bunt. Quod & in libro de capitis vul-
neribus factum eſſe videtur, & in ſecū-
do de morbis vulgaribus. Nec ſecus in
eo qui nunc nobis proponitur libro re-
perimus quæ interſeruntur atq; adhuc
magis, partibus vltimis. Cū igitur qua-
tuor vt quiſpiam dixerit, in eo repe-
riantur genera, unum quidem & di-
ctione & ſententia Hippocrate dignū.
Alterum quidem altero ſolum uel di-
ctione uel ſententia. Nonnulla uero
horum

horum neutro, in singulis eorum quę ad expositionem nobis expromentur dictionibus idipsum declarabimus. 2.

Causus, id est febris ardens fit, cum venulæ tpe æstiuo exiccatæ acres & biliosas quæ tenues sint, trahunt ad se humiditates, quas ἰχῶρας vocant,

Aestiuum anni tempus dixit calidum & siccum siue vltimo vere fuerit siue prima æstate, siue in horum temporum mediis vel extremis, siue primo autumno. Quod autē aeris nos ambientis temperamentū dispositionem corporis secum mutet, siccū quidem ad sicciorem, humidum vero ad humidiorem in commentarijs epidemiorum morborum est demonstratū. Quod item & anni tempus mediocre & temperatum naturalem seruet temperaturam, cæteris quæ in vniuersa victus lege agunt homines modo habentibus simili. Demonstratū præterea & corpus ꝙ a naturali moderataq; conditione sese alienauit, cōmu-

tauit, id, propter quod alienatum est & commutatũ ob illud peculiari egere auxilio, vt arefactum humectatione, humectatum exiccatione, calfactũ refrigeratione, & refrigeratum calfactione. Cum igitur ob aliquam rerum quas exempla dicit Hippocrates circunstantiam venulas aliquas qualibet in parte corporis exiccari contigerit, a vicinis partibus trahunt hæ humiditates. Si ergo quæ ad arefactas venas feruntur humiditates, vt substãtia humidam naturam, ita & vim humectatoriam habuerint, pars naturalem commoderationem recipit. Verum si humiditas qualitate acris fuerit, & facultate siccatoria, corpus inceditur: vt si ex nobis quispiam siticulosus effectus liberaliter biberit vel vinum qđ quia aqua marina largior mixta sit, te thalassomenon dicunt, purum, vel aquam salsam. Scio equidem me aliquando ex æstiuo itinere siticulosum redditũ bibisse vini veteris paulo syncerioris calicem vnum, atq; ex eo sitim

magis auxisse, non placasse. Vt igitur nos quãq; mente quæ appetitum mo deretur præditi interdum quidem negligentius, interdum autem & inconti nentius, atq; etiam cum in promptu melius non sit, ad potum aliquem qui & salsus & acris sit peruenire cogimur, sic & venarum facultas attractoria perpetuo vicinis ex partibus humiditatẽ attrahit, substantiam ipsius qualisnaȝ sit, nullo pacto discernens. Ratione etenim caret quà quippiam ex melio ri scrutari possit. Sed vt pueri brutaq; ad casu oblatum humidum cum sitiunt irruunt, hoc pacto & illa. Si ergo in vna quapiam corporis parte affectio ea fiat, in ea solum qui erisypelas referat, affectus quispiam erit. Verum si venæ totius corporis supra modum exiccatæ, calidas carnosis e partibus humidirates traxerint, in toto corpore fiet quæ causum referet affectio. Causus vero proprie dictus, non caliditatis quæ per totum fit corpus præstat modo vehementia, verum quoq; & siti.

Nam sitis in eo vehemens est,& incõ-pescibilis. Deest ergo præsenti dictio-ni singularis de causi generatione ser-mo,quem nos nuper adiecimus. Nem pe in vna corporis parte quęuis illa sit, interdum causus gignitur,interdum & toto in corpore. Verum cum in toto fit corpore,sitim omnino parit:cuꝫ ve ro in vna parte,non de necessitate,nisi pars ipsa sitim pariat. Omnium auteꝫ primum & maxime id facit os ventri-culi,deinde ventriculus,atq; ab eo sto machus,post pulmo, & subinde ieiu-num intestinum. Vtrum igitur ita tan tummodo fit causus vt dixit cum scili cet acres & biliosas quæ tenues sũt hu miditates ad se traxerint venulæ? An-ne & carne id ferente erit causus? siue in parte vna,siue toto in corpore pati eam contigerit? Ostendimus etenim eam vim habere eorum quoꝝ indiga est attractoriam. Præterea & fieri põt vt modo altero sitis affectio fiat. Mo-dum alterum dico cum ex validiorib⁹ partibus ad imbecilliorem aliquã mit

tantur excrementa. Nempe q̄ mẽbris singulis vt attractoria, sic & expulsoria insit facultas, est declaratum. fieri ergo potest vt interdum quidem ex parte vna, interdum vero & ex pluribꝰ acres & biliosæ quæ tenues sint humiditates exacte ad dictas fundantur particulas quæ. s. imbecilliores sunt. Quod Hippocrates ἰχῶρας, tenues humiditates appellet, liquido constat. 3.

Febris quoq; vehemens habet, corpusq; veluti ab ossearia lassitudine habitum laborat, doletq;.

Febris ergo vehemens habet, ꝑpter naturam tenuium humiditatum quas & acres & biliosas ait. Nempe his superueniunt febres vehementissimæ, id est quæ multam & acerrimam habẽt qualitatem. Sicuti & pituitosos sequuntur succos quæ & minorem & minus acrẽ habent. Laborat autem corpus totum lassitudine vlcerosa propter tenuium humiditatum acrimoniam. Sed de lassitudinum omnium differentijs abso-

ute in libris de tuenda valetudine est tractatum. 4.

Fit autem magna ex parte longum ob iter, longumque sitim, cum venulæ arefactæ, acres calidasque fluxiones ad se traxerint.

Tum in principio dixit, tum rursum hoc in loco adiecit verbum hoc arefactæ. procatarcticas appellatas causas veluti exemplo manifestans. primitiuas nunc dicunt. Siquidem calidę omnes, & siccæ causos ꝓgignere possunt. Scio equidem nonnullos ob liberalem vini quod tethalassomenon vocāt potionem causo fuisse correptos. Veluti & alios ob salsamentorum salsarumque carnium atque aliorum quorundam salsorum vsum immoderatum. Alius ex ambulatione & æstu veniens, p̄mum quidem lauit se, deinde domum ꝑductus, vini mixti plus bibit, cœpitque ꝓtinus affici causo: alius aūt ob iram, & alius ob vigilias causum incurrerūt. 5.

Fit quoque & lingua aspera, sicca &

valde nigra, ventrisq; morsu dolet, deiectionesq; & liquidæ & pallidæ fiūt, vrgetq; sitis vehemens & vigiliæ, atq; interdum mentis aberratio.

Percurrit hoc in loco quæ causum subsequuntur, quæ & συνεδρεύοντα, id est considentia siue ɔsistentia vocant. Sunt autem hæc: lingua sicca, aspera, & nigra, vētris morsus, deiectiones pallidæ, vehemens sitis, & vigiliæ, interdum quoq; & desipientia. Lingua sane arescit, ꝙ tota corporis affectio sicca sit & calida. Febrisq; talis. Ventris vero morsus propter tenuium humiditatum, quæ illuc confluunt, oritur. Deiectiones autem pro succi redundantia. Liquidasq; eas dixit, nullo pacto concoctas exprimens. Coctio enim, omnia cogit incrassatq;. Qui autem ita habent, vigilant ob siccitatē. Nempe humiditatem immoderatam profundas ad somnum delationes, multam vero siccitatem vigilias procreare est demonstratum. Accedit quoq; &

ab alijs symptomatis fatigatio quę ob vigilias efficitur. Desipientiam autem fieri sciuimus ob eam quæ ad caput recurrit bilem, & ob temperaturæ caliditatem siccitatemq;. Quod autē vbi quispiã bilem simpliciter dixerit, amara significetur, antea est enuntiatum. Qđ item bilem eandem & pallidam & flauam appellent. Vt ergo nihil eorum quæ ad causum biliosum spectant prætermissum videtur, nisi ꝙ non solum fit per attractionem, sed & per tenuiũ humiditatum effluuium, sic abunde fuseque scripta quædam sunt. Nempe ex his quæ dicta sunt, quædam sunt symptomata causum indicantia, quæ παθογνωμονικὰ dicunt, alia vero συνεδρεύοντα, id est consident. Verum quæ causos procreant, alia quidem προηγούμενα, id est antegredientia, alia vero προκατάρχοντα, id est præincipientia a medicis appellantur. Omnium autem quæ dixi prægredientium symptomatum, potes tibi vt iubet catalogum facere. Sed

qui librum hunc scripsit, a pręgredientibus fecit exordium. Venulas etenim exichari prægrediens causa est. Deinceps autem cum pincipientia vt ambulationem longã & sitim dicere debuit, non ea dixit, sed ex his quæ affectum indicant quippiam dixit, vt febrem vehementem. Debuit & hic sitiẽ vehementem adijcere, quam postea simul cum alijs quæ considentia vocantur symptomatis dixit. quorum q̃dam aliquando, alia perpetuo causis insunt, quod & ipse ostendit inquiens. (Interdũ autem & mentis aberratio) Nam interdum perpetuo opponitur. Ego autem dico & ventrem morderi & biliosa deijcere non esse ex his quæ perpetuo insunt. Nempe q vehemẽs morbus sit, motusq; acrium & tenuiũ humiditatum ad interna sit, propterea hæc contingunt, his quidem qui ventrem heparq; causi veluti sedem habent. Verum his qui pulmonem veluti sedem habent, hæc non admoduũ contingunt, sed quæ de lingua dicun-

tur & desipientia magis. Difficulter et &hi spirant,ea scilicet quę densa & magna est spirandi difficultate efflantq; continenter os aperientes, igneiq; spiritus effusione lauantur. verum totam spirandi difficultatem pretermisit, quã in prognostico dictaȝ ostendimus. Cęterum incõposite atq; inordinate symptomata linguę recensuit. Nempe debuit primũ siccam dixisse, deinde asperam. Nam ob immoderatam siccitatem lingua aspera redditur: vt si aspera sit, omnino & sicca existat. Quod autem ob caliditatem immoderatam nigrescat, vt his quibus cutis sole vsta sit, iam ante didicimus. 6

Huic aquæ, mulsæq; coctæ & aquosæ quantum voluerit bibendũ dabis.

Liber hic etsi Hippocratis non sit, eum tamen legitimo operi iam temporibus. Erasistrati adiectum esse vetus res est. Quapropter mirandũ quonam pacto Erasistratus calices cereos in Appolonium & Dexippum retor-

sisse ausus sit. Nam qui librum hunc scripsit, mentem Hippocratis Erasistrato melius intelligens, causo laborantibus quantum placet bibere concedit. Demonstrauitq; & in legitima voluminis huius parte ita sentire Hippocratem. Sed de Erasistrati malitia satis hęc sint. Et iam scrutemur quę in oratione dicuntur. Præcipit siquidem neq; aq̃ solam, neq; mulsam solam his propinandam q causo laborant. Scis eteniꝫ aquam ꝙ natura frigida sit, tarde penetrare, & quamplurimo tempore in hypochondrijs manenteꝫ corrumpi in acutis morbis: mel autem facile bilescere. Ob id mulsam aquosam dari iubet, vt aqua, nulla in superiore ventre facta mora a mixto melle ad distributionem trahatur. Ob eas causas & coctam ipsam exhibent. Nempe q̃; cruda sitim magis arcet & flatu magis vacat, vrinasq; magis ciet, vt quæ cruda est, deiectionem. Minus siquideꝫ acris quæ cocta est, non solum quod in coctura peragatur conficiaturq; : verum

ꝙ & spumosum ipsius omne tollitur. Nempe quod acre & flatuosum existit, in mulsę est substantia. Cocta autem, tum morsu caret, tum flatu vacat distribuiturq; melius quam per intestina descendat. quo fit vt eam ob causam magis alat q̃ cruda. Cęterum qui ita laborant, citra ptisanæ succum mulsa nutriēdi sunt. Sed quomodo in acutis morbis solos exhibere potus oporteat, in libri huius non spuria parte est prædictum. hæc omnia quæ ad præsentis orationis expositionē pertinent, his qui & ante legerunt, & meminerūt eas quę in illis factæ sunt expositiōes, ad hūc modū & dicta sūt & dicent. 7

Quod si os amarum fuerit, vomere confert, & ventrem subluere.

Bilis amaritudo, amarum os reddit. Nempe cōmunem vnamq; efficiunt tunicam & quæ ventri interna est, & omnis ea quę os subiungit. Non ergo sine rōne sermonis huius scriptor bilē tū p vomitū, tū p clysterē euacuat. 8

Verum si ad hæc non aperiatur, lactæ asinæ cocto purgabis.

Quod omnino quidem eam quæ in ventre est bilem vacuare præcipiat, timeat autem purgantia medicamenta, q̄p & acria & calida prorsus existant, ob id ad lac asinæ diuertit, vtpote q̄ nullam vt non aliud ullū habeat acrimoniam, sed præ omnibus vnum humiditate exuperat, atq; ob id solum ventrem subit, Pręcoquit autem ipsu ob flatus. Sed sane solo vti sero poteris, per oxymeli ipsum vbi lac ante coxeris, separans. Vas quoq; æneum frigida plenum aqua continenter in lac demittes. Nam & hæc si probe fiat demissio, serum a caseo separat. 9

Salsum autem nihil neq; acre exhibendum. non enim descendet.

Salsus succus qualisnam sit, ex sale apparet. De acris autem tum substantia tum facultate, dictum est in quarto simplicium medicamentorum. Piper siquidem, sinapi, pyrethrū & quæ

cunq; viribus calida sunt, acria quoq; gustantibus apparent. Quo fit vt tu; acria tum salsa tanq̃; causum augentia vitare iubeat. Hæc autem acribus magis siccant, q̃;q̃; illis non similiter, sed minus calfaciant. 10

Sorbitionem vero nisi dies iudicatorij transierint, non dabis.

Sermonem ita vt robustum esse vir tutem subaudiendu; sit, intellige. Nẽpe hoc pacto Hippocrates doctrinam facit magna ex parte quæ singulis in scopis præcipiuntur scribens. Quo pacto cum semel dixit, comparare inter se quæ demonstrata sunt consideratis ipsorum viribus oportet. Qđ sorbitio ante iudicationem danda non sit, in prima huius libri, quæ legitima est parte, est demonstratum. 11

Et si e naribus fluxerit sanguis, soluitur ægritudo, atq; si sudores superuenerint, iudicatorij legitimi cũ vrinis albis crassisq; & leuibus subsidentijs.

In acutis febribus quod ex sanguine feruet, ad caput fertur, cum igitur rescissis ruptisq; venis natura idipsū vna cum aceruatis vaporibus effuderit, cęteris proptius dominatur & imperat. Pari modo & cum per sudores eas quę tenues sūt humiditates expulerit, morbum sanat, si vtiq; morbo iam cocto superuenerint. Nam de re huiusmodi iam sæpius in alijs explanatorijs commentariis est dictū, atq; in his qui de iudicationibus sunt confecti. Vt igitur in prima libri huius pte, quam omnes legitimam fatentur, eum qui a morbi coctione est scopum ad victus rationem cōmodissimū accepit, sic & nūc ad prædictionem. Subticuit quidem coctionis nomen: sed constantissimā ipsius notam scripsit. Optima igitur vrina est, quæ albam & læuem habet subsidentiā, vt in prognostico est demonstratum. Neq; tamen ad spem salutis semper apparere expostulabis, cū si enæωrema naturali tum colore tum substantia cōmodum videris, satis tibi

erit. Et iam his ita habentibus in interpretatiõe exuberauit dictio. Nam ob dictas vrinas constat & sudores iudicatorios esse, quapropter & frustra adiectum. Legitimi præterea non proprie in ipsis dicuntur. Nam pro morboruꝫ genere talem inferre consueuerunt appellationem, cum alij medicorum probatissimi, tum Hippocrates ipse. 12

Et si abscessus aliquis factus fuerit,

Rarissime per abscessum iudicatur causus, atq; adhuc magis si citra partis corporis adiectionem, recensionem qs fecerit. Nempe parotidibus, id est abscessibus qui post aures fiunt, causos scio iudicatos, sꝫ nõ lũmos. Id aũt paulo post ꝯdisces post expositioné. 13

Verum si absq; his soluatur, reuertetur ægritudo, vel coxa vel crus dolebit, expuetq; crassa si sanus est futurus,

Vbi de sanguis eruptione sudoreq; egit, si absq; his causus desierit, suspectam ait esse solutionem. Nam paulo post reuertetur. Erit siquidem ait in re-

cidiua crurū dolor, vel coxæ, spuetq; crassa. Nempe q̄ iudicandus, sanguinis eruptione vel sudore vel abscessu opus habeat, potest quis arbitrari ad sanitatem dictum esse, si dictis adiecerit quæ curationi intendens ipse scripsit, vomere scilicet præcipiens atque aluum subducere, potumq; aquam & mulsam aquosam coctam comministrans. Quare si cum his quidē & sanguinis eruptionem & sudores, & abscessum causum soluere quis dixerit, alias autem solui non posse, sermonē fortasse iustum æquumq; dicere videbitur. Iustum autem, æquumq; dico quasi mediocriter vera loquentē atq; priore magis, non tamen integrum absolutumq; prorsus. Neq; enim verus est sermo. Nempe quod in aphorismis dicitur, (A causo habito rigore superueniente solutio.) verissimum existit. Rigorem autem hunc de necessitate sequitur interdum quidem sudor solus, interdum vero & biliosorum vomitus solus, atq; interdum deiectio sola: sed

plerunq; ex dictis tribus duo fiunt, & rursum qñq; tria. Nempe horum duorum de necessitate alterum in causo fit si ad integritatem desinere debeat. Nã biliosi humores vel pfecte vacuabuntur vel extinguentur. Prętermissa itaq; videbitur præcipua causorum sanatio. frigidę. s. potus, quo causos prorsus curauimus nullo ex his moriente, quibus frigidam tempestiue propinauimus. cuius expositionem priore quidẽ libri huius parte paucis percurrimus: at in cæteris tum commentarijs tum operibus fusius. Sed forte qspiam me asserere putabit nullum ex his qui causo laborant moriturũ qui aquam tempestiue biberit, q̃q; id non asseram, sed quod oĩbus quibus propinaui quum adeo multi extirerunt vt numeri non meminerim, successit auxilium & salus. quod idem non est. vt si diceres causo laborantes si frigidam biberint seruandos. Nam qui perniciose insalubriterq; habent, eos neq; p aliud quippiam, neq; per aquam seruari est possi

bile, quibus neq; ministrare sum conatus. Quod aute3 in fine dictionis narratur, (Expuetq; crassa si sanus est futurus.) In his tm̄ causis obseruare debes qui passo pulmone oriuntur. 14.

Causi genus aliud. aluus soluta, sitis magna, lingua aspera, sicca, salsa.

Veteres Græcos reperio nomen generis interdum in homonymis vsurpare. homonymis inq̄; quæ vnum quidem habent significatum: sed ex ipsi⁹ diuisione ad plures deducuntur differentias. In quo sæpius dicere consueuimus genericas rei huius differentias esse vel duas vel tres vel quatuor, vel quotquot esse possunt. Sed cum homonyma duplicia sint, aliqua quide3 nullo pacto inter se communicantia, vt cum canem dicimus & terrestrem & marinum. Alia vero quę cum synonymis aliquatenus communia existant, cum ab vno factam appellatione3 habuerint, ad quam iterdum referantur, considerandum vt dictum est duo es-

se causorum genera. quod exacte quidem cognoscetur, si substantię vtriusq; ratio quæ in appellatione est, ostensa fuerit. Sed qm̃ a mentis concæptu ratio iudicium accipit, perscrutandum si mentis concæptum causi ita consonũ habemus vt hominis, bouis, & equi. At cum oratio commentario prolixior futura sit, tum ipsã tum cæteras ad breuem ꝯtrahere summã conabimur, hoc exorsi modo. Febrem causum medicos reperio appellantes cum vrens caliditas, sitisq; incompescibilis hominem torquet. Quod si ita habet, causum eum in quo corpus non vritur, sitisq; leuis sit, non simpliciter exquisitũ legitimumq; dicemus: eumq; qui pro dimidia parte talis sit, breuioris doctrinæ gratia causum nothum appellare haud perperam fuerit. Quo aũt modo tertianis in febribus appellatione hmõi vti consueuimus, ita duo causorum genera esse intelligemus, vt tertianarum genera duo esse quispiam dixerit, vnum exquisitum legitimumq;: al

terum vero nothum ſpuriūq;, cui vide licet ex legitimi quidem ſymptomatis nōnulla inſunt. aliqua vero non. Q ꝺ autem ſecundus cauſus de quo in hac parte docere inſtituimus, tanq̃ dimi nutus quidam ſit, atq; non exacte ab ſolutus, certior fies ſi mentē ad ea ſym ptomata quæ a ſcriptore ipſo in eo fie ri dicuntur, conuerteris. Nempe princi pio ait. (Aluus ſoluta, ſitis magna, lin gua aſpera, ſicca, ſalſa, non eo adiecto quod in priore adiecit. Nothus ſiqui dem cauſus ex legitimi ſymptomatis alterum quidem habet, alterum non. Deinceps autem linguam aſperam eſ ſe inquiens & ſiccam non adiecit nigrā qūo in priore: ſed pro hoc ſymptoma te ſalſam dixit. Nempe vt cum lingua amarulenta redditur, flauam redunda re bilem oſtendit: ita cum ſalſa, ſalſuȝ ſalſuginoſumq; appellatū humorem, qui ex pituitæ generibus, quæ tria ſūt, vnum exiſtit vt tibi innotuit, acido. ſ. dulci & ſalſo. Q ūo igitur prior cauſus ex amara bile conſtans, pallidas gemi

nam ob causam parit excretiones, tũ
φ tenuis fuerit tum φ febris vrens au-
geatur, prænata in eo quæ flaua est bi
le: sic pituitosus humor neq; facile ex-
cernitur, neq; febrem auget, neq; sitim
ardentem habet, neq; in spiritum verti
tur vanescitq;, atq; ob id de eo dixit (al
uus soluta,) excernere ipsam solam
ostendens, quod ipsi nõ excernere ad
uersatur. subit siquidẽ his venter non
tamen sm humoris cuiuspiam formã
speciemq; : sed his quæ in alimentum
ministrata sunt, corruptis. Non enim
hi potu reguntur vt q̃plurimi eorum
qui priore infestantur causo. Nempe
hi citam habent excretionem, tenuem
scilicet & feruentem assecuti humorẽ.
Seram vero alij ob frigidam glutino-
samq;, & crassam pituitæ substantiam.
fieri ergo nequit, vt qui ita laborant so
lo vtantur potu. Id siquidem didici-
mus in his morbis qui in quinta vel se
ptima die valida existente virtute co-
ctionem sunt recepturi. Verum si mor
bus ad nonum vel decimumquartũ

vel vigesimum sese prorogaturus sit, in eo circa initia ptisanæ cremore vtimur. 15.

Vrinæ defectus.

Dici id ab ipsis consueuit vel cum non effatu digna vel nullo pacto emittitur vrina, fit autem in instituto præsenti sermoni causo propter humoris crassitiem. 16.

Vigilia.

Causo vtriq; commune, id est, atq; ob id in priore mentione; huius fecit. fit siquidem in illo magis q caput ac cendatur, inflammeturq; magis. 17.

Et refrigerata extrema.

Symptoma hoc secundi est causi. Verum sermonem non simpliciter efferre conuenit, sed cum definitione ali qua. Neq; enim perpetuo talis existit, at cum malignus fuerit. Nempe in biliosis vrentibusq; febribus, caliditatem ad extrema vsq; corporis extendit, etsi non malignus causus fuerit. At in pituitosis fumosa est caliditatis substan

tia, cum ſcilicet vel in ventre vel hepa te vel pulmone ſalſus humor putruerit, ob quam quidem caliditas ignea redditur. Verum ſi malignus fuerit morbus, refrigerantur extrema ob virtutis imbecillitatem, phlegmoneſq; totum ad ſe ſanguinem trahentis magnitudinem. Nam abſq; his nunquam lethalis efficitur morbus. 18.

Cauſus hic, niſi ſanguis e naribus fluxerit, vel circa collum abſceſſus fiat, vel crus doluerit, & æger ſputa craſſa excreauerit, (hæc autẽ aſtricta aluo fiunt) vel coxæ dolor, vel pudendi liuor ſuperuenerit, non iudicatur. teſtis quoq; intenſus iudicatorius exiſtit.

Quod ſoluantur per abſceſſus magis q̃; per excretiones quæ ex pituita putreſcente oriuntur febres, ſæpius eſt demonſtratum. At in præſenti cauſo non abſceſſus modo commemorauit, verum quoq; & ſanguinis ꝓfuſionem adiecit, magiſq; in his cauſis quorum

ſedes in pulmone exiſtit. Nempe in huiuſmodi affectionibus caput incaleſcit, ſanguine repletur, effunditq́; qđ ex eo redundat tum ruptis tum adapertis venis. Ob eandem cauſam ceruici abſceſſus fiūt, & parotides his qui ita afficiuntur. Verum quibus affectionis ſedes in ieiuno vel hepate exiſtit, deorſum magis fiūt abſceſſus, qua efficitur ratione vt crus doleat: pudendum liueat, teſticuluſq; his tendatur qui ita afficiuntur. Fit autem teſtis intentio interdum ab ea quę in eo ſit inflammatione, interdū quoq; & ob cuiuſpiam eorum quæ ſuperius inflamantur vlcerationem. Quoſdam autem eorum qui in pulmone afficiuntur, craſſa expuere cocto iam morbo diximus. Ex eo igitur liquet doctrinā confuſam eſſe inordinatam & indefinitam. quod tametſi eam quæ librorū gratia fit illuſtrationem euidentiamq́; deceat, libro tamē nullo pacto eſt peculiare propriumq́;. Nam cum multis membris paſſis rales fiant febres, dein-

ceps & ex ordine symptomatum catá
logum scribere oportebat, & non inor-
dinate indefiniteq;, sed secundum pe-
culiarem propriumq;, & p̃sentem mor
bum efficere. Et sane in hunc dictum
est modum, (aluus soluta,) nó ꝙ cau
sis symptoma hoc perpetuo insit, sed
vt interdum. Nam quibus venter ita
vt dictum afficitur, his corrupto cibo
deiectiones liquidæ existunt. Verum
quibus pulmo ita habet. ventre haud
quaquã patiente, his deiectiones hu
iusmodi de necessitate non fiunt, cum
interdum modo contrario ita affectis
dura aluus contingat, & difficulter ex-
cernant. Præterea & quibus in iocino-
re causi subest radix & q ob iecur cau-
so laborant, his quæ excernuntur, in-
terdum quidem liquida existũt, & in-
terdũ sicca veluti quæ πυραθώδη ap-
pellantur, quasi in gyrum voluta spi-
rosaq; dixeris, combustis scilicet a visce
ris phlegmone siccioribus & quasi in
nucleũ formatis excremẽtis, σκύβαλλα
Græci vocant. Cum igitur viscus hu-

iusmodi solum phlegmone obsidebi-
tur, id efficiet. Verum si cum phlegmo
ne fuerit & imbecillitas, liquida deij-
ciuntur, viscere scilicet alimentum ad
se trahere nequeunte. Sed deiectiones
huiusmodi ab his quæ ventre affecto
fiant chylositate distinguntur. 19

Sorbitiones dato attractorias.

Quod sæpius dicere solitus qp scili-
cet obscura lectio nihil doceat, id &
nunc dicam. Nam qui ex pituitæ vi-
tio laborant, oxymelitis quidem po-
tus his est cōmodissimus: sed alimentũ
ptisanæ cremor. Ego tamen q̃q̃ hoc
noscam, atq; a nullo didicerim, diuina
re non possum quasnam dicat attra-
ctorias sorbitiones. Oxymeli siquidẽ
& secatorium, & incisorium & abster-
sorium dici potest, attractorium tamẽ
nullo pacto, quia sane quod ab ipso
attrahat demonstrare non possumus.
Ad huncmodum neq; ptisanę cremo
rem attractorium esse asseremus. Sed
forte quispiam dicet velle ipsum ven-
trem subducere attractorijs, id est quę

crassum trahunt succum. cuiusmodi ē quod pituitam trahit. At vero sorbitiones non dixisset. Nempe hoc munus medicamentorum est & non sorbitionum sicuti neq; potuū. Innotuit ergo quonā pacto in obscuris dictionibus nihil certi compertiq; habeamus. Quapropter neq; dictionem hanc defendere conabimur, ꝙ nihil in ea certum finitumq; reperiatur. Cæterum nō mihi constat quonam homines pacto vt in alijs multis manifeste errent, sic & ī eo ꝙ his quæ obscure dicuntur gaudeāt: ꝙq; omnes vno ferme ore perspicuitatem orationis virtutem esse, obscuritatem vero vitium proclament. 20

In acutis morbis sanguinē detrahes si vehemēs morbus videatur, florueritq; ægrotāti ætas, & viriū adfuerit robur.

Sermo hic nimirum Hippocrate ē dignus. Subitq; mihi in admirationē ꝙ inter aphorismos eum non scripserit, cum in paucis verbis vis magna cōperiatur, quod aphorismis vsu eueni-

re solet. De his ergo qui sanguinis egēt detractione frequens apud medicos fuit sermo. Quorum quæ de ea detractione maxime probabilia videntur, duobus a me scriptis secure sunt enarrata libris, quorum alter de sanguinis detractione inscribitur: in quo quæ cōmodant omnia docentur. Alter scriptus est vt dixi medicis tum empiricis tum dogmaticis. Verum amethodi .i. ab omni methodo alieni Thessalij vti & cætera sine demonstratione simpliciter dicunt: sic & sanguinis detractionem χαλαστικὸν, id est relaxatoriū censent esse remediu3. χαλαστικὸν vero nō vno exponunt modo vt per cōmentarios nostros cu3 de methodica secta ageremus ostēdimus. Qui aūt omnē de sanguinis missione historiam intelligere voluerit, legere tum nostros tu3 reliquorum medicorum libros potest. Nunc vero summam ipsa3 in paucos tandem relatam scopos audi. Sanguinem etenim primum detrahes si magnus tibi videatur morbus. Tali autē

remedio vtitur propter vehementes affectus, qđ a qualitate desumit. Neq; refert si vel vehementem vel magnú morbum dixeris. Secundus sanguinis detrahendi scopus est: si æger ętate floruerit. Neq; enim puer neq; senex, sanguinis sustinent detractionem, etiam si morbus quo ipsi laborauerint magnus fuerit. Tertium scopum non prętermisit libri huius conscriptor, qui facultatis robur existit. Neq; enim in his qui ætate florent, cum languent perpetuo robur apparet. Quam ob causam quis forte duo hęc sola pro scopis detrahendi sanguinis satis esse autumabit, magnitudinem scilicet morbi & virtutis robur. Neq; enim senex ꝙ annosus sit per se sed propter virtutis imbecillitatem non fert sanguinis detractionem. At certe pueri quamquá vitali facultaté valeant, tamen neq; hi sanguinis sustinent missionem. Propte enim eorum substantia tum propter humiditatem tum propter temperamenti caliditatem euaporatur. De-

tractione igitur sanguinis non egent q insitam naturalemq; habent vacuatio nem. Ob eam causam scoporum san-guinis detrahendi numero non satisfa cere videntur magnitudo morbi & vir tutis robur. Meliusq; feceris si & floren tium ætatem adieceris. Quod porro in fronte dictionis dictum est, (In acu tis morbis sanguinem detrahes,) vt cō sideretur est dignum. Sed quo modo longorum morborum non meminit? Quoniam sane de acutis nunc docet, atq; ob id solos eos memorauit. Nem pe & ex longis multi sunt qui sangui-nis egent detractione, cum & hi dictis tribus subiaceant scopis. Cæterum cū omnia hæc recte dicta sint, quosdam tamen non recte vsos fuisse est putan-dum. Quo e numero est Menodotus empiricus in sola plethorica appella-ta syndrome sanguinis missionem ob seruari asseuerans. Nunc autem & ea non existente, venam secamus cum dolor vehemens hominem prehende rit, vel pars aliqua fracta fuerit, vel os

ex loco pulsum sit, vel alius quispiam articulus ꝯtractus reductusq; sit. Neq; etiam plethorica facta syndrome sanguinem semper mittimus, sed & frictione, & balneis multis, & abstinentia quę tribus vel quatuor dieb⁹ fiat, ad id q̄d naturale est reuocamus. Verū de his abunde tum in libro de plenitudine, tum in libro de sanguinis detractione est pronunciatum, præterea & in libro de morbis curandis. Ad præsens ergo hęc veluti in sanguinis detractionis cō mentario dicta sufficiant. Verum vt nihil desit, adijciam & eum qui ab ambiente nos aere desumitur scopum, cū fuerit abunde calidus & siccus, ita vt cito ab eo corpus euaporetur. Nempe tunc a sanguinis missione abstinemus, etiam si morbus magnus fuerit, florensq; ætate homo. Id ergo author solum prætermisit, reliquis scriptis. atq; etiam patientis ipsius corporis habitū. Verum præcedente oratione & mentioné habitus fecit, q & ætatis differētias in se ꝯphendere pōt, vt ondā. 21.

Porro si angina fuerit, & si aliud quippiā ex pleuriticis malū, ecligmate repurgato, at si æger ob copiosam sanguinis missionem imbecillior fuerit, clismū tertio quoq; die vētri īfundes donec ī tuto æger fuerit, & fame īdigeat.

Συνάγχη, id est angina partiū quæ in gutture sitæ sunt plegmone est, quę post sanguinis missionem repurgari potest, id est quæ in partibus phlegmone obsessis continentur, per sputa euacuari possunt. Nempe corpus impurum, excrementosumq; quod vacuatur, iure optimo expurgari quispiam pronuntiauerit. Cæteris autem acutis morbis omissis, de pleuritide mentionem facit, quomodo & in prima libri parte fecit. Si vero imbecillior, inquit, æger tibi eē videbitur, vel ꝑpter sanguinis ablati copiam vel ob aliam q̄;uis rationem purgationis vice clysterem tertio quoq; infundes die. Nempe relaxato per sanguinis missionem corpo-

re, quod ex morbificis humorib⁹ qua-
litate vitiosum superfluit, per clysterē
id euacuari iubet. Quod autem sco-
pus illi sit non solum alimenti excre-
menta subducere, verum quoq; & pas
sim locum expurgare palam est. Q ð
vero finem orationis facit, (Et fame in
digeat.) his qui in primo libro a nobis
demonstrata meminerunt, etiam ma-
nifestum euadit. 22.

*Obsessa inflammatione hypochon-
dria non spirituum interclusione, septi
transuersi intensio, vel spirituum pro-
tensiones, quibus orthopnœa sicca pus
non subit, sed a spirituum interclusio-
ne pathemata hæc superueniunt. potis
simum vero & iocineris dolores, & lie
nis grauitas, atq; inflammationes aliæ,
& superiores septo dolores, morbo-
rūq; collectiones quas συςροφὰς dicūt,
solui non possunt, si quis primum pur-
gante vti medicamento aggressus fue-*

rit. Nam venæ ſectio in his præferenda venit. Deinde clyſmus eſt opus ſi vehemens & magnus fuerit morbus. ſi vero non, & poſtea medicamento opus ſit, ſane id poſt ſanguinis miſſionem ſecure & mediocriter porrigendum.

Morborum qui primum ſanguinis egent miſſione, deinde ab ea purgari expoſtulant, catalogum facit. Primūq; inter omnes ſcribit, φλεγμαίνοντα ὑποχόνδρια, id eſt fragrantia flāmantiaq; hypochondria. Neq; vocem hanc φλεγμαίνοντα ex Hippocratis conſuetudine audias velim. Nempe flammantes morbi omnes & calidi, voce hac ſignificantur. cuiuſmodi ſunt eriſypelata, herpetes & carbunculi & quæ proprie phlegmonæ appellantur. Verum recentiores medici omnes ſpeciei flagrantium corporum vni vetus cōmune nomen indunt. vocantq; hoc pacto ſolum eum tumorem qui durus cum dolore & multa caliditate exiſtit. Ve-

rum cum & alij pręter naturam exiſtũt tumores vt ſcirrhus & qui a recentiori-bus medicis œdema appellatur. Fuit ſiquidem & id aliquando commune nomen tumorum omnium præter naturam atq; ipſius inflationis. Diximus quidem alibi libro vno de tumoribus præter naturam: verum impræſentiarum vt cætera, ita & hoc ſummatim dicatur. Scirrhus quidem durus tumor eſt, & doloris expers. Verum inflatio bifariam eſt. Nempe collecto in qui-buſdam cauitatibus vel ſenſui expoſitis vel ratione contemplabilib⁹ flatuoſo ſpiritu. Fuerunt ſane qui aliquãdo tumores præter naturam in muſculis ſecuerunt, tanq̃; pus in imo reperturi: ſed nihil aliud præter q̃; ſpiritum qui totam per carnem minutatim diſſeminatus eſſet inuenerunt. Præterea & thrombis ſolis aliquando ita ſectis humiditas vel viſcoſa vel mucoſa eſt reperta. Verum in talibus tumor vel ex thrombo, vel mucore erat, carne ad hunc affici moduȝ apparente. ſpiritus

autem in ea per minuta est dissemina tus. Non igitur in præsenti dictione. (Phlegmone obsessa hypochondria.) ſm assuetum Hippocrati significatū dicta esse videntur. Nempe quā mentem habebit quod ipsi adijcitur, (non flatuū interclusione?) cum flammea caliditas in hypochondrijs siue cum flatu fuerit, siue non, eandem habeat indicationē. Neq; etiam ita dicere est visus vt aceruatim coniunctimq;, tum inflammationem, tum spirituum interclusionem fieri dicatur, cum id falsum sit. Nunq; enim spiritus interclusio flagrantem hypochondrio infert affectionem. Qui ergo hęc scripsit, (Phlegmone obsessa hypochondria,) dicere est visus quæ in tumorem sublata sunt. Post hæc autem mentionem (de septi transuersi intensione) fecit. deinde & (protensione spiritus.) septi transuersi intensio manifesta est omnibus. Sed (spiritus protensos) dicere visus est veluti interruptos. De quibus in prima libri huius parte scriptum est, (Spiritus

offendens in ea quæ extra fit aeris de-
latione.) Super quo in dictionis illius
expositione est enarratum. (Siccam
autem orthopnœam) dixit eam spiran
di difficultatem quę sine sputis vel tus
si vsqueadeo vehemens est, vt inclina
ri citra suffocationem qui ita afficitur,
non possit. quam fieri non ignoras ab
angustia earum pulmonis capacitatū
quæ spiritum deferunt. quæ id patiun
tur, iacentibus magis, minusq; stanti-
bus, & profecto recte sedentibus om-
nibus quæ in thorace existunt parti-
bus. quo fit vt & orthopnœa appellite
tur. Sed cum ea interdum fiat ob visce
ris phlegmonem, vt in peripneumo-
nijs, interdumq; & oppleto gutture, san
guinis missiōe ait egere eos qui ortho-
pnœa sunt affecti. eos inquam quib⁹
pus collectum non sit. Nempe quib⁹
pus collectum sit, eos puris vacuatio-
ne egere constat. Qui autem a spiri-
tus interclusione (quod in angustiam
acto pulmone fieri solet) hæc patiun-
tur, eos sanguinis missione iuuabis. Pa

ri modo & iocinoris dolores splenisq; atq; cæteras omnes inflammationes sanguinis detractio iuuabit, atq; vniuersas morborum collectiones Græci συςροφὰς dicunt. Quod autem συςροφὰς morborum dixerit eas quæ ab intumescentibus fiunt partibus, par est. Audio siquidem, & nunc multos in Asia nostra tumores præter naturam omnes ita nuncupantes. In his siquidem prius q̄ sanguis mittatur, purgationem interdicere oportet, quamq; & hanc quoq; mentem rationemq; deinceps dicat in ea q̄ sequit dictione. 23.

Quicunq; autem ea quæ inflāmantur, statim morborum inter initia medicamento soluere conantur, ij non solum ab intensa inflammataq; parte nihil adimunt, cum non cedat obsequaturq; quæ adhuc cruda est affectio: verum quoq; & quæ morbo aduersa, & sana sunt, absumunt contabefaciuntq;: ductoq; ad imbecillitatē corpore, mor-

bus superior euadit: qui vbi corpus vicerit, remedium non habet.

Hunc exposuimus aphorismum cum illum exponeremus, (Gocta medicari & mouere.) atq; in eisdem quibus & nunc symptomatis. Recte autem ad sanguinis missionem propius deueniendum præcipit, vbi vitiosi aliqui humores in partem aliquam confluant atq; in ea aceruentur, quod modo quodam vt dixi συσρέφεσθαι, id est colligi in ea parte dicitur. Quod autem in fine ante hanc scriptæ dictionis scribitur, quidam dignotioni in accessum efficiunt nomen φαρμακειας in casu accusandi pro genitiuo legentes ad hunc modum, ἀσφαλείας μὲν καὶ μετρίου τινος δεῖσθαι φλεβοτομίαν μεταφαρμακίαν. qua dictione significari volunt ad sanguinis missionem a medicamento veniendum. Verum in tota dictiōe prius ad sanguinis missionem veniendum, deinde ad medicamentum præcipitur, non aūt econ-

trario vt ij ſcribunt aſſumendum medicamentnm, deinde ad ſanguinis detractionem deueniendum. Cætera dictionis dilucida his ſunt, qui exacte dicta noſtra animaduerterunt. 24

Quod autem quis repente obmuteſcat, id venarū intercæptiones occluſioneſq; faciunt, ſi ſano abſq; occaſione vel forti alia cauſa id contigerit.

Venarum ἀπολήψεις, id eſt intercæptiones, appellat oppletiones quæ a copia exoriuntur. Cū igitur ſupra modum oppletæ fuerint venę, premi virtutem grauariq; eſt neceſſe, atq; in extinctionis agi periculum natiuam caliditatem, quæ ob multitudinē copiāq; ſuffocationi quippiam ſimile patitur. Oriuntur ſiquidem epilepſiæ, & apoplexiæ, & ſyncopæ cardiacæ. Nempe vno cōmuni Aphonię, id eſt vocis carentiæ ſymptomate, ſymptomata huiuſmodi ſignificauit. Adiecit aūt orationi, (Si ſano abſq; occaſione vel alia forti cauſa id contigerit.) vbi πρόφασιν

id est occasionem dico, causam euidē tem manifestamq;. vt si quis in lucta vel pancratio ex brachiorum accommodatione ad periculum suffocationis circūductus fuerit. Causam vero aliam fortem dico qualis vel tumore vel maximo animi mœrore percussis accidit. In ægris autem vocis priuatio huiusmodi fieri potest, læsis dūtaxat his quæ voci efformandæ subseruiunt instrumentis, vel etiam his quæ respirationi deputauit natura potest quoq; contingere ob recentē quandam exolutionem & afflictionem virtutis. Vt autem ab huiusmodi aphoniis vocisq; priuationibus eā distinguat q̄ oratiōi apposita ē, adiecit: (si sano ꝯtigerit.) 25

Venam igitur brachij dextri internam secare oportet.

Velocissime & plurimū ex his quæ principes sunt partibus vena ea corpus vacuat, atq; ob id in acutissimis morbis ad eam sese confert. 26

Sanguinēq; auferre īspecta secūdū

habitū ætatēq; pluris minorisue rōne.

Superius cum de scopis missionis sanguinis ageret, corporis habitū quidem omisit, sed hoc in loco viriū non meminit. Verum habitus nomen pro virtutis nomine dictum esse opinant nonnulli vna ex re duo dici perperam existimantes. Nempe habitum ad corporis constitutionem deferentes dicimus, vtpote cum quis vel mollis vel durus fuerit. Robur vero virtutis functionum vehementię attribuimus, Ex quo fit vt duo hi sint scopi vacuādi quidem indicationem q; cōmunes sint, habentes, sed inter se differentes, veluti & ab ætate. Verum ætatem ipsam ad corporis habitū referre est melius, & non virtutem. Nam pueris propter habitus molliciem, succi perspirabili cute facile digeruntur. Senibus vero non facile propter siccitatem & frigiditatem, satisq; esse tres hos detrahendi sanguinis scopos qspiam dicere potest. Indicationem accipientibus nobis & a morbi qui curatur magnitudi

ne, & habitu & virtute. Cuiusnam aũt ambiens nos aer esse debeat temperaturæ ĩspiciendũ esse é supra dictũ. 27

Quãplurimis autem horũ accedũt hæc. faciei rubores, oculorũ constantia, manuum porrectio, dentiũ stridores, pulsus, maxillarũ contractio, refrigeratio extremorum, & spirituum in venis intercæptiones.

Inter hæc quæ deinceps accedunt, faciei solus qui ante scribũtur, rubores sanguinis copiam indicant. Succedit oculorum constantia, id est ĩmobilitas & manuum porrectiones. Nempe & eas lædi ob neruorum principium cõtingit, sed aliter q̃; sit oculorum constãtia. Nempe ea veluti torporem quendam functionum in neruorũ primordio indicat. Manuum vero porrectiones & dentium fremitus neq; ob quietem neq; ob principij immobilitatem, sed propter vitiatam motionem exoriuntur. Quid autem pulsus indicent,

non omnino constat. Nempe veteres in motionibus dolorẽ in membris inflãmatis excitantibus, hoc ꝓmunt ꝓferuntq; nomen. In palpitationibus quoq; & præterea in vehementi arteriarum motione. Maxillarum contractio conuulsionis est symptoma, manumq; porrectiones & fremitus dentium. Extremorum vero perfrictio in huiusmodi affectionibus caliditatem natiuam ab humorũ multitudine grauari ostendit. Quod autem in fine dictionis apponitur, id vt de pulsus carẽtia ἀσφυξίαν Græci vocant, dicatur probabile est. Naʒ veteres, arterias, venas appellabant. Spirituum sane intercæptiones quasi inclinationes & quietes ab authore dici possunt. Sunt qui sequentis dictionis alteram habentis sententiam principium cõstituant dictionem hanc. cui quæ deinceps scripta ẽ, coniungunt copulantq;. 28

Cum dolores accesserint, bilis atræ fluxionũq; acriũ destillationes fiunt. do

lent morsa interna, morsæq; atq; admodum arefactæ venæ intēdūtur, trahūtq; inflāmatę quę influūt. quapropter corrupto sanguine, nequeuntibusq; spiritibus naturales pertransire meatus infrigidationes fiunt ob statione͂, vertigines, aphoniæ, capitis grauitas & conuulsiones, si iam ad cor vel hepar vel in venā peruenerint. Hinc epilepsiæ, & paraplexiæ si continentes locos fluxiones inuaserint, atq; spiritibus exire nequeūtibus exaruerint,

Eiusdem cum prædictis generis est sermo qui nunc effertur. quem & nō nulli illis copulant. atq; ob ea3 causa3 bifariam verbum hoc προσγένηται, id est accesserint, scribi reperitur. Sūt eni3 qui præsentem sermonem cum prædictis coniungant scribentes πρὸς syllabam cu3 σ elemento. alii vero non cōiungunt, scribuntq; πρὸ sine σ. Verum quod in oratiōe dicitur, huiusmodi ē.

Dolorum modo fluxionem humiditatū ad eam quæ dolore vexatur partem excitare consueuit. Cum igitur vitiosis succis corpus refertum fuerit, bilis atræ cæterorumq; acrium humoruȝ fluxiões exoriunt, ob quas dolet æger magis, mordenturq; iterna, grauantq; morsæ a prædictis humoribus quæ in affecto loco sunt venæ. idq; ipsum rei alterius causa redditur contraria. Nempe repleta a fluxionibus huiusmodi q̄ afficitur particula, corrumpitur quideȝ in primis sanguis ipse, deinde vasa opplentur, quod in eo cunctas spirituuȝ vias arcet cohibetq;. Nempe & id declarauit inquiens, (Nequeūtibusq; spiritibus naturales pertransire meatus.) quod sane spirituum intercæptiones paulo ante vocauit. Cum autem sanguis est, atq; cum eo spiritus, infrigidationes fiunt, vertigines, aphoniæ, capitis grauitates, & conuulsiones: quibus succedunt paraplexiæ, & epilepsiæ, cū in locos oppletas venas ptinentes desiderint fluxiones. locos dixit corporis

partes, quas author ante scripsit. cor, hepar & venam quæ prædicta coniũgit viscera. venam inq; postea a medicis caua appellatam, q venarum omnium quæ per corpus animalis disseminantur latissima sit. Iure igitur sanguis in locis huiusmodi propter venarum repletionem spiritũ penetrare nõ permittit, sed veluti in mortuo corpore coalescit, concrescitq;. quod & author ipse ostendit inquiens, (Atq; spiritibus exire nequeuntibus, exaruerint. at proprie magis dixisset a spiritibus. Coalescunt siquidez & quæ siccantur & quæ refrigerantur. Nunc autẽ non propter exiccationez concrescit coalescitq; sanguis, & qui in ipsum defluunt vitiosi succi. Nempe exeũtibus ipsis, & incorruptus & naturaliter fusus liquidusq; redditur sanguis. Verum cuz manent, natiuamq; caliditatem respuunt extinguntq;, is tanquam mortuo in corpore coalescit. Cum ergo ita affectis sanguis detrahitur, is frigidus crassusq; & vix effluens apparet, idq; propter hu-

iusmodi refrigerationem. Interdu3 autem & toto corpore conuulsiones fiunt, iterdumq́3 salubriter & commode. Nempe corpus totu3 quatientes, vniuersas calfaciūt partes, adeo vt ex multitudine aliud p cutim digeratur, aliud ad aliquam ex non præcipuis expellarur partem: vbi cum indissolubiliter impactum fuerit, paraplexiam facit. Nam quod eas quę apoplexia vel epilepsia ad aliquam ex non præcipuis partem irruunt paralyses, id est, resolutiones, Hippocrates ita appellet, est demonstratum. Interdum quoq3 & facta absq3 conuulsione apoplexia nonnullis morbum in partis resolutionem finiuit, qui paraplexia appellatur. Cætæra dictionis sunt manifesta. 29.

Talibus sane prius adhibitis fomentis, venā cōfestim ab initio secare oportet, cum nondū fixa sint oīa quæ contristant, tum spiritus tum fluxiones, Facilius *etenim remedijs patent,*

Qui ita habent, his ante fotus ad-

hibere oportet, quoniam coaluit in ipsis sanguis, difficulterq; effluit. Sed qm̃ & in fotu ipso fricatio fiat, facere quod scripsimus est melius. secare scilicet internam cubiti venam. Non enim semper ita concreuisse sanguis reperitur vt effluere non possit. Fricandæ igitur in eo tempore multis ab hominibus cunctę corporis partes, etsi mediocriter sanguis fluxerit, rursus fricandæ, superq; auferendus sanguis. Si vero non fluxerit, fricandæ quidem & fouendę donec fluxerit, vbi vero in paraplexiam defierit affectio, breui fricare expedit tẽpore & fouere. rursum fricare & fouere donec citissime hæc defierint, dum fixi adhuc non sunt spiritus, & euacuationi contumaces. 30.

Postea reficere expedit, & habitus indicationis ratione superiorem ventrem si non leuetur, purgare, inferiori vero si nō deiecerit, clysmum iniicere. Coctum deīde asinæ lac dabis. bibetq;

heminis duodecim nonminus, & si virtus tolerauerit, sedecim magis.

Ab ea quæ per sanguinis missionẽ fit vacuatione, refici hominem roborariq; præcipit: vt si nihil leuatus videatur, ad eam quæ per superiores partes, id est per vomitum fit purgationem agatur. Verum purgans medicamentum neq; nominatim perstrinxit, neq; ipsius fecit delectum. Nempe quod ad morbi magnitudinem virtutisq; robur respicientes vel album veratrũ vel ex aliis quæ vomitum cient quicq̃; exhibeamus nemo ambigit. Quæ autem de aluo inferiore dicta sunt, clara existunt, expositorisq; haud indiga. Neq; admirationi sit lactis copia, cum antiquis omnibus ita fuerit assuetum. Quod autem lac asinę propter humiditatem exhibeant, supra est dictum. atq; amplius, quod non spissetur epotum veluti quæ crassa sunt. At cũ eo mellis quippiam salisq; miscere oportet. 31.

De Angina.

Synanchus, id est angina fit cũ hyeme vereq; fluxio multa & viscosa ad iugulares defluxerit venas, plurimũq; hæ propter latitudinem traxerint spiritum. Cum autem & frigida & glutinosa fuerit, spiritus obstruit p̃meationes. sanguinemq; coercens, quæ vicina sunt inspissat. sanguinemq; ipsum immobilem reddit, & constantem, quippe cum frigida natura sit & obstrictoria. ob id suffocantur liuente lingua, atq; in rotũdum acta, flexaq; propter eas quæ linguæ subdũtur venas. Nam præcisa quam nonnulli cionida, id est columellam vocant, vena vtrinq; crassa apparet. Cum igitur hæ oppletæ fuerint, linguæ quæ ob siccitatem & sicca & spongiosa existit innitũtur. Lingua autem vi ex venis humidũ accipit, atq; ex lata rotunda, ex bene colorata li-

uens, ex molli dura, atque ex facile flexi li flectenti contumax efficitur. Eam ob *causam cito iugulat nisi cito aduersus eam pugnaueris. Sanguinem ergo ex brachijs detrahes, mox venas quæ sub lingua sunt secabis, deinde medicamen tis quibusdam attractorijs vteris, calida exhibebis gargarismata, caput abrades, ceratumque tum collo tum capiti cir cumpones. Lanisque circūuolues, mollique spongia ex aqua calida expressa fouebis. bibet autem aquam, & mulsam non frigidam, cremoremque assumet, vbi ex iudicatione in tuto fuerit.*

Siue synanchon dicere volueris siue cynanchon. vel alterum quidem horum synanchen, alterum vero cynanchen, siue vtrunque synanchen vocaueris, duas synanches scieueris esse ratiōes. Nempe ad curationē nominbus opus nobis non est. Consueuit siquidē eam

docere longe melius q̃ hi qui in nomi
nibus falsa enuntiant. Subscribam au-
tem tibi compendiose doctrinam ipsi
us peculiarem, suscæpto ita exordio.
Fluxionum quæ ex capite deferũtur,
quædam substantia tenues existunt,
aliæ ex crassis viscosisq; humoribus cō
stant. Quæ igitur tenues sunt, hæ latis
penetratis venis in angustioribus deti
nentur. Tales autem sunt quæ guttur
ambiunt. Contrarium autem in crassis
contingit, ꝙ non ingrediantur vniuer-
sas quæ strictæ admodum existunt ve
nas, ante. s. in capacioribus detentæ.
Cum igitur in faucium venis tales im
pacti fuerint humores, pars in tumorē
attollitur, veluti guttur ex alijs, quanq̃
gutturis q̃ faucium strictiores multo
existant venæ. Corpus autem totum
vacare excrementis oꝫ & non plethori
cum esse geminam ob causam. Nem-
pe tum ob eam quæ a vacuatione est
reuulsionem, tum ꝙ vacuato corpore
cum a parte affecta quod influit ex-
pellimus, id facilius consentit, nihilq; si

calido aliquo euaporare volueris a cor-
pore ipso parti calfactæ mittetur. Cor-
pus igitur totum vena secta vacuare
oportet, & purgatione & clysterib⁹. Ve
rum adfectas partes medicamentis a-
stringentibus quæ profluentes retru-
dant humores, atq; ex infarctis qui nō
admodum infarcti sunt, & glutinosi &
crassi, calidisq; acribus quæ contentos
in membris passis digerant humores.
Venæ quæ sub lingua sunt, eam quæ
faucibus est phlegmonem sine medi-
camentis vacuant. Sed qm̄ humorum
crassi alij, glutinosiq;, acriorib⁹ propte-
rea indigent medicamentis, quæ. s. &
secare, & in tenuia diuidere, & tuꝫ glu-
tinosa tum crassa confringere possint.
Pręterea & ad exteriorem superficiem
reuellere oportet circumpositis collo
quæ attractoria polleant facultate me
dicamētis. Nempe colli superficiarias
partes q̄ꝫimas affici est melius, ꝙ spiri
tus quidem cuꝫ inspirationes fiunt, ad
fauces gutturq; irruat, & cum expira-
tiones fiunt, per ea foras deferatur. Sæ

pius vero quæ ad partes prædictas ꝓ cedunt fluxiones, eæ ad partes quasdā alias exprimente natura transmutantur. atq; interdum principio ita desferuntur, vt rursum aliæ oriantur tū faucium tum gutturis fluxionum differentiæ. Quod autem quæ ad cutem recesserunt, his quæ in profundum decubuerunt multo salubriora existant, constat omnib⁹. Commune tamen in vtrisq; tum colli tū capitis, a quo fluxiones fiunt, auxilium tibi sit. Sermo hic & synanchas, & causas & affectos locos & curationes docuit. Neq; si vel synanchen vel cynanchen, vel synanchon vel cynanchon appellaret, fuit sollicitus. Qui igitur librum hunc scripsit, neglectis nominibus omnes, qui tum in faucibus tum gutture existunt arctantq; respirationē affectus synanchos appellitans, duas hoꝝ species esse ait, alteram quidem q̄ a glutinosa frigidaq; fluxione facta sit, quā pituitosā vocare possis. Alterā ꝟo a calida acriq; quam si picrocholam biliosamq; sim-

pliciter appellaueris, nõ peccabis. Priorem autem fluxionem in latiores decumbere venas ait, biliosam etiam in tenuiores peruenire ostendens. Cætera dictionis sunt manifesta. Ad ea autem quæ retuli, conuertas animũ oportet. & si primam speciem non intellexeris, bis & ter lege & intelliges: ego autem ad secundam synanchi specieȝ transibo. 32

Aliud anginæ genus.

Cũ æstate vel autũno fluxerit ex capite calida & nitrosa fluxio, quasi ab anni tẽpore tũ acris tum calida fuerit, atq; huiusmodi sit, mordet, vlcerat, spiritu ĩplet, orthopnœã parit, siccitatẽq; multã, præterea quæ intuenti apparẽt haudquaquã tumentia videntur.

Quo modo & quã ob causam hæc fiant? quoniaȝ a calidis & acribus. Priorem siquidem fluxionem quæ pituitosa est, hyeme vel vere defluere ait. In alijs anni temporibus ex proportione

vt antea est dictū. Orthopnœam autē huic superuenire anginæ generi ait, quæ insignis nota est angustiæ, partes ex his quæ respirationi subseruiunt aliquam fatigantis, vt supra est demonstratum. Quod si hos amplissime aperire os volueris, linguamq; represseris cohibuerisq;, vt quæ in faucibus sunt inspectare queas, nullum sane præter naturam tumorē vt in ante dictis inuenies. quod scriptor explanauit cum inquit, (Præterea quæ intuenti apparent) ἰσχνὰ, id est (non tumentia videntur,) Nempe q in faucium meatu inflammatum est non videtur. quod autem ex apertis videtur, id omne citra inflammationem existit, partesq; non tument. Nempe hæc vox ἰσχνὸν, tu menti præter naturā interdum opponitur. Quam vocis huius nunc dictam significationem ignorantes non nulli, dictionem ridicule exponunt. Alij autē excogitant cōminiscunturq; vt hi, ad hunc scribentes modū, (Præterea quæ intuenti apparent,) ἄχροα,

id est (oecolora videntur. Cæterum ita affectis fit interdū vt & fluxionis partem recipiant faucibus vicini atq; a tergo siti ordinatiq; musculi, vbi & stomachus, qui sæpius & ipse afficitur. Post hoc sane in præsenti dictione scriptū quoq; est quod sequitur. 33

Tendines quoq; ceruicis posteriores cōtēdūtur, apparēt q; tetani mō intēdi.

Quod deinceps dictum est, magis adhuc guttur afficio ostendit. Nempe & vocis generationem in ea animalis absolui parte est demonstratū. Quapropter inquit. 34

Voxq; ἀπέῤῥωγε *id est abrupta est. & spiritus paruus est.*

Nempe vox omnino ἀπέῤῥωγε.i. ἀπόλυται.i. dissipijt abrutaq; ē, passo vt dcm̄ ē gutture. Respiratio aūt pua redditur propter meatus angustiam. Recensetur autem in cōmentarijs de difficultate spirandi q̄ longior tempore fit & interuallis frequens. quod scriptor in hunc enuntiauit modum. 35

Spirituſq́; reuulſio frequens & violenta accedit.

Spiritum & eam quæ inſpirationi ſuccedit expiratione, & eam quæ expirationi ſuccedit inſpirationem dixit. Ex vtroq; enim frequens redditur ſpiritus. Nam ita affectis quæ inſpirationi ſuccedit quies breue tempus habet, ſimiliter & quę expirationi ſuccedit añ inſpirationem. Demonſtrationes hoꝝ in libris de ſpirandi difficultate enarratæ ſunt. 36

Talibus arteria vlceratur, incenditurq́; pulmo, neq; externū aerem admittere intro queunt. quibus niſi ad exteriores partes malū ſua ſponte ꝓferatur, hi grauius ineuitabiliuſq́; habebunt & propter anni tēpus, & quod a calidis acribuſq́; id ſit humoribus.

Arteriam quoq; vlcerari his qui ita affecti ſunt dictum eſt & propter humoris acrimoniaꝫ, ſed pulmonem ardere viduatum deſtitutumq́; ait, do-

ctrinæ vere sermonem coniungens copulansq;. Nempe in commentario de vsu respirationis demonstratū est animal in respirationis priuatione non ob substantiæ penuriam perire: sed quod calor natiuus tum refrigerio tum ventilatione destituatur. quapropter non immerito qui immoderatior existit pulmonem accendit. Hanc igitur anginæ speciem tum grauiorem tum ineuitabiliorem esse priore ait, tū propter ante dicta, tum quod æstiuum autumnaleq; sit anni tempus, & quod ex acrioribus oriatur humoribus. Qua efficitur ratione vt ea quæ cū coniunctione est dictio, melior sit quam ea quæ sine coniunctione est. significat autem ab his quę ante dicta sunt, & propter anni tēpus in quo fit, & propter humorem a quo oritur, maioris esse periculi secundam anginæ speciem. Non est ergo simpliciter scribendum quod tum grauior tū vitatu difficilior sit propter anni tempus. Quod si & absq; coniunctione scriptionem seruare quis voluerit, con-

iunctionem eam ita subaudire oportebit vt si in dictiõe esset. Multa siquidem atq; alia apud antiquos defectiuo modo scripta reperiuntur. 37

Si febris hominẽ prehenderit, vetere excremẽto descẽdẽte, vel nuper abatũ, siue cũ lateris dolore siue non, is quieti tantisper ꝑmittendus donec cibus primum ad ventrẽ imum descenderit.

Dictiones quoq; huiusmodi ea quę libro de victu in acutis morbis apponuntur Hippocratis scripta non esse ostendunt. Non enim qui perfecte de pleuritide in legitima libri huius parte tractauerat, eum rursus hic pauca apponere oportebat. 38

Sumat autẽ in potu oxymeli. At cũ grauitas ad lumbos vsq; descenderit, tũ vel clysmũ dare, vel medicamento purgare oportet. Atq; cũ purgatus fuerit, sorbitionem primũ, mox aquã mulsam, deinde cibaria, & coctos pisces mini-

strare. vinũq; quod aquosum sit, & exiguum noctu. interdiu vero dilutã mulsam. Cũ vero flatus male olẽtes fuerint, balanus vel clysmus confert: si nõ, bibẽtem oxymeli tantisper cohibere oportet donec ad inferiorẽ aluũ descẽderit, deinde clysmate subducere conuenit.

Indefinite indistincteq; dictum est, q;q; quod hic scriptum est, definite distincteq; in legitima libri huius parte dictum sit, & quæ post id vsquequo piscium meminit Hippocrates. quoniam adhuc de languentibus in libro ipse agebat, & non his qui ex morbo reualescunt. Cætera dictionis manifesta sunt.

39

At si liquidam aluum habenti causus superuenerit, si tibi purgatio idonea videatur, eam nõ tribus primis diebus adhibebis, sed quarto.

Quod intempestiue quidez hic de causo egerit, prædictis scilicet in prin-

cipio tum differentijs tum curationibus, nemo est qui ignoret. Nempe & dictiones ex mente sunt aphorismi illius, (Cocta medicari & mouere, non cruda, neq; in principio nisi turgeant. Plurima vero non turgeãt.) Quidam aliter scribunt causos ab initio medicari volentes vt dictio talis sit,) Intra tertium diem adhibebis.) Expedit igitur non omnino a tertio medicari die: sʒ vt aphorismus canit, (In acutis morbis raro & in principijs medicamento purgante vti.) Rem ergo secundum aphorismorum mentem definire oportet, scrutariq; cum in principijs purgatione vtendum sit, & cum morbi coctio expectanda sit. Qui auteʒ vel in principio simpliciter dixerit, vel neutrum definierit, fallitur. 40

Cum aũt purgaueris, sorbitionibus quibusdã vtitor, obseruatis ita febrium accessionibus vt nunquã cũ adsunt, neq; cum future sunt, exhibeas, sed vel cum cessant, vel quieuerũt & maxime a prĩ

cipio recesserunt. Frigentibus ergo pedibus, neq; potū, neq; sorbitionem, neq; aliud quippiam huiusmodi dabis. Sed maximū existimato si id tantisper obseruaueris donec valde icaluerint. Deinde ita quod confert exhibe. Frigiditas siquidē pedū, parte plurima febris accessuræ signū existit. quo tēpore si quid porrigas, maxime prorsus peccabis. Nempe & morbū non parū augebis, At vero cum febris desierit, contrario modo pedes reliquo corpore calidiores fiunt. Nempe cū augetur, pedes refrigerat, incensaq; ex thorace ad caput flammā mittit. Calore igitur toto ad supnas partes concurrēte atq; ad caput expirante, non absq; causa pedes frigescunt, vtpote qui natura & carne vacent, & neruis abundent, præterea & a calidissimis separati locis refrige

rantur, sese ad thoracem colligente calore. Rursum & cū febris soluitur, & in minutas redigitur partes, calor ad pedes ex proportione descendit. Quo tpe caput & thorax refrixerunt, atque ob id cibus dandus. Nempe cum pedes frigidi fuerint, venter de necessitate calet, fastiditq; cibum, intenditur hypochondrium, iactatur pp internā turbationem corpus, mens fixa non est, dolet æger, lancinatur vellicaturque, vomere affectat, & si mala vomuerit, dolet. Ergo cū calor ad pedes descenderit, curritque vrina & si non sudet, omnia cessant. quo tempore sorbitionem dare expedit, nam alias perniciosa existit.

De particulari cibi ministrādi tempore dictum quidem est paucis in legitima libri parte: sed æque & nunc plixius māifestiusq; dicitur, quasi sermo præsens alterius sit explanatio seruata

Hippocratis mente, quam tum in cæteris dixit tum in eo quod febrem ex thorace accendi, atq; in caput flammā mittere ait.

41.

Quibus autem aluus per febres perpetuo liquida est, his pedes maxime cal faciens ceromatisq; contegens atq; fasciis obuoluens ita attende vt reliquo corpore frigidiores non sint. si vero pedes calent: calorificum nullum exhibe, sed ne frigescant obserua. potu autem est vtendum quam minimo. aqua frigida vel mulsa.

διὰ τέλεος idem cum διὰ παντὸς τοῦ χρόνου, semper & perpetuo significat. At cum multi existant affectus in quibus per totum malum aluuȝ liquidam esse contingit, fieriq; nequeat vt curationem habeant vnam: quo sæpius est demonstratum, tantum abest vt ex dictione quicq; vtiliter dicatur, vt etiam iacturaȝ facturus sit, qui scriptū curationis modum in affectibus mul-

tis iuuare crediderit. Nam vt cætera omittam, cum aluus liquida esse possit, tum propter ventris phlegmonem, tum propter contabefacientem colliquantemq; febrẽ, frigidæ potus phlegmone contrarius est: colliquantib⁹ vero febribus conuenientissimus, eo quod didicisti tempore exhibitus. 42.

Quibus per febres aluus liquida est & mens turbatur, horumq; multi floccos vellunt, naresq; fodiunt, & parum quidem interrogatis respõdent, sed ex se nihil quod compositũ sit dicũt, talia his melancholica esse arbitror. His igi*tur ita habentibus, si uenter liquidus fuerit, absumensq; & contabefaciens, sorbitiones frigidiores crassioresq; exhibendas esse puto. potusq; qui sistant, uinosioresq; uel ẽt astringentiores.*

Phreneticorum sane hæc sunt symptomata. Sed venter quidem interdũ cum phrenitide liquidus efficitur, non

tamē id proprie ipsi inest, quapropter liquidam aluuȝ distincte curare expedit. Phrenitim vero alia seorsum persequi sanatione. in ea aūt quam author scripsit sanatiōe nullo pacto animi intentionem ad phrenitidem dirigit: sed curare eum magis velle arbitror affectionem quandam ex ventris quideȝ parte aliqua prodeunteȝ, sed caput ita ad condolentiam trahentē, vt ex ventris affectu desipiat. Talia autem non recte melancholica esse dictum est. Magis enim ea a flaua proficiscuntur bile, cohibita aluo. 43.

Quibus item febribus uertigines a principio, & capitis pulsus sunt, & urina tenuis, his ad indicatiões usq; febris accessionem expectare oportet. quod si delirent quoq; nil mirum.

Cum caput circūagi videtur, δῖνος, id est vertigo vocatur affectio, cum autem & tenebricosa simul fuerit visio σκοτοδῖνος, id est tenebricosa vertigo appellitatur, fit autem ob inordinataȝ

ſpiritus flatuoſi motionem,qui vel in capite localem habet generationem, vel ſurſum ex infernis fertur partibus. Omnes autem ſpirituum hmôi generationes turbationeȝ indicant.ob quas & cum ſymptomatis tumultuoſis iudicationes fiunt.Scire etenim oportet affectiones hmôi medium quodammodo obtinere tum earum quæ periculo vacant,tum pernicioſarum. Conatur ſiquidem caliditas natiua corporis humores tum diſſoluere,tum effundere: ſed tenuare ipſos & per inuiſibilia foramina excernere non poteſt.Cum vero pfecte languet neq; ſoluere incipit, atq; ob id ſpiritus flatuoſus non ſúme languente natiua caliditate ortum hȝ. Aegre igitur valere periculo omni vacat. Natura ſiquidem morbo ſuperior exiſtit. Verum maxime ægre valere lethale eſt. Natura.n.non paꝝ a morbo vincitur. Cum autem non vincitur,p̄dicta fiunt ſymptomata: atq; poſtea quā languerit,iudicationes abſoluuntur,aliæ ad ſalutem,aliæ ad mortem.

Pulſus autem qui in capite fiūnt, id eſt ſenſibiles arteriarum motiones, calidi-tatis multę ſymptomata exiſtunt. Ob quas ſæpenūero deliria fiunt. Ad hūc itaq; modum vniuerſim habentibus q̄ dicta ſunt, cum, vbi quis parum valere cœperit, ab vrinarum quidem tenuita te cruditas morbi iudicetur, caput aūt flatuoſo impletum eſſe ſpiritu ſignifi-cent vertigines cum pulſibus, ſcire opꝫ naturam haudquaq̄; quieſcere: ſed in terdum ꝯtentos in corpore prauos hu mores ita aggredi, vt a bonis eos ſepa-ret, atq; quouis modo excernat, vel ad eam quæ minus præcipua ſit reijciat partem. Prædictus igitur ſermo ad an tedictorum prænotionem præſenſio-nemq; maxime confert. Nempe inter-dum ab initio male febres quideꝫ mo deratę fiunt, ſed ſymptomata hmōi ca put infeſtant pp ꝯtentoꝝ in corporis ventre humorum calorem atq; exhala tionem. Sane capitis ſolius quouis ali ter modo habentis caliditateꝫ, balneū iuuabit. ptiſanæq; cremor pro ſorbitio

ne satis erit. Veꝝ cum spiritus calidus flatuosusq́; ob humoꝝ prauitatem ad caput fertur, lauare hos non confert. Tute igitur singula hæc facienda sunt. Definitio autem affectionuз vna sola est ex vrinarum cruditate & ꝯcoctiōe. quoꝝ author recte meminit inquiens, (Vrina tenuis, quod sæpius cruditatis signum esse est ꝓnuntiatum.) Quo fit vt nullus sit medicus qui in morbis huiusmodi negligēti⁹ vrinas ꝯtēplet. 44

Quibus principio urinę & nebulosæ & crassæ existunt, hos annuentibus cæteris purgare cōuenit. quod si urinę inter initia tenues fuerint, tales nō purgabis. at si uideatur, clysterem exhibebis. Tales autem ita curare confert.

Siue his quæ in antedicta oratione relata sunt hęc ꝯiungit, siue non, quod ex ipsis vtile quis habere cōmune pōt quod.s. corporis purgationem prorsus vitare oporteat cuз in humorib⁹ adest cruditas, id mãifestauit inquiens, (Vri-

næ tenues,)tanq̄; crassę coctiōis notas
hēant. Iā hoc ipm substātiā indicat,&
ꝟbum hoc νεφελοειδεα.i.(nebulosæ,)
vrinas significat nebulas habētes.Nē-
pe nigras adiecisset, si nos eas audire
voluisset.Multa siquidem nomina cō
munia citra distinctionem dicere con-
sueuerunt,cum id quod in significan-
tijs rerum melius est, declarare volue-
rint.Sic sane cum iudicationes ad salu
tem fuerint, simpliciter dicunt,iudica-
tus est.Defuncto vero iudicato nō sim
pliciter efferunt,sed hoc totum iudica-
tus obijt. Præterea cum quis excretaʒ
bilē simpliciter dixerit pallidam & nō
nigraʒ intelligimus .Sic certe & impræ
sentiarū vrinas nebulosas audire opor
tet eas quæ albas habent nebulas.quę
coctionis notæ existunt. Quoniam
igitur cocta medicatur, ob id & nunc
ita scripsit libri huius author. (Tales
autem ita curare confert.) Nihil autē
de sanguinis missiōe loquutus, ea par
ticulatim enarrat ex ordine omnia,nō
ꝙ interdum ita habentibus, sanguinis

missione opus non sit, sed φ nunc so-
la alia docere velit. Nempe de sangui
nis missione abũde supra ė dictũ. 45

Corpus quieti permittere, vngere & æqualiter contegere oportet. mulsamq; aquosam bibendã & ptisanæ cremorẽ vesperi sorbendũ dabis. Ventrem ab initio clystere duces, sed medicamẽta purgantia non admouebis. Nempe si ventrẽ moueris, vrina nõ maturabitur, febrisq; citra tũ sudorẽ tũ iudicatio nem in longũ protrahetur tempus.

Sermonem quoq; hunc percurrit, scopum in eo habens eam quæ cum moderata calfactione sit quietem. Cremorem autem ptisanæ ab initio elargitur: φ mulsa ad vigorem vsq; & iudicationem sufficere nõ possit. Morbus siquidem crudus est, & longe absunt concoctiones. Præterea mulsam quæ aquosa sit, adhibet propterea φ aquã per se & sola3 nihil boni habere demõstratum sit. Vesperi autem ptisanam

mauult exhiberi q̄ mulſam. Nempe cum antea in legitima libri huius parte didicerimus ptiſanam mulſa poſterius exhibendam, melius fuit & nunc ita dicere. Mulſam quidem prius, poſteriorem vero ptiſanam exhibe. At vero cum veſperi pro poſterius dixerit, particulariorem efficit doctrinã & non vniuerſaliorem. Cur autẽ eos purgare haud velit, in quibus ſumma ineſt cruditas, cauſam recenſuit epilogiſticam magis q̄ analogiſticam: quam recenſere ad eum ſpectat, qui quod fit ſola citra logicam demonſtrationem experientia nouit. Dogmatici aũt viri erat docere quam ob cauſam purgantibus nobis ita habentes non coquatur vrina, febriſq; ſine ſudore & iudicatione perſeueret. Perfectius quidem & diligẽtius alibi hæc omnia ſumus cõtemplati: ſed impræſentiarum quod præſenti enarratione prodeſſe poſſit, ſummatim dicemus. Tu ergo animũ ad me conuerte. Cum facultates vt ſcis quatuor ſint, atq; inter eas nõ minime

valeat alteratrix, per quam dispensatis ab ea corporibus natura alimentum adsimilat, coctio nuncupatur nutrituræ substantiæ permutatio secundum qualitatem existens. Natura igitur adsumpto in ventrem deuoratoq; alimēto, a cæteris quidem motionibus cessare debet, vt soli quod coquendis cibis deputatum sit operi vacet. sed auxilio externo aliquo indiget, si aliquando imbecillior reddita fuerit, quo modo & in ea humorum quæ in venis fit concoctione contingit. Quiete quidem indiget sequentem ante caliditatem, ꝙ calfactum, frigefactumq;, vel exiccatum & humectatum sit, singulis horum alio & alio tempore factis. ob id igitur qui hæc scripsit, hominem curari voluit quieti ꝑmissũ, vnctũ & æqualiter vestimentis obuolutum. Nempe aduersus vim febris humiditatem eam quæ vnctionibus comparatur, remedium esse putauit. præterea & neq; valenter calfacere neq; refrigerare, sed lenire mulcereq;. quibus maxime indi-

gent quæ coquuntur maturanturq;. Quod si hæc coctioni humorum conferant, purgationes contrariæ existūt. Nempe corpus vehementer mouētes frangunt. Tali siquidem virtute prædita sunt omnia quæ purgant medicamenta. hæc est ergo causa cur purgationes coctionibus aduersentur. Ad eam autem quæ sermoni huic continuatur seriem pergamus. 46

Cum iudicatio prope fuerit, sorbitionem ne dederis, si perturbetur, sed cum perturbatio desierit, atq; in melius profectum sit. Obseruandæ aūt febriū omnium iudicationes, sorbitionesq; hoc auferendæ tempore.

Mentem Hippocratis hoc in loco seruat qui librum hunc scripsit. In principio quidem mulsam & ptisanæ cremorem exhibens, & cum prope est iudicatio cremorem tollens. 47

Consueuerūt febres hę protrahi & abscessus habere, si aurium quidem cer

uicisq; infernæ partes frigidæ fuerint. quod si frigidæ non fuerint, profecto mutationes habent, Nempe fluit e naribus sanguis & ventres hi turbantur.

Quibus vrina ob humorum cruditatem tenuis est, his iure optimo protrahuntur febres. quæ ante coctionez solui nequeunt. Quod autem tales p abscessus iudicentur, sæpius iam est dictum. Rarius autem & per excretionẽ solutiones horum fiunt. Vtrum autem in superiore corporis parte vel inferiore abscessus generabitur, quæ hic dicũtur, his quę in prognostico scripta sunt, concordant consentiuntq;. 48

Quibus febres graues & implacidæ sunt, & hypochondria contendunt, iacentesq; ægri sese continere non possunt, atq; extrema frigescunt, absolutissima tum diligentia tum custodia indigent. eosq; ita degere oportet vt nihil præter oxymeli aquosum tangant. for

bitionem autem non dabis donec sese malum remiserit, & vrinæ maturētur.

ἀσώδεις febres appellat in quibus ægri ἀσσῶνται, id est grauiter afficiuntur, atq; implacide molesteq; habent. difficilis autem tolerantia atq; implaciditas inquietatioq; sequitur interdum febrem immobilem & æstuosam, sæpius quoq; & stomachi malitiam. Os autem ventriculi ita me dicentē audi. Incœpit ergo a febribus ipsis ἀσώδεις, id est graues & implacidas inquiens, & hypochondria contendentes. deinde ad febrientes pertransijt. Nam ꝙ iacentes sese continere nō possint, de febriētibus est dictum. veluti & ꝙ extrema refrigerantur. Iacentes autem sese non continere grauiter languentium, atq; difficulter ferentium, implacidorumq; & inquietorum nota est. Extrema autem frigere magnæ viscerū phlegmones, quæ ex crassis succis orta sit, vt antea demonstrauimus, cum de secunda causi specie ageremus. Quod si vehe

mens frigus fuerit, ꝙ virtus valde imbecilla sit, iam tibi coniectura est. Nõ immerito igitur ita languentes plurima, tum custodia, tum diligentia indigere ait. Porrigunt autem & ipsis non absq; causa oxymeli, vtpote crassos glutinosos q; propter humores fatigatis. Adiecit autem sermoni aquosum tanquam contrarium illi, quod his exhiberi solet, in quorum pulmonibus tales continentur humores. Nam acrius longe in illis esse conuenit, ꝙ propter longam in distributione ad affectam partem delationem de necessitate soluatur virtus. his vero tale hypochondrio incursat quale epotum est. Nullo autem pacto sorbitionem ita habentibus dare prius q̃; morbus ad maturitatem deductus fuerit, indistinctæ est pronũciatum. seruantibus nobis quod edocuit Hippocrates. Adijciendũ sermoni si æger sufficerit. quod vt patet forte prætermisit. 49

Iacere autẽ in conclaui obscuro debent, & lecto valde molli, diuq; positũ

cum

eū ſuſtinere, & q̄minime ſeſe proijcere & iactare. Nēpe id tales maxīe iuuat.

Nunc decubitum obſcura in domo non tanq̄ maturatorium auxiliū, ſed tanq̄ difficilis tolerantiæ inquietationiſq; quæ ob ἄσην, id eſt moleſtiā angoremq; fit correctorium voluit, Gratia cuius & lecti mollis meminit. Tentare aūt ſeipm nō pijcere ſed conquieſcere, laboráti modo vtroq; cōmodat. tanq̄ & morbi totius concoctionem iuuans, & virtutē ipſam pſeruans. 50

Hipochondriū aūt lini ſemne illines, cauebiſq; ne cū apponitur, frigeſcat. ſit āt tepidū ex aqua et oleo coctū.

Mollit lini ſemen, idq; hȝ vt nō manifeſte calfaciat. quæ maxime expoſtulat phlegmóe omnis. Et ſane tactu tale ipm oſtendit. quale & ſm virtutē eſt, perq̄ tepidum ipſum adhibere pcipiens. Cæterum aquæ & olei mixtura tepidam generat caliditatē, mollitq; & mitigat: vtpote moderatam habens facultatem. Cuius potiſſimum eſſe de-

bent vt demonstrauimus quæ & maturant & per halitum digerunt. 51.

Coniectura aũt colligere oportet ex vrinis quidnã futurũ sit. Nempe crassiores pallidioresq; meliores. tenuiores vero & nigriores perniciosæ magis.

Non quicqd futurũ ex vrinis docet. sed vel salutem vel morté. Salutem indicant crassiores & pallidiores. Crassiores aũt dixit tenuibus & nõ naturalib⁹ cõparans, vt & paulo ante intelligere voluit. Neq;.n. crassas neq; tenues quę ſm nãm habent dixeris, si recte volueris interpretari. Porro tenues & nigræ, deterrimæ sunt, A tenuibus siquidem solis, morbi cruditas indicatur. Nam qd exacte tenue est, id aquosum est, quapp & albũ. Sed pnotiones ex vrinis, in cõmentarijs pgnostici dictæ sunt. 52.

Si aũt mutationes hñt, tempus indicant, morbusq; de necessitate mõ ad peius, mõ ad melius pmutat inæqualitaté.

Nempe si id & in laborantib⁹ obser

uaueris vere hoīem ex vrinaꝝ varieta te in longius decidere tp̄s reperies, atq; medias incurrere permutationes. Plures nāq; significant affectiōes q̄ nō eadem egent curatione, neq; æqualē habent solutionis præfinitionem. 53.

Inconstantes febres donec constent sinere oportet, vbi aūt constiterunt, victu & curatione conueniēti pugnabis, quod naturale est contemplatus.

Febres inconstantes dixit in quib⁹ nihil καθεστικὸς, id est ꝯstans quietūq; existit. quod significat τὸ βέβαιον, id est certum compertumq;. Sunt aūt certa quæ in periodis & vrinis apparent. Sed piodi principiū non ondunt primis dieb⁹: vrinæ vero supueniunt aliis aliæ, & sæpenumero ter quaterq; inter diu & noctu meiere cōtingit. Dissimilesq; inter se apparent vrinæ. Formam ergo talis febris inconstantem esse ait. quod idem est perinde atq; diceres nō exacte formam vnam seruantem. Exposui tibi exactas febrium formas &

in cõmentarijs de febrium differẽtis & in secundo iudicationũ libro. In hmõi itaq; febrib⁹ nõ in pricipio victu vti p̃cipit: sꝫ sinere donec q̃lisnã sit febris cognoscam⁹, & tũc vict⁹ forã p̃finire. 54

Sunt aũt facies ægrotantiũ multæ.

ἰδέας, id est facies dixit, quasi differentias vel modos vel species. Aegrotantiũ vero, pro his qui ægrotantibus fiunt morbis. Nempe sępius est demõstratũ eam esse antiquis oibus ꝯsuetudinem vt a pathematis ad patientes, & a patientib⁹ ad pathemata transferant appellationes. quasi febriũ vel febrientium differẽtias dicere nihil referat. Sic & Pleuriticoꝝ vel angina laborantiũ, aut pleuritidis vel anginæ. Facies ergo dixit laborantium, qm̃ eos oculis contemplantes repimus differentias. 55.

Quo fit vt animaduertere debeat medicus ne quampiam manifestarum causarum ignoret.

Qđ manifestas cãs græce προφάσεις appellet, didicimus, & sane nũc eã de

his, appellōne ferr ɔstat. Infert igit. 56

Neq; eas quæ ad ratiocinationem spectant, neq; quæ in numerum parem vel imparem apparere oportet.

Quasi causarum alias quidem manifestas absq; ratione artificiosa cognoscant oēs, alias vero soli q ratione artificiosa vtuntur. His quoq; & attendendum ait quas in numerum parem vel imparem apparere oportet. 57.

Maxime vero numerus impar est obseruandus. Nēpe hi dies in hanc vel illam declinantes partem reddunt.

Dies impares multa pollere virtute non simplr, sed in acutis morbis est intelligendū, ꝙ insignes in vtranq; tum salutē tum mortē mutationes efficiāt. id.n. significat vocabulū quod græce ἑτεροῤῥοπέας, id est huc & illuc declinātes dixit. In acutis qdē hi sunt, tertius, qntus, septim⁹, nonus, vndecim⁹, decimus quartus, & decimus septimus. In lōgis, sexagesim⁹, & octogesimus. Me

dij hoꝝ sūt vigesim⁹, trigesimus q̄rtus, & q̄dragesimus. Impares āt & hi. 58.

Obseruare aūt oportet primū diem quo æger parum valere cœpit, principiumq; vnde & q̄n inspicere. existimatur siquidē id scitum præcipuum. Cū aūt ægrum interrogaueris, atq; omnia fueris pscrutatus, in primis quidē quo nā habet caput modo, si dolore careat, nihilq; graue in se habeat, deinde si hypochondria latusq; dolore infestentur, si videlicet hypochondriū laboret, vel attollatur, vel obliquitatē habeat vel sanietatē, aut latus doleat, simulq; cū dolore tussicula fuerit, vel tormina dolorue ventris: cum inq̄ hoꝝ quippiam hypochondrio aderit, potissimū ventrē clysmis soluere oportet. bibat aūt mulsam calidam coctamq;. Adhæc perdiscendum si cū exurgit, defectu animę corri

piatur, & si facile spiret. Inspiciendũ quoqȝ vtrũne deiectio nigra admodum colore fuerit, vel syncera qualis sanorũ existit. & si febris exacerbet die. Nempe in hmõi morbis, tertianæ considerã dæ sunt exacerbationes. conspicienda præterea & alia, & si quarta dies tertiæ quippiam simile attulerit. Nã tunc æger in periculo est. Quantum autem ad signa attinet, nigra deiectio mortẽ indicat. Quæ vero sanæ similis, cum omni die apparuerit, salutem.

Obseruandã in primis ait primã eẽ diem, in qua morbi cãm cognosci iubet. Nempe hęc oratio ἐξ ὅτου καὶ ὅ,τι, id est vnde & qñ quisnã sit morbus indicat. Interrogari aũt p̃cipit in primis q̃dem quonã mõ hȝ caput. mox hypochondria, deinde latus. hypochondria qdẽ si dolor quispiam afficiat, vel attollant, vel quandaȝ hñt σκολιότητα, id est ἀνωμαλίαν, id est obliquitatẽ si-

ue inæqualitatē.qđ in ꝓgnostico hac
dictū est oratione. Si inæqualit affecta
sūt dextra ac sinistra parte, vel si ϰο'ρον
hñt inquit. quod ciboꝝ repletionē esse
arbitror. Interrogari quoq; & alia quæ
in dictione hñtur iubet. Deinde hypo
chondrijs ita affectis soluere aluū cly-
steribus præcipit. mulsamq́; bibere cali
dam & coctā. Sed indistincte hęc locu
tus deiceps scribit. (Ad hæc ꝑdiscendū
& cum exurgit, defectu animi corripia
tur, & si, inquit, facile spiret,) quod de-
fectu animi correpto opponitur. Con
spiciendam præterea iubet deiectio-
nem vtrūne nigra sit, vel syncera & in-
culpata. qualis in sanis esse videtur, ve
luti & si febris tertio exacerbet die. Et si
his ita habentibus quarta dies tertiæ
quippiam simile in accessione attule-
rit. periculosam eam esse asseuerans.
Nempe quartam diem quæ septimæ
index est, rem nouam edere ex graui-
bus est notis. Rei autem nouæ editio
designatioq; patet omnibus. Nam si
prima die & tertia fiat, & secūda facta

haudquaquam fuerit, quod quinta acces-
sionem habitura sit par est, & nõ quar
ta. quapropter si quarta habuerit, mali
cuiuspiam alterius generationem de-
monstrat. Si autem & nigra deiecerit,
mortem indicat fore. Tu autem multa
ex dictis prætermittens memoriam rei
huius habe. Nam si prima & tertia die
proportionalem attulerit accessionem
febris, atq; nouiter quidem quarta pa-
roxismum fecerit, sed æger nigra deie-
cerit, signum est lethiferum. Quod si
diebus omnibus sanis similia deiece-
rit: salutem ægro spera. 59

*Cum autem venter glandi non obe-
dierit, spiritusq; tum placidus, tũ quie-
tus fuerit, surgensq; æger in sedem, uel
dum in lecto est animæ defectu corri-
piatur, si hæc uel mari uel fœminæ in-
ter initia fuerint, deliriũ fore expecta.*

Confusa est dictionis huius intelli-
gentia. Nempe vbi glans nihil profece
rit, videturq; æger placidus quietusq;

esse, si vtiq; & cū exurgit defectu animæ corripitur, delirium expectandū, perperam dictum esse mihi videtur cū rei huic neq; experientia neq; ratio patrocinentur. quamquam tale quippiā aliquando fiat. Prænotiones tamen non eorum sunt quæ raro accidunt, sz eorum q̄ semp vel magna ex pte. 60

Manus quoq; contemplari oportet. Nam si tremulæ fuerint, huic sanguis e naribus profluet.

Sermo quoq; hic neq; qđ continuū est, neq; quod magna ex parte fit, sed quod raro accidit docet. 61

Nares quoq; inspitiendæ. Nam si per utrāq; spiritus æqualiter trahatur, & si multus ex ipsis feratur, conuulsio fieri consueuit, quæ si fiat, propinqua mors est. quā prędicere pulchrū fuerit.

Cum tremunt manus, nempe ita dicere expedit, si spiritus multus p vtrāq; narem feratur, conuulsionem superuenire ait. Consueuit autem ita appella-

re conuulsificam affectionem, quæ in musculis naris.pinas mouētib⁹ fit. 62

Si in febre hyemali lingua aspera redditur, prehendátq; animæ defectio nes, huic tāetsi febris remitti consueuit, in eo tamen qui per famem fit crucia= tu, conseruare ęgrum oportet, & aquę, mulsæq; potione & ptisanæ cremore. neq; febris quieti est fidendum. Nempe *qni signa huiusmodi habent, his mortis periculum impendet.* Ergo *cum hęc no ueris, optimeq; contemplatus fueris, ita prædicere pulchrum fuerit.*

Sunt qui febrem hyemalem simpli citer intelligant eam quæ in hyęme fit, alij eam quæ hyemi peculiaris sit. Ea aūt ex pituita est, veluti æstiua ex ipsa bile. Si ergo inquit in huiusmodi febre lingua aspera fuerit, atq; animæ defe- ctus, eam periculosam esse est fatēdū. atq; ob eā rē febriū quieti fidendū nō est, si cū prauis fiant tum symptoma-

tis tũ signis, veluti in præsentiarũ cum animæ defectu & linguæ aspitate. Nõ negligenter itaq; ait regendos ægros, aquãq; & mulsam, & ptisanæ cremorẽ exhibendũ. Sed sane hęc pugnare videntur aduersus id ꝙ fame cruciãdos dixerit. Nam huiusmodi cruciatus qui græcæ λιμοκτονία dicit, maxime qdez abstinentiã omnimodã significat: aut si non, saltẽ eã quæ in potibus solis fit victus rationem. Sic sane & mulsam & ptisanæ cremorẽ dare ꝑmisit. Videtur ergo eos ob id fame cruciãdos, ꝙ qui remissiones huiusmodi qetissimas hñt longo ita tẽpore in his morentur, protrahantq; vt falsi circũuentiq; nonnulli validiorẽ ministrauerint alimoniaz, & potissimũ ob animę defectionẽ. Quo fit vt ad victũ hũc is qui ꝑ mulsaz atq; ptisanæ cremorẽ multis fit dieb⁹, recte dict⁹ sit ex fame cruciat⁹, vel iedia. 63

Cum autem in febribus quinta die terrificum quippiam fuerit, uel uenter repẽte liquida deiecerit, & animę de-

fectus prehenderit, uel uocis priuatio, uel conuellatur æger, uel singultiat, ex his angi grauiterq; affici consueuit. sudoresq; circa tum mustacem, tum faciẽ, tum ceruicem ab occipitio esse consueuerunt. Qui autem hæc patiuntur spirituosi paulopost morientur.

Ex his q̃ p obseruationẽ empirice a medicis scripta sunt, quædã talia existunt. i. ex semel aut bis cõspectis modi vniuersalis adnotationẽ hñt, tanq; sæpenumero in eisdẽ & similiter considerari possint. Tale aũt quippiam & . i. quod nunc dicitur. Nempe contẽplatus ægrũ quendã liquida quædã deiecisse, atq; animæ defectu præhensum, voceq; priuatũ, aluũ vero conuulsum, & postea vel ambos vel alterũ ἀσώδη id est fastidijs plenũ grauiterq; affectũ, partesq; tuꝫ faciei, tum colli sudantes, deinde obijsse, hæc scripsit q; signoruꝫ empiricorũ concursum existimaret. Sꝫ sane hæc possunt & stomachicã ꝑgre-

di syncopen. fieriq; valent &, ꝓpter copiam oppressa virtute, vel ea ipsa alio languente mõ. V nũquodq; siquidem eorũ quæ dicta sunt, per se malum est. saltẽ nequaquã conuenientia omnia. Nẽpe ex repentinis deiectionibus deficere animã periculosum est, veluti & voce priuari, & fastidijs angoreq; plenum esse. partibus vero tũ faciei, tũ capitis dũtaxat sudare non bonũ. Quo igitur modo hæc tũ multa, tum mala existunt, sic & alia quę in prognostico scripta sunt. Potestq; quispiã hæc inter se cõnectens videri nouũ quippiã docere, ꝙ si & dictionẽ obscuram ambiguãq; veluti ænigma sermoni miscuerit, iam plebeijs & ex ea sapientior esse videbitur. Admirant siquidẽ plebeij quæ non intelligunt. Viro aũt qui superuenientia symptomata ab eorum quæ morbũ indicant concursu distinguere nouit, sermo is varius quidẽ deprehendetur, sed inutilis. Nẽpe pathognomonica syndrome, ita enim Gręci symptomatũ ægritudinẽ indicantium

concursum vocant, morbi speciem demonstrat. Superueniẽtia vero symptomata mansuetudinem ipsius & malitiam. eumq; qui singulorũ horũ symptomatũ vires didicit, quæ apparent, tum æstimare, tum inter se comparare oportet. Et si quidẽ tum fortiora, tum plura videntur q̃; bona mala, hominẽ in piculo esse est sciẽdũ. Verũ si bona malis & fortiora & plura fuerĩt, de ęgro bene sperandũ. Quod te facere iubet & ipse Hippocrates. Nẽpe in prognostico singulorũ, tum symptomatũ tum signorũ vires particulatim docuit, atq; circa libri finẽ ita ait, (Oportet aũt cu3 qui recte sit, tum conualituros, tũ morituros prædicturus, præterea & in quibus ægritudo pluribus diebus, & in q bus, paucioribus permansura sit, signa omnia per discere, atq; æstimatis eorũ inter se viribus, vt scriptũ est, ferre sententiam.) Signorũ aũt vires æstimari præcipit. atq; ex ipsis prænoscere quid nam fututu3 sit. Vbi ergo bona malis permixta fuerint, viribus quodam mõ

paria æquaq;, exercitato est opus viro qui in operibus ea sæpenumero fuerit contéplatus. Vbi vero omnia vel mala vt nunc fuerint, vel bona, cuiuis patet quod futurum sit. Cum. n. deijciéte aluo deficere animaʒ signũ per se malum sit, pari modo & malũ vocis priuatio. si præterea æger neruorũ distentione conflictetur, vel singultiat vel fastidijs refertus sit, manifestius indicabit periculũ. Si pter hæc & aliud quodpiã malũ supuenerit signuʒ, vt circa faciẽ ceruicemq; sudores atq; adhuc q̃ nunc a scriptore huius libri dicunt. nullo qđ bonum sit malis pmixto signo, q talis de necessitate ex signoꝝ maloꝝ aceruatione morieť, notũ euadit. Adiectũ ãt in fine dictionis πνευματωθέντες, id est spirituosi facti, tãq; ænigma, ceu quippiam eoꝝ quæ de necessitate fore nõ reclamãt, qcqd significet, siue spirituũ copiam qbus venter inflari possit, siue magnã & frequentẽ respirationẽ. quã sane his quas comitatur affectionibus haudquaq; bonam esse didicimus ve

luti

luti & eam q̄ ventris est. Quapp vesti ganda alia signa nō sunt. his ō necessi tate antegredientib⁹. Nondū, n. ex his veluti ex nonnullis q̄ casu eueniunt, futurorum secura q̄dam fit p̄notio. 63.

Quibus p febres crura tuberculis afficiuntur, eaqꝫ tractu tpis manente etiā num febre non maturuerint, faucibusqꝫ haudquaq̄ tumentibus irrepserit suffocatio, nō maturuerint inq̄ sed extincta sint, iis sanguis e naribus fluere cōsueuit. qui si multus fluxerit, morbi solutionem portendit, si nō multus, morbi prolixitatem. quare quo minus fluxerit, eo deterius & prolixius erit malū. quod si & alia facilia fuerint, pedū dolores sunt expectādi. qui si pedē affecerint, & dolorosus pseueret, inflāmeturqꝫ & non leuetur, dolores post paulo ad ceruicem peruenient, clauiculāqꝫ & pectus, & articulū. Nempe & hic tuberculo-

ſus fieri debet. Quibus extinctis, ſi manus vel contrahantur, vel tremulæ fiāt, talē neruoꝝ diſtentio prehēdit, & deſipientia. ſupcilijs oriunturq́; φλυζάκια vocant, ruboreſq́; ægꝝ hn̄t, & ex palpebris altera ad alterā germinat dura prehendit phlegmone, tumetvehemēter oculus, & deliriū valde creſcit, intenditurq́;. atq́; noctu magis q̄ interdiu indicatur, Signoꝝ aūt multa fiūt in numero impari magis q̄ pari. Vtro tn̄ horum fiant, pernitioſi ſuperueniunt.

Qui librum hunc ꝯfecit, is hæc oīa quæ dicta ſunt, deinceps inter ſe ꝯtemplatus vniuerſalem quendam particulari ex obſeruatione ſermonez temere feciſſe mihi vr̄. Melius ſiquidez erat, ſi quo Hippocrates modo in epidemijs morbis ſcribere ꝯſueuit, is ita feciſſet. p̄fatus quidē ab initio patientis nomē, deinde dies in qbus ſingula facta ſint, narratione aſſecutus, vt & in ipſis quæ

nũc dicta sunt symptomatis facere potuit. Nempe in cuiuspiam crurib⁹ orta sint tubercula, eaq́; non recipiant maturitatē, febriat quoq; is, & suffocationem incurrens ab his liber sit tuberculis. existimabit ꝑfecto quis sursuꝫ factā humoꝝ qui crus infestabant transmutationem, q̄ in hoꝝ transitu suffocationem hoī peperit. Si ergo talis euasurus est, ꝓfluere per nares sanguis poterit. qui si multus fuerit, morbum soluit: si non, ꝓtrahetur ægritudo. Et si reliqua bene fiant, succedantq́;, rursum ad pedes decumbere huic dolor poterit. Q đ ita factum esse statuatur, veluti ex his hoiem πυριφλεγη̃ factuꝫ esse, qđ caliditatē multa circa pedeꝫ mãifestare ꝯsueuit, vel febrē multaꝫ igneãq́; & flagrantem. Et si post hæc non soluta fuerint symptomata, reuersa iterum ad supiores ptes humoꝝ copia dolores pariet in collo, clauicula, humero & pectore. Vt āt huic oīa hæc absq; ratione ꝯtigerūt, nempe id extincta esse fuit, ita manus tremulas factas esse statuatur. de-

inde neruoꝝ distensionez ꝙ ad neruo-
sas ptes decubuerit hũoꝝ copia, prīci-
piumq́; ipsoꝝ ꝑhenderit, vñ isania, sub
sequutam esse. Contemplatus igit̃ au
thor quendaz ex his qui ita affecti sũt.
φλυκταίνας in supcilijs hñtem (nempe
id significant φλυζάκια) oībus ita hñti
bus futuꝝ symptoma hoc temere ꝑnũ
tiauit. Idemq́; de his quę ꝯtinuata serie
scripta sunt, sermo existit. Nempe qđ
vni ita affectoꝝ vel duobus factuz est,
id ad omnes extendens, ait & ipsos ru-
bores hr̃e, &ex palpebris alteram ad al
teram germinare, duram q̃z fieri phleg
monem, & vehemẽter tumere oculos.
Quoꝝ cętera quidem cuiuis patent,
sed ex palpebris alteram ad alterā ger
minare est ambiguũ, vtrũne significa-
re voluerit, quandam ex parte earum
exurgentem ꝯsertionem vel carnosaz
quandam gñationem, ab altera qdez
enascentem. sed ad alteram sese exten
dentem. At vero si rei hui⁹ quo pacto
inuentio quippiaz vtilitatis afferret, de
ea amplior fusiorq́; foret scrutatio. 64

Hos si ab initio purgare volueris id ante diem quintũ facito, vbi vēter mur murauerit, si non, a medicamentis absti neto. Verũ si murmurauerit, fuerintq́; excrementa biliosa, scāmonia mediocri ter purgato. q̃tũ vero ad aliā p̄tinet sa nationem, quāminime exhibebis tũ po tus tũ sorbitiones vt melius æger hēat, nisi decimamquartam fuerit egressus.

Sanationem prædictæ cōcursionis scribit, quam noīatim pstringere mihi vt dixi non plз, cum ēt & sanatio nihil cōe habeat præter ea quæ sæpius ante sunt enarrata. Ait siquidem ꝯsiderandam aluum, quam p murmurationes cognitam, purgandam esse præcipit. & si biliosa deorsum repant, scammoniā biliosa expurgantem exhibet. Quod vero ad reliquum sanationis attinet, sorbitiones perq̃; exiguas ministrari p̄cipit, quousq; decimumquartum pertransierint diem, qua oratione morbũ ante decimumquartum diem coqui

non posse significatur. 65.

Cum febricitanti decimoquarto die vox intercepta fuerit, tm̄ ab est vt morbus celeriter tū solui, tū discedere consueuerit, vt etiā diuturnitas ipsi indicetur. Cū ergo in eo die apparuerit vocis interceptio, morbus protrahitur.

Dictio hæc his superfluit qui mala symptomata maiori prędita esse facultate dixerunt, cum in dieb⁹ iudicatorijs apparent. Nempe qui librum hūc scripsit, nunc in rę vna quæ decimoqr̄to diei est ꝑticularis hoc ē vsus vniuersali. Nempe vt diebus cæteris iudicatorijs, sic & decimaquarta si maluꝫ aliqđ symptoma apparuerit, id maiorem hꝫ efficaciam. Adnotare āt opꝫ quod futurum est, neq; simplr̄, neq; vt res tulerit, sed cum definitione. Nam si ex signis bonis q̄ maiorem hn̄t efficaciam laboranti adfuerint, longiori tpe saluari æger poterit. At si nullum tale fuerit morietur, nequeunte morbi ꝯcoctioni

satisfacere virtute. Qui igitur hæc scripsit, ꝓlixiorem omnino fore morbum male ꝓnuntiauit. Nempe & is cito mori potest cui vox decimoquarto die interrupta est, si cum sæuis alijs notis factum fuerit hoc symptoma. 66.

Cum febrientis lingua quarto die turbata quædam loquitur, venterq; liquida biliosa deijcit, talis delirare consueuit. Sed obseruare oportet quod euenientibus succedit.

Id quoq; & in alio quodam die apparet, verum si quarto apparuerit, in primis periculosiorem septimū fore demonstrat. i. q̄ illo die futura sunt. 67.

In acutis morbis quæ æstate & autumno fit repentina sanguinis destillatio, robur, multāq; in venis inflāmatione significat. Itemq; quod postero die vrina tenuis apparebit. Et si æger ætate floruerit, fueritq; corpore ob exercitationes bn̄ carnoso vel melācholico, vel

ex potatiōe manus tremulę fuerint, deliriū vel cōuulsionē prędicere bene est.

Dictio quoq; hęc symptomatū multoꝝ quę non in ægro oī coeunt ꝯueniuntq́;, implicationē ꝑmixtionemq́; hʒ. quo fit vt & inutilia sint, quæ ad hunc scribuntur modum, cum doctrina ab vlib⁹ recipiat cōmoditatem, quo Hippocrates modo facere ꝯsueuit. Dictuʒ aūt est vniuersalium quædam perpetuam quandā habere virtutē vsumq́;, alia vero vt plurimum. Q đ si anceps quippiam vel rarum fuerit, id ad doctrinam inutile censetur. Quæ igitur recensuit, particulatim ꝯtemplemur. atq; ante oīa quod primo est dictum, (In acutis morbis, q̄ æstate & autūno fit repetina sanguinis distillatio, robur, & multam in venis inflammationē indicat). Melius siquidem erat ꝙ robur venas curatione egere indicaret, ꝓnūtiare. Nouimus.n.ꝙ sanguinis e naribus stillationes malum semper quippiam esse ait, ꝓpterea ꝙ nā quideʒ con

cupiat qđ superfluum ē excernere, sed ob propriam imbecillitatē neq̄at, vel sanguinis crassitiē, vel ptiuꝫ densitatē, vel q̄dā ex his, vel pp oīum ꝯcursum. Cum aūt malū semp hoc signum sit, magisq; qđ p̄mis tum ęstatis, tū autū-ni tpibus virtutem ipsius intendi ꝯtingit, (nempe in eis diebus flaua redundat bilis, ambiensq; nos aer calidus est quo fit vt sanguinem vtranq; ob cām, bn̄ fluentē esse oporteat) magnitudo q̄dam causę indicat pp quā fluere inhibet, quā robur esse ait, forte densitatem ita appellās. Q đ porro ita affecti venaꝝ curatione egeant, nondū ostendit, p̄us q̄; astruat quānam dicat curationem, nec tn̄ dixit. Prædictionem p̄terea p̄mam dixit, qđ. s. postero die vrina tenuis apparebit, nō solo eo die de necessitate crudis apparentibus, veruꝫ quoq; & alijs p̄cedētibus. Conuulsionem quoq; & desipientiam fore ait, si laborās ętate floruerit. Prętere a & exercitati, & bonę ipsius carnositatis meminit, & tpamenti. Nēpe melancholicus,

nomen est tpamenti. huc adde qđ ex potatione eū manus hr̄e tremulas ait. hæc sane symptomata pn̄t īter se cōplicari pmisceriq;, non tñ de necessitate, quibus magna ex parte succedent desipientia & conuulsio. 68

Et si paribus quidē diebus supuenerint, melius: in iudicatione aūt pniciosum, nisi multus abūde effusus sanguis viā redūdātię fecerit, vel p nares, vel p sedē, vel p abscessus, vel cōmutationes, vel ad hypochondriorū dolores, vel ad testes, vel ad crura. Coctis autem his, *uiæ patent sputis, urinæque excernuntur crassæ, læues & albæ.*

Gemina ē scriptio ī hoc v̄bo ἐπιγίνεσθαι, id est supuenire, vna qdem scripta p τ elemētū tertia syllaba, altera p γ. Ver̄ siue p priorem scriptionē ęgros diebus paribus ἐπιτείνεσθαι, id est intēdi dixerit, siue sm posteriorē p̄dicta symptomata dieb⁹ pibus ἐπιγίνεσθαι, id ē supuenire affirmauerit, nō ptinuo

existit & melius q̃;q̃; id dixit. Neq;.n.si pares fuerint, intueri op;, sed si & iudicatorij. Nempe quartam q̃ par est, & ipse ex ordine paulo añ maximã hr̃e facultatẽ asseruit. Cæteꝝ qȯ deinceps dr̃, veꝝ existit. Nam si sanguis mult⁹, quouis mȯ id fiat, excretus fuerit: salutis spem h3. Præterea & per abscessum ipsos, & p cõmutationẽ seruari ait: abscessum qdem fere sua peculiari appellatione declarans. Sed cõmutationem cũ ait ad hypochondrioꝝ dolores vel ad testes vel ad crura. Differunt aũt inter se cp ἀπόστασις, id est abscessus iudicationem infert, ægrũq; a molestijs oĩbus liberat. μετάστασις aũt. i. cõmutatio aliaꝝ h3 pncipiũ accessionũ offensionumq;, vt & aliud exigat tp̃s ad coctionem mali corporis locus, ad que3 infestantium humoꝝ facta sit cõmutatio. Eam ob cãm adiecit, (Coctis autẽ his pmeationes fiunt sputis, vel crassis vrinis læuibus & albis.) signa coctę cõmutationis edocens ex coctis, tũ sputis, tum vrinis.

Febri singultuosæ laserpicii succũ, oxymeli, daucũ tritũ propina, galbanũ que ex melle & cyminũ in eclegmate, sorbendũq; ptisanæ cremorẽ dato. Talis autẽ euadere nõ potest, nisi sudores supuenerint iudicatorii, & somni ęquales, urinæq; exierint crassæ & acres, aut in abscessum confirmetur morbus.

λύγγας & λύγγους, id est singultus appellare ɔsueuerunt. Sunt aũt motiones q̃dam stomachi cõuulsificæ. quas quidem fieri aiunt pp ĩmoderatã, vel inanitionem, vel repletionem. Quæ si propter inanitionem fiant, fere sanationeʒ non recipiunt: si v̂o ob repletionẽ fuerint, ab his q̃ infarcta secant absterguntq; sananẽ medicamentis. Quo e numero sunt q̃ hoc in loco scripta sũt. Videẽ autẽ & nunc morsus is fieri pp acrimoniam stomachũ mordenteʒ, vt cum q̃spiam pipis plus vel simile q̃ppiam deuorauerit. Et sane fuerunt ex febrientibus q in singultu rodẽtẽ acer

rimúq; vomuerunt humorem, a quo tandez symptomate sunt liberati. ve℞ febris huiusmodi nequaq̃; singultuosa appellat̃. Nempe vt singultuosa vocitetur, ꝑmanere amplius ꝺz singultus, vel etiã ꝑ totũ morbuz simul cũ febre exacerbare. febrẽ hãc ꝑ sudores iudicatorios somnosq; ęq̃les, vacuatasq; vrias, tũ crassas, tũ acres sanari ait. Talib⁹ qdé vł excretis, vel i abscessũ ꝯfirmatis. 70

Coccalus, id est nux pinea & myrrha in eclegmate exhibeantur, bibantq; oxymelitis perquam exiguum.

Scriptum quoq; & iordinate hoc ẽ. Cõmodius siqdem fecisset, si pauloañ in ea orõnis ꝑte qua eos sanauit qbus tum thorax, tum pulmo ꝑ sputa expurgari debét, id scripsisset, & non febri singultuosæ adiecisset. Et sane qđ dr̃ obscuꝝ est & claritate destitutum. Népe κόκκαλος ab ipso dictus nõ ita: κῶνος magis ab antiqs Græcis appellitatur, veluti a recentioribus medicis ꝑpemodum oíbus στρόβιλος. Consueuit autez

ex eo eclegma ꝯficere vbi maxie pinguis fuerit. i. vbi multã circunfusã habuerit q̃ peculiaris sit resinam. Coquũt autem fructũ hunc in aqua cũ prassio recenti, mox decocto mellis exiguum miscent, coquũtq́ iterũ donec mellis accipiat crassitudinẽ. quo ad hũc modũ confecto medicamẽto vtimur ad thoracis pulmonisq́ expuitões. Quo aũt modo & alia q̃dam medicamẽto huic sæpius imittunt, ita & authorem libri huius myrrham imittere verisimile est, qđ postea velut cõpendio manifestauit inqens, (Coccalus & myrrha ĩ eclegmate exhibeantur.) Põt autẽ & ipsos qui eduntur cœnos cum myrrha exhibere, atq; huic fortasse mel non ꝑperã medicamento misceri intellexerimus. Sunt q dictionem hanc ab añ scripta separant, seorsumq́; scribunt. alij finem ante scriptæ ꝑncipium huius efficiunt hoc pacto. (Si autem abscessus ꝯfirmẽtur, coccalus & myrrha ĩ eclegmate exhibeantur.) vt morbis in abscessum cõfirmatis ea medicamentum esse intel

ligamus. qđ a ratione alienum censeo ꝓpter id qđ ita infert. (Bibantq; oxymelitis p̄ ꝗuam exiguum.) Nempe in singultuosa febre formidandū acetum ꝑcipit ratio. In his v̄o q̄ in abscessu₃ cōfirmant nequaq̄; . Eam ob cām sunt q ꝺictionē hanc quadātenus qdem antea scriptæ ꝯiungant copulentq̧. s₃ q̄dātenus separant. atq; adiecta ꝯiūctione, aūt, ita scribunt, (Si autem ĩ abscessum firmetur morbus.) tanq̄; ꝺe singultuosa aūdicta febre id ꝺictum sit. volente authore si in abscessum aliq̄n firmari ꝯtigerit singultuosam febrē coccalū cū myrrha exhibere, & copiosam oximelitis vitare potionē. Syllaba aūt vltia verbi huius στηρίζη. i. firmet, siue per ζ literā scribatur, siue per ξ, nullā q̄ ĩsignis sit facit ſmōis mutationē. 71

Quod si supra modū siticulosi fuerint, bibant aquam hordei.

Quod potū hūc tanq̄; sitim adimētem exhibeat, est manifestum. Sed melius fecisset si pus quonā pacto pare

hordeum oporteat enuntiasset. vtrũne simpliciter madefacere, vel ex eo zytũ vt huius temporis homines, conficere, vel quouis alio parare modo. 72

De peripneumonicis & pleuritidis.

In peripneumoniis & pleuritide ita cõsiderare oportet, si febris acuta fuerit, si dolores lateris uel alterũ, uel utrũ ꝙ infestẽt, & si æger in ea quę sursum fit spũs latiõe laboret, tussesq; adsint, & sputa educant, rufa uel liuida, uel & tenuia & spũosa, & florida, & si quippiã aliud discrepãs ṗterea ea q̃ didicimus.

Pleuritidis pipneumoniæq; tũ magna, tum ęffatu digna qdem oĩa in legitima libri huius pte sunt definita distinctaq;: sed q̃ medicis omnib⁹ patẽt, ea sunt ṗtermissa. Talia aũt sunt q̃ in ṗsentiaꝝ ab authore scribunt. Et ṗmũ quidem a veteribus empiricis appellata syndrome. quam veteres affectib⁹ considentia symptomata appellabãt. si videlicet febris acuta, dolorq; lateris vel

ris vel alteri⁹ vel vtriusq;, & potissimū q in expiratiōe fit. Nēpe.i. (Et si æger in ea q̄ sursū fit spūs latione laboret.) tusses adsint, & sputa educantur, rufa vel liuida, & tenuia, & spumosa, & florida, & quouis aliter mō p̄ter solitū euariantia. Nempe hoc significat inqens, (Et si quippiam aliud discrepans hn̄t p̄ter ea quę didicimus.) Quę oīa pleuriticis peripneumonicisq; ostendi ait si ꝯtingant. Sed h̄ ita regere expedit. 73

Si dolor sursum penetrauerit, vel clauiculam, vel mām̄am vel brachium, venam brachij internam secare oportet qua dolor afficit parte.

Rursus & in pn̄ti loco ptis legitimę sn̄iam elaborat. qm̄ in ea p̄termissum est qđ sil' cū dictis intelligit. adijcitq; illud venam.s. secandā recto latere dolente tramite. qđ expósuit inquiens. (Venam brachij internam secare opꝫ qua dolor afficit parte.) sed manifesta vsus breuitate, orationem negligentius percurrit. Nam venam cubiti dice-

re debuit cũ venam brachij dixit. 74.

Sanguinẽq; auferes pro corpis habitu, anni tpe, ætate, & colore. ampliusq; non veritus si dolor acutus fuerit, ad animi vsq; defectionem detrahes.

Rursus hoc ĩ loco plus quã mediocriter scopos detractiõis sanguinis oẽs recensere conatus, quosdã silentio ptẽrijt. Neq;.n. virtutis meminit, neq; sanguinis mutationis, nec ꝓ oregionis, nec tẽpamenti. Plus ãt auferre atq; ad aiæ vsq; defectionem id audacter agere ꝑcipiens, deliquit sane ĩn dictione cũ adiecit q̃;, ob cãm audere ꝯueniat. Nẽpe ꝙ dolor acutus sit, plus quidẽ sanguis vacuamus: sed fluere sinimus, non q; acutus sit, sed ob alia, vtpote si virtus robusta fuerit, floruerit ætas, sanguis abundauerit, & laborantis nã tum densior, tũ durior, atq; ęgre magis ꝑspirabilis, & sanguinis copiosi fuerit. Anni ẽt tps, & tempamentum eucraton. sic sane & regio. Nempe ꝙ ad animæ vsq; defectionem sanguinẽ auferre non ve

reamur, nobis ex his accidit. 75.

Clysterem postea exhibebis.

A sanguinis missione clysterem exhibere iubet. Sed melius erat adiecisse: si non sponte ꝓbe deiecerit aluus. 76

Si dolor sub thorace fuerit, valdeq; infestauerit, pleuritico vētrē subpurgabis, nihilq; dū purgabitur dabis. a purgatione āt oxymeli. verūtn̄ purgās medicamētum quarto die ministrabis, tribusq; primis diebus clysteres exhibebis quibus si non leuetur, ad hūc purgabis modū. Custodies deīde ægrū donec ad febris priuationē & septimū ꝑuenerit diē. qui si in tuto eē videatur, in primis exiguū tenueq; cremorē, eūq; melle cōditū dabis. si vero facile reuocatur, & facile spirat, lateraq; non doleant, sensim crassiorem copiosioremq; et bis die ministrabis.

Pleuriticum noīauit, id qđ ab Hip

pocrate in legitima libri huius pte est dictum, vbi ita hñtes pleuriticos pur/gat. facit át id duobus modis. Quarto Xo die medicandum indistinctæ pronuntiauit. Neq;.n. iter morbi initia aliqđ remediorȝ hmōi ægro iniūgere opȝ desumpto a nūero dieȝ scopo. Sed qp Hippocrates recensuit, est exequendū. Naȝ vel statim ab initio priusq; in ptē aliq; ɔfirmentur hūores medicanduȝ, vel postea cum ad maturitatem pduċti fuerint. Quam ob cām & pma iterdum die & scđa, & quarta, & interdum qnta medicaméta dedimus, & non in quarta solum quomodo is dixit. 77

Quod si non facile reuocari videatur, potionis minus, sorbitionē exiguā, cremoremq; tenuē, & semel exhibebis. atq; eo quo melius degit tpe. qđ ex vrinis deprehendes. Nēpe *in istiuscemodi morbis sorbitio ante vrinaȝ sputorūq; cōcoctionē danda nō est. Quod si purgatus multa deiecerit, dare oportet. mi*

nus tñ & tenuius. Non. n. obvacationē dormire neq; cōcoquere poterit similiter, neq; iudicationes sustinere. Verum vbi crudorum colliquatio facta fuerit, et quę remitũtur reiecta, nihil obstabit.

De particulari cibi exhibendi tpe agens Hippocrates, & libri hui⁹ author in his quæ supra scripta sunt, eam quę tum in thorace, tum in pedibus est caliditatem aiaduertēdam esse voluerũt. Nempe vrinaꝝ ɔsideratio ad vl'em victus formā, non ad pticularē cōmoda esse vr̃. Quo fit vt non recte hoc in loco cremoreʒ tenuem semel exhibendũ eo quo melius degit tpe, deprehendendumq; ex vrinis. Nempe tametsi breuissimam in particularibus accessionibus ad melius inclinationem vrinæ habuerint, tps tñ hmōi non vsqueadeo ꝓtrahitur, vt has recondamus, expectemusq; vtrum nebulas vel sublimes vel subsidentes habuerint. Hæc siquidem nō in pauco fiunt tpe. Atqui in acutis morbis interdum ægri in declinationis

p̃ncipio de necessitate sunt alendi. 78

Cocta aũt sunt sputa, cũ puri similia fuerint. Vrinæ ãt cũ hypostases erui mõ subrubras habuerint. Cæteris ãt laterũ doloribus tepefactoria apponere, & ceromata nihil uetat. cruraq; & lũbos calido inũgere, & pinguedine illinere. hypochõdrijs quoq; adusq; mammas ex lini semĩe cataplasma ĩponere. vbi aũt pipneumonia ad statũ p̃uenerit, q̃n nõ repurgantur, auxiliũ nõ hẽt. & mala est si laborãs ægre spirauerit, fuerintq; vrinæ tenues, & acres, atq; si sudores circa ceruicem caputq; oriantur. Nẽpe sudores hmõi mali sũt, vincente ob æstũ ĩpetũq; & uiolentiã ægritudine, nisi urinę multę et crassæ prodierit & cõcocta exierint sputa. Vtrũ aũt ex his sponte euenerit, soluit morbum.

Neq; authorẽ hunc de coctis vrinis

supra ad hunc scripsisse modum recordor, neq; Hippocratem aliter asserere quā φ vrina optima sit, q̄ sedimentum hʒ, tum album, tum læue, tum ęquale. Cætera quę de peripneumonicis pleuriticisq; in orōnis textura narrantur cōspicua sunt, tum vbi libri huius author ab Hippocratis recedit snīa, tum vbi maxime, vel prorsus, vel aliqua ex parte huic annuit & consentit. 79.

Peripneumoniæ eclicton seu eclegma. Galbanum & nucleum pineum ex melle attico dabis. uel abrotonū ex oxymelite. Piper quoq; & nigrum helleborum ubi feruefeceris pleuritico etiam circa initia dolenti bibendum offeres. Quod si panacem ex oxymelite feruefactum per colatamq; propinaueris, bene facies. Proderit autem & hæc hepaticis, aut ex septi transuersi dolore affectis, atq; his oībus qui aut p aluum aut per urinas expelli desiderant ex ui

no & melle. Verum quæ uentri expurgãdo exhibiturus sis, ea cũ mulsa aquosa, & multa propinabis.

Medicamentum primuʒ secundũq; sputa educunt. Sed quod ex helleboro nigro conficitur, ventrem subducit. Quod vero ex panace est, quibusnã vtile sit, recensuit. 80.

Dysenteria quæ cessauit, abscessum uel tuberculum aliquod pariet, nisi de fierit, uel in febres, uel sudores, apparuerintq; urinæ crassæ, & albæ, & læues, uel in tertianas, uel in uarices, aut dolor in testiculum uel crura uel coxam firmetur.

Sermo quoq; præsens sine definitione & distinctione est prolatus. ꝙ neq; qualem dicat dysenteriam demonstrauerit, quod neq; omnis quę cessauerit, hæc inferat. 81.

In biliosa febre morbus regius cũ rigore ante septimũ diem enatus morbũ

soluit, si uero absq; rigore præter occa sionem superuenerit pestiferum.

Neq; pculdubio añ septimũ diẽ cũ rigore enatus morbus regius febrẽ so-luit, neq; post septimũ. Sed sane ita di stinguere opz. Febriẽtibus morbus re-gius supuenit, interdũ qdẽ tanq; affe-ctionis hepatis symptoma. Interdum quoq; & natura bilẽ p cutim excerne-re cõtẽdẽte, sed nequeũte. veluti i ab-scessibus oĩbus fieri cõsueuit. Verum aphorismis de huiusmodi morbis re-gijs est enuntiatum. 82

Lũborũ tetanus, atq; in melancholi cis p venas spirituũ intercæptiones cũ fuerint, sanguinis detractione soluunt.

Cum inquit pp melancholicũ san-guinem in venis redundantẽ spirituũ intercæptiones fiunt. sanguinis missio soluit, si intercæptionẽ dicit spirituũ q in arterijs sunt (nam & arterias, antiqui venas appellabant) quænã alia fuerit quã pulsus carentia priuatioq;? Græcis ἀσφυγξία dicit: si vero eoꝝ qui in pul-

mone sunt spiritum, intercæptioné di-
cit, rursum & appellatá apnœaʒ quasi
non respirationem dixeris, obscure in-
sinuabit. Potest quoq; sanguinis tum
copia, tum crassitudo non arterias mó
inflare vt permeare non possit, verum
quoq; & ꝓprie appellatas venas. 83

*Cũ aũt ob tẽdines uehemẽter in an-
teriorẽ reuellunt partẽ, sudoresq; cir-
ca ceruicẽ faciẽq; oriunt, morsis ob la-
borẽ arescẽtibusq; his qui ad ὀυραῖον .i.
caudã uergũt tẽdinibus. Crassissimi hi
spinã cõtinuãt, qua maximæ enatę co-
pulæ ad pedes usq; finiuntur. Is si neq;
febris, neq; sõnus supuenerint: fuerintq;
sequutæ coctionẽ habẽtes urinæ, sudo-
resq; indicatorii, uinũ creticũ uinosum
bibat, edatq; polẽtã coctã. Cerato quo-
q; perũgat. & crura ad pedes usq; ca-
lidis in pelui madefacta, supimposito
uelamine cõtegant, brachia itẽ ad digi*

tos usq; inuoluant. Spinam preterea a ceruice ad coxam usq; molli pelle quæ pinguedie & cera illita sit, uelabis, ita ut anteriora et cõtineant. Intermissisq; quę p utriculos fiãt, fomẽtis, calida per fundes aqua, linteo obuoluẽs, & in cõclaui cubare ægrũ facies. Ventrẽ autẽ ipsum nõ admodũ solueris nisi balano, si longo iã tẽpore se cõtinuerit, idq; si bene tibi processerit: sin aũt modi radicẽ in uino odorato tritã & daucũ mane ieiuno priusq̃ madefeceris propina. Post hæc cito farinã coctã tepidã uoret plurimã. uinũq; cum uoluerit, bñ tẽperatũ superbibat, idq; si ad melius tibi processerit, si nõ, prędicere te oportet.

Sermo quoq; hic indistincte & indiscrete est ꝓlatus, pter id qđ & nomina quædã ĩproprie scripta sunt. Nẽpe ob laborẽ morderi tendines improprie ẽ dictũ, verbo hoc mordere acribus hu-

moribus & non doloribus quadrante. præterea & qđ in ṗncipio dictionis dicitur, (Vehementer in anteriorē reuellunt ptem.) Deinde ait, (Arescentib⁹ qui ad ὀυραῖον. i. caudam vergunt tēdinibus. q crassiores spinam continuāt.) Eos qui vsq; ad caudam protendunt ita vocans. Appellāt aūt ὀυραῖον. ossis extremū. Q đ si partem vtranq; tendi manifestare voluerit, atq; tum in scapulas, tum in pectus tētanuз intendi, fieri sane potest. quo modo paulo añ dixi, (Tetani lumboꝝ.) Non tuto aūt morbi facilitatem ex vrinaꝝ ꝯcoctiōe prænoscit. Nēpe tametsi febris crudita tes per vrinas manifeste indicent, morboꝝ tñ musculos īfestantiū, haudquaquam secura est per vrinas significatio, imo exigua. Vinū aūt his indiscrete exhibere vtrūne ob frigiditateз passus æger fuerit, án aliam ob cám non exiguum est delictum: imo petulans potius īmodestūq;. Absq; iteз rōne dictum est ventrem soluendum nō esse nisi balano. Nēpe in huiusmodi mor-

bis cõmode interdum soluitur. Cætera dictionis manifesta sunt. 84

Morbi oẽs soluũt uel ꝑ os, uel ꝑ aluũ, uel ꝑ uesicã, uel ꝑ aliã quę talis sit ꝑtẽ, sudor aũt morbis omnibus est cõmunis.

Sermo hic neq; vniuersalis est, neq; cõiter inest oĩbus, neq;.n. p hæc solum morbi soluũtur, veꝝ quoq; & p vteꝝ, & p sanguinis e narib⁹ eruptionẽ. 85

Quibus a capite fluxio ẽ, his helleborum dare oportet.

Helleboꝝ dare oĩbus qbus a capite fluxio ẽ, nõ est necesse. Nẽpe ĩterdum capiti soli prouidere ꝯsueuimus. 86

Quicũq; propter abscessum uel phleborrhagian, uel incõtinẽtiã, uel aliam quãpiã fortẽ cãm suppurãtur, his ne helleborũ dederis. neq; etenĩ proderit, & si quippiã afficiat æger, fecisse id uidebit helleborus. Si uero corpus dissoluat, uel caput doleat, uel oppleant aures, uel nares, uel sputũ, uel genuum

grauitas afficiat, uel corpus preter soli tū tumeat, quodcūq; horū cōtigerit, da bis. mō hæc neq; ob potū fiant, neq; ob ueneres, neq; ob tristitiā, neq; ob uigilias, Si enim quippiā horū cām fecerit, ad id curationem dirigere oportet.

Phleborrhagian, venaꝝ ruptionem dicit. Quod aūt neq; ex huiusmodi cā suppuratis, neq; his qui pp abscessum, neq; ob cām aliam, afficiunt, dare helleboꝝ oporteat, nemo ignorat, Sed q ob incontinentiam intēperantiāq; suppurantur, perperam in hoc recensent catalogo. In temperantia ipa per se intemperantes lædente, vt redundantia, cruditate, crapula, venere multa, vigilijs & qbusdam silibus. Cæteꝝ prædicens quibusnam helleboruʒ exhibere oporteat, iquit, (Si vero corpus dissoluat. i. fractū admoduʒ reddat, absq;. s. manifesta causa, vel dolor ī capite diuturnus & solutu difficilis fuerit. Nēpe & id te subaudire, opʒ in capitis dolore,

& deinceps in his quę serie ꝯtinuata di cuntur oibus.oppletis.s.auribus,naribus,& sputo. Adijcit & genuũ grauitatem doloremq́;, & corporis p̃ter solituʒ tumorem. In omnibus siquidem his q̃ sine manifesta causa facta sũt, vult helleboꝝ exhiberi. Diuertẽs aũt sermonẽ vniuersaleʒ ad particularia inq̃t.(Mõ neq; ob veneres,neq; ob curas,neq; ob vigilias dicta facta sint.) Si.n. ex hoꝝ aliqua facta sint, pugnandũ aduersus efficientẽ cãm p̃cipit. Quænã aũt ex his oĩbus q̃ recensuit, vere diligenterq́; dicta sint,& q̃ nõ, didicistis tũ i Hippocratis libris,tũ in cõmentarijs nr̃is. 87

Dolores ex itinere si fuerint,lateris, dorsi,lũborũ,& coxę,& qui inter respirandũ dolent occasionẽ habẽtes. Sępius.n.dolores ex crapula cibisq́; inflãtibus ad lũbos & coxã uenire cõsueuerunt. Quibus talia fuerint,urinę difficultas accedit. Horum iter causa est,coriʒæ item & raucedinis.

Sine ordine hæc memorauit. Nā p̄dicēs dolores ex itinere, lateꝝ, dorsi, lūboꝝ & coxæ, rei inanis exhibitionē repræsentationēq; fecit, p̄inde atq; quonā mō hęc curent̄ esset dicturus. Deinde facto ita additamento, (Sæpiꝰn dolores ex crapulis cibisq; inflantibus venire ꝯsueuerunt.) Intulit, (Quibus talia fuerint, vrinę difficultas accedit.) Post hęc quoq; inquit, (Hoꝝ iter cā ē, corizæ item & raucedinis.) acephaluȝ, vt quispiam dixerit, id est sine capite & vertice rei faciens sermonem. 88

Quæ ob uictus rōnē eueniūt, multa quidē unusquisq; pro nō assueta uictus forma maxime declarat. Nā qui prandere nō cōsueuerūt, & prāsi fuerint, his tumor uentris ingens accidit, dormitatio & plenitudo: quod si supcœnauerint, uēter turbabit. hi a balneo (cōfert. n.) dormiant. expgefactiq; plures lēta ambulatione absoluent circuitus: & si uentrē exonerauerint, cœnēt,

parumq; uini sed meracioris bibant. Si uentrē nō exonerauerint, corpus calido pungant. Et si sitiuerint, uinū aquosum albū & dulce bibāt, si nō, amplius dormiāt, cōquiescātq;. Cęterū talis instituat' uictus, qualis ex crapula laborantibus institui solet. Pocula aquosiora tarde meāt, ac ueluti in orbē agunt', circaq; hypochōdria inatāt, & n̄ decurrūt ad vrinas. Quibus qui repletus fuerit, nullū celeriter ex his absoluet opus q̄ cōpositū corpus vi & celeritate cōficere pōt. Maxiē āt quiescat donec cū cibis cōcocta fuerit, Meraciora vero & austeriora palpitationē in corpore atq; in capite pulsum efficiunt. His bn̄ fuerit si supdormiāt, calidūq; quippiā sorbeāt ex his quæ suauissima hn̄t. Ieiuniū.n. aduersus capitis dolorē crapulāq; malū ē. Qui semel tm̄ die cibū adsumunt,

imbecilli fiūt, & calidū mingunt, vtpote preter cōsuetū vacuati. os ipsis salsū efficit, & amaricat. atq; in quouis ope cōtremiscūt, tēpora cōtēndunt. cœnāq; nō ita cōcoquere pinde atq; prā si fuissent, queūt. Minus igit quā cōsueuerūt bibāt, liquidiorēq; mazā panis loco ad sumāt. atq; ex oleribus rumicē, vel maluā, vel betas, & ptisanā. Dū aūt cibant vinum modicæ bibant, aquosiusq;, atq; a cœna parum ambulent, donec excurrat vrina, minxerintq;.

Totū hūc sermonē in legitima libri huius pte abūde, tū elaboratū, tū explanatū scimus. quo fit vt ex illis q̄ mō dicantur simili possis, tum discernere, tum iudicare. Neq; mihi diutius morari in his est necesse. 89

Cibi āt maxīe notas & īdicia faciūt.

Eduliorū vim nō ex rōne aliq̄ sʒ experiētia iudicari ꝯuenit. Neq; hic refert βρώματα vel ἐδέσματα i. cibos vel edu

lia dicere. Cęterū q hęc scripsit, tale qppiā ostēdit p hoc vbū ἐπισημαίνειν .i. notas & indicia facere. Nēpe nota corporib⁹ signūq; fit (vt inqt) secūdū vnāquāq; q̄ ex cibis valentib⁹ fit mutationem. Cōsequēter aūt ea enūerat. 90

Alliū flatū parit, caliditatēq; ī thorace, capitis itē grauitatē facit, & cibi fastidiū, si & alius quispiā dolor ex cōsuetudīe añ infestauerit, irritat, Cęterum vrinas ciet, estq; hoc praeditū bono. eūq; qui potaturus sit & sese crapulae daturus, vorare allium optimum est,

Si vnūquodq; eduliorū expiētia iudicādū sit, nō recte dictū eē vī flatuosum esse alliū, neq; caliditatis maioris sensum quā cepā comedētib⁹ inferre, & si in nulla alia corpis pte, neq; ēt in thorace. neq; fit ἄσην .i. cibi fastidiū, & potissimū vbi qs ipsum parū añ feruefactū adsūpserit. Eduliorū aūt multa corpus si plethoricū fuerit, calfaciūt, cū vo añ vacuatū fuerit, siccāt abūde.

Peccauit igit̃ libri huius author q̃ indi-
screte rē enūtiauit. Nā melius erat vti
dictū est definire. In p̄sentiarū aūt sim-
pliciter de alio cēsuit. s3 melius fecisset,
si & exiccare & calfacere ipsum dixis-
set. & nō flatuosū3 eē. Nēpe aduersus
indiscretū indistinctūq; ferre sñiam cō
suetudo nō est. Subaudire aūt op3 vbi
tēpestiue datū fuerit. q̃d parato añ cor
pore manifestat. Añ aūt parat̃ si neq;
plethoricū neq; cacochymū fuerit. Nō
recte igit̃ capitis grauitate3 ab eo fieri
ait. Nempe si p̄uacuato corpore alliū
obtuleris, capitis grauitatem sanabis,
partisq; alterius omnis. Demiror aute3
quonam pacto quæ hucusq; percurrit
præfatus, deinceps dixerit. Eūq; qui po
taturus sit, & sese crapulæ daturus vo-
rare ipsum optimū est. Videt̃ autē ex
his neq; crapulam neq; ebrietatem ef-
ficere, sed ab his ita p̄seruare vt & gra
uitatem expellere possit, & flatus sana
re. Vera quidem hæc dixit, atq; adhuc
ex cientibus vrinas vnum esse allium.
Sed alia falso adiecit, simulq; & pugnā

tia, si dicantur. 91

Caseus flatũ parit, atq; astrictionẽ, cibosq; accendit, & crudũ quoq; incoctumq; existit. atq; his qui se potu repleuerunt deterius est.

Case⁹ recẽs & mollis duro & sicco flatuosior existit. minusq; q̃; du⁊ siccũq; astringit. i. vẽtrẽ sistit. Siccus eteniз flatuosus minus est, sз ventrẽ magis sistit. p̃terea & siticulosus magis existit. qđ ostendit cũ inquit. (Cibosq; accẽdit.) Cruduз aũt & incoctũ in dictionis iacet medio. qđ exacta enũciatione caret. Ostendit autem ꝙ crudum oẽ incoctũq; in corpis humoribus p̃ctũ ex hmõi edulijs fieri natũ ẽ. cuiusmodi ẽ caseus, crudum & incoctum existens edulium. quasi ita diceret, (Caseus flatum parit atq; astrictionẽ vẽtris, estuosusq; est. præterea & crudum & incoctile est edulium, talesq; succos generat.) Ait præterea & deterrimũ esse his qui se potu repleuerunt, qđ & idiotis ipsis patet. Neq; siquidem alias bonum est

eduliū caseus, vtpote qui crassum succum & coctu difficilem pariat. Si vero inter bibendum eo quis vtatur repletus, deterrimum omnium eduliorum redditur. Grauat siquidem os ventris primumq; corrūpitur, & alia deinceps secum corrumpit.

92

Legumina oĩa flatuosa sunt, & cruda, & cocta, & fricta, minime aũt vel macerata vel viridia. his aũt vtendum non est nisi cũ cibarijs. Sed horũ singula suum vicium habent.

Ventrẽ implent legumina oĩa, coctuq; difficillima sunt quæ cruda existunt. fricta flatuosa minus sed concoctioni non minus renitũtur. Quæ aũt plurimum cocta sunt, ea existunt moderatiora. Quod: autẽ sequitur in exẽplaribus nõnullis scriptum est ita, (Et macerata, & viridia,) vt talia præfatis vitijs sint prædita. In quãplurimis vero non ita scriptum reperit. sed principio altero in hunc modum, (Minime aũt vel macerata, vel viridia. (Viridia oĩ-

cuntur quæ ficca non ſunt. Macerata vero quæ in aqua fuerint madefacta. Cæterum leguminibus haudquaq; ſine cibarijs vtendum eſſe præcipit. cibaria nimium eos qui ex tritico panes fiunt, affirmans. vel ſimpliciter omnia quæ quouis modo parantur, vel forſitã & alia omnia ex quibus conficiunt. zeã. ſ. tipham, & hordeũ. ruſtici ex milio panes conficiunt. 93

Cicer flatum parit crudũ frictumq;, & laborem.

Sunt qui cicer ſcribant ob id flatuoſum eſſe qđ pudenda intẽdat. Quod autem in fine dictionis laborem dixerit, id ad eum referre oportet qui propter inflationem fit dolorem. 94

Lens aſtringit atq; turbationẽ facit, ſi non detracto cortice ingeratur.

Vocẽ hãc ταραχὴν, turbationẽ q̃dã & veluti pugnã q̃ in vẽtre ex diſcrepãtibus facultate cibarijs orit̃ ſignificari dixi. quo mõ & nũc ſignificat, ſi cum cortice adſumatur. vtpote quę q̃; caro

ipsius lõge coctu difficilior existat. 95

Lupinus iter hęc minime mala hẽt.

Vocabulum hoc ἥκιστα, id est minime, vocabulo huic μάλιστα.i.maxime ꝯtrariũ indicat. Lupinũ autẽ minime prædictorũ omniũ ait hr̃e mala. 96

Laserpitij tũ caulis: tũ succus nõnullis quidem maxime, inexpertis vero ꝑ ventrem non descendit. Nominatur aũt *hoc malum cholera arida.*

Laserpitij radicẽ hoĩes æquoce cũ tota herba vocare consueuerũt. hãc & herbę succũ ĩexptis.i. ĩ assuetis siccã generare cholerã ait. Sed q̃nã ea sit, post paulo ipse docebit ita inqens,(Ab arida cholera vẽter ĩflatᷓ,& strepitꝰ ĩsunt.) Patet ergo spiritũ flatuosũ ex laserpitij ingestiõe colligi in vẽtre. est.n.acre & æstuosũ. Quidnã aũt significet vocabulũ hoc.(Nõnullis.) nihil ex dictiõe est manifestũ. Atq; ob id explanaturꝰ quispiã qd̃ maxime ꝓbabile videbitᷓ, id esse affirmabit. Nẽpe in talibus dicere qd̃ ex rõne ẽ, incertũ existit. 97

Maxime āt id fit, si cū multo caseo, aul bubularū carniū edulio misceatur,

Siccam ab eo vocatam cholerā, ait maxime his fieri qui laserpitium simul cum caseo multuȝ ingesserunt, aut cū carne bubula. Nempe flatus qui ex laserpitio oritur, cum opplentibus & tarde penetrantibus edulijs mixtus, manet in ventre & non descendit. 98.

Bubulæ etenim carnes melancholica proritant pathemata. Nēpe harum natura insuperabilis est, nec quiuis ventriculus eas concoquere potest.

Agebat quidem de laserpitij virtute, sed bubularum carnium esum supmiscuit: factoq; ad pathemata melancholica transitu, ea a bubulis carnibus proritari ait. Deinde geminas assignās causas, hoc ait, (Nempe haȝ natura insuperabilis est.) Vsus est igit hac cōiunctione, Nempe: eorum modo, qui dictorum causas referunt. Non tamen cur a bubulis carnibus melancholica

proritentur patheniata, causam dixit: q;q; aliam q;piam cōmuniorem dixerit, qua. f. natura ægre conficiatur, & valida sit. Natura enim ea insuperabilis, quam nullus superauerit. 99.

At optime liberabuntur, qui coctis vtentur & per q̃ vetustis.

Hæc quoq; sermonis textura vniuersaliorem habet admonitionem nō in melancholicis. Nam bubulis carnibus & coctis & vetustis vti præstat: sicuti & aliis omnibus quæ difficulter concoquūtur. At improprie voce hac βέλτιστα, id est optime, est vsus. Neq; enim melancholico laborātes morbo, neq; homo alius quispiam vel sanus, vel æger, optime liberatur bubulas carnes & coctas, & vetustas ingerēs. Nempe inter omnia quæ eduntur, hæ non bonam p̄stant alimoniam; bene tn̄ talia ingerens cæteris minus lædūtur. Si ergo p voce hac βέλτιστα dixeris ἥκιστα, .i. minime, s̄monē reddes integꝝ. 100.

Caprinæ carnes, quæ in bubulis ma

la ſunt, oĩa hn̄t, & cruditatem: ſuntq́; flatuoſiores, ructuſq́; magis generant, & choleram pariunt, Verũ quæ odoratiſſimæ, ſolidæ, & ſuauiſſimæ ſunt, nõ hæ optimæ ſunt, tum coctæ, tum crudę, quæ vero ſuauitate omni carent, male olent, & duræ ſũt, hæ deterrimæ atq; non recentes.

Cur caprinæ carnes bubulis vitioſiores ſint, cám hoc in loco dixit. Nempe cum coctu difficiles bubularũ modo exiſtant, flatuoſiores etiam ſunt, & ſæpius mouent ructus, qui malam habeant qualitatem. Cum igitur bubulis & acriores, & calidiores ſint, ſi incoctæ maneant, choleram pariunt. Qua efficitur ratione, vt frigidas eas magis quã calidas eſitare oporteat. 101.

Optimæ autem æſtate, autumno vero penitus illaudabiles.

Optimas eſſe ait caprinas carnes, inter ſe quidem non cum cęteris compa

ratas. Oportebat igitur q̃tum ad anni tp̃s attinet, vitiosissimas ob temperatu ram esse. Contingit aũt capris tpe æsti uo meliorem esse alimoniam: q̃uo pra ua sunt quæ herbas vorant aĩalia, vbi viridem herbam non habeant. Capris aũt maxime idoneam præbent alimo niam germina arbo℞, caulesq́ꝫ, quos a fine veris æstas largiter & copiose hꝫ.
Quod aũt alimonia ad carnis bonita tem plurimum possit, potes ex vulpi- bus certior fieri, qui autumno ꝓbatis- simam ob vuas hñt carnem. Sic passer & ficedula maxime laudabilem carnẽ obtinent. Autumno igitur capræ nutri mento idoneo destitutæ, tũ deterrimã, tum perq̃ꝫ tenuem hñt carneꝫ. Hyeme ãt meliorem sanguinis ꝯsequuntur ha bitum, nãleꝫ intempiem a temperatu ra tpis contractam corrigentes. 102.

Porcelli carnes prauæ sunt, cum vel crudiusculæ uel ambustæ fuerint. Nem pe tum choleraceæ sunt & turbatoriæ. Suillæ aũt carnium oĩum optimæ sunt.

ualentissimæ uero quæ non admodum neq; pingues neq; graciles sūt, nec victissimæ ueteris ætatem sunt assecutæ. Edendæ vero sunt detracta pelle & frigidiusculæ.

χοῖρον proprie appellabant veteres porcū valde puū. vt apud poetā repit ἔσθιε νῦν ὦ ξεῖνε τὰ δὴ δ μώεσσι πάρεσι χοίρε᾽ ἀτὰρ συάλους γεσύας μνηστῆρες ἔδουσιν, id est vescere nunc o hospes. seruorum cibus porcelli sunt. Proci eteni plus q̄ absolutos edūt sues. Non sane video quo pacto syalos ederent ꝓci. (nā & syalos veteres appellabant sues eos, qui perfectos absolutosq; supra essent) nisi quod & ignarissimi essent dignoscendorum tum eorum quæ facile concoquuntur, tum suauiuꝫ eduliorum. quales & sese oñdebant cum ventres caprarum pingui & sanguine plenos esitarent. quo sane quod difficilius concoquatur edulium reperies nullū. Caro aūt optima tum ad suauitatem tum ad ꝯcoctionem eoruꝫ est qui me

diam ætatem sunt assecuti. veluti deter
rima est porci vetustissimi, atq; eius q
ↄfestim a partu voratur porcelli. Nem
pe hi terrestrium fere oīum quæ vorāt
hoīes aīalium, maxime humidam ob
tinent carnem. Atq; ob eam rem cum
nuper genitoruȝ caro exuperanter hu
mida sit, plurimam inde generat pitui
tam. & si subcruda fuerit, multo adhuc
magis. Simili quoq; ratione pinguissi
mam suum carnem ea quam medij &
bñ carnosi hñt, deteriorem existimat,
suspitionem humiditatis hñs, ob quaȝ
pinguedo oīs carne sui generis deteri-
or tum ad ↄcoctionem tum nutritio-
nem existit. Quæ autem ob assationē
ambustę sunt, tum ad succi bonitatem
tum ad ↄcoctionem sūt inhabiles, cho
leramq; pariunt pp eam quæ his acce
dit acrimoniam. Nēpe ea choleraceo-
rum eduliorum cōis est malitia, cum &
humida & acria fuerint. Talia siquidē
silr corrumpuntur, suaq; acrimonia va
sorum eoꝝ quæ ad ventrem decūbūt,
ora remordent: atq; fluxionum earuȝ

quæ ex toto corpore in eum fiunt, causæ efficiunt. Q ó autem porcelli absq; pelle. i. absq; cute edendi sint, nemo ignorat. Non. n. cutis animalis carni similiter concoqui nata est, vtpote q frigidior existat. Frigidiusculos quoq; & hos manifeste edendos p̄cipit, calidas oēs carnes veritus, ac fortasse calidas frigidiusculis tum æstuosiores tum flatuosiores esse existimans. Ego autem in caprinis carnibus & quæcunq; calida sunt, sermonem admitto. In moderatis vero tum caliditate tum frigiditate cuiusmodi suillæ carnes sunt, simpliciter indiscrete ita dici non admitto. Nempe ei qui distinxerit, calidæ frigidis idoneæ magis erunt. 103.

Ab arida cholera uenter inflatur, strepitus fiūt, & dolor tū laterꝶ tū lumborꝶ, nihilq; aluus deijcit: sed astrigit.

Choleram ab hominib⁹ simplr̄ appellatam ab arida per humiditatē distinguit. In vtraq; autem noie cōi est vsus. generationis modum qui cōmu

nis est respiciens. Vt. n. cholera humida ex acribus oritur humoribus qui ex esorum ingestione ꝑdierunt, sic arida ex spiritu flatuoso acri. Quo fit vt quę ꝓpe vētrem sint neruosa corpora mordeantur, intendanturq́; & dolorem pariant. At cum spiritus hi possint interdum quidem retineri, interdum & exire, aridam propter retentos spiritus generari choleram asserere non possum. Nam probabilius fuerit, ita appellare quæ penetrant egeruntur q́;. 104.

Ita affectum ne vomat seruato, venterq́; subducatur. Clysterem ergo ex calido & perq̃ pingui adhibebis. per unctumq́; in aquam demittes calidam & q̃plurimam in scapha reclinans, & calida sensim perfundes, & si calfacto venter subducitur, morbus solutus est.

Quam citissime clysterem exhibere & vomitum ꝓhibere præcepta sunt cōia omnium quę in ventre præter naturam ꝯtinentur, & quæ vt excernātur

apprime

apprime cōtendimus. Similli modo & calidum exhibere ciysterem: prouocat siquidem calidum, & frigidū reprimit. Clysma autem pingue aridaz proprie sanat, quoniá & virtute contrariuz est, siccitaté nimiruz humectans, morsúsq; leniens. Eundem habes scopū, si in scapha fouendo, tum aqua, tum oleo & calfacis, & mitigas solatisq;. 105

Confert quoq; & huic dormire.

An eum dum in scapha fouet, dormire velit, an sine illa, nó constat. Q d' aūt ipsuz dormire p se ctuditatib⁹ oíb⁹ maxio remedio sit, ɔsiderāti pz. 116

Bibere item vinum tenue, & vetus, & meracius.

Vinum quidem exhibent, vt cōcoctioni adiumento sit: sed tenue, vt in ventre non moret: vetus vero & meracius, vt calfaciat magis. Vinū siquidez omne habitum calfacit, magisq; quod vetus est. 117

Oleum quoq; dabis vt quiescat, & vēter subducatur: & soluitur morbus.

Oleū quæ acria sunt lenit, placatq; & siccitatē emendat, ventrémq; moderate subducit: quibus omnibus ei qui curatur est opus. 118

A cibis autem atq; alijs abstineat.

Si corpori nihil desit, nullaq; apponendi quippiam premat necessitas, & cruda quædā concoctionis indiga cōtineantur, his requie est opus, & nō cibarijs prius q̄; contenta mediocriter cōcoquantur. 119

Verum si dolor non cessauerit, lac asinę bibendum donec purgetur dabis,

Si feceris quod dictum est, & dolor non soluatur, contristantis causæ maiorem esse acrimoniā existimandum: atq; ob id corpus purgare oportet. Lacte asinæ vtendum pręcipit, quod purgantia inter medicamenta omnia mitius, trāquilliusq; existit: id quoq; & lacte omni humidius est, & ventrem magis subducit. 120

Si venter liquidus fuerit, bilisq; excernatur, vexentq; tormina, & vomi-

tus, & suffocatio, quiescere his est optimum, mulsam bibere, & vomere.

An de arida adhuc cholera agat, an per se hæc intelligenda sint, non satis constat. Sed quocũq; res ierit, contineri in ventre videtur bilis, quæ actis & elui contumax sit. Ventrem autẽ moderate subducere, atq; quæ in vẽtre cõtinentur conquere molitur. Subducet autem mediocriter aqua mulsa, & per requiem concoctio fiet. Qui autẽ in affectionibus huiusmodi sæpius valẽter auxiliatur, is cacochymiã valente medicamento affatim expurgat, vires contemplatus, ægri habitũ, anni tempus, ætatem & constitutionem. Quod autem in fine dictionis dicitur, mulsã bibere & vomere, quasi superiorẽ ventrem expurgari autor voluerit: melius cum aduerbio, non, dicetur. Nam mulsa detergendi pollẽs facultate, quæ corrupta sunt in naturalem præuertit viã, idq; citra oris ventris tum læsionem, tũ periculũ, q̃ per vomitũ ꝓhi pñt. 121

Hydropum duæ sunt naturæ: quorum hyposarcidius si hominẽ aggreditur, vitari non potest. Alter ex flatibus constat, multaq; & bona indiget fortuna: curaturq; tolerantia, fotu & tẽperantia. Sicca autẽ & acria edat. Ita enim maxime tum minget, tum valebit. Si difficulter spirauerit, fueritq; anni tempus æstiuũ, & floruerit ætas, viribusq; fuerit valentibus, sanguinẽ a brachio tolles, deinde calidos panes ex vino nigro & oleo tinctos dabis: isq; quã minime bibat, & quãplurimũ laboret: suillãq; edat carnosã ex aceto coctã, ut aduersus arduas resistat inãbulatiões.

Sunt qui nõ hyposarcidiũ, sed episarcidium scribant. Neq; tñ anasarca & catasarca alicubi scriptũ reperi, quãq; recentiores ita nominẽt. Cum aũt hydropu3 naturas duas affirmauerit, atq; de posterioř flatus citra quoduis aliud

symptoma dixerit, de priore auté nihil omnino, non solum in aliquo cõfusus videtur, verum quoq; & in hydropũ differentijs falli apparet. Quidá ergo ex medicis quatuor hydropum differentias esse affirmant, a iusto recedentes: aduersus quos verba impræsentiarum facere tempestiuum non est: verũ qui hæc scripsit, manifeste defecit. Nempe hydropuz vnus humidi substantia tenuis copiam in tota inferiore thoracis regione aceruat, quaz aliquando per purgantes humidũ euacuamus. Alter locum hunc non aqua sed spiritu plenum habet, & fere superiora omnia tumentia: hunc tympaniam appellant. Qui autem habitum totũ pituitæ plenum habet, eum hyposarcidium nonnulli appellant. Quo fit, vt nó exacte duas hydropũ eé naturas dixerit. Neq; etiá recte ptulit, ἐγχειρέωμ γιγνεσθαι, id est, si aggredit̃. Nam verius dixisset ita scribens: (Interficit autez protinus postea q̃; factus fuerit.) Scripta est aũt ita dictio, sed perperam ab eo, qui pri-

mum scripsit. Alterius sane hydropuз quem ex flatu constare ait, sanationeз scribit, quæ profecto hydropum oïum qđ cõmune est, habet. Principio auteз scripsit tolerantiã, fotum, & temperantiam, calida & sicca gustare admonẽs, quod solius anasarca est: quem vt insanabilem prætermisit. Nempe hic solus cum incipit, eget interdũ sanguinis detractione, cũз scilicet ex retentione vel hæmorrhoidis, vel muliebrium, vel ex quapiam quæ ita plethorica sit causa inceperit. Tympaniam verò & asciteз, nullus per sanguinis missioneз sanare est ausus. In eo igiť qui sanguinis detractionẽ eget, fiat quę subsequens est curatio; quæ scilicet calfacit & siccat. Sane libri huius autor ad id quod expedit intentionem direxisse videť: Nõ tamen recte dixit, (Si difficulter spirauerit, sanguinis eget detractiõe.) si nõ propter plethoram hydropa incurrat, prope scilicet ad extinctionem accedẽte naturali caliditate, vt igni contingit. Nempe vt ignis ꝑpe extinguitur im-

missis lignis, tum humidis, tū multis, nisi quis multitudinē sustulerit: sic & in frigidiore ob copiam sanguine, vbi calor natiuus prope extinguitur, præsentissimū est remediū sanguinis missio: quo tempore periculum ita prehēderit. Perperam quoq; dictioni apponitur. (fueritq; anni tempus æstiuum.) Nempe plus minus auferendi sanguinis alia quædam scopi esse dicta sunt, sicuti & anni tēpus: auxilij vero huius, affectionis natura. Dioscorides nō æstiuum anni tempus scripsit, sed vernū, virtutis exolutionem æstate adfuturā suspicatus, hyeme vero affectioni refrigerationem. Vulgariter autē & inepte admodū panes calidos ex vino nigro & oleo ei cui sanguis est detractus exhibet, scopum quidē verum roborandæ virtutis hn̄s, vt exercitationum patientijs sufficere possit. Sed materiā scopo dignam non inueni. Vinū etenim nigrū, sanguinē plurimū generat, sed tm̄ vt & supfluus sit, & melancholicus fiat. Verū huic melius ē vinū dare fuluū

tenue qdem substantia, vt vrinas moueat: sed non ætate nouū, quo mō sane multis ꝯtingit. Vinoꝝ etení nouoꝝ nullū est fuluū, sed vel albū, vel rubrū, vel nigrū: vetustate autē fiunt & fulua & flaua. Atqui quāminimū bibere, & quāplurimū laborare rectissime ē di-ctum. Nēpe talis viuendi modus, calfa: it & siccat. Suillæ carnes si quo dcm̄ est mō edātur, florentibus ætate, & ualidis, dari pñt. Cæteroꝝ aūt nullus eas probe coquere pōt: utpote qui iā ꝑpe est ut caloris natiui patiatur extinctionem. Melius ergo ita affectis dare quę probe coquent. 122

Qui uentrem inferiorē calidū habent, subeūtq; acres deiectiones & inęquales, hi a colliquatione id patiuntur: qui si ualentes fuerint, reuelles helleboro albo: si nō, cremorē tritici frumentacei crassum, frigidūq; dabis, & quod ex lente etnos conficitur, panēq; subcineritiū: & pisces febrientibus quidē eli

xos, nō febriētibus uero aſſos. Vinum præterea haudquaquā febrientibus nigrum dabis. Alijs uero aquā aut a meſpilis, aut myrtis, aut materialis, aut ſorbis, aut palmulis, aut uitium œnanthe.

Excrementa his ob inuſtionem nō ob colliquationem ſubire proprie magis dixiſſet. Nam colliquatio in eo fit abſumpta contabefactaq́; pp febrem moroſam vel pīguedine vel molli carne. Inuſtio vo in ventre oritur pp acrē eoꝝ quæ ingeſta ſunt caliditatem, ob quā & febrire contingit. Helleboꝝ præterea huic album exhibet. quod īdicauit per hoc verbum ἀντισπᾶσαι, ideſt reuellere. nempe per ventrem ſuperiorem. Si vero æger quauis ex cauſa nō poſſit helleborum adſumere, viceritq́ acrimonia, pocula dare iubet tū aſtringentia tum refrigerantia. Adijcit autē edulijs & quę aſſiccare poſſunt, veluti panes ſubcineritios, atq; aſſos piſces. His ita & non ſine ratione enunciatis, quénam ventrem inferiorem dicat, eſt

contẽplandum. Veteres. n. thoracẽ interdum ventrem superiorem appellãtes, alimenti receptaculum oẽ quod a septo transuerso est, ventrem inferiorẽ noĩant. Interdum autem ventrem superiorem appellãtes in quem cibi adsumuntur, quæ ab eo sunt omnia ventrem inferiorem vocitant. Interdũ quoq; & sola quæ crassiora sunt intestina. Sunt qui cœlon dũtaxat ventrem inferiorem vocant. Forsan igitur quæsiuimus quãnam vel quasnam ex prædictis particulis probabilius in præsentia rũ intelligere sperabamus, si effatu dignum quippiam percæpturi eramus. Sed qm̃ hoꝝ inuentio nihil nos admonet magis quam ea quæ ipsi & scimus & discernimus, quod nõnulla quidem recte dicta sunt, nonnulla vero nõ, cognitionisq; curiositatem magis quã cõmoditatẽ habent, melius est cito relinquere, & potissimum cum huiusmodi liber Hippocratis legitimus nõ sit. 113

Si vero febris non fuerit, vexẽt que

tormina, primum quidem lactis asinini calidi pauxillum, deinde sensim paulatimque plus bibat, & lini semen, & triticeam polentam mixta hordeacea & sparsa adempto amaro faba ægyptia, vel oua semicocta edat assa, et similam et milium, & chōdrum ex lacte coctū. Cocta hæc & refrigerata edat, atque his similia tū pocula, tū edulia ingerat.

Quamplurimi exponentium conuenientius hæc cum prædictis componunt, præsentem sermonem adhuc de his qui calidum habent ventrē inferiorem fieri existimantes. Alij paucíq; separant, & seorsum exponunt, scopusq́; his est vt interdum quidem cacochymiam expurgent, interdum vero & cōtemperent infrenentq;. Interdúq; reficient, & interdum refrigerent. Lac ergo asininum expurgare potest & contemperare. Lini semen tum siccare tum refrigerare. Quæ autem ex tritico confi

ciuntur polentæ, contēperant. quibus non perperam remiſcentur hordeaceę, vtpote quæ ſiccent & refrigerent. Fabę ægyptiæ mediocriter refrigerare pnt. Oua autem & ſimila & chondrus, craſſi ſunt ſucci & boni, & humorum acrimoniam infrenant. Siccat autē in edulio milium quo refrigerat modo. Omnia hæc frigida exhibet propter humorum qui affectum procreant tum acrimoniam, tum caliditatem. 114

Eius medicinæ partis quæ victui me detur, maximum eſt febrium tum intentiones, tum declinationes, non in acutis modo, uerum quoque et in longis obſeruare, ut tempora quibus cibi offerendi non ſunt: & tuto, & quibus offerendi exiſtunt, cognoſcas, atque adhuc quando plurimum ab intentione aberint.

Artis ciboꝝ exhibendoꝝ maximū eſſe ait particulare cibi porrigendi tempus noſſe. ſcopumq; vnū ait, quod ſcʒ tēpus illud quo cibus exhiberi debet

quamplurimum absit ab febris intentione, quā ἐπίτασιν dicit, accessiones principium intelligens. Id autem non in diuturnis solum sed quoq; in acutis verum esse videtur. Sed quare longis in morbis adiecit? Nempe quod in his magis & forsan solis euidēs sit scopus. In acutis etenim morbis deprehensa in pedibus caliditas, cibi tempestiue offerendi signum sufficiens fuit. Nō tamē in longis ita nutrire oportet, sed melior declinationis pars est expectanda, q̄d in acutis haud quaquam est expectandum timore cito futuræ accessionis. Sunt qui dictionem hanc ita scribant. (Eius medicinæ partis quæ victa medetur, maximum est vt in acutis ita & in longis obseruare & scire quando cibum dare oporteat.) Alij finem dictionis ita scribunt. (Atq; adhuc cum plurimum a febris accessione aberunt scire oportet.) vt præter cætera quę nos in ægro contemplari voluit, & id admoneat. Quod si quis p̄quirit, & non particulari tempestiue cibandi inuentioni

copulat,id importunum esse de alimo nia pcęptū atq; re nulla dignū vr. 115

Cognoscere aūt & eos oportet qui capite dolent uel ob exercitationes, uel cursum uel iter, uel uenatum uel quem uis aliū importunū laborē uel uenerea. Decolores itē, raucos, lienosos, exāgues spirituosos, sicce tussientes, siticulosos, flatuosos, et uenarū itercæptiones. Huc adde quibus extenta sunt tum hypochō dria, tū dorsum, tum latera, torpentes, obscure uidentes, eos quibus aurium tin nitus est molestus, eos qui urinas non cō tinent, morbo laborantes regio, quorum uenter cruda egerit, sanguinem e nari= bus uel sede uehementer profundentes, inflatos, & quos uehemens labor infe= stat. Nulli etenim horum nisi superuice rint, medicamētum exhibebis. Nam pe riculo ægrū expones, nihilque iuuabis,

ſpontaneaſque tum permutationes, tum indicationes adimes.

Quod inordinate & præparationis ad cōmentationem modo omnia hoc in libro ſcripta ſint, cuiuis patere arbitror. Multa ſane vt dixi in hoc bene dicta ſunt, ob quæ ad ea quę dicta ſunt, non recte quidam animo & ſtudio incubuerunt, magiſq; qui ſibi cōſcij fuerunt veluti diſcretoria eorum quæ ſcribuntur ſcientia carentes. Quæ ergo hac in dictione dicuntur, catalogū habent eorum qui vt medicationem recipiant idonei non ſunt. καθαίρεσθαι autem, id eſt purgari, & φαρμακεύεσθαι. i. medicamento purgante vtidem ſignificant. vt φαρμακεύειν & καθαίρειν. Videamus ergo quibuſnam ab initio purgationem interdicat. Capite dolentes recenſet, vel ob exercitationes vel alium quéuis importunum laborem. ſummatim eos intelligens qui ex intempeſtiuis laboribus capite dolent haudquaquam expurgandos. Labores au-

tem intempestiui importuniq; omni-
no sunt quos præsens hoc tépore cor-
poris affectio ferre non potest. Admo
nebo autem tete in præsentiarum rei
quæ ad multa est vtilis, quam semper
in memoria haberi velim. Corpore igi
tur nostro ad morbosam affectionem
parato ita vt prope completa sit, exter
num quippiam obueniens eam affe-
ctionem manifestauit, febrem videli-
cet accendens vel capitis dolorem, vel
catarrhū vel tussim excitans, vel aliud
quod tale sit. Deinde ex eo continen-
ter ad morbosam affectionis præpara-
tione3 non sine periculo languent. ne-
q; cursu morbum excitante vel vehe-
menti omnino motione, vt neq; inté-
perantia vel refrigeratiõe, vel alia qua
uis simili causa. Nihil etenim horum
suapte natura vehementem generare
languorem potest. Na3 si febris ab ho
rum aliquo fiat, hæc ex diariarum ge-
nere erit: aut si symptoma aliquod ali-
ud generetur, id sæpius pauco edura-
bit interuallo. Et sane vt retuli pp cor

pora

poris dispositionem vnumquodq; horum non morbi causa, sed πρόφασις, id est occasio redditur. Nam huiusmodi causas proprijssime quis appellauerit προφάσεις non simpliciter euidenter & manifestas. vt hic sæpius vocare cõsueuerunt, cum ab aliqua manifestarum causarum noxa in corpore euidẽs fuerit. Si enim nulla alia corporis dispositio adfuerit, neq; morbus effatu dign⁹ subsequetur. eiusq; quod in corpore fit detrimenti quod ipsum fecit, causa ẽ. Sciueris itaq; hoc ĩ loco de his agi causis quæ non sua ratione corpori adferunt detrimentum. Summa autem horum est vna quidem & prima labores varii & particulares. cursus scilicet, luctæ, pancratia, venerea, fricatio, æstuatio, frigus, vigilia, ira, mœror, & timor. Venereorum quidem meminit, veruʒ cætera subticuit, quãquam virtute eadem prædicta forent. Nam quæ vt dictum est spiritum perturbant, ea purgatione non egent, q᷑ morbus ĩ mõĩ a cacochymia ꝑfectus non sit, ab his au

tem digressus indicijs author quos pri⁹ dixit declarauit. Proprie aũt ἄχροος, id est decolores λειφαίμους, i. sanguine carentes vocãt, eosq; qui corpus aliter q̃ ſm naturam sit affectum, habent, κακοχρόους, i. mali coloris appellant. Hi ergo decolores calfieri expostulant tum exercitationibus tum vini facultate calidi potu, & cibis qui talem obtineant facultatem. Raucos deinde subiungit. Nempe & hoꝝ humiditatem & frigiditatem ob delapsum ad guttur rheuma sanare cõuenit, exiccatis. s. topicoꝝ auxiliorum vsu tum capite tum cæteris q̃ affecta sunt membris. Præterea & lienosos purgatione haud quaquaʒ egere inquit, quod non recte dictum arbitror, cum lienosis si alijs quibusdã purganda sint quæ nigra existũt. Post lienosos meminit λειφαίμων, id est eorũ qui sanguinis inopiam habent, etsi nõ aperte manifesteq; fuerint decolores. Deinde mentioneʒ de spirituosis facit, sicce tussientibus & siticulosis, obscure ita loquutus vt non constet vtrumne

singuli hoꝝ seorsum intelligendi veniant, an hi tres vna cōprehendendi. Neq; adhuc in singulis hoꝝ seorsum intellectis perspicuus est sermo, vt & antea iam est enuntiatum. Nempe πνευματώδεις, idest spirituosos sæpius eos dūtaxat vocant, qui cum inspirant, aeris indigent. Interdum autem & inflatos, quoꝝ vterq; multas hēt causas, quas oēs si percurrero prolixior quaꝫ par sit sermo est futurus, præter id quod qdā ex his sanguinis missionem exigere videntur, alij purgationem, & remediū, aliud alij. Sic & sicce tussientes non affectione vna fiunt, neq; siticulosi. Neq; etiā in præsentiaꝝ certiores fieri possumus anne de febrientibus siticulosis sermo sit, an de non febrientibus, an de vtrisq;. Quod si vnius hoꝝ q̄ in aphorismis recēsentur, meminerimus, quod vniuersale est tolletur. Dictum autē in aphorismis. (Si non febrienti inappetētia fuerit, oris ventriculi morsus, tenebricosa vertigo, & oris amaror, id per superiora purgatione indigere significat,

Si autem os amaricat siticulosi sunt.
Pari modo & quinam flatuosi ab ipso
dñr haud scio, si videlicet cum vena-
rum interceptione flatuosi effecti intel
ligendi sunt, cum adsint nonnulli qui
per se legant. atq; adeo singula dictio-
nis huius possem transmutare, possem
q; omnia quę cognoscere vtile sit citra
librorum multitudinem docere, veluti
& de his quæ deinceps dicũtur. Ait. n.
(Quibus extenta sunt tum hypochō
dria tum dorsum tum latera, torpẽtes,
obscure videntes, eos quibus aurium
tinnitus est molestus, & qui vrinas nō
continent.) Nempe in singulis his pa-
thematis & causæ & affectiones sunt
multæ, varijsq; egentes curationibus.
Quarum ꝓfecto nonnullæ eam quę
per bilis eductoriũ medicamentũ fiat,
purgationem expostulabũt. De his er
go omnibus, atq; adhuc de his quæ de
inceps dñr, non enuntiationes indistin
ctas, sed distinctiones doctrinasq; tum
claras, tum longo reꝝ vsu ꝓbatas ha-
bes in nostris tractationibus: quas q

intellexerit, omnia q̄ ab authore hoc recitanẽ discernere valebit. Atq; si partis meminerit quam & legitimam & commodæ doctrinæ plenam fassi sumus. In ea siquidem parte cum demōstratione & explanatione congruentibusq; distinctionibus scripta sunt oīa. Sed quæ ita disseminata sunt vt p̄sens oratio, nihil iuuare possunt. Nempe si quis nunc singula horuʒ simpliciter & indistincte audierit, is multa aduersus artem perperaʒ molietur. Quod si singula vt oportet distinxerit, primum q̄dem nihil in præsentiarum ad eorum inuentioneʒ iuuari deprehendetur, deinde ad eam quę de pręsentibus sit cōtemplationem multis egere libris videbitur. Nec vero plerisq; hoīum suadendum est vt aggrediantur quidem sola ea scripta quæ manifesta sunt, ea autē relinquāt quæ talia non sunt. Nempe si nullam nobis illi cognoscendi quæ scripserunt commentationem fecerūt, vt & nos haud quaquam diligēter adhæreamus ea quæ dicuntur tum quæ

rentes tum diuinantes par est. 115

Si cuipiam sanguinem auferre confert, vētrem confirmare oportet, & ita auferre, mox inediam praecipere, & vinum tollere. Deinde congruenti victu & fotibus & infusionibus reliquam curationem absoluere.

Fluente aluo sanguinē non detrahes. Nam si post detractionem perseuerat fluor, virtutem prosternit. Inediā autem pręcipere quibus detractus fuerit sanguis & vinum tollere recte dictū est, vt & congruo vti victu, sed fotibus & infusionibus curare si de omnibus quidē quibus sublatus fuerit sanguis dicatur id falsum est. si vero de aliquibus, dicere oportuit. 116.

Si vero venter densus astrictusq́ tibi videatur, mollē huic adhibe clysterē.

Dignum conscriptione quod omnibus pateat, hoc non est.

Quod si medicamento opus sit, hel

leboro tute surfum expurga. Deorsum vero talium neminem.

Tāquam ægritudinem prædixerit, in qua hæc fieri iubet sermonem facit: tametsi nihil prædixerit. Vel ergo exēpta est quædam oratio in qua ostendebatur ægritudo, vel obliuiosus fuit qui hæc scripsit. vel talis qualis ab antiqs appellatur μετέωρος, id est nondū fixo animo, sed suspensus. 118.

Optimum autem est si vrine cieant, sudores prouocentur, inambulent, & tranquille ita sese perfricent, vt non dēsiorē reddant habitum. Quod si in lecto iacuerint perfricent eum alij.

Scripsit quoq; & hæc ita tanquam ægritudinem prædixerit. 119.

Et si in thorace supra septum transuersum īsestet affectio, resideat frequētius qui afficit, minimeq; reclinent donec vires valeant: sedenteq; calido multo diu refricent. Si vero dolor ventrem

inferiorē subsepto trāsuerso īfestat iaceat, is (cōuenit enī) nulloq; pacto corpus moueatur, seclusa etiā fricatione omni.

Oratione ex hac quis coniecerit tū hæc tum quæ ea pcedunt oīa de doloribus scripta esse. Prætermissa igitur pn cipio dictionis sunt hæc peccante primo libri huius scriptore & manēte postea peccato. Quamobrē fieri non potest vt quispiam in his veritatē peruestiget, etsi plus quam temere in huiusmodi tps conterere videamur. 120.

Quæ autem ex ventre inferiore soluuntur tum per vrinas, tum per sudores, se mediocriter p se delabuntur, quæ parua sunt soluuntur vehementia vero pernitiosa sunt. Nempe tales vel intereunt, vel non sine malis alijs sanescunt. Nam eiusmodi conferri solent.

Per talem quoq; dictionē conijcere licet de dolorum curatione omnia quę ab ipso ante scripta sunt, dicta eē. 121

Poculum hydropi. Cātharides tres

abiectis singularum tum capite tum pedibus tum alis, in cyathis aquæ tribus terantur, atq; cum bibens laborauerit, calido perfundatur, vngatur prius. Ieiunus bibat, & panes calidos ex oleo vel pinguedine edat.

Quidam dictionis huius mentem haudquaq; intelligens audax medicus prædictas partes a cantharidibus abiecit, deditq; hydropi. cui cũ a primo die abscessus in sura cõparuisset, post tres alios dies sectus ẽ, effusaq; copiosa aq̃, curatus esse visus est, qd̃ pars tumoris præter naturam plurima statim ad moderationem redacta sit, verũtamen nõ multis post diebus obijt. Quam ob causam medico quidã crimen ingessit perperam data esse cantharidũ corpora inquiens. Nẽpe propinanda ablatis corporibus, tum caput, tũ pedes, tũ alas, idq; esse quod in dictione enũtiaretur. Quare non cũctatus audax ille medicus hydropi alteri ita ꝓpinauit, moxq; facto similiter in femore ab

scessu, sectoq; multis post diebus hominem mori contigit. quãquã vrinarum ꝓuocatorio medicamēto ex cantharidibus confecto quidam citra bibentium incōmodum vsi sint. 122

Sanguinem supprimentia, quæ Græci ἴσχαιμα dicunt. Fici succum lana susceptū intus ad uenā appone, uel coagulū inolutū ad nares imitte, uel chalcitidē digito ante tractā preme, cartilaginesq; utrinq; & foris cōprime, uentrem lacte asinæ cocto solue, caputq; rade, & astringentia, si calidum anni tēpus fuerit, exhibe. Sesamoides superiorem uentrem purgat sesquidrachmæ pondere in oxymelite tritū & potui datū. Miscetur autem ueratris ita ut tertiam efficiat partem. Nempe id hoc pacto minus suffocat.

Ad trichωsin.

Filū ubi acui foramē hñti subieceris,

cæsioreq́ atq́ acuminatã supra tensæ palpebræ partẽ ad inferiorẽ usq́ traie ceris, qđ supius ẽ inferiori liga, fila aũt extendens cõsue & colliga donec deci-derit. Et si satis quidẽ fuerit bene cedat si nõ, deficitq́ aliquid, hæc reficæ. Hæmorrhoidas modo simili persequeris. Nam acui crassissimũ lanæ pinguis filum &, quãmaximũ colligabis. securior etenim est huiusmodi curatio. Deinde cõprimes, & contabefaciente uteris medicamento, neq́ prius quã deciderit perfundes. unãq́ perpetuo relinques. & postea purgabis helleboro. Exercitetur deinde & sudet, & mane multũ perfricetur. A cursu contineat, & crapula, & ab acribus, excępto origano. Vomat septem diebus aut ter in mense. Nam hoc pacto optime corpus habebit. Vinum fuluũ bibat, austerũ &

aquosum & paucum. Purulentis dissectos scyllæ orbiculos in aqua excoque. aquāq; ualde feruefactā effunde, aliāq; infunde & coque ita ut tangenti per coctū & molle appareat. Deinde ubi triueris cyminum frictum misce, sesamaq; alba & recētes quæ tritæ sint amigdalas, atq; ex melle eclegma facito, datoq; Post hæc uinū bibat dulce, papauerisq; albi triti lyciscīū aqua perfusum & cū frumentacea farina melleq; coctum tepidumq; sorbeat. Sicq; diem trāsigat. Deinde ad ea quę contingunt respiciēs cœnam dato.

Ad dysenteriam.

Fabarum purarum quadrantem accipe, surculosq; rubię duodecim īmisce, atq; abundanter excoque, deinde delingendum porrige.

Ad oculos.

Cinerem lottũ abundanterq; maceratũ vt pinguedinẽ nõ liquidã lęuẽq; teres, acerbo ; vuę acerbę amaręq; succo humectabis. in sole desiccabis. humectare enim oportet vt non solutu facilis sit. cũ autem siccus factus fuerit, leui, trito, & sicco perunge oculos, & angulos consperge.

Ad Humentia.

Ebeni drachmam, æris vsti obolos nouem: & croci obolos tres in cote tere quæ vbi triueris, vini dulcis cotulã atticam infunde. Deinde soli expone, cõtege. atq; vbi concoctũ fuerit, eo vtere.

Ad dolores.

Chalcitidis drachmã vuæ expressę partes duas, myrrham crocũq; tere, mustũ permisce. In sole excoque, & eo dolentes oculos perunge. sit autem in vase id æneo.

Quonāmodo vuluę strangu-
latio cognoscatur.

Digitis duobus comprime, si sentit ea est. si non, conuulsio est.

Ad Hydropicos.

Meconij, id est peplij rotundi lecy-
scium atticum.

Potio.

Lepidos, id est squammæ melę tres latitudine cum farina triticea adglutinē tur, teranturq́; & in catapotia conuol-
uantur, denturq;.

Vt venter infra purgetur, & a
stercore mundetur.

In caricas singulas tithymalli guttas septem etiam pueris instilla. Deinde in vase nouo cōpone concinnaq; & adser-
ua, atq; ante cibum exhibe. Aliud. Me-
conium tere, aquam infunde & pcola, farinam macera, itrium coq;, mel coctū

infunde, & edendum hydropi exhibe. bibendumq; vinum dulce aquosum, vel dilutam mulsam porrige. Quod ab excrementis meconium colligis adserua, & cura.

Liber hic ex his plane ostenditur cōmentarius esse varijs mixtisq; constans theorematis, q in eo incōposite inordinateq; ab alijs i alia fiat trāsitus, quō & hic in ea q per nares fit sanguinis ꝓfusione scripta sunt auxilia. Népe alia parti ipsi quæ sanguiné ꝓfundit exhibent, alia reuellūt, vt alui solutio. Alia caput addensant astringūtq; vt refrigerantia. Quæ deinceps sunt, oīa medicamentorū scriptiones hñt, & quædã cōmixta auxilia. De appellato igitur sesamo sermoné in primis facit. Mox piloꝝ in palpebris manualē opationē scribit, quā ἀναβρογχισμὸν appellant. Pari modo & hemorrhoidων, alteriusq; eaꝝ sanationis meminit. Postea purulentoꝝ tum medicamenta tum sorbitiones scripsit, atq; ab his cōpositiones

eoꝝ quæ ad oculos deputata sunt medicamentoꝝ. Præterea de strangulationis vuluæ dignotione egit. mox de meconio. Postea de aquæ eductorio medicamento, & subinde fecis. Et demū hydericis de meconio & itrijs exhibet. sunt autem eoꝝ quæ serie ꝯtinuata dicta sunt plurima quidē manifesta, alia nequaquā manifesta sunt, de quibus deinceps faciam sermonem.

Commentarij quarti & vltimi finis.

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS de natura humana Commentarius, Hermanno Cruserio Campensi interprete.

Cripsi oliꝫ de elementis ex sententia Hippocratis commentarium, queꝫ cuidaꝫ, quo familiariter vtebar, peregre proficiscenti commisi, ad illius me cognitionem aggregans. Quę igitur plane cognouisse illum ꝑspexeram neq; in capite libri demonstraui: neq; memini. quod tñ, vbi omnibus ex ęquo qui in librum incident, scribo, sum obseruare solitus. Qui cuꝫ haud scio quo pacto in vulgus prodiisset, alium præterea non duxi componendum. & in librum de humana natura enarrationem hac distuli gratia:

quod oia quæ ad eam attinebant disputationem, in illo ante edito cōmentario, quem de elementis ſm Hippocratem inſcripſi, apte declaraui. Nunc igitur, poſteaquā familiares a me mei obtinere ipſi⁹ quoq; Hippocratis enarrationem inſtiterunt, non tm̄ vt ea, q̄ dogma requirit (id quod in cōmentario illo priori feceram) ſed omnia ordine declararem: auſpicans enarrare, illa prædicaʒ, quę in libri de elementis ſm Hippocrateʒ principio ꝑtermiſi: quod ea certus eſſem, amicum non fugere.

Vnum igitur quidem & primum venit dicenduʒ, qd Naturæ vocabulo denoteretur: a quo veteꝝ Philoſophoꝝ nō nulli cognomē ducentes, Phyſici, id ē naturales ſunt appellati. quoꝝ de Natura relictos libros ſi euoluerimus, qd cauſæ ſit, cur iſthuc dicaʒ, pſpiciemus. Explicare.n. illos primam ſubſtantiaʒ, cuiuſmodi ſit, dixeritis: quam non genitam, ſed eſſe perpetuam autumant, corporibus quæ ad generationem vel internetionem nata ſunt ſubiectā om

nibus: Deinde quæ sua ratione suppe tunt, cuilibet eorum, que generantur inte reuntq;: quæ vbi cognoueris: eorum quo q; cognitio consequitur, quæ non sua ratione singulis, separatim substantijs accidunt. Qua ratione absoluitur do- ctrina de vniuscuiusq; rei natura, si q- dem eorum q rei cuipiam insunt vnum aut alterum recenseas: ita.n. fere loquun- tur homines, vbi de rei natura aliquem habent sermonẽ. Qđ & Poeta fecit, q primo cũ dixisset. Home. Odi. κ

Sic ait interpres diuũ pbetq; medelam
De terra euulsã, tũ nãm mihi mõstrat,
Mox subiungit.
Nigra illa radix, et cui flos lacteus ẽet.

Hoc pacto q de herbis scribunt, aut oĩno qui de plantis, clare sensilem eo- rum docent naturam, quale vnũ quod q; sit, si tangas, gustes, olfacias, & vide- as, explicantes, quam porro vim, vbi aut intra corpus assumas, aut foris ap- plices. In his enim rerum omnium sen silis natura constat. At uero alia est his

ſuperior,& prima,cuius cum ego ante
memini,tum Plato eum uult tenere,
qui quicquam uia parat,& ratione tra
ctare:cuius tibi v̄ba adſcribā.Quid?
tu animæ(inquit)naturam probe abſ
q; vniuerſi natura aſſequi te poſſe exi
ſtimas?Quin(ſiquid Hippocrati cre-
dimus Aſclepiadę)ne de corpore qui
dem citra hanc rationem. Recte ille q
dem Amice:faciundum tñ eſt, vt ad
Hippocratez expendamus diſputatio
nem,conſideremuſq;,num conſentiat
illi.Recte.Quid igitur dicit Hippocra
tes,& veritas?num ſic? Operæpreciuz
eſt rei cuiuſlibet naturam conſiderare:
Primū,ſimplex ne ſit, an multiformis,
cuius nobis comparare ſcientiam vo-
lumus,& eam facultatem, vt alijs illaz
tradere poſſimus. Deīde ſimplex ſi ſit,
aīaduertenda illius facultas eſt,ecquaz
ad actionem habeat,aut ad paſſionē,
comparatam. At multas ſi formas ha-
beat,his enumeratis,quod in vna,hoc
in vnaquaq; videndum:ad quid.ſ.fa-
ciundum ſit,aut ad patiendum ab ali

quo nata. Habes Platonis ex Phædro verba, quæ naturæ significationē docent, & quanā est ratione & via ipsius contemplanda substantia. Huiusmodi vero libros illos omnes, quibus veteres Philosophi de Natura titulum fecerunt, comperies, Empedocles. s. Parmenides. Melissus, Almeon, Heraclitus. Sunt qui non vnum modo, sed plures huius conscripserunt cōmentationis libros: Aliqui etiam permultos: vt Epicurus: qui perinde vt alij initio inuestigat, vnumne & simplex sit, cuius inuenire naturam conamur, an ex aliqbus se prioribus, simplicibus compositū: quæ veterum illoꝝ successoribus elementa vocare solenne fuit. Grāmaticoꝝ exemplo, in Voce vigiti quatuor constituentium elementa, hoc est, simplices & primas particulas, quas in alias nō diuidas amplius, sicut syllabas: Quippe de hac syllaba stra, si primū detrahas elementū s, nihilominus seruare etiānum syllabam tra integrum est. Itidem si rursus a tra primam aufe

ras literam t,id quod huius reliquũ est, puta ra,diuidas licet,at tibi diuidundę literæ a potestas amplius nõ datur: neq; illam duabus tribusue sonis consta re,quod aliis multis vsu venit,cõmonstres: verũ est eius indiuisus sonus, non quantitate simplĩ(vt alibi cũ nos ꝓba uimus,tum vero aliorũ Philosophorũ non paruus numerus) sed sola specie. Sic & qui quatuor elementa corporũ, quæ generatione & internetione tenẽtur,dicunt aerem esse,ignem terram,& aquam, quod in alia amplius partiri horum singula nequeant : id in causa est,quam ob rem naturalis commentationis hæc constituant principia. Est enim prima corporum notio, minimorum in quantitate:quam excipit altera in qualitate: vti in Vocis elementis planũ fecimus. Vnde existit inter Physicos & Philosophos contentio : cum alii corporum quæ generantur & intereunt elementa particulas cõstituerint quantitate minimas,alii qualitate. Verum libro primo ð medicis vocabulis,

quatenus ad dictionis elementi signi ficationem interest, nihil est relictum: quemadmodum de Naturæ significa to, in quinto. Nos aūt in præsenti nec appellationes, nec significationes, sed ipsas spectamus res, ex quib⁹ minimis siue magnitudine, siue specie, prima ef ficitur corporum genitorum composi tio: quæ Aristoteles & nos similaria vocamus. Ex his altera nascitur corpo rum compositio, quæ instrumentalia appellam⁹: vt manus, cruris, oculi, lin guæ, pulmonis, cordis, iecinoris, sple nis, renum, ventris, vteri, & id genus re liquorum. conflata enim est huiusmo di instrumentorum natura ex primis & similiaribus, quæ Plato πρωτόγονα hoc est, primogenia appellare consue uit. De horum differentijs vno iam vo lumine disputauim⁹. Sed quo euadat illustrior clariorq; hęc institutio, paucis etiam nunc de his dicam. Similare os est, atq; cartilago, & ligamentum: simi laris autem membrana, adeps, caro et illa, quæ musculorum fibras, quæ ite3

ſunt ſimilares, inueſtit: tum quæ in vi-
ſceribus eſt. quod παρέγχυμα, hoc eſt
ad fuſionem vocare Eraſiſtratus ſolet.
Declarauimus autem operis eius quo
medendi methodum, cuiuſmodi eſſet,
demonſtrauimus, initio: vt via indica-
tionis cures ſimilaria corpora, fieri non
poſſe, niſi cognoſcas, vnũquodq; eoꝝ
ſitne ſimplex, an ex pluribus compoſi
tum: Præterea, vtrum per ſe tota ſint
commixta, an modo ſeſe attingãt. Ad
hæc de Philoſophis nonnullos docui-
mus, cuius eſt ordinis Eraſiſtratus, ſe-
mirationales eſſe: qui cum partiũ mor
bis inſtrumentalium ratione medean-
tur, ſimilariuꝫ morbos aut ſemel repu-
diant, aut experientia curant. Plurimi
etiam iſtorum, quid inter inſtrumenta
lium interſit & ſimilariũ morbos, igno
rant: ſicut & de numero ambigũt vtro
rumq;. Vos vero Amici vnum habetis
meorum cõmentariorum de morboꝝ
differentijs: habetis autem & de medi-
camentis non paruum volumen, quã
medendi Methodũ inſcripſi. ſed q̃rũt

hæc & alia, de nostri corporis natura declarationem, quę hoc docetur libro. Quo magis istos mireris qui libruȝ de humana natura Hippocratis non esse germanum existimant, cæteruȝ: vt vocare ipsi solent, adulterinuȝ: quibus ea imposuerunt, quæ in hunc librum irrepserunt supposititia: de quibus in his cōmentarijs plura verba faciam. Nunc quæ germanus Hippocratis liber, quę item adulterinus continet, commemorasse sufficiet: quæ ad verbum sic habent. Prima huius libri pars quę vnum librum constituit, ad ducentos quadraginta versus protenditur. atq; hæc ex calido ostendit, & frigido, sicco, & humido animantium esse genita corpora: simulq; docet de humoruȝ natura. Proxima hanc pars varia est. nam huius primum caput morbos distinguit, quos erraticos vocant, a passim grassantibus & pestilentibus: propriamq; generis vtriusq; curationem in vniuersum indicat. Quæ sequitur, venarum dissectionem explicat. Postea de mor

bis varia tradit. de hinc salubris est diç-
ta vulgo scripta. Sub hoc corpulentis-
simos qua ratione extenues, aut gracil
limos corpulentos reddas. Posthæc de
vomitibus agit. Per deinde breuis diç-
te puerorum præscriptio, mox & mu-
lierum, postea exercitia subeuntium.
Postremo ad finem est de cerebri mor
bis per versus circiter decé, temere nul-
loq; iudicio adiectum. Quare haud ẽ
obscurum, librum hunc totum ex mul
tis esse instructum & conflatũ, ad ver-
sus fere sexcentos, aut paulo minus
productum: cuius primum caput. vbi
de elementis tractat, & humoribus, ar-
tem prorsus Hippocratis præ se fert.
Secundũ item, quod ab erraticis gras-
santeis passim morbos discernit. At il-
lud de venarum dissectione, quod sup
positum esse clarissime tenetur, vitio-
sum est vniuersum. Nam nec ijs con-
stat, quæ apertissima sunt, & cũ ijs, q̃ in
scdo de morbis passim grassantibus di
cta sunt, pugnat. Eorum quę sequun-
tur, quædam sunt ineptitia: de quibus,

cum tibi librum interpretabimur, sedu lo cognoscemus: Quædam vero præ clara sunt, & paucis verbis commode dicta, & cum Hippocratis arte coniun cta: vt quæ de salubri sunt dieta dispu tata. Hæ tibi libri huius partes: Cuius quidem pars prima totius habet Hip pocraticæ artis veluti crepidam. Vnde me quosdam demirari testabar, q eam alienam ab Hippocratis sensu conten dunt: cum illorum, quibus est perspe cta ars Hippocratis, maxima pars hũc referat librum in numerum legitimorum, magni esse Hippocratis censens. non nulli eius esse discipuli, simul & in iu uenibus instituendis successoris Poly bi, quem in nullo videas suo libro ab Hippocratis placitis latum discedere digitum: vti nec eius filium Thessalum, Dij immortales quem hunc quoque vi rum: qui tamen in patria, sicut Poly bus, non exegit suam ætatem. erat enim Regi Macedoniæ Archelao familiaris. Ergo alii, vt dixi, Medici, demptis pau cis, prope omnes Hippocratis esse de

humana natura librum crediderunt: adeoq; nec clam id Platonem fuit: qui in Phædro scribit id, quod dudu3 ante oculos proposui eulogium, cuius est initium. Quid? tu animæ, inquit, naturam probe absq; vniuersi natura te assequi posse existimas? Quin (siquid Hippocrati Asclepiadæ credimus) ne de corpore quidem citra hanc viam & rationem. Hæc legisse temerarios istos nugatores oportuit, atq; in quo sit libro Hippocratis hæc a Platone commendata ratio scripta considerare: neque enim nisi in hoc, quem in manibus habemus, de hominis natura libro inuenias vsquam: Deinde etiam alia singula, quorum meminit Plato, quæ ego in libris, quos de elementis secundum Hippocratem scripsi, docui: tum nunc vt declarem, accingor: quandoquidé ita stat sententia. Atq; hoc etiam cum sermoni adiecero, ad enarranda huius libri verba progrediar. Posteaq; ille, quem de elementis secundũ Hippocratem composueram, liber in pu-

blicum exiisset, viriq; eum literati omnes probauissent: certi homines studii humanitatis expertes,qui cum demōstrationum illic scriptarum conuellere nullam valerét,licet certe hoc egerant, inuidia rumpebantur, ac hoc esse ad calumnias factitandas satis duxerunt, volumen non esse Hippocratis. Age, non esto Hippocratis,nec ipsius Polybi,nec(si velint)esto scriptus vnquam de humana natura liber,ex calido,frigido, sicco, & humido corpora nostra demonstrans facta esse. vt vel hoc illis concedamus:hæc certe, ex his constare corpora nostra, Hippocratis est sententia. Siquidē in libris suis germanissimis,non solum vbi morborū tractat differentias,clarissime suis principiis cōstat. sed & hoc illi in remediorum est rationibus inueniēdis vestigium. Morbi enim eorum calore, frigiditate, humiditate, & siccitate inter sese distant. Curabis,si calidos refrigeres, humidos exicces:item si frigidos calfacias,siccos humectes.Præterea ante hæc,naturas

ipsas quæ in homine insunt, alias calidas, alias frigidas, has humidas, illas siccas esse existimat. Eodem modo ætates ac regiones eosdemq; esse modos differentiarum censet: cum verbum de his nusquam vllum Erasistratus fecit, nec item alius illorum quisquam, qui calorem acquisititium esse, non insitũ putant. Sic iam Hippocrates alia singula ad hæc principia reducit: qđ nõ tuetur Erasistratus: quæ causa est, cur naturalium operum quædam minus inuestiget: id quod in naturalium facultatum commentariis ostendimus. Postquam vero ii, qui præclaris omnibus oblatrant, de libri queruntur longitudine, nihil minus scribere, quã cõmentarios nos iactantes: hoꝝ eis conuitiorum materiam præcidere in animum induxi, alio separatim volumine scribendo, in quo coniunctam esse vbiq; cum Hippocrate meam sententiam demonstrabo: tum vt scripsit in libro de humana natura, tũ ut in aliis omnibus libris. Neq; clam me est, ut fa

ciunt in omnibus quæ demonstratio- ne confirmauimus, verentes æmuli, q̄ laudibus omnes prosequuntur, uitupe rare: ubi aliquas reprehendo præcæp- tiones, de quibus cum ipsis conuenit: item ne nunc quidem eos ab ingenio suo recessisse. Nam in libris quos scribe re instituimus, his quidem uti Hippo- cratem elemētaribus scopis calido, fri- gido, sicco, & humido, id quod est, con firmabunt: non tamen eum recte sen tire. Posteaquam uero ex his cōponi nostra corpora demonstrat, non eam dicēt Hippocratis sententiam esse, neq; enim Hippocratis librum eē de huma na natura, Itaq; ut illi nullum habent modum suæ malitiæ, ita nec nos, quæ singulis aliis commenariis prodidimus repetamus, ut illis subiiciamus: Neq; cum per omnes, quos reliquit libros Hippocrates, scientiam de inuentis ele mentis suæ arti subiecisse fundamentū demonstramus, hoc negligant, de ue- ritate autem eorum questionem habē ant. Neq; cum de ueritate commenta

mur, uel demonstramus, confugiant ad sententiæ illius considerationem. Sed num uera sint quæ de elementis dicta sunt, saparatim quærant: priuatiꝫ item an hæc constituit elementa Hippocrates. Hæc igitur duo in questione uersantur: quorum prius cum in libro, quem de elementis secundum Hippocratem scripsi: tum in præsenti cognoscant. Iam uero hoc sequitur corrolarium, quod uiris non inconsultis prorsus hoc probatur, ubiq; suis illum, quæ posuit, elemētis consentire, præsentéq; conscripsisse librum.

Qui cōsueuit audire eos, qui de humana natura vltra quā Medicæ facultatis interest, disputant, huic certe hanc disputationem audire non ex vsu est. Neq; enim prorsus dico hominem aerē esse aut ignem, aut aquam, aut terrā, aut aliquid aliud: quod minime vnū in homine inesse manifesto appeat, Sed hæc quibus placet dicere, permitto.

Aegre

Aegre fieri videtur posse,vt qd his verbis interptur auctor,plane assequaris,incusat.n.illos,qui longius,ac medicinæ ratio postulat,disputationem de natura abducunt. Longius abducere illos intelligas,qui ignem,aquam, aerem,& terram humanæ naturę esse elementa dicunt,si non misceant elementa.pterea illos,qui elementum vnum esse quiddam dicunt. Ad quorum prius imaginatio,quæ sese promptissime offert, nos impellit: quod si magis attendamus,ad fm accendimus. Nam siquis eos,qui ex igne,aere,aqua,& terra simul cōmixtis nostra corpora constituta esse existimant, conueniat: vt aquam in nobis,aut ignem, aut terrā, aut aerem ostendant: quod ni cōmonstrent,conuinci dicat: næ iniquam ille conditionem offerat. Quod perinde est,ac si in medicamento Tetrapharmaco meram tibi ceram ostēdi,aut picem,aut adipem, aut resinam postules: si id quis non posset,non admissurus ex his illud esse cōpositum. Simul

enim cum quatuor misceri dicuntur, nihil quoq; ostenditur integrum ex illis esse. Vtrunq; igitur possumus in p̄senti oratione intelligere. In iis vero, quæ posthac dicentur, videtur ſm̄ auctor cōstituere. Immo si diligenter animum aduertas, ĩ his etiam ipsis verbis: cum dicit, Neq; enim aerem esse prorsus hominem. non hoc affirmat, quod non sit prorsus in nobis aer: quemadmodum nec quod ignis, aut aqua, aut terra: sed quod nō prorsus (τοπάμπαν Græci dicunt.) Hoc autem vocabulo non omnino significatur, non autem nulla ex parte. Neq; enim res, qua de agitur, a dictione prorsus tollitur vniuersa: cæterum quod in ea absolutum est & immixtum, labefactatur. In qua etiã significatione Homerus vsus hac dictione πάμπαν vr̄, apud quem est.

οὐδ' ὅτι πάμπαν

ἤθελε λαὸν ὀλέσθαι ἀχαιικὸν ἰλιόθι πρὸ

idest, Non quia prorsus

Sub Troia voluit græcorū p̄dere gētē.

Iam & ipse Hippocrates, cum dicit:

Morborum acutorum nō prorsus certæ sunt prędictiones, neq; sanitatis, neq; mortis. Iouem enim inquit Poeta i Thetidis gratiam, magnam velle Græcorū stragem edere, non delere tamen eos omnino. Hippocrates multas esse prædictiones firmas dicit, vt in commentariis in librum præsagiorum demonstrauimus: at non omnes rectius intelligas, quod non minus sequentia declarant, qui aerem humani corporis elementum esse solum volunt, non ire in hoꝝ sententiam Hippocratem: sicuti nec in illoꝝ, qui terram solam, aut aquam, aut ignem: cum non vnū horum, sed omnia sint elementa. Rectius proinde etiam dictionem ad finem orationis, quādo ambigua est in Amphibologiæ genere, quæ a diuisione & compositione nascitur, diuisim legas: vbi ait, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν, ὅτι μὴ φανερὸν ἐστι ἓν ἐονὲν τῷ ἀνθρώπῳ, hoc est, neq; qd aliud: quod minime vnuz in homine inesse appareat. Vbi ἕνεόν, non vt qui primam interpretationem

celebrant, opinantur, vna est orationis pars: quæ apud alios Græcos est dissyllaba, ἑνὸν: trisyllaba apud Iones, ἑνεόν. sed orationis duæ sunt partes: prima, nomen monosyllabum vt cum numerando dicimus vnum, duo, tria: altera, quam nos ὄν, Iones ἐόν duabus exprimunt syllabis. Ostendemus namq; inferius, non his Hippocratem, quorum est ratio vnum quodq; quatuor elementorum in corpore contineri: sed illis reclamare, qui vnum de ijs hominis naturam esse putant. At qua ratione dices Medicinæ septa hæc oratio trãsilit, qua quidam vnumquodlibet elementum esse hominis naturam statuunt? quod hanc opinionem, vt ille ipse paulo post ait. hominem nunquam laborare e dolore seqtur: Quod etiã si fatearis, vnum & quod medetur, esse sequitur. Cum vero tum quod doleat, tum quod curet esse multiplex videatur, falsam esse orationem veritas exprimit. Inspiciamus itaq; dictorum vnumquodq; in sequentibus clausu-

lis, quonam illa modo astruat. 2.

Neq; enim prorsus dico hominem aerem esse, aut ignem, aut aquam, aut terram, aut quid aliud: q minime vnũ in homine inesse manifesto appareat. Sed hæc quibus placet dicere pmitto.

Artemidorus, cui cognomen Capitoni fuit, Hippocratis libros edidit. quę editio, sicut illa propinqui sui Dioscoridis, non solum clara apud Imperatorem Hadrianum erat, verũ etiam nunc a non parum multis satis probata. Horum vterq; multis corrigendis, antiquã illam, quam solam qui Hippocratis libros sunt interpretati, agnoscunt, scripturam immutarunt. Nam cum alia pleraq;, tum hanc nobis propositam orationẽ Capito mutauit, atq; ad hũc modum scripsit. Neq; enim in vniuersum aerem dico hominem esse, neq; ignem: neq; aquam. Hic postea quam nullum inuenit viri antiqui librum, terram esse solam elementum dicentis, ac

ne apud eos quidem, qui eam opinionem magna vi sustinuerunt, Peripateticos, quod ad huius opinionis faceret defensionem, memoriæ proditũ: quandam dictionem impudenter immutã dam duxit. Præstabat vero incusare illos, qui ambitiose inuestigant, ecquis ille sit, qui solam terram elementum esse arbitratur. Cui simile est, si quæras q̃ erat, qui manum luxatam supine ligari volebat: qui calcaneum aliter, atq; Hippocrates, religari mandabat, q̃ claueis: qui coniunctas cum vlcere fracturas, vlceris nullam curam habens, in alijs autem laborans: aut qui inurendo humeri articulo non induxit suis locis escharas: aut qui erant, quos in cõmentatione de Spina reprehẽdit. Profecto multa dixit huiusmodi Hippocrates: & in libro de fracturis, & in libro de articulis, interim quasi vno, interim quasi multis errantibus: vt etiam in libro de victus ratione in morbis acutis simul multos notat Medicos: cuius hæc sunt verba. Non me latet secus longe, quaꝫ

res postulat, Medicos facere: quippe q ab initio duos, aut tres, aut etiam plures dies fame cruciant ægrotos: deinde & sorbitiones, & potiones exhibent. Hi qui essent, hanc victus rationem qui pscribebant, aperiant nobis velim interpretes: Qui porro, qui existimabant pituitam solam esse hominem: qui flauam bilem: qui autem atram. Nam inferius hoc ipso in libro de hominis natura, esse dicit nonnullos, q hæc assererent. Quo rectius interpretes dixerint, non omnes forte illos suas sententias scriptas reliquisse. Fieri etiã potuit, vt illi scripserint quidem, at libri tamẽ incolumes non permanserint. Atq; causæ multæ sunt, cur fieri istud videas. ppterea quod de his aliqui præceptorũ æmulos non haberent. Partim quod dum viuerent, libros non ederent: quibus vita functis exemplaria, quæ extabant, vnum fortassis aut alterum, perierunt. Potuerunt etiam eorum scripta, quod essent contempta, negligi, atq; diuturnitate prorsus interire. Nam

inuidi quidem certe sunt, qui aut supprimunt veteru3 monimenta, aut omnino demoliuniur. Quod quidam eo committunt, vt quæ in eis scripta sũt, sibi ea attribuant: aut si præclari quid tradiderint, qui alienas opiniones scripserunt, id vt pereat. Athenis autem illustria reperiũtur edita a Comœdis & Tragœdis Poetis munera, quorum iã fabulas desideram⁹. Atq; vt alias caussas omnes prætermittam, duas tantu3, quæ Romæ nuper accidebant, proferam. Sæpe incensa templa, sæpe vero terræmotibus collapsa, aut alia ratione, cur multi nobis libri pierint, in caussa fuerunt. Male ergo antiquam scripturam Capito fuit corrigere ausus: cũ ne hoc quidem addiderit, primum librarium potuisse lapsum esse, qui pro alio aliud scripsisset. Male porro etiam interpretes qdam de Xenophane mẽtiti sunt: ex qbus est Sabinus, q citatis ipsis noĩbus, in hæc verba scripsit. Neq; prorsus aerẽ dico hoĩe3, exẽplo Anaximenis: neq; aquã, vt Thales: nec terrã,

vt quodam loco Xenophanes. Quæ nusquam Xenophanes decernere inuenitur. Adeoq; suo se indicio mentitum de illo indicat, non autem ignoratione offendisse: alioqui sane, libri etiã, vbi hæc ille decernit, nomen protulisset: Nunc vero sic scribit. Neq; terram, vt quodam loco Xenophanes. Iam Theophrastus quidem in naturalium placitorum compendio, Xenophanis, si quod eiusmodi tradidisset, decretum non pteriisset. Illiusq; ipsius Theophrasti libros, qbus naturalia placita in cõpendium redegit, si hæc te lectio capit legas licet. Quod si veterum placita Medicorum velis cognoscere quos legas libros, vbi præcepta sunt medica contracta, adscriptos quidem Aristoteli, a Menone tamẽ eius discipulo sine controuersia scriptos habes: quocirca Menoniјs quidam his libris nomẽ dederunt. Neq; obscurum est Menonez illum, cum omnem curam & operam conferret ad inuestigandos, q sua memoria adhuc extabant, veterum Me-

dicorum libros, inde illorũ placita collegisse. Nam illorum, qui iam interciderant omnino: aut integri quidẽ erãt, non in lucem tamen prodierant, qui scribere præcepta potuit? Atq; istis in libris non comperies aut bilem flauaȝ, aut atram, aut pituitam ne ab vno quidem humanæ naturæ elementum esse assertum. Sanguinem vero etiam multi post Hippocratis memoriam esse solum in nobis videntur opinari: vt huic primam nostram generationem, deinde in vtero incrementuȝ, & a partu ab solutionem debeamus. Atqui Hippocrates quidem haud multo post docet statuere quosdam pituitam, & bilem esse homineȝ: non hoc scripturus, nisi in ea sententia quidam aut sua memoria, aut ante se fuissent. 3.

At qui mihi quidẽ nõ videntur, qui hæc asserunt, recte sentire. Nã cũ idem sentiant, loquunt tamẽ diuersa. Sed opinionis eandẽ collectionẽ faciunt. Aiunt enim vnũ esse, quod est: ac id vnum esse

& vniuersum: hic ignẽ, ille aerẽ, alius aquã, nõ nemo terrã. Tum suam quisq; opinionẽ confirmat testimonijs & indicijs, quæ nullius sunt momenti. Quod vero in eadẽ sunt sentẽtia, verbis autem dissentiunt, ea res arguit eos, quæ profitẽtur, nõ sane intelligere. Quod quidẽ huic præcipue perspicere licuit, qui illorũ contentionibus interfuerit. Nam cũ ijdem viri in eadẽ corona inter se cõtendant, nunquã tamẽ in disputatione vnus treis ordine alios cõuicit: sed modo hic superior est, modo ille: qui præsertim fuerit lingua volubiliore, magisq; ad turbã accõmodata. Quãquã qui suã, quã de rebus habet, opinionem rectã esse cõtendit, is merito rationes suas inuictas semp præstare debeat, si quidẽ plane intelligat, & recte existimet. Sed hi homines, mea sententia, cũ suis seipsi

verbi disputando, quæ sunt væcordia, circũscribũt; tũ vero Melissi sententiã constituunt, Sed de his hactenus.

Agit, tanquam cum illis sibi sermo sit, quibus cognita est disputatio eorũ. qui vnum elementum constituunt. Nam qui ignem dicunt elementum esse, ex hoc oriri cętera volunt, condensato, coacto, & concreto: Si paulũ densetur generari aerem: Si largius, aquã: Sin autem extreme & plurimum, terram. Qui aquam & aerem, itidem pro ratione, qua spissantur atq; liquescunt, cætera produci dicunt. Aiunt enim cõcretam aquam, terram fieri: liquefactã aerem. Non aliter q̃ aerem concretũ, aquam: fusum, ignem. Itaq; eorum, q vnum quodlibet esse elementum constituunt, ex eo q inter se hæc quatuor, aliud in aliud, transformentur, ratio dependet. Quapropter in eadẽ illos sententia esse dicit, attamen non eadem profiteri. Hoc ergo toto sermone aperta illi cum ijs, qui vnum tantũ ex qua

tuor elementis esse existimant hominem, controuersia est: eosq; errare dicit. Nam quod nihil demonstrent, omnibus probant. Quippe quod de elementis vnũ esse hominem nõ efficiant, Melissi vero sententiam confirment: qui quidem etiam esse vnum elementum putabat, cæterum ex quatuor illis, aere, terra, aq̃, igne nullum. Videtur enim vir hic substantiam esse communem quandam commentatus, quatuor subiectam elementis, a generatione & interitu liberã: quæ a posteris eius ὕλη, id est, sylua est dicta. non id tamen recte potuisse, atq; ordine probare. Atq; hanc ipsam substantiam vocat vnum illud & vniuersum: Quod & ipsum quidem falsum est. Neq; enim solum illud vnum corporum est quæ generantur & intereunt principium (quę Melissi fuit opinio) sed præter id qualitates quatuor, extrema frigiditas, siccitas, calor, & humiditas: non tamen sunt hæc elementa, non solum cæterarum rerum, sed ne hominis quidem: imo vero prin

cipia. Nam hoc apud veteres(quibus qd ab eleméto principium distaret,nõ venit in mentem : quod & principia etiam elementi nomine appellari possunt)confusum erat. Verum enim vero duæ res sunt aperte inter sese distinctæ: Altera est minima totius particula: Altera, in quam imaginando hanc secare possis. Igné verbi gratia,in duo corpora, vt ex ijs temperatum cõmonstres,partire non potes.Eadem ratione nec terram,nec aquam,nec aerem.At cogitando potes,aliaz esse illius, quod mutatur,substantiam:aliam itez ipsius esse mutationem consequi. Nec idem est quod mutatur,atq; ipsius mutatio. Quod enim mutatur, subiectum est: cum mutatio eius a qualitatuz efficiatur vicissitudine:cui cum insit summus calor,efficitur ignis. Ita euadit aqua,si ad id extrema humiditas accedat. Eodem modo fit terra, vbi sua natura ab omni qualitate remotum illud subiectum siccitate citra caliditatem ĩbuatur. Contra aqua, cum humiditate

Nam de primo qdem frigido non parua quæstio extitit, quæ nullum medicæ facultatis operibus vsum præstat. Operęprecium autem facias, si perquiras: simplex ne humanum corpus sit, an ex simplicibus quatuor constitutũ. Quod & Platonis docuit auctoritas, & nos mox ab initio Methodi medendi. Attingemus autem & alias. Nunc subijciemus: quod in verbis iam propositis nobis, non his qui quatuor elementa, sed illis qui vnum ex quatuor esse dicunt hominem contradicit. Potior erat in prima oratione lectio, quæ in pronunciatione primam aspirat syllabam τα ἕν ἐόν. Nam non esse vnũ, sed plura constituentia naturam hominis elementa, declarat Hippocrates: non vero quod ex quatuor elementis sit quicquam in corpore syncerũ: qđ nunquam protulerunt, ne huius quidem ꝓfessionis designatores: sed vnũ quid a quatuor illis separatum, quod est ex ipsis compositum, definiunt. Vt tetrapharmacum medicamentũ neq;

ceram esse, neq; picem, nec resinam: nec adipem: sed vnum quid aliud ab ijs distinctum, quod ex his est omnibus genitum. Iam vero hæc quoq; opinio duplex est. Nam quidam quatuor tantum qualitates inter se totas cōmisceri quidam substantias censent. Peripatetici priorem, alteram tuentur Stoici. Præterea ante hos Empedocles ex immutabilibus putat elementis fieri naturam corporum compositorum: perinde inter se mixtis mutuo primis, ac si leuigata exacte & puluerata æruginē, chanciten, cadmiam, & misy commisceas, ita vt nullum de illis nisi vna cū alio queas manu contingere. 4.

At vero ex Medicis quidam hominem sanguinem tantum esse, quidam bilem, alij pituitam dicunt.

Posteaq; superiori loco contra Philosophos disputauit, qui aut ignem solum, aut aquam, aut terram, aut aerē, naturam nostri corporis esse putant: hic se ad Medicos conuertit, hos iuxta

ac illos in errore esse demonstrans, qui aut sanguinem solum esse hominem, aut bilem, aut pituitam ducunt. Hic ergo quod in prima omniuȝ oratione videbatur esse ambiguuȝ, plane distinguitur. non quatuor elementa ponentibus, sed vnum ex ijs solum, contradicere semper videtur. Atq; hic Medicorum præteritur quędam opinio respõdens Melissi, eorum videlicet, qui vnũ esse hominem dicunt, quod dum mutatur, fit vnumquodq; eoruȝ, quorum meminimus.

5.

Iam & hi omnes eandem subijciũt conclusionem. Aiunt enim vnum esse, cui nomẽ ad illorum cuiusq; libidinem imponitur, porro id vnum formam & facultatem mutare a calore vel frigore coactum, & dulce, amarum, album, nigrum, & omni modum fieri. Verũ hæc non sic habere videntur.

Et Medicos ait, qui vnum esse naturæ humorem confirmauerunt, inter

sese idem, atq; fecerunt Philosophi, cõcludere, vnum hunc humorem, quem ponit quisq; eorum, in cæteros conuerti docentes. Quæ vero ad suam quisq; opinionem astruendaз adducit, hęc ex humoribus quatuor nullum esse in natura ostendunt, sed pro his aliũ priorem, ex cuius mutatione hi fiant, cuiusmodi in medica speculatione scitum consistere, vt in Naturali Melissi, neqꝫ, Itaq; quando vnum hoc mutari volunt caloris vi & frigiditatis, euadereq; dulce, amarum, album, & nigrum, nullum isti ex quatuor illis appellare videtur. Quos confutans, non naturæ proprium illud esse ait, sed quippiam aliud, quod in hæc conuertitur. Dulce. n. sanguinem esse: amarum, flauam bilem album, pituitam: nigrum, atraз bilem probabiliter dictam esse, in quę transire illud vnum a calido & frigido impulsum dicit. Iam per id quod ad finē adiectum est, & omnimodum, saniez quę in morbis periculosis accidit, intelligit. Nam & æruginosa apparet, & fu-

sca bilis, quam luteam appellant. Itē rubra quædā, & porro similis, nec nō aliæ, quas exprimere nequeas; maxime cum putridus sit morbus. 6.

Mea vero est sententia, si vnum esset homo, nullo vnquam dolore afficeretur. neque enim esset a quo doleret, vbi vnum tantum foret. quod si doleret etiam, necessario vnum quoq; medicamentum esset.

Nuper rationes, quas adducebant, qui vnum putabant esse hominē, conuellebat; probans non a demonstratione tantum, sed a veri etiam similitudine alienas esse. Nūc ipsam eorum sententiam, qui q̄ vnum sit homo existimant, euertit. Non est autem perinde rationem confutare quæ adducitur, atq; placitum falsitatis postulare. Est .n. cum placitum esse verum possit, licet commode ab aliquibus non sit defensum. At tum non ipsum placitum, sed eius reprehenduntur patroni. Hic ergo

mittit eorum rationes, fert autem in q̄stionem solum per se placitum, argumento vsus vt fortissimo, ita & breuissimo. Nam si vnum esset homo, eũ nullus dolor vexaret. qua ait ratione coargui, qui insecta, icompacta, & minima elementa statuunt. Specie namq; vnũ etiam est horum sententia, quod reuera est. Sic autem primũ corpus est appellatum, quod nec generationẽ, nec internetionem recipit: quandoquidẽ reliqua ex illius compositione omnia generationem obtinent. Etenim quod ex his placitum proficiscetur, in perpetuorum illorum corporum certa compositione nostram collocat generationem: vt Hippocraticũ in quatuor elementorum temperatura: quod Aristoteles & Stoici approbauerũt. Nam q̃d vnum simplex elementum si esset, nõ doleret ex eiusmodi elemento compositum corpus: indicio esse ait, quod aliud non sit, cui sit in id agendi facultas. Neq; enim ex seipso quidem certe pati vnum hoc corpus valeat. Et vt dole

re ipsum ponemus, ex seipso patiens: simplex tamen erit curatio. Nam multa cum in eo non sint: multæ esse curationis rationes nequeunt. 7

At vero multa existunt, quia multa in corpore sunt, quæ cum præter naturam a se mutuo calfiunt, aut refrigerantur, aut siccescunt, aut humescunt, morbos pariunt. Ex quo multæ sunt morborum formæ, et multæ quoq; illorum curationes.

Nouissimis ante hæc verbis eos, qui vnum esse hominem dicunt, (qđ non aliud est, ac si dicas: elementũ ex quo constituitur homo, vnuʒ esse) ex absurditatibus conuincit, quæ placitum istõ consequuntur. Siquidem nunquã dolleremus: quippe aliud quod afficiendi vnius illius facultatem haberet, non extaret. Deinde etiam si hoc concedamus, erit vniformis, non multiplex curatio. Presenti sermone ea explanauit, quæ primo subsistere demonstraturus

est,a quibus alia omnia oriuntur. Hæc sunt calidum,frigidum,siccum,& humidum,quæ vbi modice sunt mutuo tẽperata,salubriter degit animans. Sin autẽ sese mutuo calfaciant, refrigerẽt, exicent,& humectent,ad dolores inferendos natura comparata sunt, q non vno curantur modo medendi:cũ quosdam illorum,partibus dolentibus calfaciendis,quosdã refrigerandis, aut siccandis,humectandisue depellas. Quibus in rebus plurimum elaborauimus in libris de simplicium medicamentorum facultate,& in libris de medendi methodo. Nihil tñ caussæ fuerit,quin ẽt hic de his dicamus paucis:cum clarissime valeam ostendere a calido,& frigido: humido,& sicco nos & dolere & curari. Nam qui est,dolorem qui non sentiat? vbi aspera hyeme in publicum prodire paret:qui,vbi feruẽte æstu? Qui autem sitiẽs non dolet? aut qui potu vuidus? Nempe.n.cum sitis oriatur, vbi siccamur:immodica impletio ꝓrium pariat affectum. Atq; phlegmone,simul &

q; omnes dolorem excitantes, & prer naturam tumores, interim ab exuberã te humore in partem ĩpacto, constant interim quod illi ipsi humores præter naturam aut calidi sint, aut frigidi. Iaʒ vero corpora quoq; nimia humiditate impleta, vacuatione curantur: præter naturaʒ sicca, humiditate admota. Sic quod dolet a frigore, calfactum: quod ab immoderato æstu, refrigeratum. Iá etiam omnia medicamenta calfaciendo, aut refrigerando, aut siccando, aut humectando munus suum obire ostẽsum est: quod hæ primæ sint qualitates actiuæ, corporumq; imutatrices: vti declarauim⁹ in libro de elementis sm Hippocratem. Quas sequuntur qualitates, quæ in gustu insunt. quaꝝ sunt nomina astrictio, austeritas, acerbitas, amaror, salsedo, acor, acetositas, dulcedo, & pinguedo. Et colori quę accidũt in albedine, nigredine, rubore, & id genus alijs. Item quę tactui, in duritie, et mollitie: in friabilitate, & lentore. Olfactu qualitates totidem sunt, quot

gustui. veꝝ peculiaria vocabula non sunt sortitæ. Nam odoꝝ in fragantia & fœtore differentia, recte sane differentia existimabitur, diceturq; multas formas sequi. Habes ergo huius sermonis capita. Quoꝝ pars in libro de elementis sm Hippocratem explanata est, ps in tractatu de simplicibus medicamentis. Vulgus vero in discendis demonstrationibus studium ponere detractat quæ non cognouit, his reclamat statim. Contra studiosi, & veritatis amantes, omnem in percipiendis demonstrationibus industriam ponunt: non facile vero oblatrant. 8

Cæterum mea quidem opinione, q hominem sanguinem, & nullam aliam rem esse censet, is deberet demonstrare eum non mutare formam, aut omnimodum fieri, aut saltem aliquod anni tempus, aut hominis ætatem ostendere, qua sanguis solus appareat esse in homine. Verisimile namq; est, esse aliquod cer-

te tempus, quo id vnum in eo esse appa reat. Hæc *a me dicuntur etiam in eum, qui pituitã esse hoĩem, & q bilem ait.*

Etiam hic in illos disputat, qui vnũ esse hominem ferunt: quod a principio sibi propositum esse professus est. Inter quos primum reprehendit hos, qui sanguinem aiunt eum esse. Potissimum valentes, inquit, homines sanguinem in corpore solum citra aut pituitam, aut bilem (siquidem natura sit sanguis solus in corpore) ꝯtinere oportebat. Deinde si vel concedamus colligi interdum in corpore bilem, & pituitam: ætatem certe vnam aliquam, aut anni inueniri tempus, cum solus sine aliis humoribus insit in corpore sanguis. Eodem modo confutat eos, qui bilem vel pituitam volunt hominem esse, hoc est, naturam id solũ esse: arbitrantes autem in hoc & primam gñationẽ ex hoc humore factũ esse. 9

Quæ vero hominem ego esse dixero, ea & pro lege & natura: ætate tam

iuuenili q̄ ſenili, tum tēpore tā calido quā frigido æque ineſſe illi demōſtrabo. Atq; ſigna etiā afferam, & neceſſitates adducā, propter quas quodq; augetur marceſcitq; in corpore.

Recipit omni ſe tempore elementa quæ ipſe ponit, in corpore contineri oſtenſurum, pro ætatibus & temporibus incrementum & marcorem, id eſt: imminutionem habentia. Pro lege igitur eſt: quod homines putant & arbitrantur. quam loquendi rationem veteres Greci vſurpare conſueuerunt. Sic pro natura, hoc eſt, pro ipſa rerum veritate. 10

Primum itaq; neceſſum eſt generationem eius nō proceſſiſſe ab vno. Quonam.n. pacto, quod vnū eſt, generare aliud poſſet, niſi quid admiſceatur?

Atqui Hippocrates ſemper clariſſime apparentia ſequitur. quocirca nūc dicit; nihil ab vno generari, niſi aliud

accedat externum, quod temperamenti symmetria cum eo conueniat. Quidam vero Philosophi, qui Physici appellantur, placitum, nescio quo pacto, nouum & absurdum sciscere sustinuerunt, quod naturalem speculationem vniuersam euertit. Nam qui vnum dicit esse vniuersum, oratione ista omnẽ tollit generationem. *Si* nāq; ynum est quod natum est, non erat ante, vt neq; paulo post erit. Neq; enim. Thales, neq; Melissus, neq; Heracleit⁹ aut añ erant, aut nunc sunt. Recte ergo hos viros nõ fuisse dicas: an vero fuerunt, annosq; non paucos quisq; eorum vixit: quo autem tempore viuerent, non erant? an quod essent illo tempore illi, admittemus: eos vero qui erant non esse dicimus, cum essent? Atqui si esse eos fateris, fateberis quoq; natos fuisse. Age vero platanus, & lapis, leoq; nõne olim generationem habebant & interitum? Quod si est eius, quod prius non erat, generatio non potuit ea ex quadam subiecta substantia non esse generata

quam non posse sua spōte solam quicquam generare videmus. Plantarum quidem semina, vt queant aliquid generare, externum postulant humorem ac calorem moderatum. Quod si ad generandum esset semen natum citra vllam externam opem, non differret generationem ne in paucos quidē dies, quin e vestigio expullularet. Imo vero pleraq; semina, non iam menses, sed annos etiam haud raro commorari cernis. Non enim ex seipsis tantum obtinent vt generent, cæterum externum desyderant auxilium: quod non hactenus suo munere defungitur, si solum simpliciter attingat: sed cum tangentis vires in id, quod tangitur, permeant totum. Iam si in fœturis alterari prorsus semen in arboribus, herbis & cūctis plantis videtur: multo apertius in animantibus pspicitur, nihil ex masculo solo, aut fœmella, si absit coitus, posse quicquam generari. 11

Tum nec quæ miscentur, generant,

nisi sint eiusdẽ generis, eandẽq́ꝫ habeãt facultatẽ. neq́ꝫ similia nobis efficiant.

Non tantum ex vno nihil generari dicit posse, sed ne e duobus quidem, nisi cognata sint, hoc est, substãtia sint coniuncta, quæ miscentur. Quod plane in animalium diuersarum naturarum genitura cernitur. Verbi gratia in equis & asinis, vulpib⁹ & canibus. Generatur ex horum coitu mixtum videlicet ex ambobus animal. Quoꝝ vero natura a se mutuo magno distat interuallo, licet coeant aliquando, non tamen generare quicquam possunt. Quod porro ad finem est huius clausulæ a diectum: Neq; similia nobis efficiantur, huius libri interpretes quasi aptum præterierunt, cum sit obscurum, aut incongrue a scriptore præcedentibus coaptatum, aut a librarijs praue descriptum. Sed quod mihi significare videtur velle, id est: Si etiaꝫ animal qđ cum eo, qui cum coit, in genere non conueniat, quandam eis tamen natu-

ræ dicit cõmunionem esse: neq; similia nobis efficiantur, hoc est, si vel genitura ex hoc coitu fiat, animal ijs, quæ sese generarunt, simile non efficitur. Potuit etiam hæc clausula non ita fuisse scripta: Neq; similia nobis efficiantur. 12

Rursus nisi calidũ frigido, & siccũ humido, modo & æqualitate respondeat. sed alteri alterum longe præstabit, & valentius infirmiori, nulla poterit genitura fieri.

Superius dixit nullius posse naturalem generationem effici, nisi sint coeũtia eiusdem generis. at vero nec horum coitus genere inter se conuenientium generat necessario. Hanc autem dispurationem integre in Aphorismis expediuit, vbi ait. Quæcunq; frigidos habent & spissos vteros, non concipiunt. Et quæcunq; pręhumidos habent, vteros non concipiunt. nam extinguitur semen. Et quicũq; sicciores calidioresq; nam alimenti difficultate corrumpitur semen. At quæcunq; ex vtrisq; medio

crem habent temperaturam, hę fœcunde sunt. His verbis docet qbus de causis steriles fiunt mulieres. Ostendit ēt id quod huic est annexum: de quo cū nos alias, tum alij ante nos frequenter scripserunt. Plato etiam meminit, non mediocrem artem esse dicens, qua viros & fœminas temperamento inter se conuenientes coniungere scias. Nam de vteri temperamentis quæ dixit, hęc æque de seminis temperamento intelligi debent: vtpote quod nunc iusto est humidius, aut frigidius: nūc siccius, vel feruentius. Est autem vtero sicciori familiare humidius semen, humidiori siccius: æque vt calidiori frigidius, frigidiori calidius. Sed de his plenius in libro de ratione puerorum procreandorum tractamus. In præsentiarum satis sit didicisse, nihil gñari ex vno posse adeo nec duobus quidem, aut pluribus coeuntibus cum fiat, ni mutua inter ipsa familiaritas sit, & temperamētorum aliqua ex coeuntibus temperata mediocritas, potest hoc generari. 13

Proinde qui verisimile est, aliquid ab vno generari, cũ nec a pluribus generant, nisi mutuo tpamẽto cõueniant.

Alia quæ hic agit, ex superioribus patent. Oportet vero nomen quod hic vsurpat temperamenti, quod κρᾶσιος appellat nomine, memoria tenere: qđ omnium, quoꝝ memoria ad nos peruenit, primus Hippocrates commisceri elementa docuit: vt paulo ante visuꝫ est. Atq; hæc res illi non conuenit cuꝫ Empedocle, qui non aliis atq; Hippocrates ex elementis ait nos esse natos, & corpora alia omnia, quæ super terram sunt: non commixtis tamen inter sese, sed per paruas partes compactis, & sese tangentibus. Sed quod hæc sententia iisdem argumẽtis conuincatur, ac illæ, quæ ex insensilibus & impatibilibus primis corporibus sensile generant corpus, in commentarijs de elementis secundum Hippocratem ostendimus. Quo loco omnia prope dixerim naturalia placita, quæ de primis

elementis

elementis extiterunt, attigimus. 14

Cum igitur natura eiusmodi sit, cū omniū reliquarū rerū, tū ēt hoīs: necesse est hominē nō vna re cōstare, sed vnū quodqꝫ eorum, quæ ad generationem quicquam faciunt, talem vim in corpore possidere, qualem contribuit.

Docuit nuper Hippocrates, nisi callidum frigido, & siccum humido, modice admisceatur, generabilium corpoꝝ generationem fieri non posse. Nunc vero docet, vel omnibus corporibus quæ genarantur & intereunt, nedum hominibus ex iisdem generationem suppeditare: Et quia ex calido & frigido, siccoqꝫ, & humido ꝑducta cuncta sunt, iccirco hæc omnium esse communia elementa. Iam humanæ naturæ peculiaria elementa sunt sanguis, pituita, bilis tum flaua, tum atra, quæ tamen ei non recte priuata esse dixeris, cum omnibus sint communia sanguine prædi tis animalibus. Clarum autem est isto

rum etiam vnumquodq; ex primis his quatuor generatum esse: quæ qualitatum appellatione, humidum, siccum, frigidum, & calidum vocamus. Propria horum substantiæ nomina sunt, ignis, vel aqua, vel aer, vel terra. Nam elementa a qualitatibus simplicibus & immixtis nomina esse mutuata, id latet neminem: cum extrema caliditas in igni in sit, sicut in aere humiditas, frigiditas in aqua, summa in terra siccitas vna cũ ꝯstrictiõe & frigore. Qua igitur causa adducti quidam humidum, siccum, frigidum, & calidum ab Hippocrate existimant elementa constitui, vt quæ in homine esse animaduertantur: ignem autem, aquam, aerem, & terraȝ non recipi, eo quod in hominis corpore nihil videamus horum? non intelligentes, quod quę apparent in corpore calida, frigida, sicca, & humida corporis, sunt oculis subiecti visibilia elemenra: quæ quis esse communia corporum omnium elementa dicat? nemo sane vel infantissimus. postea quam dixit Hippo

crates: Cum eiusmodi igitur sit cum omnium reliquorum, tum hominis natura, qui potest de istis, quę in hominis corpore apparent, calidis, frigidis, siccis, & humidis illum nunc agere existimari: imo de quatuor elementis, quæ sũmas habent, & immixtas qualitates ex quibus inter se mutuo temperatis omnia fiunt corpora, quæ intra hos terminos sunt, per excellentiam, non proprie calida, frigida, sicca, & humida appellata. Enimuero si quæ iam commixta sunt, statuemus elementa: quæ sũmas qualitates obtinent, ecquid dicemus esse, me præterit. Dilucidius etiam in pxima clausula suam mentem aperit, ad quam nunc transeo. 15.

Rursus cum hominis corpus moritur, singula ad suam naturã discedunt, humidum ad humidum, siccum ad siccum, calidũm ad calidum, frigidum ad frigidum.

Homine de vita decedente secerni inquit, ac recipere se ad suam naturam

ſingula elementa prædicta : quæ calidum nominabat,& frigidum, ſiccumq;,& humidum: nuſquam dicens,ſanguinem ad mundi ſanguinem,pituitã ad pituitam,bilem ad bilem, arteriam ad arteriam,carnem ad carnem, venaꝫ ad venam,neruum ad neruum diſcedere.veruꝫ quod in his eſt ſingulis calidum,frigidum,humidum, & ſiccum ad communia omniuꝫ elementa ſe cõferre. Nam & neruus quideꝫ ex calido, frigido,ſicco, & humido,nempe elemẽtorum conſtat:non autem ex alio neruo.Sic nec vena ex alia vena. Etenim per ſe tota miſceri hæc,carnem, venã, os,arteriam,& cæteras ptes mente conſequi nequeas. Sed eſt eius ſententia (ſi quam paulo ante dictorum memoriam habemus)inter ſe omni ex parte temperari calidum,frigidum,humidũ, & ſiccũ.Proinde quæ clare oculis ſunt obiecte in hominis corpore calidæ, frigidæ,ſiccæ,& humidæ partes,elementa non ſunt humanæ naturæ:ſed illa, ex quibus hæ conflatæ ſunt & genitę,

aqua nimirum, ignis, aer, & terra: de q
bus in libro de elementis s̃m Hippo-
cratem satis multa verba fecimus. 16

Nempe talis est tum animantium, tum cæterarum oīum rerum natura.

Eiusmodi inquit, est non hominis solum, verum etiam oīum alioruꝫ natura, ex calido scilicet frigido, sicco, & humido simplicium & extremorum temperata. Quæ enim in medio sunt omnia, ex his suum temperamentum consequuta sunt. Nonne ergo ab omni est ratione alienuꝫ dicere, ex medio ea quę in medio sunt, temperari? quod isti non se assequuntur dicere, qui ex ijs quę in corpore conspiciuntur humidis, siccis, calidis, & frigidis nostram naturam contendunt constitui. Iam multo absurdius erit, si & alioruꝫ quoq; cūctorum animalium, & stirpium naturam esse ex his affirmabimus. Hippocrates sane hic aperte ait, etiam omnibus alijs esse huiusmodi naturam. isti vero quid dicent, non reperio. Nam si

coniectum in terram semen fici procera forte arbor fiat: insani est, non ex terra & aqua, sed aliunde eam dicere hác naturam inuenisse. At enim terra sua natura extreme frigida est: multũ autem habet caloris ficus, quæ eam conseruat, quominus, cum per atroces brumas refrigeratur, demoriatur. Constat ergo aquam tantum, & terram fici corpus iam constituisse: quin igneæ etiã naturæ non est expers. Nec iam hoc obscurum est, quod & naturę aereæ sit particeps: quando lignum eius manifeste non solum terra est, sed aqua leuius. Constat ergo ex illis quatuor ficus. Quod si hæc, & eius certe fructus. Sic item fructus vniuersi. Sunt porro triticum, hordeum, fabę, & reliqua leguminum semina, fructuũ partes, atq; idcirco ex quatuor illis conflata, terra, igni, aqua, & aere. Quia vero ex fructuum & plantarum esu, qui in nobis sunt, humores proueniunt, profecto etiam hi primum principium habebunt generationis aquam, terram, aerem, & ignem,

Sed vt dixi, satis hæc in libro de elemẽtis sm Hippocratez sunt demõstrata: itaq; ad aliã clausulam descẽdam⁹. 17

Omnia similiter generantur, similiterq; intereunt omnia.

Ne si diuinaret quidem quisquam non defuturos, qui se nõ recte assecuuturi sint, toties eandem sententiam ꝓnũciet, vti nunc fecit Hippocrates: omnia dicens, nedum hominem similiter & nasci & interire: ex quatuor, vt est declaratum, elementis, & non ex corporis partib⁹ calidis, vel frigidis, vel siccis, vel humidis. At adeo quidam ad græcam orationez stupent, vt quod in corpore humano calidum, frigiduz, siccũ, & humidum a sensu cognoscitur, omnium putent generationis esse communia elementa. 18

Ex his enim, quæ præ diximus, omnibus eorum natura constat, desinitq;, vt prædictum est, in idipsum, & vnde est conflatum, illuc quoque sese recipit

vnumquodque.

Constat in suo placito, omnium naturam ex quatuor, quorũ meminimus, constitui, in eaq; definere confirmans. Vnde enim vnaquæq; inquit res constat, eodem etiam refert se, in cõmunia nimirum Mundi elementa, terram, aquam, aerem, & ignem. Proinde nihil minus quam Hippocratis sensum, & quod primo est dictum, assequuntur. Neq; enim prorsus aerem dico esse hoiẽm, neq; aquam, aut ignem aut terram, qui illud pro nulla ex parte capiũt. Liquet enim hoc dicere Hippocratem nolle, communia elementa nulla ex parte in corpore humano esse, sed reprehendere istos, qui vnum de illis solum asserunt. 19

Corpus autem humanum continet sanguinem, pituitam, et bilem duplicẽ, tam flauam quam atram. Et hæc illi sũt *natura corporis: & propter hæc ægrotat & valet.*

Expedito de communibus elementis ſermone, his verbis ad corporum ſanguine p̄ditorum, in quibus eſt homo, elementa orationem ↄuertit. Naȝ ex ſanguine, pituita, & duplici bili, flaua & atra primam oriri noſtram generationem vult, & noſtræ vitæ totũ curſum ex his ſuppetere, hæc deniq; vniuerſam hominis naturam eſſe. Nam humores continentur in ſolidis partibus. Ipſæ autem ſolidæ in fœtus prima formatione ex his generantur. Omnes enim partes ex menſtruo ſanguine, non illo quideȝ ſyncero, ſed duplicis participe bilis & pituitæ, factæ ſunt: id quod non longo poſt interuallo docebit: Inſuper ex his etiam ſanitatem nobis, dolorem, & morbos contingere, quo hæc fiunt modo, ſequenti clauſula docet. 20

Valet quidẽ præcipue, cũ ea inter ſe facultatẽ & copiã mediocriter hẽant tẽperatas, & potiſſimũ ſi p̄mixta ſint.

Omnium Medicoꝝ pariter & Phi-

losophorum, qui plane rationi insistũt, consensu, sanitatem efficit elementorum symmetria. Cæterum cum sit duplex in genere apud sectas ratione nitentes institutio elementorum: altera appositione, & primorum corporum complexu generationem compositorum fieri: altera, temperatura decernit. Prima itaq; symmetriam, poroꝝ constitutione metitur: altera ratione bonę elementorum temperiei nos degere salubriter statuit. cuius est sententiæ princeps Hippocrates. Atqui cum duplex symmetria sit. hæcq; in facultate eoruȝ quæ miscentur, illa in quantitate consistat essentiæ: vtranq; attigit Hippocrates. dixit enim, & facultate, & copia. Quod in exitu clausulæ dictuȝ est (& potissimum si permixta sint) absolutam illorum omni ex parte mixturaȝ declarat. Nam ad corporis statũ vnde quaq; inculpatissimũ, non modo quatuor commoderatio elementorum, verum etiam eorum inter se mixtura requiritur absolutissima. In temperamẽ

tis vero corporis culpatioribus, est cuz in aliqua parte non æque, aut similiter aut inter se prorsus cõmisceantur humores. sed vbi haud dum actionis est illustris offensio, est illa quidez culpanda sanitas, nondum morbus tñ. 21

Contra laborat, cũ eorũ quicquam fuerit amplius minusue iusto, aut in corpore secretũ fuerit, neq; cũ oĩbus cõfusũ

Vt in sanitate exactam symmetriaz in quantitate & facultate, mixturaq; p tota collocabat. Ita in morbo contraria horum ponit, atq; minus. s. aut amplius ad quantitatem substantiæ & facultatem retulit. & cum omnibus non esse confusum, ad intẽperiem, aut temperamenti inæqualitatem, aut quocunq; nomine appelles. 22

Necesse est enim cũ horũ quicquam separatũ sit, & p se stet, nõ solũ ex quo excessit, locũ morbo affici, sed etiã illũ, vbi iã cõstiterit & influxerit: nimium affluentẽ, dolorem & laborẽ parere.

Vbi quispiam de quatuor humorinus solus aliqua in parte restiterit ab alijs semotus, neq; sit cum illis per totos totus commixtus, dolet animal: vtraq; iam parte, & vnde decessit, & ad quam se contulit, intemperieri obnoxia. Id quod humoribus validarum virium potissimum vsu venit. Hi enim non quantitate tantum parti, in quam inuaserunt, graues sunt, sed & qualitate dolorem excitant, dum magnopere aut calfaciunt, aut refrigerant. 23

Etenim vbi horum quicquam de corpore effluit vltra supernatans, dolorẽ adfert vacuatio.

Pro abundante intellige nunc dictũ supernatans, aut si mauis, id quod non est cum cæteris omnibus commixtum, supernatans, puta appellatum. Vtrũq; enim est probabile. 24

Sin autem intro vacuet, aut locũ mutet, aut se ab alijs secernat, duplicẽ sane necessario præbebit dolorẽ, vt dictũ ẽ,

nepe vnde abscesserit, ac vbi exuperat.

Hoc esse prædictum, ipse suis his verbis declarat. nam verbis, non facultate. ab hac nunc recitata distat illa nuperrime ab eo scripta oratio, vbi ait. Necesse est enim cum horum quicq; separatum sit, & per se stet, non solum, ex quo excessit, locum morbo affici: sed etiam vbi iam constiterit & influxerit, nimium affluentem, dolorem & laborem parere. Rursus cum dicit. Quæ vero hominem ego esse dixero, ea demonstrabo semper inesse pro lege & natura. Pro lege ait, hominum volens opinionem, quæ ijs est de his, significare. Pro natura, ipsam rerum veritatẽ. Quare sequentia verba attendamus, quo videamus: num id quod recæperat ab initio libri, nunc præstet. 25

Dico aũt sanguinẽ esse, pituitã, & bilẽ tum flauam q̃ atram. Atq; horum nomina primũ quidem ex lege distincta esse confirmo, & nulli eorũ idẽ no-

men inditũ esse. Deinde naturaliter formas discrepare, minimeq; pituitã similem esse sanguini, aut sanguinẽ bili, aut bilẽ pituitæ. Quonã .n. pacto inter se possent similia esse, cum neq; ad visum colore, neq; ad tactum esse similia cognoscantur? neq; enim æquæ calida, frigida, sicca, & humida sunt.

Cum aperta est eius omnis oratio, tum quod instituerat, demonstrat. Nã hic quatuor humores in corpore inesse inter sese diuersos ostendit. Sub hæc, naturaliter omneis hos esse quatuor, non eorum vnum. Verum in sermone nunc proposito nobis differre humores mutuo, colore constitutione, calore, & frigiditate dicit. Et sane sic hæc se habere videntur. Fortassis autẽ offendit quosdam, cum humidi sint humores omnes, siccitate distare ab humore humorem. Qui eadem opera negent oportet, nec humiditate eos differre, siquidem humidiorem aliũ alio esse fa-

temur: quod certe omnibus humoribus accidere videmus. Etenim flaua bilis sæpius euadit admodum humida: & est eius tum non flauus, sed color pallidus. Haud raro crassa fit, & vitellis ouorum adsimilis. Vnde & nomen, vt Vitellina appelletur, apud non nullos inuenit. At atrabilis, pallida & flaua semper est crassior. Immo illa seipsa multis modis est vel crassior, vel fluidior. Eadem sanguinis ratio est: qui eatenus interim est humidus, vt fluat: interim abunde crassus. Pituitæ eandem caussam esse, ac prædictis humoribus videas. Variatur enim in crassitudine & tenuitate, atque nunc aquea est, nunc crassa, vt puris imaginem referat. Habent hoc humores, vt quæ reuera elementa non sint, sicut aqua, terra, aer, & ignis. Nam istorum quilibet ex quatuor his, alio in alio eorum præpollente, oriūdus est: vt iā sępe audiuistis. 26

Ergo quādo tantum inter se, & forma, & facultate differunt, necesse ē ea

non esse vnum, nisi certe ignis & aqua vnum sunt.

Erat illorum quidem absurda sententia, qui vnum esse crederent hominem: videtur tamen in eam Hippocrates consulto disputare. Erant etenim fortassis eius memoria viri clari, qui istud placitum sustinebant. Nam quandoquidem veterum plurima scripta desiderantur, multo est probabilius, placita literis non mandata intercidisse, idq́ adeo cum sint, qui nulla reliquerint scripta. vt Socrates & Pythagoras: & ex illustribus nostræ memoriæ Medicis Contus. Quo magis multos, dum superstites essent, illustres fuisse adducor, quorum cum interitu, vna præceptorum existimatio perdita sit. Cumq́ Plato tot reliq̃rit libros, attamen præter literis prodita, ãlia esse eius scita autumant eius discipuli, quæ non retulit in scripta. Vt autem discipulis placita esse literis non testata affirmantibus fidem habemus; ita fuisse, qui vnam ter-

ram

ram omnium esse commune elementum, hominis autem bilem, vel pituitam dicerent, Hippocrati credimus. Equidem quosdam hac quoque tempestate alia scribentes noui, quorum lucubrationes, partim vna cum scriptoribus iam interierunt, partim non multo post cum ijs interibunt. De qua natione ille est, qui terram ait omnium matrem, omnium esse & nutricem, originem & elementum. Atque hanc etiam Cœlum genuisse (vt ait Hesiodus) & quæ in ea degunt animalia. Et ex Archigenis assectis homo minime malus inductus erat, neque in inspirationibus in corpus ingredi aerem, neque egredi in expirationibus. Alius præterea elementalem humorem volebat pituitam esse. Itaque desinamus illorum nomina inuestigare, qui inepta ista decreta primi tulerunt. Nam quod Thales elementum solam aquam statuit esse, ex ipsius libris commostrare non valemus, at de hoc tamen nemo ambigit. 27

Quod ea omnia vnum non sint, sed

ſuam habeat, vnumquodq; peculiarem & facultatem, & naturam, vel hac re tibi maxime cõſtare poſſit. Si enim cui homini medicamentum exhibeas, quod pituitam ducit, euometur pituita tibi. Sin medicamentum offeras, quod bilem agit, vomet tibi bilem. Pari modo bilẽ purgat atram, ſi potionẽ des, quod mo uet atram bilem. Quod ſi is aliqua cor poris parte vulnus accipiat, illa ei ſan= guinabit. Atq; hæc tibi faciet omnia ſẽ per, tam interdiu quam noctu, hyeme et æſtate, dum in ſe homo attrahere ſpiri- tum, & viciſſim dimittere valeat, dum aliquo priuetur cognatorum, Atqui co gnata ſunt quæ diximus. quæ qui eſſe cognata infirmabit primum clare ap parea, hominem dum viuit, ea omnia in ſe ſemper habere. Deinde vero natum eſſe ex homine, præterea nutritum in

homine eadem omnia habente, quę ego dico atq; demonstro.

Superius aperte simul & vere hominem omnia in se continere, biles, pituitam, & sanguinem ostendit. Nunc nō illud tantum, sed etiam ita esse natura comparatum declarat: non vt aliqui dicunt, vnu3 de illis. Omnino alia placita eorum qui humorem vnum naturaliter in corpore esse contendunt, facile conuelli possunt. Illorum vero sententia, qui sanguinem esse volunt, non est repudianda. sed vt cōuincatur, magnæ est contentionis. Sed tempus est, vt de his agere instituamus, initiumq; a verbis eius superius factis, faciamus. Dicit autem sic. 28

Cæterum mea quidem opinione, q hominem sanguinem, & nullam aliam rem esse censet, is deberet demonstrare eum non mutare formam, aut omnimodum fieri, aut saltem aliquod anni tempus, aut hominis ætatem ostendere, qua

sanguis solus appareat esse in homine. Verisimile namq; est, esse aliquod certe tempus, quo id vnum in eo esse appeat.

Quod si huic disputationi id quod nunc demonstrat adiūgas dogma hippocratis omnibus suis numeris absolueris. qui hic ostendit nullū anni esse tempus nec ætatem, qua aliorum humorem expertem possis hoīem demōstrare. Immo etiam per purgationes. Si namq; medicamentū cui, quod aut bilem, aut pituitam ducit, exhibeas: id cui ciendo est, vacuare cernes: id quod perpetuo oēs cōtineri humores in corpore signo est. Huic argumento intercedunt quidā, non ꝯcedentes medicamentū purgans ex corpore familiarē humorem trahere, sed in quam, comparatum est, conuertere formam. Hos vero falli, peculiari cōmentario nos, quē de purgantium facultate medicamentorum inscripsimus, planum fecimus: Sed non cōmittam, quin hoc loco exēpli gratia vnum ex dictis in eo libro, re

feram. In ipsis artis operibus sæpenumero conspexistis detectos, qui, quod vacuatur, a purgantibus medicamentis trahi non admittunt. Naʒ qui aqua illa intercutem quam vocant Asciten, laborant, aquam ducente accæpto medicamento, vacuatur aquosæ humiditatis non parua copia, subsidetq; his vētris tumor. Quibus si medicamentum flauam aut atram bilem mouens exhibeas, cum paucum sane humorem vacuet, tum ventris eis moles tm̃ abest vt resideat, vt intumescat etiaʒ amplius. E diuerso euenit morbo Regio pp obstructionem iocinoris affectis, vidistis. aperto enim ante viscere medicamentis ea vi prędítis, si medicamentum deinde, quod bili ciende est detur, plurimuʒ superflui humoris vacuatur, & laborans e vestigio ab affectu vindicat. His pportione scitis respondere, quos pituita, aut atra bilis sollicitat. Plurimũ siquidem molesti vacuatur humoris, laborantes autem maximum commodum percipiunt. Quare si trahũtur ex

his qui purgantur,talia:medicamenta vero omni ætate & tpe purgant, semp sunt in hominis corpore quatuor humores.Par erat enim,vt est ante dictũ vnum certe anni tps, aut ætatis hominis hñs sanguinem solum ostendere: modo esse veꝝ eoꝝ placituʒ ponatur, qui sanguinem solum humanam esse naturam astruunt, hoc perinde est, ac ex sanguine solo fictas oẽs esse eius ptes,soloq; sanguine semper ali. Sãguis iam cũ bifariam dicatur: tum hic,queʒ in venaꝝ sectione & vulnerib⁹ euacuari videmus,vtriusq; bilis & pituitæ, vt docuimus,participem: tum purus ille & integer,alijs humoribus non confusus. Ex sanguine ẜm prioreʒ significationem formari fœtum fortasse veruʒ sit: ex sanguine ẜm scdam,non item. Nũquam enim solus ille in prægnantibus est. Quid autem sermoni fortasse adiecerim,non esse obscuꝝ vobis arbitror. In commẽtarijs.n.de semine, corporis plerasq; partes ex semine apertum est fieri,cum solæ carneæ ex sanguine fiñ

gantur. At quatenus seminis parua ē in vteꝝ deiecta moles, nutrit aūt istud & auget sanguis, hactenus corporis p̃tes ꝓpe oẽs ex sanguine fingi dixeris. ꝑ eo vero quod ex sanguine semen suam generationem ꝯsequutum est, qui ex sanguine fœtum generari dixerit, rē ipsã dicere videbitur. at non ex mero quidem sanguine, & alioꝝ experte humoꝝ, sed ex eo, qui ẜm excellentiam nomen est sortitus. Habes oẽm p̃ntis orationis sententiam: cognosce iã singula in ea dicta. Primum faciundū mihi est, vt commune nō tm̃ Medicoꝝ, sed oīum ẽt Gręcoꝝ institutum aperiā, qui bilem sine adiuncto, cum pallidā significare, aut flauam volunt, noīant. Atq; quod hæc ambo nomina in vna humoris specie vsurpantur humiditate & siccitate differentis, dudũ diximus. Reliquas quasuis biles non sine appēdice ꝓferunt, æruginosam appellātes, aut atram, vel rubram, vel porraceam. Ad hæc, alteꝝ est in loco, quem nunc in manibus habemus, interpretandū:

cum ait. Dum in se spiritum attrahere, & vicissim dimittere valeat. Palam. n. est, velle eum inspirationē trahentibus respiratorijs instr̄is externum aereꝫ administrari, & dimittentibus, expirationem. Superest tertium, cum ait: Dū aliquo priuetur cognatoꝝ. Vult. n. non modo, vbi sanguine priuatur, veꝝ etiā vbi vel pituita, vel bili, tam flaua quā atra, mortem adferri animanti. 29

Qui autem vnum esse hoiem putant, hi mihi propterea in hanc opinionē venire videntur, quod ex ijs qui epotis medicamentis in imodicis purgationibus animam egerint, hos bilem, illos pituitā euomere conspicati, putauerunt hominem eorum singuli illud esse, quod per purgamenta morientem reijcere conspexissent, Eadem nituntur ratione, qui hominem dicunt esse sanguinem., quoniā cruorem, qui sibi ob oculos ex iugulatis hominibus manans ponitur, animam

eſſe hominis putant. Hæc ſunt, quibus omnes iſti vtuntur in ſuis diſputationibus, argumenta.

Qui dicunt, inquit, quod vnum ſit homo: perinde quaſi multi dicerent, non vnus. Quibus igitur ſunt adducti argumentis, qui ex quatuor humoribꝰ vnum aliqueꝫ generando homini putarunt ſufficere, ipſe cõmemorat Hippocrates. q̃ apud nos, vt ait, leuia ſunt, illis ea probantur. Nam in immodicis purgationibus aliũ alius alio atq; alio prorſus euacuato humore mori videntes, vnum humorẽ illum hominis eſſe naturam putauerunt. 30

Tametſi primum quidem in immodicis purgationibus nullus dum mortuus eſt quiſquam, cui fuit ſola bilis purgata. Sed ſumpto medicamento, quod bili mouendæ eſt, primum bilem, mox pituitam, inde atram bilem & quidem per vim, tum demum ſanguinem etiam

euomunt purum.

Hic iterum consuetudinem Græcorum commemorat, bilem sæpe appellantium sine adiuncto, flauam: atram vero, sine adiuncto nunquam. Totius vero huius sententia orationis aperta est: mori dicit vno tantum expurgato humore neminem. semper enim vna alios cum illo humores effundi. 31

Eadem accidunt his, qui sumunt potiones pituitam mouentes. Primum.n. pituitam, deinde bilem flauam, postea atram, postremo sanguinem purum euomunt, deinde moriuntur.

Euacuatum humorem, qui medicamento purganti familiaris est, mox cō sequitur primus, qui vacuatur præter alios facillime. Sub hūc, qui in hoc genere secundum ordinem est sortitus. Deinde omnium nouissimus sanguis: pro eo quod familiarissimus naturę humor est. de quo istud quidem libere dixerim, si solus quidem non est homi-

nis natura, omnium certe aliorum est familiarissimus. 32

Nam medicamentum, cũ corpus intrarit, primo id qđ sibi omniũ maxime ex ijs quę in corpore insunt, natura cognatum est, agit, inde reliqua trahit & purgat, quẽadmodũ stirpes & semina, vbi sint terrã ingressa, id qđ in terra inest, suæ naturæ accõmodatũ singula attrahunt, acidũ, dulce, amarũ, salsum, & oĩmodũ. In primis igitur ex eo plurimum, qđ sibi naturali propinquitate maxime cõiunctum est, alliciunt. tũ cætera deinceps attrahũt. Haud *secus medicamenta faciunt in corpore.* Etenim *quæcũq; bilẽ ducũt primũ meracissimã bilem purgant, deinde mixtam.* Pitui*tæ item medicamenta, primũ meracissimam pituitã cient, postea mixtam.* Et *iugulatis sanguis fluit primo quidem*

feruentissimus, atq; rubidissimus, mox fluit pituitosior ac biliosior.

Clara hæc sunt Hippocratis verba, testimonia superioris orationis scribentit, vbi dixit. Medicamentum postquã in corpus assumptum sit, primum trahere humorem sibi familiarem, deinde etiam alios. Nec prætereundæ nobis plantæ sunt, quas aut itidem ad se trahere, vnamquãq; id quod naturæ suæ est, amicum. continere namq; in se terram, acidum, dulce, amarum, salsum, & omnimodum. Quemadmodum et hominem: acidum, atram bilem: amarum, flauam: dulcem, sanguinem: salsum, pituitam. est enim eiusmodi quędam pituita: vt dulcis alia, & alia acida. tametsi alia est, quæ nullam habet insignem qualitatem. Ideoq; adiecisse mihi ad exitum orationis videtur, & omnimodum. Non modo pituitæ tantum differentiarum numerum videas, sed & cæterorum humorum. Nam vt acidum, dulce, amarum, & salsum, ita

ãcerbum,austerum,acre, & pingue hu morum species sunt, & in animalibus, & plantis: atq; eadem rõne in terra. 33

Hyeme increscit in hoïe pituita, q͂ hęc præcipue, ex ijs quę in corpore insunt, huic tẽpori cõueniat, frigidissima enim est. Huic rei, *scilicet pituitã esse frigidissimã, est argumẽto, si pituitã, bilẽ, & sanguinẽ tãgere libeat, pituitã profecto omniũ frigidissimam repias, etsi sit lentissima, ac nõ nisi sũmavi post atrã bilẽ ducatur. Quæ.n.per vim trahuntur, hæc propter violentiã feruentiora redduntur. Sed tamẽ ad hæc oĩa pituita suapte natura multo frigidissima apparet. Quod aũt hyems corpus pituita impleat, tibi his vestigijs patebi spuũt homines, & emungunt hyeme p tuitosissima: atq; œdemata alba ijs potissimum hoc tẽpore generantur, alijq;*

morbi pituitosi.

Manifesta est hæc oratio, lectorem desiderans attentum, non interprætem ipsam declarantez. Porro ad finem est adscriptum, aliiq; morbi pituitosi. Ergo ex eiusdem scriptura, orationis hic sensus elicitur. Oedemata alba fere oriuntur hyeme. Etenim alij quoq; pituitosi morbi hac tempestate vigent. vt sunt scilicet omnino febres æstate biliosiores, ita hyeme pituitosiores. 34

Vere aũt pituita in corpore adhuc valida manet, & sanguis crescit. tũc. n. frigora remittuntur, & pluuiæ succedũt. Itaq; tũ ex imbribus, & diei quoq; calore sanguis augetur. cuius naturę id anni tẽpus, qm̃ humidũ est & calidũ, maxime accõmodatũ est. Cuius rei ĩdicium est, quod homines verno, æstiuoq; tẽpore potissimũ torminibus corripiũtur, ac sanguis de naribus fluit, & calidissimi sunt atq; rubidissimi.

Locus hic planus est. Dictum autem est primo de temperamentis libro, rectius temperatum ver, quam humidũ & calidum dici. Suberat tamen causa, cur calidum & humidũ dicere ver nõnulli Philosophi sunt inducti. Sic enim in temporibus anni hoc dicunt esse humidum & calidum, vt in genere corpore præditorum, animalia: hæc cũ plantis conferentes: ver autem cum autũno, optimum inter tempora anni, & solum, vt ita dicam, prorsus naturaliter affectum, illi quod præter naturam cõstitutum est. Abundare autẽ vere sanguinem, præter alia, hoc argumento ẽ, quod tum tormina vigeant, quæ cruenta appellant: non hæc quæ ob bilem vellicant intestina. De cruentis his torminibus quarto in librum de articulis, commentario verba feci, declarans hũc affectum fere nasci venis sanguine affluentibus, qui affatim deinde a natura per intestina excernitur, ita vt per vterum mulieribus: quibusdam per nares, aut hæmorrhoides, aut vomitus. Con

iunxit autem cum vere æstatem torminum ratione, atq; ob ruborem coloris. Nam vere genitus sanguis ex suo calore rubrum colorem vniuerso corpori inducit, perque sedem nonnullis excernitur. Calorem porro, si tangas eos, iam tum præ se ferunt homines. cuius causa est sanguis, atq; adeo circundans nos aer. 35

Aestate vero adhuc sanguis viget, sed bilis suppullulat accrescitq;, & ad autũnum vsq; pertinet. Autũno sanguis imminuitur, quia eius naturæ istud tẽpus contrariũ est. Bilis *æstiuo simul & autũnali tempore corpus tenet, qđ hinc discas,* Homines *hac tẽpestate, & sponte sua bilem vomunt, & per medicamẽtorũ potiones biliosissimis purgantur. quod item ex febribus, & hominũ quibusdam coloribus patet.* Pituita *æstiuo tẽpore multo quã ante est imbecillior. nam hoc tẽpus eius naturæ ob calorem*

Siccitatemq;

ſiccitatemq; vehementer aduerſatur.

Aeſtate atq; potiſſimum initio eius copioſus eſt Vere auctus ſanguis, vt qui ab ambiente calore nondum eſt diſcuſſus. Increſcit aũt bilis, eo quod in præſenti præter naturam excalfiat corpus. Hic rurſus bilem nõ appoſito coloris nomine, flauam appellat: nunquam atram hac ſimplici appellatione nuncupans, cæterum indicato coloris nomine. At ſingula verborũ Hippocratis capita animũ aduertentibus clara ſunt. 36

Autumno ſanguis pauciſſimus efficitur in homine. quoniã autumnus ſiccus eſt, & homnem iam refrigerare incipit. ſed atra bilis autumno q̃ plurima eſt & potentiſſima.

Superiori oratione ſanguinem dictũm eſt autumno imminui: quod eius naturę ſit aduerſarius. nos, qui aduerſarius ſit, expoſuimus. Si enim ſimiliter atq; ver, calidus ſanguis & humi-

dus eſt:autumnus autem(vt ipſe di-
xit)ſiccus,& hominem refrigerare inci
pit:contrarius merito eſt Veri Autum
nus,ac humorem ſanguini contrariũ
habet redundantem, ſiccum & frigi-
dum. qui optimo iure eiuſmodi eua-
ſit,propterea quod ante humores de-
uſti erant æſtate. iam quod ex deuſtis
illis reliquum eſt,reſtincto quidem ca
lore,frigidum ſiccumq; redditur:frigi-
dum,ob calorem extinctum:ſiccum,
quod eius omnis,dũ aſſaretur,ſit con-
ſumptus humor. 37

Ineunte hyeme bilis, quia iam refri gerатur, imminuitur, & pituita de in-tegro augetur: tum a frequentibus plu-uijs, tum noctium longitudine.

Dominantem ſingulis ex quatuor temporibus humorem temperamen-to vult ipſi tempori eſſe ſimilem. Vñ fit, vt frigida & humida appelletur pi-tuita iuxta ac hyems, & calidus humi-duſq; ſanguis, vt ver: calidam & ſic-cam, vt æſtatem, ita & bilem flauam

esse dicit: & atram, quemadmodum Autumnũ, frigidam & siccam. Quod igitur quibus dixi temporibus singuli humores incrementum sumunt, ante confirmauit. nunc causam adducit, cur maior Hyeme sit pituitæ copia: ob frequentiores, inquit, pluuias, & noctes longiores. quod perinde est ac si dicas: quod humidum sit frigidumq; hoc tempus. Humidũ esse probatur, pluuiarum multitudine: frigidum, noctium prolixitate. Siquidem caloris, quo præditus est ambiens nos aer æstate, auctor sol est qui tum ascendit prope supra verticem nostrũ, & diem longiorem efficit. Idem item frigiditatem Hyeme inducit, quod obliquus & humilis pauco tempore super terram feratur. Vult autem Hippocrates cũ ambientis nõ aeris statu vna animalium corpora affici. siccari in siccis eius temperamẽtis, humectari in humidis. Hoc pacto etiam calfieri in calidis, refrigerari in frigidis. Quare si humida hyems & frigida est, merito in ea, frigida & hu

mida, valet pituita. nam oſtēdit & hoc ante. Huic aſſentit & aliorū ratio temporum. æſtate, flaua bili dominante, quādo ſicca & calida facultate eſt. Vere, ſanguine, humido & calido humore. Etenim Ver eſſe ait calidum & humidum. Autumno, atra bili, nempe quæ iuxta ac hoc tempus ſicca eſt. Quæſtio igitur non parua oritur de veris temperamento, quo pacto calidum & humidum dicatur, quod, cum ea de re ſermonem haberem, temperatum ſatius dici oſtendi. Atq; conſtat, eadem etiam ratione non calidum & humidum debere dici ſanguinem, ſed temperatum. Ac magis quæras, quod huius libri interpretes prætererunt, de pituita: quæ habet frigidam ſubſtantiam & humidam, & hæc Hyeme generata. Qua vero cauſa inductus, nō minus inquirendum eſſe dixi, iam tibi expediam. Dixit in aphoriſmis ipſe Hippocrates. Ventres Hyeme & vere natura calidiſſimi, & ſomni longiſſimi. Per hæc tempora alimenta copio-

ſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor natiuus plurimus eſt: nutrimentũ ergo largius requirit. indicio ſunt ætates & athletæ. Iterum. Aeſtate & Autumno cibos difficillime ferunt, Hyeme facillime, ſecundum locum Ver tenet. Hæc ſi vera ſunt, & pituitam humorem eſſe frigidum, non temperatum, vt eſt ſanguis, agnoſcimus: quomodo Hyeme augebitur? Conueniebat enim ex alimento commode cocto, ſanguinem magis, quam pituitam generari. Qui igitur hæc dubitatio diſſoluetur? Dicam, quod ſentio. Sunt quidem calidiſſimi ventres per hyemem naturali colore, hoc eſt, temperatiſſimi. Corporis partes e diuerſo plus refrigerantur hyeme, ipſeq; adeo venter quibuſdam, aut ex itinere, aut ob veſtium inopiam, aut exercitiorum genus, aut eiuſmodi quippiam. Omne igitur ambientis aeris frigus quam poteſt pœnitiſſime in corpus ſe inſinuat. Quibuſdam vero etiam ad ventris vſq; regionem penetrat, vti eſt

declaratum. Itaq; vt, percocti sint in ventriculo sumpti cibi, in hepate certe dum mutantur, non absolutum assequuntur significationis, vt sic dicam cultum, sed aliqua in ea offensio existit. Quo minus venæ totius corporis mutant illos refrigeratæ. Hunc accedit ciborum multitudo, qui Hyeme sumuntur, quibus qualitates quoque sunt pituitosiores. Multa enim edunt legumina hyeme, multo plus panis q; alias, siliginem, rhyemata, holera, satiuas rapas, & carnes multas: hæc plane pituitosa, vt agnos: illa, nisi probe elaborentur, quod genus aprorum carnes sunt, maxime porcorum. Preterea, bulbis, cochleis, caseo, & alijs eiusmodi multis tota hyeme vescuntur, q̄ prompte in pituitam vertuntur. Atq; etiam recens vinum pleriq; bibunt, quod est natū ad generandā pituitā. Quibus fit, vt hyeme copiosior sit pituita. 38

Hæc igitur omnia habet perpetua corpus humanum. quæ a tempore de-

generante, modo vltra modum augentur, modo imminuuntur, vnumquodque pro parte & natura.

Omnia, inquit, prædicta, hoc est, quatuor humores habet corpus humanum per omnem vitam. hoc illi significat perpetua. Hæc pro temporum mutatioñibus augentur, minuunturq́;. A tempore degenerante enim, idem est illi, quod transmigrante, hoc est, quod demutatur, ac transit in aliud sibi continens. Deinde, augeri minuiq́; hæc dicit pro parte & natura: Quidam accipiunt pro parte, de corporis partibus esse dictum: quidam contrarium huius pro natura: vt hæc dicat. Semper corpus humanum quatuor commemoratos continet humores: copiosiores aũt & pauciores pro anni temporibus & natura, quod oratione inuersa si proferas, sensum sis conducibilem & verum assequuturus. Nam humorum copia pro temporibus, vbi naturaliter dispensatur annus, mutatur.

atq; ꝓ totius anni temporibus, etiam ſi minus diſpenſetur naturaliter, differentia in quantitate naſcitur humorũ. Quin & de anni temporibus partes interpreteris licet. 39

Nam vt annus omnis omnium eſt, & calidorum, & frigidorum, & ſiccorum, & humidorum particeps. neq; enim quicquam in hoc vel minima temporis parte conſiſteret: ſine reliquorũ omnium, quæ in hoc mundo ſunt, conſortio. Immo ſi vnum etiam deficiat, omnia ſimul aboleantur. quippe omnia & ab eadem ſunt conſtituta neceſſitate, & a ſeſe inuicem aluntur.

Calidum, frigidum, humidum, & ſiccum: quod non per excellentiam appellatur, aut intelligitur: ſed elementale dicit. quod in propoſito ſermone declarauit, omnem docens annum omnium eſſe participem. Neq; enim oĩum, quæ præpollét, particeps eſt omnis an

nus, sed elementalium: tota quidem hyems, humidi, & frigidi: æstas, sicci & calidi: autũnus, frigidi, & sicci. Quod dilucidius ẽt ostendit: cum dicat, vt cætera quoq; dissoluãtur, fore, simul atq; vni istorũ contingat perijsse. Nam vno pereunte elemento reuera dixeris corrumpi, quod ex ijs constat. Secus, vno ex illis pereunte, quæ ex vincentis nomine appellantur: cum ꝓrium sit verũ. Vbi perdatur aliquod ex ijs quæ præpollentis nomine appellantur, saluuꝫ est, quod ei aduersatur. Si enim æstas non sit, hyems est: si non hyems, ęstas: Et si non sit Ver, autũnus: si non autũnus, ver. Sin autem calidum elementũ semel sustollatur, concrescet humiduꝫ, caloris inopia: tollitur omnino sol: nulla planta erit, neq; animal reliquuꝫ. Si item frigidum pereat elementum, vniuersa ignis erunt. Et si siccũ, aqua erũt omnia. itaq; interibunt omnia quæ in mũdo sunt genita corpora. Propterea dixit corpora mundi elemẽtalia ex sese nutriri mutuo. Nam absolutum est

mentũ mente potius apprehẽditur, q̃ subsistit. Q đ vero ꝓpe cum illo idem est, ex eoꝝ est, quæ subsistũt numero. Nam si absolute humidam & frigidaꝫ cogites aquam fieri, non manebit iam acqua: concrescet enim mox, & consistet, & fluere desinet. Ita terram si prorsus siccam & frigidã cogites, erit id adamante corpus durius. Quę si euadat eiusmodi, generationeꝫ desinent plantæ. hac desita, simul alimentum corrũpetur animantium. atq; si hoc, nimirũ & ipsa animantia. Per excellentiam ergo quando elementum intelligitur siccum & frigidum, tunc terra, quę in mũdo est, siccum esse & frigidum corpus dicitur: & aqua, humidum. Iam & ipse habet ignis partem aereæ substãtię, non secus atq; fumosę. ad hæc non obscure pro nutrimẽto humiditatem postulat: id quod lychnorum flammę indicant. Proinde ex sese mutuo habent nutrimentuꝫ mundi elementa. Vnde apud est Platonem idem vt sibijpsi alimentum & marcorem suppeditet: &

cuncta in se ipso & a se ipso tum patiatur, tum agat, ex arte cōparatū est. 40

Simili modo homo, si quod illorum eum deficeret, quæ cognata sunt, viuere non posset,

Cognata appellat sanguinem, pituitam. & biles. quandoquidem fœtus p̄mam figuram ex matris est sanguine omnium participe consequutus, ac incrementum, nutrimentumq́;. Si igitur prorsus ex corpore nostro aboleatur, aut humidum, aut siccum: vel calidū, vel frigidum, statim corrumpentur humores, qui humidi, sicci, calidi, & frigidi sunt: non illi quidem meri & immixti, sed quia ea in qualitate alijs pręstāt, ita nominati. Nam pituitam humidaȝ dicimus, & frigidam esse, non quasi cōtrariorum expertem, sed quod ī ea humidum & frigidum dominentur. Quę si plane frigida tantum foret, vt crystallus sit coacta. Sic si semel humida sit, neq; crassa, neq; foret lenta. Ideȝ de bilibus statuas. Nam est flaua, sicca: atra

ficca & terrena eſſe dicitur. cui tamē aliqua eſt humiditatis pars. alioq̄ humor non ſit, cæterum durū corpus, vt adamas. Eadem ratione frigida eſſe dicitur: quod plus habeat frigiditatis, q̄ caliditatis. quę ſi vndequaq; ſit frigida, inſtar cryſtalli congeletur. Sed horum quid refert meminiſſe? quādo ſanguis ille qui temperatiſſimus videtur, talis dicatur: quod in ipſo nullum ſuo contrario magnopere præcellit, nec calidū frigido, nec calido frigidum, nec humidum ſicco, vel ſiccum humido. Poſtea quam vero & ipſe indiget ſanguis quatuor qualitatibus, humiditate, ſiccitate, caliditate, & frigiditate, nemini dubium eſt, quin cum reliquis humoribus poſtulet commiſceri. Quo fit, vt temperatiſſimus ſanguis pituitæ ſit, & flauæ, atræq; bilis particeps. Eſt alia præterea naturalis conſideratio non contēnenda. Hæc ad proborum generationem morum in primis referre quatuor humores docet. Sed hic rurſus demonſtraſſe prius conuenerit, animi mores

corporis subsequi temperamenta: quã rem alibi tractauimus. Atq; hoc constituto, animi dexteritas, & prudentia a bilioso humore proficiscetur: integritatis & grauitatis erit auctor, humor melancholicus: sanguis, simplicitatis & stupiditatis. Pituitæ natura ad morum cultum nihil facit. quare in ciborum p̃ma mutatione generari videtur. 41

In anno autem, modo hyems maxime, modo Ver, modo Aestas, modo Autumnus valet. Haud aliter in homine, interim pituita dominatur, interim sanguis, interim bilis, primum flaua, deinde atra.

Aperta est Hippocratis oratio ostẽdere parantis, vt in anno nũc humidũ viget & frigidum, & vocaturq; hoc anni tempus, hyems. Nunc humidum & calidum, tempore veris, aliquando siccum & calidum, quæ vocatur æstas. postremo horum siccum & humiduʒ, in autũno. Ita in homine præstat: hye-

me pituita, humor humidus & frigid⁹. Sanguis Vere, calidus humor & humidus. Flaua bilis æstate, quæ facultate est calida & sicca. Atra autumno, sicca & frigida, vt ipse etiam autumnus. 42

Cuius est argumentum euidentissimum, si quater per annum idem eidem homini medicamentum exhibere velis, hyeme tibi euomentur pituosissima, vere humidissima, æstate biliosissima, autumno nigerrima.

Clarissimum dicit argumentum esse prioris orationis vbi singulis anni tẽporibus singulos dominari humores dixerat: quod eidem exhibito medicamento vomitũ mouente, vicibus quatuor, fit hyeme vomitus pituitosior, vere humidior, biliosior æstate, & nigrior autumno. 43

Cum igitur hæc ita se habeant, par est morbos, qui hyeme augeantur, æstate finiri, & contra, qui æstate creuerint,

hyeme terminari: nisi intra dierum circuitum discedant. Circuitum autem dierum alias exponam. Vernorum morborum in Autumnum expectanda liberatio est. autumnalibus autem Veris tempore defungamur, necesse est. Hæc vero quisquis stata tempora superauerit, hunc fore annuum scire oportet.

Huius orationis bifariam scribitur initiũ: ab his ὀφείλει, ab illis φιλέει γοῦν τουτέων οὕτως ἐχόντων, quod est idẽ ac προσήκει, quod nos par est vertimus. Vsurpant enim hoc vocabulum interim pro par est. reliqua huius orationis obscura non sunt. Vult enim morbos diuturnos, & qui non per circuitus fiũt dierum, sed mensium, eo solui tempore, quod illi, quo hominem inuaserũt, contrariũ est, hoc est, p septimo mense. quibus non solutis, annuum tum dicit morbum effici. Hęc dictio annuus, eũ potest denotare, qui post annum primæ suæ generationis discedit. potest &

iunxit autem cum vere æstatem tor-minum rationc, atq; ob ruborem colo ris. Nam vere genitus sanguis ex suo calore rubrum colorem vniuerso cor-pori inducit, perque sedem nonnullis excernitur. Calorem porro, si tangas eos, iam tum præ se ferunt homines. cuius causa est sanguis, atq; adeo cir-cundans nos aer. 35

Aestate vero adhuc sanguis viget, sed bilis suppullulat accrescitq;, & ad autũnum vsq; pertinet. Autũno sanguis imminuitur, quia eius naturæ istud tẽ-pus contrariũ est. Bilis æstiuo simul & autũnali tempore corpus tenet, qđ hinc discas, Homines hac tẽpestate, & spon-te sua bilem vomunt, & per medicamẽ torũ potiones biliosissimis purgantur. quod item ex febribus, & hominũ qui-busdam coloribus patet. Pituita æstiuo tẽpore multo quã ante est imbecillior. nam hoc tẽpus eius naturæ ob calorem

ſiccitatemq́ vehementer aduerſatur.

Aeſtate atq; potiſſimum initio eius copioſus eſt Vere auctus ſanguis, vt qui ab ambiente calore nondum eſt diſcuſſus. Increſcit aũt bilis, eo quod in præſenti præter naturam excalfiat corpus. Hic rurſus bilem nõ appoſito coloris nomine, flauam appellat: nunquam atram hac ſimplici appellatione nuncupans, cæterum indicato coloris nomine. At ſingula verborũ Hippocratis capita animũ aduertentibus clara ſunt. 36

Autumno ſanguis pauciſſimus efficitur in homine. quoniã autumnus ſiccus eſt, & hominem iam refrigerare incipit. ſed atra bilis autumno q̃ plurima eſt & potentiſſima.

Superiori oratione ſanguinem dictũm eſt autumno imminui: quod eius naturę ſit aduerſarius. nos, qui aduerſarius ſit, expoſuimus. Si enim ſimiliter atq; ver, calidus ſanguis & humi-

dus est:autumnus autem(vt ipse di-xit)siccus,& hominem refrigerare incipit: contrarius merito est Veri Autumnus,ac humorem sanguini contrariũ habet redundantem, siccum & frigidum. qui optimo iure eiusmodi euasit,propterea quod ante humores deusti erant æstate. iam quod ex deustis illis reliquum est,restincto quidem calore,frigidum siccumq; redditur:frigidum,ob calorem extinctum:siccum, quod eius omnis,dũ assaretur,sit consumptus humor. 37

Ineunte hyeme bilis,quia iam refrigeratur,imminuitur,& pituita de integro augetur:tum a frequentibus pluuijs,tum noctium longitudine.

Dominantem singulis ex quatuor temporibus humorem temperamento vult ipsi tempori esse similem. Vñ fit,vt frigida & humida appelletur pituita iuxta ac hyems,& calidus humidusq; sanguis,vt ver: calidam & siccam,vt æstatem,ita & bilem flauam

esse dicit: & atram, quemadmodum Autumnũ, frigidam & siccam. Quod igitur quibus dixi temporibus singuli humores incrementum sumunt, ante confirmauit. nunc causam adducit, cur maior Hyeme sit pituitæ copia: ob frequentiores, inquit, pluuias, & noctes longiores. quod perinde est ac si dicas: quod humidum sit frigidumq; hoc tempus. Humidũ esse probatur, pluuiarum multitudine: frigidum, noctium prolixitate. Siquidem caloris, quo præditus est ambiens nos aer æstate, auctor sol est qui tum ascendit prope supra verticem nostrũ, & diem longiorem efficit. Idem item frigiditatem Hyeme inducit, quod obliquus & humilis pauco tempore super terram feratur. Vult autem Hippocrates cũ ambientis nõ aeris statu vna animalium corpora affici. siccari in siccis eius temperamẽtis, humectari in humidis. Hoc pacto etiam calfieri in calidis, refrigerari in frigidis. Quare si humida hyems & frigida est, merito in ea, frigida & hu

mida, valet pituita. nam ostẽdit & hoc ante. Huic assentit & aliorũ ratio temporum. æstate, flaua bili dominante, quãdo sicca & calida facultate est. Vere, sanguine, humido & calido humore. Etenim Ver esse ait calidum & humidum. Autumno, atra bili, nempe quæ iuxta ac hoc tempus sicca est. Quæstio igitur non parua oritur de veris temperamento, quo pacto calidum & humidum dicatur, quod, cum ea de re sermonem haberem, temperatum satius dici ostendi. Atq; constat, eadem etiam ratione non calidum & humidum debere dici sanguinem, sed temperatum. Ac magis quæras, quod huius libri interpretes præterierunt, de pituita: quæ habet frigidam substantiam & humidam, & hæc Hyeme generata. Qua vero causa inductus, nõ minus inquirendum esse dixi, iam tibi expediam. Dixit in aphorismis ipse Hippocrates. Ventres Hyeme & vere natura calidissimi, & somni longissimi. Per hæc tempora alimenta copio-

ſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor natiuus plurimus eſt: nutrimentū ergo largius requirit. indicio ſunt ætates & athletæ. Iterum. Aeſtate & Autumno cibos difficillime ferunt, Hyeme facillime, ſecundum locum Ver tenet. Hæc ſi vera ſunt, & pituitam humorem eſſe frigidum, non temperatum, vt eſt ſanguis, agnoſcimus: quomodo Hyeme augebitur? Conueniebat enim ex alimento commode cocto, ſanguinem magis, quam pituitam generari. Qui igitur hæc dubitatio diſſoluetur? Dicam, quod ſentio. Sunt quidem calidiſſimi ventres per hyemem naturali colore, hoc eſt, temperatiſſimi. Corporis partes e diuerſo plus refrigerantur hyeme, ipſeq; adeo venter quibuſdam, aut ex itinere, aut ob veſtium inopiam, aut exercitiorum genus, aut eiuſmodi quippiam. Omne igitur ambientis aeris frigus quam poteſt pœnitiſſime in corpus ſe inſinuat. Quibuſdam vero etiam ad ventris vſq; regionem penetrat, vti eſt

declaratum. Itaq; vt percocti sint in ventriculo sumpti cibi, in hepate certe dum mutantur, non absolutum assequuntur significationis, vt sic dicam cultum, sed aliqua in ea offensio existit. Quo minus venæ totius corporis mutant illos refrigeratæ. Hunc accedit ciborum multitudo, qui Hyeme sumuntur, quibus qualitates quoque sunt pituitosiores. Multa enim edunt legumina hyeme, multo plus panis q̃; alias, siliginem, rhyemata, holera, satiuas rapas, & carnes multas: hæc plane pituitosa, vt agnos: illa, nisi probe elaborentur, quod genus aprorum carnes sunt, maxime porcorum. Prɇterea, bulbis, cochleis, caseo, & aliis eiusmodi multis tota hyeme vescuntur, q̃ prompte in pituitam vertuntur. Atq; etiam recens vinum pleriq; bibunt, quod est natũ ad generandã pituitaȝ. Quibus fit, vt hyeme copiosior sit pituita. 38

Hæc igitur omnia habet perpetua corpus humanum, quæ a tempore de-

generante, modo vltra modum augentur, modo imminuuntur, vnumquodque pro parte & natura.

Omnia, inquit, prædicta, hoc est, quatuor humores habet corpus humanum per omnem vitam. hoc illi significat perpetua. Hæc pro temporum mutatiōibus augentur, mīnuunturq́ue. A tempore degenerante enim, idem est illi, quod transmigrante, hoc est, quod demutatur, ac transit in aliud sibi continens. Deinde, augeri minuiq́ue hæc dicit pro parte & natura: Quidam accipiunt pro parte, de corporis partibus esse dictum: quidam contrarium huius pro natura: vt hæc dicat. Semper corpus humanum quatuor commemoratos continet humores: copiosiores aūt & pauciores pro anni temporibus & natura, quod oratione inuersa si proferas, sensum sis conducibilem & verum assequuturus. Nam humorum copia pro temporibus, vbi naturaliter dispensatur annus, mutatur.

nus, sed elementalium : tota quidem hyems, humidi, & frigidi: æstas, sicci & calidi: autũnus, frigidi, & sicci. Quod dilucidius ét ostendit: cum dicat, vt cætera quoq; dissoluátur, fore, simul atq; vni istorũ contingat perijsse. Nam vno pereunte elemento reuera dixeris corrumpi, quod ex ijs constat. Secus, vno ex illis pereunte, quæ ex vincentis nomine appellantur: cum ꝑrium sit verũ. Vbi perdatur aliquod ex ijs quæ præpollentis nomine appellantur, saluũ est, quod ei aduersatur. Si enim æstas non sit, hyems est: si non hyems, ęstas: Et si non sit Ver, autũnus: si non autũnus, ver. Sin autem calidum elementũ semel sustollatur, concrescet humidũ, caloris inopia: tollitur omnino sol: nulla planta erit, neq; animal, reliquũ. Si item frigidum pereat elementum, vniuersa ignis erunt. Et si siccũ, aqua erũt omnia. itaq; interibunt omnia quæ in mũdo sunt genita corpora. Propterea dixit corpora mundi elemẽtalia ex se se nutriri mutuo. Nam absolutum est

mentũ mente potius apprehẽditur, q̃ subsistit. Qđ vero ꝓpe cum illo idem est, ex eoꝝ est, quæ subsistũt numero. Nam si absolute humidam & frigidã cogites aquam fieri, non manebit iam acqua: concrescet enim mox, & consi-stet, & fluere desinet. Ita terram si prorsus siccam & frigidã cogites, erit id adamante corpus durius. Quę si euadat eiusmodi, generationeȝ desinent plantæ. hac desita, simul alimentum corrũpetur animantium. atq; si hoc, nimirũ & ipsa animantia. Per excellentiam ergo quando elementum intelligitur siccum & frigidum, tunc terra, quę in mũdo est, siccum esse & frigidum corpus dicitur: & aqua, humidum. Iam & ipse habet ignis partem aereæ substãtię, non secus atq; fumosę. ad hæc non obscure pro nutrimẽto humiditatem postulat: id quod lychnorum flammę indicant. Proinde ex sese mutuo habent nutrimentuȝ mundi elementa. Vnde apud est Platonem idem vt sibijpsi alimentum & marcorem suppeditet: &

cuncta in se ipso & a se ipso tum patiatur, tum agat, ex arte cōparatū est. 40

Simili modo homo, si quod illorum eum deficeret, quæ cognata sunt, viuere non posset,

Cognata appellat sanguinem, pituitam. & biles. quandoquidem fœtus p̃mam figuram ex matris est sanguine omnium participe consequutus, ac incrementum, nutrimentumq;. Si igitur prorsus ex corpore nostro aboleatur, aut humidum, aut siccum: vel calidū, vel frigidum, statim corrumpentur humores, qui humidi, sicci, calidi, & frigidi sunt: non illi quidem meri & immixti, sed quia ea in qualitate alijs prȩstāt, ita nominati. Nam pituitam humidā dicimus, & frigidam esse, non quasi cōtrariorum expertem, sed quod ī ea humidum & frigidum dominentur. Quȩ si plane frigida tantum foret, vt cryſtallus sit coacta. Sic si semel humida sit, neq; crassa, neq; foret lenta. Idē de bilibus statuas. Nam est flaua, sicca: atra

ſicca & terrena eſſe dicitur. cui tamē aliqua eſt humiditatis pars. alioq́ humor non ſit, cæterum duruʒ corpus, vt adamas. Eadem ratione frigida eſſe dicitur: quod plus habeat frigiditatis, q̄ caliditatis. quę ſi vndequaq; ſit frigida, inſtar cryſtalli congeletur. Sed horum quid refert meminiſſe? quādo ſanguis ille qui temperatiſſimus videtur, talis dicatur: quod in ipſo nullum ſuo contrario magnopere præcellit, nec calidū frigido, nec calido frigidum, nec humidum ſicco, vel ſiccum humido. Poſtea quam vero & ipſe indiget ſanguis quatuor qualitatibus, humiditate, ſiccitate, caliditate, & frigiditate, nemini dubium eſt, quin cum reliquis humoribus poſtulet commiſceri. Quo fit, vt temperatiſſimus ſanguis pituitæ ſit, & flauæ, atræq; bilis particeps. Eſt alia præterea naturalis conſideratio non contēnenda. Hæc ad proborum generationem morum in primis referre quatuor humores docet. Sed hic rurſus demonſtraſſe prius conuenerit, animi mores

corporis ſubſequi temperamenta: quã rem alibi tractauimus. Atq; hoc conſti tuto, animi dexteritas, & prudentia a bilioſo humore proficiſcetur: integritatis & grauitatis erit auctor, humor melan cholicus: ſanguis, ſimplicitatis & ſtupi ditatis. Pituitæ natura ad morum cul- tum nihil facit. quare in ciborum pma mutatione generari videtur. 41

In anno autem, modo hyems maxi- me, modo Ver, modo Aeſtas, modo Au tumnus valet. Haud aliter in homine, interim pituita dominatur, interim ſan guis, interim bilis, primum flaua, de- inde atra.

Aperta eſt Hippocratis oratio oſtẽ dere parantis, vt in anno nũc humidũ viget & frigidum, & vocaturq; hoc an ni tempus, hyems. Nunc humidum & calidum, tempore veris, aliquando ſic cum & calidum, quæ vocatur æſtas. poſtremo horum ſiccum & humidu3, in autũno. Ita in homine præſtat: hye-

me pituita, humor humidus & frigidus. Sanguis Vere, calidus humor & humidus. Flaua bilis æstate, quæ facultate est calida & sicca. Atra autumno, sicca & frigida, vt ipse etiam autumuus. 42

Cuius est argumentum euidentissimum, si quater per annum idem eidem homini medicamentum exhibere velis, hyeme tibi euomentur pituosissima, vere humidissima, æstate biliosissima, autumno nigerrima.

Clarissimum dicit argumentum esse prioris orationis vbi singulis anni temporibus singulos dominari humores dixerat: quod eidem exhibito medicamento vomitū mouente, vicibus quatuor, fit hyeme vomitus pituitosior, vere humidior, biliosior æstate, & nigrior autumno. 43

Cum igitur hæc ita se habeant, par est morbos, qui hyeme augeantur, æstate finiri, & contra, qui æstate creuerint,

hyeme terminari:nisi intra dierum circuitum discedant. Circuitum autem dierum alias exponam. Vernorum morborum in Autumnum expectanda liberatio est. autumnalibus autem Veris tempore defungamur, necesse est. Hæc vero quisquis stata tempora superauerit, hunc fore annuum scire oportet.

Huius orationis bifariam scribitur initiuȝ: ab his ὀφείλει, ab illis φιλέει γοῦν τουτέων οὕτως ἐχόντων, quod est ideȝ ac προσήκει, qđ nos par est vertimus. Vsurpant enim hoc vocabulum interim pro par est. reliqua huius orationis obscura non sunt. Vult enim morbos diuturnos, & qui non per circuitus fiũt dierum, sed mensium, eo solui tempore, quod illi, quo hominem inuaserũt, contrariuȝ est, hoc est, septimo mense. quibus non solutis, annuum tum dicit morbum effici. Hęc dictio annuus, eũ potest denotare, qui post annum primæ suæ generationis discedit. potest &

eum, qui ſeptenum annorum ambitũ amplectitur, vt illi, qui ſeptenum menſium. Siquidez in Aphoriſmis in hũc modum ſcribit. Plurimę paſſiones pueris iudicantur, hęc decimo quarto quoq; die, ille ſeptimo quoq; menſe, aliæ ſeptimo quoq; anno, nonnullæ ad pubem vſq; pertinent. 44

Sic Medicum ad morbos accedere oportet, tanquam ſingulis horum dominantibus in corpore pro anni tpe, qđ potiſſimum diſpenſatur naturaliter.

Totius præcedentis de anni temporibus ſermonis vſum hoc loco docuit: oſtendens commentationem de ætatibus, regionibus, exercitijs, & quotidiano viuendi inſtituto eandem præſtare commoditatem. Horum habita oĩum ratione, medico conſiderandum eſt, qui præpollens humor aut qualitate, aut ſua facultate, qua in corporis parte abundet. Nam ſic quidem Medicum ſe optimum præſtiterit, quemadmodum in medendi commentationi-

bus

bus traditur. Hoc libro cum esset Hippocrati corporis nostri naturam inuenire propositum, hac methodo ad inuentionem vsus est. Primum simplex an multiplex esset, quæsiuit. quod vbi esse multiplex comperisset, simplicium deinde in eo substantiam, ecquæ sit inspexit, hoc est, quam habeat aut ad patiendum ab aliquo, aut agendum, facultatem. Qua de causa temporum & ætatum fecit mentionem: considerans quomodo inuentis elementis cum illis conueniat. Inuenit præterea soluendorum morborum prædictiones & curationes ad eosdem esse reducendas scopos. Qui dum elementa corpus nostrú constituentia inuestigat, interim quoque, quæ reuera sunt mundi elementa, explicauit. Nam subinde, abutentibus hoc vocabulo nobis, simplices í cuiuslibet rei constitutione partes, primæque, illius rei elementa dicuntur. Sic musica elementa, Rythmica, Geometrica, Arithmetica, orationis, vocis, & demóstrationis appellarunt. Ita etiam Plato

centum ait plaustri esse dicta elementa ab Hesiodo: qui scripsit.
Plaustri ligna; centum.
Hoc modo quæ appellantur singulis in rebus elementa, non plane sunt simplicia neq; prima. At vero illa omniũ rerum communia, & simplicia & reuera sunt prima, propriæq; nominantur elementa, quæ a qualitatibus Hippocrates calidum, frigidum, humidum, & siccum denominat: nõ quæ in medio sint extremoru3, sed ipsa illa extrema: igne3 scilicet, terram, aquam, & aerem. Itaq; Plato eum vult, qui de animę natura commentatur, hanc methodum subsequi. Neq; enim satis singulas posse res citra vniuersi naturam cognosci. Sed ipsa tibi verba Platonis adscribo: quæ sic habent. Quid? tu animæ (inquit) naturam probe absq; vniuersi natura assequi te posse existimas? Quin (si quid Hippocrati credimus Asclepiadæ) ne de corpore quidem citra hanc rationem. Recte ille quide3 Amice: faciundum tamen est, vt ad Hippocratẽ

expendamus disputationem, conside remusq; num consentiat illi. Recte. Quid igitur dicit Hippocrates: & veritas? num sic? operæprecium est rei cuiuslibet naturam considerare: Primũ, simplex ne sit, an multiformis, cui⁹ nobis comparare scientiam volumus, & eam facultatem, vt alijs illam tradere possimus. Deinde, simplex si sit, aiaduertenda illius facultas est, ecquam ad actionem habeat: aut ad passionem comparatam. At multas si formas habeat, his enumeratis, quod in vna, hoc in vnaquaq; videndum: ad quid scilicet faciundum sit, aut ad patiendũ ab aliquo nata. Atqui hæc cum scripserit Plato in hunc modum, monstret aliqs nobis, quo præter hunc de natura humana libro liceat hanc methodum inuenire, q̄ si nequeat, nullum q̄rat Platone testem digniorem fide, qui legitimum hunc esse Hippocratis librũ confirmabit. Et vt mittam alia, proxime discipulorũ eius memoriæ successit Plato, quorũ si cuius hic liber esset, scripto

ris ei nomen fuiſſet præſcriptum. Nam ante ætatem Regũ Alexandriæ & Pergami, inter quos erat ſumma contentio circa comparandos veteres libros, nullus vnquam liber falſam præſcriptionem habuerat. Verum vt primũ acceperunt præmium, qui antiqui cuiuſpiam auctoris libros ijs offerrent, tũ demum multa falſa inſcriptione inſignientes attulerunt. Sed hi floruerunt Reges poſt Alexandri obitum. Plato ante, quam Alexander rerum potiret, illa ſcripſerat, nulla dum adulterata inſcriptione, ſed quolibet libro ſuum ſcriptorem titulo præ ſe ferente. Plato igitur ad Hippocraticæ Methodi præſcriptionem, de animæ ſe natura contemplari profitetur: ita vt ille de corporis natura. Neq; hoc alio modo fieri confirmat poſſe ante, quã vniuerſi cognoſcatur. At enim ſunt, qui in tanto errore verſentur, vt tam præclaram methodum alterius eſſe poſſint in animũ inducere: quod non pœnituit primũ huius tantæ, tanq; ſuſpiciendæ rei inuen-

torem, eius scribere demonstrationem? Quis enim eum qui omnium genera tioni internetioniq; obnoxiorum corporum elementa inuenit, singulari nõ dicet, stupendumq; factum designasse? Quis autẽ multo esse singularius negabit, demonstrationibus hæc confirmasse? Eaq; adeo qui non versibus totis trecentis, sed longe potuerit paucioribus complecti. Nam in omnibus medicamentorum & præsagiorum in uentis, Hippocratem elementis vti, vt demonstratis: nusquam autem eorum demonstrationem docuisse, cui ꝓ batur? Hæc igitur tanquam cumulũ adieci, hunc ostendens esse Hippocratis germanum libꝝ. qua de re tamen, cuius nihil interest, minus est contendendum: de veritate autem eorũ, qui in ipso libro traduntur, vehentius labo randum. Hoc in libro de elementis se cundum Hippocratem præstiti, quẽ cum probari omnibus doctis viderent æmuli, frigidam caussã attulerunt, nõ esse Hippocratis librum iactantes. Cæ

terum hæc illum ſtatuiſſe, & hæc ſingulis libris componendis ſemper ſpectaſſe, in confeſſo eſt. Poſtquam vero ijs impudenter contradicunt inuidi, quæ omnes ſine controuerſia comprobát, ideo opus aliud cónſcripſi, hac inſcriptione. Quod in alijs operibus idem ſentire Hippocrates, ac in libro de humana natura videtur.

FINIS GALENI PRIMI Commentarij in Hippocratis librum de humana natura.

GALENI IN LIBRVM de humana natura Commentarius secundus, Hermanno Cruserio Campensi interprete.

Psum de natura humana librum priore commentario exposuimus. Núc illa aggredimur, quę illi nale sũt adiecta, & hęc concinnata. Vnus est enim liber pusillus, in quo de valẽtium agitur victu. Hęc Polybi lucubratio, qui Hippocratem audiuit, videtur esse. Quod inter hunc & illum de natura humana interiacet, instructum est interiectumq; ab illo, qui in vnum primus coegit duos hosce libros, de natura Humana Hippocratis, & Polybi de salubri victus ratione. Nam qua tempestate mutuum inter Attalum & Ptolemæum reges certamen de libris comparandis esset, tunc demum qui mercede adducti ad reges adferrẽt clarorum

declaratum. Itaq; vt percocti sint in ventriculo sumpti cibi, in hepate certe dum mutantur, non absolutum assequuntur significationis, vt sic dicam cultum, sed aliqua in ea offensio existit. Quo minus venæ totius corporis mutant illos refrigeratæ. Hunc accedit ciborum multitudo, qui Hyeme sumuntur, quibus qualitates quoque sunt pituitosiores. Multa enim edunt legumina hyeme, multo plus panis q̃; alias, siliginem, rhyemata, holera, satiuas rapas, & carnes multas: hæc plane pituitosa, vt agnos: illa, nisi probe elaborentur, quod genus aprorum carnes sunt, maxime porcorum. Prꝫterea, bulbis, cochleis, caseo, & alijs eiusmodi multis tota hyeme vescuntur, q̃ prompte in pituitam vertuntur. Atq; etiam recens vinum pleriq; bibunt, quod est natũ ad generandã pituitã. Quibus fit, vt hyeme copiosior sit pituita. 38

Hæc igitur omnia habet perpetua corpus humanum. quæ a tempore de-

generante, modo vltra modum augentur, modo imminuuntur, vnumquodque pro parte & natura.

Omnia, inquit, prædicta, hoc est, quatuor humores habet corpus humanum per omnem vitam. hoc illi significat perpetua. Hæc pro temporum mutatiōibus augentur, minuunturque. A tempore degenerante enim, idem est illi, quod transmigrante, hoc est, quod demutatur, ac transit in aliud sibi continens. Deinde, augeri minuique hæc dicit pro parte & natura: Quidam accipiunt pro parte, de corporis partibus esse dictum: quidam contrarium huius pro natura: vt hæc dicat. Semper corpus humanum quatuor commemoratos continet humores: copiosiores aūt & pauciores pro anni temporibus & natura, quod oratione inuersa si proferas, sensum sis conducibilem & verum assequuturus. Nam humorum copia pro temporibus, vbi naturaliter dispensatur annus, mutatur.

nus, sed elementalium: tota quidem hyems, humidi, & frigidi: æstas, sicci & calidi: autũnus, frigidi, & sicci. Quod dilucidius ẽt ostendit: cum dicat, vt cætera quoq; dissoluãtur, fore, simul atq; vni istoꝝ contingat perijsse. Nam vno pereunte elemento reuera dixeris corrumpi, quod ex ijs constat. Secus, vno ex illis pereunte, quæ ex vincentis nomine appellantur: cum ꝯ̃trium sit veꝝ. Vbi perdatur aliquod ex ijs quæ præpollentis nomine appellantur, saluuʒ est, quod ei aduersatur. Si enim æstas non sit, hyems est: si non hyems, ęstas: Et si non sit Ver, autũnus: si non autũnus, ver. Sin autem calidum elementũ semel sustollatur, concrescet humiduʒ, caloris inopia: tollitur omnino sol: nulla planta erit, neq; animal reliquuʒ. Si item frigidum pereat elementum, vniuersa ignis erunt. Et si siccũ, aqua erũt omnia. itaq; interibunt omnia quæ in mũdo sunt genita corpora. Propterea dixit corpora mundi elemẽtalia ex se se nutriri mutuo. Nam absolutum el

mentũ mente potius apprehẽditur, q̃ subsistit. Q đ vero ꝑpe cum illo idem est, ex eoꝝ est, quæ subsistũt numero. Nam si absolute humidam & frigidã cogites aquam fieri, non manebit iam acqua: concrescet enim mox, & consistet, & fluere desinet. Ita terram si prorsus siccam & frigidã cogites, erit id adamante corpus durius. Quę si euadat eiusmodi, generationẽ desinent plantæ. hac desita, simul alimentum corrũpetur animantium. atq; si hoc, nimirũ & ipsa animantia. Per excellentiam ergo quando elementum intelligitur siccum & frigidum, tunc terra, quę in mũdo est, siccum esse & frigidum corpus dicitur: & aqua, humidum. Iam & ipse habet ignis partem aereæ substãtię, non secus atq; fumosę. ad hæc non obscure pro nutrimẽto humiditatem postulat: id quod lychnorum flammę indicant. Proinde ex sese mutuo habent nutrimentũ mundi elementa. Vnde apud est Platonem idem vt sibijpsi alimentum & marcorem suppeditet: &

cuncta in se ipso & a se ipso tum patia
tur, tum agat, ex arte cõparatũ est. 40

Simili modo homo, si quod illorum eum deficeret, quæ cognata sunt, viuere non posset,

Cognata appellat sanguinem, pitui
tam. & biles. quandoquidem fœtus p̃
mam figuram ex matris est sanguine
omnium participe consequutus, ac in
crementum, nutrimentumq́;. Si igitur
prorsus ex corpore nostro aboleatur,
aut humidum, aut siccum: vel calidũ,
vel frigidum, statim corrumpentur hu
mores, qui humidi, sicci, calidi, & frigi
di sunt: non illi quidem meri & immix
ti, sed quia ea in qualitate alijs pręstãt,
ita nominati. Nam pituitam humidaꝫ
dicimus, & frigidam esse, non quasi cõ
trariorum expertem, sed quod ĩ ea hu
midum & frigidum dominentur. Quę
si plane frigida tantum foret, vt crystal
lus sit coacta. Sic si semel humida sit,
neq; crassa, neq; foret lenta. Ideꝫ de bi
libus statuas. Nam est flaua, sicca: atra

ſicca & terrena eſſe dicitur. cui tamen aliqua eſt humiditatis pars. alioq humor non ſit, cæterum duruʒ corpus, vt adamas. Eadem ratione frigida eſſe dicitur: quod plus habeat frigiditatis, q̄ caliditatis. quę ſi vndequaq; ſit frigida, inſtar cryſtalli congeletur. Sed horum quid refert meminiſſe? quãdo ſanguis ille qui temperatiſſimus videtur, talis dicatur: quod in ipſo nullum ſuo contrario magnopere præcellit, nec calidũ frigido, nec calido frigidum, nec humidum ſicco, vel ſiccum humido. Poſtea quam vero & ipſe indiget ſanguis quatuor qualitatibus, humiditate, ſiccitate, caliditate, & frigiditate, nemini dubium eſt, quin cum reliquis humoribus poſtulet commiſceri. Quo fit, vt temperatiſſimus ſanguis pituitæ ſit, & flauæ, atræq; bilis particeps. Eſt alia præterea naturalis conſideratio non contẽnenda. Hæc ad proborum generationem morum in primis referre quatuor humores docet. Sed hic rurſus demonſtraſſe prius conuenerit, animi mores

corporis subsequi temperamenta: quā rem alibi tractauimus. Atq; hoc constituto, animi dexteritas, & prudentia a bilioso humore proficiscetur: integritatis & grauitatis erit auctor, humor melancholicus: sanguis, simplicitatis & stupiditatis. Pituitæ natura ad morum cultum nihil facit. quare in ciborum p̄ma mutatione generari videtur. 41

In anno autem, modo hyems maxime, modo Ver, modo Aestas, modo Autumnus valet. Haud aliter in homine, interim pituita dominatur, interim sanguis, interim bilis, primum flaua, deinde atra.

Aperta est Hippocratis oratio ostēdere parantis, vt in anno nūc humidū viget & frigidum, & vocaturq; hoc anni tempus, hyems. Nunc humidum & calidum, tempore veris, aliquando' siccum & calidum, quæ vocatur æstas. postremo horum siccum & humiduʒ, in autūno. Ita in homine præstat: hye-

me pituita, humor humidus & frigid⁹. Sanguis Vere, calidus humor & humidus. Flaua bilis æstate, quæ facultate est calida & sicca. Atra autumno, sicca & frigida, vt ipse etiam autumuus. 42

Cuius est argumentum euidentissimum, si quater per annum idem eidem homini medicamentum exhibere velis, hyeme tibi euomentur pituosissima, vere humidissima, ęstate biliosissima, autumno nigerrima.

Clarissimum dicit argumentum esse prioris orationis vbi singulis anni tēporibus singulos dominari humores dixerat: quod eidem exhibito medicamento vomitū mouente, vicibus quatuor, sit hyeme vomitus pituitosior, vere humidior, biliosior æstate, & nigrior autumno. 43

Cum igitur hæc ita se habeant, par est morbos, qui hyeme augeantur, æstate finiri, & contra, qui ęstate creuerint,

hyeme terminari: nisi intra dierum circuitum discedant. Circuitum autem dierum alias exponam. Vernorum morborum in Autumnum expectanda liberatio est. autumnalibus autem Veris tempore defungamur, necesse est. Hæc vero quisquis stata tempora superauerit, hunc fore annuum scire oportet.

Huius orationis bifariam scribitur initium: ab his ὀφείλει, ab illis φιλέει γοῦν τουτέων οὕτως ἐχόντων, quod est idem ac προσήκει, quod nos par est vertimus. Vsurpant enim hoc vocabulum interim pro par est. reliqua huius orationis obscura non sunt. Vult enim morbos diuturnos, & qui non per circuitus fiũt dierum, sed mensium, eo solui tempore, quod illi, quo hominem inuaserũt, contrarium est, hoc est, septimo mense. quibus non solutis, annuum tum dicit morbum effici. Hęc dictio annuus, eũ potest denotare, qui post annum primæ suæ generationis discedit. potest &

bus traditur. Hoc libro cum esset Hippocrati corporis nostri naturam inuenire propositum, hac methodo ad inuentionem vsus est. Primum simplex an multiplex esset, quæsiuit. quod vbi esse multiplex comperisset, simpliciuz deinde in eo substantiam, ecquæ sit inspexit, hoc est, quam habeat aut ad patiendum ab aliquo, aut agendum, facultatem. Qua de causa temporum & ætatum fecit mentionem: considerans quomodo inuentis elementis cuz illis conueniat. Inuenit præterea soluendorum morborum prædictiones & curationes ad eosdem esse reducendas scopos. Qui duz elementa corpus nostrû constituentia inuestigat, interim quoq;, quæ reuera sunt mundi elementa, explicauit. Nam subinde, abutentibus hoc vocabulo nobis, simplices ĩ cuiuslibet rei constitutione partes, primæq;, illius rei elementa dicuntur. Sic musica elementa, Rythmica, Geometrica, Arithmetica, orationis, vocis, & demõstrationis appellarunt. Ita etiam Plato

centum ait plaustri esse dicta elementa ab Hesiodo: qui scripsit.
Plaustri ligna q; centum.
Hoc modo quæ appellantur singulis in rebus elementa, non plane sunt simplicia neq; prima. At vero illa omniũ rerum communia, & simplicia & reuera sunt prima, propriæq; nominantur elementa, quæ a qualitatibus Hippocrates calidum, frigidum, humidum, & siccum denominat: nõ quæ in medio sint extremoruз, sed ipsa illa extrema: igneз scilicet, terram, aquam, & aerem. Itaq; Plato eum vult, qui de animę natura commentatur, hanc methodum subsequi. Neq; enim satis singulas posse res citra vniuersi naturam cognosci. Sed ipsa tibi verba Platonis adscribo: quæ sic habent. Quid? tu animæ (inquit) naturam probe absq; vniuersi natura assequi te posse existimas? Quin (si quid Hippocrati credimus Asclepiadæ) ne de corpore quidem citra hanc rationem. Recte ille quideз Amice: faciundum tamen est, vt ad Hippocratẽ

expendamus disputationem, conside remusq;, num consentiat illi. Recte. Quid igitur dicit Hippocrates: & veritas? num sic? operæprecium est rei cuiuslibet naturam considerare: Primũ, simplex ne sit, an multiformis, cui⁹ nobis comparare scientiam volumus, & eam facultatem, vt alijs illam tradere possimus. Deinde, simplex si sit, aiaduertenda illius facultas est, ecquam ad actionem habeat: aut ad passionem, comparatam. At multas si formas habeat, his enumeratis, quod in vna, hoc in vnaquaq; videndum: ad quid scilicet faciundum sit, aut ad patiendũ ab aliquo nata. Atqui hæc cum scripserit Plato in hunc modum, monstret aliqs nobis, qu o præter hunc de natura humana libro liceat hanc methodum inuenire, q̃ si nequeat, nullum q̃rat Platone testem digniorem fide, qui legitimum hunc esse Hippocratis librũ confirmabit. Et vt mittam alia, proxime discipulorũ eius memoriæ successit Plato, quorũ si cuius hic liber esset, scripto

ris ei nomen fuisset præscriptum. Nam ante ætatem Regũ Alexandriæ & Pergami, inter quos erat summa contentio circa comparandos veteres libros, nullus vnquam liber falsam præscriptionem habuerat. Verum vt primum accæperunt præmium, qui antiqui cuiuspiam auctoris libros ijs offerrent, tum demum multa falsa inscriptione insignientes attulerunt. Sed hi floruerunt Reges post Alexandri obitum. Plato ante, quam Alexander rerum potiret, illa scripserat, nulla dum adulterata inscriptione, sed quolibet libro suum scriptorem titulo præ se ferente. Plato igitur ad Hippocraticæ Methodi præscriptionem, de animæ se natura contemplari profitetur: ita vt ille de corporis natura. Neq; hoc alio modo fieri confirmat posse ante, quã vniuersi cognoscatur. At enim sunt, qui in tanto errore versentur, vt tam præclaram methodum alterius esse possint in animum inducere: quod non pœnituit primũ huius tantæ, tanq; suspiciendæ rei inuen-

torem, eius scribere demonstrationem? Quis enim eum qui omnium generationi internetioniq; obnoxiorum corporum elementa inuenit, singulari nō dicet, stupendumq; factum designasse? Quis autez multo esse singularius negabit, demonstrationibus hæc confirmasse? Eaq; adeo qui non versibus totis trecentis, sed longe potuerit paucioribus complecti. Nam in omnibus medicamentorum & præsagiorum inuentis, Hippocratem elementis vti, vt demonstratis: nusquam autem eorum demonstrationem docuisse, cui ꝓbatur? Hæc igitur tanquam cumuluz adieci, hunc ostendens esse Hippocratis germanum libꝝ. qua de re tamen, cuius nihil interest, minus est contendendum: de veritate autem eoruz, qui in ipso libro traduntur, vehentius laborandum. Hoc in libro de elementis secundum Hippocratem præstiti, quez cum probari omnibus doctis viderent æmuli, frigidam caussaz attulerunt, nō esse Hippocratis librum iactantes. Cæ

terum hæc illum statuisse, & hæc singulis libris componendis semper spectasse, in confesso est. Postquam vero ijs impudenter contradicunt inuidi, quæ omnes sine controuersia comprobát, ideo opus aliud conscripsi, hac inscriptione. Quod in alijs operibus idem sentire Hippocrates, ac in libro de humana natura videtur.

FINIS GALENI PRIMI Commentarij in Hippocratis librum de humana natura.

GALENI IN LIBRVM de humana natura Commentarius secundus, Hermanno Cruserio Campensi interprete.

IPsum de natura hu
mana librum priore
commentario expo
suimus. Núc illa ag
gredimur, quę illi na
le sút adiecta, & hęc
concinnata. Vnus
est enim liber pusillus, in quo de valē
tium agitur victu. Hęc Polybi lucubra
tio, qui Hippocratem audiuit, videtur
esse. Quod inter hunc & illum de na-
tura humana interiacet, instructum est
interiectumq; ab illo, qui in vnum pri
mus coegit duos hosce libros, de natu-
ra Humana Hippocratis, & Polybi de
salubri victus ratione. Nam qua tem-
pestate mutuum inter Attalum & Pto
lemæum reges certamen de libris com
parandis esset, tunc demum qui merce
de adducti ad reges adferrét clarorum

virorum scripta, inscriptiones cœperũt & digestiones illorum adulterare. Ergo cum vterq; hinc liber foret minutus & de natura humana & de victu salubri, arbitratus ob exilitatẽ aliquis neutrum eorum magni prętij forte, in vnũ ambos redegit. Mox alius fortassis, vel adeo ipse ille, qui hos princeps coniunxit, nonnulla duobus interseruit hæc, quæ iam sum aggressurus.

Sunt præterea hæc cognoscenda. Quos repletio parit morbos, vacuatio his medetur. Quos excitat vacuatio, curat repletio. qui ærumnæ soboles sunt, curantur abs requiete. Quos supinius otium morbos creauit, ijs ærumna remedio est. In summa medicus repugnet oportet præsenti tempestati, morbis, formis, anni, temporibus, ætatibus, contenta laxet, contendat laxata. Ita enim potissimum molestiam discusserit. Accuratio mihi hæc videtur esse.

Totius huius orationis Dioscorides singulis versiculis notam præfixit quē obeliscum appellant. quo signo apud Poetaꝫ Aristarchus sibi suspectos versus notauit. Atq; hæc scripsit Dioscorides, conijciens Hippocratis hoc caput Thessali filij esse. Duo enim hi filij fuerunt magni Hippocratis, Thessalus, & Draco, quorum etiam vterq; Hippocrates genuit. Atq; hæc in hac oratiōe dicta sunt. faciundum vero & nobis ē, ea vt consideremus, singulis capitibus sigillatim præpositis. 1

Quos repletio parit morbos, vacuatio his medetur.

Non idem est, si dicas morboruꝫ esse continentem caussam repletionem & vacuationeꝫ, singulaq́; insequentia: atq; ex repletione oriri, aut alia ex re. Etenim est verum quosdam morbos generari ex repletione vel a repletiōe. Nihil enim interest, hoc an illo modo loquare. At prauuꝫ est, morbi repletionē caussam esse continentem. Nā mor

bus quidem ipse affectio quædam est in animantis corpore, primo actionez lædens, id quod in libro de morborum differentijs declarauimus. At repletio, primo quidem functionez nihil offendit, id quod etiam in libro de plenitudine fecimus planum: vez altero quo piaz intercedente vitio. quod Erasistratus aliter, Asclepiades aliter, alio etiam modo medici, qui Pneumatici sũt nominati, statuerunt oriri. Sed pluribus nos quoq;, quemadmoduz morbi ab vtraq; plenitudine gignantur, diximꝰ. geminam enim demonstrauimus esse plenitudinem, alteram vt ad vires, alteram vt ad vasorum cauitatem. Illa vt ad vires, tum inficit humores, tum in membra imbecilliora fluxioné immittit. Altera vt ad infusionem, & ora vasorum recludit, & ea dirumpit. Est cum mortem afferat repentinam, vbi obturet corporis perspiracula. Itaq; curatio dicitur etiam eoz, quæ efficientia sunt morborum, nedum generatorum iam morborum: Quod si nomen propriú

horũ vsurpes, προηγούμενα morbi(latini abditas vocant)id genus caussas dicas, vt fecit Athenæus. Iã a quibus hæ ipsæ abditæ originem trahunt. Latine euidentes eas, Græce προκαταρκτικὰ & προκατάρχοντα nõies. Nã copia cibi, cruditates, balneæ, exercitationes intẽpestiuæ, deniq; omnia, quę retuli in cõmentario de caussis euidentibus, abditas cuiusq; caussas morbi inducunt. 2

Quos excitat vacuatio, curat repletio.

Author huius capitis parum mihi rite videtur hic nomine repletionis vti: cum soleant omnes nõ medici modo, sed & cæteri Græci potius excessibus modicæ quantitatis vocabulum assignare repletionis. non tamen vacuationem contrario corrigere excessu. Attẽde igitur deinceps pro excessibus propugnantem orationem. Nam cibi cũ quidam mediocres sint, vt ad cuiuspiã habitum, valentis: defectum & excessũ ad hos accipies collatos. Ac vacuatus qui est, vt prioris suæ mediocritatis resarcire quantitatem valeat, augebit.

Si enim tantundem, vt ante quam va cuaretur, ſumat nunc eſcæ, quod deceſ ſit, haud repleat vnquam. Sed artificis eſt modice eorum incrementum moli ri, neq; intempeſtiue implere vacuatū, neq; ſubito & affatiꝫ. At ſunt inter me dicos, qui morborum nunquaꝫ vacua tiones cauſſas opinantur fieri. Tantum enim aiunt eas vires debilitare, corpuſ q; adimere: morbum vero ab defectu exiſtere nullum. verum iſtos quidem, qui comitentur morbi immoderate va cuatos, præterit. Siquidem & procliue quibuſuis ex occaſionibus refrigeran tur, & cito rurſus exuruntur, tum laſſitu dinibus tentantur ex facili, omnibuſq; cauſſis externis. Atq; etiam a vigilijs, triſtitia, cruditate, iraq; hi, quam qui p bo habitu ſunt, citius ſolicitantur. 3

Qui ærumnę ſoboles ſunt, curantur abs requiete.

Aerumnas quidem, quæ in motio nibus immoderatis fiunt, appellat. Ita affectos quiete recreandos eſſe omnes

homines & norunt, & faciunt, ac ne cō-
silium quidem quærunt medicorum.
Iam etiam rationis expertes animan-
tes ostendimus, non modo homines,
contrarijs nociuorum tollere noxas.
Quos supinius otiū morbos creauit,
ijs ærumna remedio est. Ne otium q-
dem primo & sua sponte, cæterum in-
teruenientε repletione morbos propa
gat. Corpus enim minus otiantibus di
geritur, debilitanturq; ipsi: ita vtraq; ab
illo repletio excitatur. Igitur vires mo
tus immoderatior non confirmat qui-
dem, superfluum euacuat tamen col-
lectorum humorū. Vnde liquet, si ali
quanto vel in eo nimius supra mode-
ratum motum sit, fore, vt defatigetur
sensim homo, at non febriciiet tamen.
In summa medicus repugnet oportet
præsenti tempestati, morbis, formis, an
ni temporibus, ætatibus. Formas vi-
detur appellare corporis naturas, qua-
rū demonstrauimus in quatuor tem-
peratione elementorum essentiam po
sitam esse. Ergo ijs quæ contrariarum

virium sunt, non prima specie docui-mus procurari omneis morbos. Corporis vero natura, id est, temperamentuз non restituitur omnis per cõtraria. Neq; vero vel anni tpa vel ætates. Sunt etenim tẽperata q̃dã, vt alia etiam quę dam intemperata. Temperatoruз con similibus ꝯseruatur temperies. Intemperatorum intemperies contrarijs corrigitur. Verum de his in opere de sanitate tuenda exacte disputauimus. Cõtendentia laxet, contendat laxata. Nõ recte atq; ordine oppositionem morborum instituit. Nam contendenti laxantia, laxatis contenta proprie opponuntur. Contendentia enim laxantiaq; de caussis dicuntur propriè, non autem de lesis corporibus. Contra contenta & laxata, corpoꝝ sunt, non morborum nomina contentorum & laxatorum: vt etiam durum, molle, rarum, spissum. De quibus melius in sexto libro vulgarium morborum dictum est in illo capite: Cutis duræ emollitio, cõtentæ remissio. Hoc in libro, deinceps

etiam de conspissando actum est, quod rarefactioni repugnat. At hoc idem valet quod densare, sicut densatum idem quod conspissatum. 4

Morbi vero fiunt, partim a viuendi ratione, partim ab spiritu, cuius attractione viuimus.

Viuendi rationem vocant nunc ipsa sola esculenta & poculenta. Sæpe et eo nomine vitæ sortem complectuntur, quemadmodum nunc dictum accipe. Neq; enim cibi modo & potiones, verum etiam balneæ, exercitationes, otium, vigiliæ, mœror, ira, frigus, æstusq; pariunt morbos. frequenter vero anima, quam adducimus, noxaʒ dat: vt in locis, quæ Charoneæ dicuntur. 5

Vtrosq; hoc modo discernes. ubi multi uno morbo homines corripiuntur eadem tempestate, in id conferenda causa est, quod sit communissimum, quoq; maxime utimur vniuersi. Hoc est, *quod spiritu attrahimus. Tunc enim victum cu-*

iusque nostrum nequaquam in caussa esse manifesto constat, cum morbus omneis iuxta attingit, tam iuuenes quam senes, tam fœminas, quam viros, perinde vinum ac aquam bibentes, tã qui offam quam qui panem commanducant, tam qui multum, quam qui parum laborãt. Ergo non fuerit victus ratio in caussa, cum homines quoque victu vtentes in eũdem incidunt morbum. At vbi diuersis eodem tempore morbis homines afficiuntur, suus cuique victus sine cõtrouersia caussa est.

Quod commune multarum ægritudinem est, communem hoc caussaз habere recte dixit. vt reliqua huius capitis omnia. At non recte tamen communium morborum ortum in vnum aerem confert. Siquidem qui in Aeno grassante fame vescerentur leguminibus, cruribus debilitabantur. Qui vero erua essent, hos genuuз dolor corripiebat. Neque

bat. Neq; hoc nos ignoramus, cum in fame quidaȝ frumentũ semiputre coacti manducare essent, in cõmunem cõmuni de caussa incidisse morbum. Aliquando etiam cum vsus infecta aqua esset totus exercitus, similiter afflictos omneis milites fuisse. Cætera huius capitis clara sunt. 6

Ac curationem molieris, morbi occasioni repugnando, vti nos alias declarauimus: & victus mutatione. Neqȝ *sane obscurum est, quibus cibis vti homo est solitus, hos ei incommodare vel omneis, vel plerosqȝ, vel eorũ certe vnũ. Quos cum exploraueris, commutabis, atqȝ habita hominis ratione ætatis, formę, temporis, anni, modiqȝ morbi ad curãdum aggrediere, nunc detrahendo, nunc augendo, vt olim docui ad singulas ætates & tempora anni, & formas, et morbos tam in medicamentis spectandum, quã in victu esse.* At vero vbi morbus vnus

vulgetur, plane victus in caussa non sit, sed quod spirando haurimus, hoc caussam sustinet. quod quidem clare morbos quosdam excitat. Hoc *tempore hominibus hæc præscribes, victum, vt qui innoxius sit, ne immutent: cæterum corpus curent, vt minime tumeat, & sit debilissimum. de cibis auferāt & potione quibus consueuerunt vti paulatim. Nā si subito victum conuertas, ne quid in corpore grauius ab immutatione innouetur, periculum est, Sed victus hanc rationem habebis, si quidem eum nihil hominem cernas offendere. At spiritus vt fluxus quā parcissimus corpus subeat, vtq; sit quam familiarissimus, prouidebis. atq; solum, quo ad eius facere poteris in quo morbus vigeat, vertes, corporaq; extenuabis,* Ita *enim minime multum spiritum & frequentem homines*

requirant.

Communium morboruȝ, quos pa-rit aer, curationem non prodidit inte-gram. Nam non raro ſtagnorum reſpi rationes, vel paludum, vel locorum cę noſorũ, vel eiuſcemodi terræ, eos mor bos concitant. Interim ſolum tempe-ſtatis temperamentum. Itaq; in euapo rationibus, potius totius proprietate eſ ſentiæ, quam nuda qualitate offendẽ-tibus corpora, ordine curationem tradi dit, in duo referens propoſita, loci viciſ ſitudinem, & pauculæ attrahendæ vsũ animæ. At in ijs, quæ ledunt qualita-te, non ſolum curatio morborum iam exiſtentiam, ſed etiaȝ vt prorſus ne ſup pullulent, contrarijs qualitatibus præ-cautio inſtituetur. Naȝ ſi corpus ſit ab immodico calore affectum, refrigeran tibus: ſi a frigore, calfacientibus: ſimili-terq; cæteris in qualitatibus tuȝ ſimpli cibus tum compoſitis. Nam de indica tionibus, quæ ab ætatibus, anniq; tem poribus, & temperamentis corporis ſu mũtur, antęa explicaui. Illud vero τ8

φαρμακεύειν προτρέπεσθαι puto equidē hic dictum ἀντὶ τοῦ προσφέρεσθαι τοῖς νοσήμασιν ἐξ ὑπεναντίας: id est cū morbis per contraria agere. Nam in Asia etiam hodie dicitur aliquis alicui προσφέρεσθαι χρηστῶς, ἢ φιλικῶς, ἢ ἀπίστως, ἢ ἀπηνῶς hoc est, cuꝫ quopiam bene agere, vel amice, vel perfide, vel crudeliter.

7

Morbi ex corporis validissimo mēbro exorti, vehementissimi sunt. Nam si quo loci cœperint, illic persliterint, afflicto validissimo membro vniuersū corpus necesse ē afficiatur. Quod si ad imbecilius a valentissimo discesserint, difficulter discutiuntur. At qui ad firmiora permeant ex infirmioribus, tollūtur facilius. A robore enim influxus facile arcebitur,

Siue membrum, siue corpus dicere validissimum velis, proprie appellabis illud, quod optime ad strenua sit ope

ra comparatum. quo quidem modo Herculem fuisse dicimus validissimũ. Altero modo vt ad certam actionem validum hoc corpus, & membrum: vt ad aliam aliud. Atq; sit aliquod, quod vndequaq; habeat quolibet in munere robur. Aliud in alio eoruȝ valet. Est autem vna actio voluntariarum animantis motionuȝ. Vt si aut currat, aut animalia aliqua complectatur, aut diuellat vel animal, vel inanimum corpus, aut quippiam etiaȝ reuellat. Vna iam alia est virtus, eaquæ in actiõe cõtinetur vitali, qua arteriæ & cor pulsãt. At in ijs quæ genere inter se distãt, aliæ sunt quædam diuersæ, atq; his non tãtum animalia, sed stirpes etiam sunt p̃ditæ: quamobreȝ has nominamus naturales: attractrix, alteratrix, retentrix, & expultrix. Alias igitur valet ĩ alio atq; alio corpore virtuteȝ habere venter firmissimam, ad certam actionẽ, vt aut retentricem, aut alteratricem: nunc iecur, vel lien, vel aliud. Contra in eodeȝ animali debilissima est venter vel attra

ctrice vel expultrice virtute, iecur robũ stissima. Sed hæc scriptor huius capitis præterijt. Videtur autem validum mihi pro eo accipere, quod præter quod ægre morbificis causis cedat, etiaꝫ hãc scilicet vim obtinet, vt facultate expultrice, vbi aceruata in ipso humorũ exundantia sit, in aliud eã deriuet mẽbrum. Sit vero emittens oportet eo valentius, quod recepit. Proinde omni in corpore aliquod erit imbecillimum, alia validissima: id quod apud omneis medicos & vulgus in confesso est. Dñt enim imbecillimos pedes podagricis esse. Sic vniuersum genus articulorum arthriticis. quibus dolet caput, infirmissimum caput. Iteꝫ lien, qui splenici natura sunt. Oculos, qui lippitudinibus sunt oportuni. Eodemque singulis in partibus modo. At vero quando causſæ morbifice sunt genere duplices: naꝫ hæ sunt externæ, ille ex nobis ipsis ꝓpagantur: etiam ad externas offensiones aliæ nostri partes sunt nonnunquã debiles, aliæ ad internas. Itaq; & ipsa ꝓ

caussarum non eiusdez generis sunt facultates. Ex nobis enim, si abundet humores, vel corrupti sint, scatent morbi. Externæ caussæ vel quod intemperiē aliquam creent, vel quia contendunt, vel incidunt, animantium lædunt corpora. Nam luxatio ab vtrisq; videt̃ fieri. Siquidem ipse solus, vt cum altero non congrediaris, luxes vel genu ambulando, vel mentum oscitando, aliũue articulum, cuz aliud quid agendo, tum conuertendo. Iam etiam absq; externa caussa rumpas in corpore membrum, vbi te subito cõuertas, vel salias vehemẽtius. Quare quot genera sint caussarum, totidem facile patientium vel renitentium membrorum infirmitatis & roboris. Proide morbi, quos humores gignũt, omnia, prout firmis sint vel infirmis facultatibus expultricib⁹, tentant. Quia enim inter sese coaluerunt corporis partes, ex illis, quæ reijcere magis possunt vitiosos humores, alio defluunt, atq; ex his in alias, dum ĩpingant in imbecilliorem, quæ debilio

rem se partem, quo demittat noxium humorem, nullam habeat. Hęc si pars effluxum habeat, vt intestina, venter, vesicca, vterus, excernendo caussam, quæ molestat, euacuabit: si quidē subtilior sit materia partis canalibus. Sæpe etiam dirupris vasis, vel reclusis eoruȝ ostijs, largior secuta vacuatio est, velut in sanguinis profluuijs citra vulnera. Quod si nec ostia reserantur, nec vasa dirumpantur, crassus humor vel viscosus, si irruperit, in tumorem præter naturam attollit partem. Atq; hæc quidē virtus est membroruȝ & debilitas in affectibus, qui ex nobis generātur. Quę foris afficiuntur, quod incalescant, refrigerentur, humectenturq;, videtur affici. Nam illa quidem, quæ contundēdo, vel secando, vel tali aliqua vi morbos animantium corporibus concitāt, infrequētia sunt. Erit ergo in eiuscemodi morbis aliud aduersus alium eoruȝ vel imbecillum vel firmum. Nam quę sua sponte membra sunt frigidiora, hęc facilius refrigerantibus caussis cedent:

quæ calidiora calidioribus. Ad eundē modum in ijs quæ in humida & sicca intemperie sunt. At possunt horum ipsorum quędam a calfacientibus, vel refrigerantibus, vel siccātibus, vel humectantibus caussis prompte affici. alia autem pars, quæ firmam assecuta sit facultatem expultricem, ad alias mox suum malum detrudere. Quando igitur pars validior vel infirmior non est simpliciter, nec accipitur, sed pluribus & diuersis modis: non est de proposito capite existimare, neq; pronuntiare, verum, an falsum sit. Hoc tamen cuz de hoc affirmes, tum de cæteris omnibus, quæ de illis, quæ varie dicuntur & intelliguntur, proferuntur indistincte, nihil definite de illis, nec distribute posse statui, vnde nihil inde fructus auditores capiant. Et quidem non mediocrez habet pugnantiam, quod in hoc capite est dictum, vbi ait: At qui ad firmiora permeant ex infirmioribus, tollunē facilius. A robore enim influxus facile arcebitur. Itaq; diuersis modis inter-

pretes expoſuerunt ἀποκλείζεται. Quidam enim ἀποκλέζεται ſcripſerunt, alij ἀποκλειζεται, nõnulli ἀποπαγιώσεται, tertia ſyllaba verbi ἀποπαγιώσεται per ω enunciantes. Alij per κ & σ, vt Dioſcorides, qui ἀπὸ τȣ παγκήσεϑαι vult, pro repelli hoc verbum dictum. Verũ ſi ex partibus infirmioribus noxius humor infirmiores fluens reiectus ſit, nihil ſic emolumenti æger percipiat. Ita ſatius ſcribas dictionem hoc pacto: A robore enim influxus facile expendetur, id eſt, concoquendo & digerendo conſumetur. Aliqui vero principes parteis contendũt dictas hic validiſſimas, qui orationem falſam reddunt. Potius enim fit partibus principalioribus emigrare prauos humores in ignobiliores, quam ex ignobilioribus in principes. Iam enim non raro, cum in morbo articulari & podagra artus humores peterent, & illic repulſi in principem aliq; partem inuaſiſſent, morte cõſpeximus hominem affectum eſſe, vnamque reſtare ſpem ſalutis, ſi ad artum retrahe-

re eos valeamus. 8

Crassissimæ venarū hoc modo propagatæ sunt. quaterna sunt in corpore paria. Horum vnum ab occipite per exteriorem ceruicem ad spinam, inde ad coxas pertinet et crura: hinc per tibias, dum ad malleolos exteriores atq; pedes perueniat. Itaq; in dorsi doloribus & coxarum, sanguinem ex poplitibus mittes malleolisq; exterioribus. Alteræ venæ, quæ ex capite oriuntur propter aures per ceruicem, quæ vocantur iugulares, intus a caua præ spina vtrinq; ꝑ(per)tenent ad lumbos & in testes, et femora, et ꝑ poplitum interiorem regionem, ex quibus per tibias in interiores malleolos, & pedes. Proinde sanguis detrahēdus est ad dolores lumborum testiumq; ex poplitibus ac malleolis īterioribus, Tertium par venarum, ex temporibus

per ceruicē ſubter operta ſcoptula, mox in pulmonem confluit; & ſe confert, altera a dextro latere in ſiniſtrum, altera a ſiniſtro in dextrum. Ipſaq; *dextra ēt ex pulmone ſubit mammam, atq; ſe inſinuat in lienem, & renem.* Altera *illa, quæ in dexteram partē ex ſiniſtra proficiſcitur, ex pulmone ſub mammam, & in iecur atq; renem penetrat:* Ambæ *in ſedem hæ deſinunt.* Quartum *par a ſincipite, & oculis ſub ceruicem & clauiculas, ab his ex brachijs deſuper ad inflexus.* Deinde *per cubitos in brachialia & digitos.* Rurſus *a digitis per pectinem & cubitum & ſuperiore manū parte ad inflexus: atq; per brachios inferiores ad alas, perq; ſummas coſtas, altera in lienem defertur, in iecur altera, tum præ ventre in pudenda terminantur ambæ.* Hoc *modo ſe habent latiſſi-*

mæ venæ. Distribuuntur etiam a caua vena per corpus multæ & variæ, quæ corpori semitæ sunt nutrimenti.

Cõtrouersiarum, quæ in artibus existunt, partim sensus disceptat, partim demonstratio. Quæ sub sensus cadũt iudicium, sensum postulant, cuius cognitio est, firmum. Quæ sub demonstrationes, experientem rationem. Atq; de ciborum concoctione, quæ invẽtre obitur, & de humorum, quæ hanc sequitur, generatione, diductione, nutritione, & reliqua id genus, rationem, quæ de veterum opinionibus existimet, requirimus. An vero habeant vẽtriculos quatuor animalia, quæ ruminant, & vnũ, quæ dentata vtrinq; sunt, hic sensum consulimus, non demõstrationem. Atq; arguunt mendaces & q̃ sensu iudicantur, & quæ ratione, diuerso modo. Nam quæ ad sensus iudicium pertinent, ijs qui inter se disputant prõptissime iudicium dãt, si in sectiones corporum consulant. Quę demõ-

ſtratione diſceptantur, vel ſine inſectio ne poſſunt ſcribenda demonſtratione iudicari. Si ergo ſcriptis quis adigatur iſtos refutare, qui de præcepto aliquo ad incidenda corpora pertinẽte, quod ſenſum habet iudicem, impudentiſſime decernere & imperitiſſime ſuſtinuerunt: qui in diſſecando quod conſpicitur, non tenent, diſcernere a falſis veros nequeant. Vt enim ſi Cretam neges eſſe inſulam, ab omnibus damneris, qa inſulam illam eſſe norunt: item ſi canibus affirmes quaternos ventres eſſe, vnum ruminantibus: rideant te illi, qui in ruminãtibus quatuor, in canibus cõſpexerunt vnicum. Eodem modo habet in venis inſecandis. Neq; enim demonſtratione ad iudicandũ, ſed opus eſt ſenſu. Verum dum qui opinionibus diſſident, in ſcripta ſua, quæ viſum eſt referant, latebit diſſectionis rudes veritas. Quando igitur hoc loco in eam diſſenſionem deſcẽdimus cum ijs, qui a capite dicere ſunt auſi, quatuor in corpus paria venarum deſcẽdere: quia ni

hil prorsus ex rationali demonstratione, cæterum ex vno sensu doctore pendet iudicium: nullaque habemus ijs, qui dissectionem non attigerunt, firmam scribendo afferre demonstrationem, nisi sane animum inducas, quæ de iudicando sunt monumentis prodita cum ab alijs quibusdam medicis pariter & philosophis, tum vero præter cæteros ab Empiricis, tibi proponere, & horum præscripto iudicium facere. Equidem nec antiquorum arbitria, nec conspirationem eiuro scriptorum, præsertim si in argumento, quod tractet, sit versat' velut Eudemus & Herophilus in anatomia, Crateuas & Dioscorides in medicamentis metallicis. Quod si quis excipiat iudicium, non modo octo venas de capite demitti, sed ne treis quidem probet vel duas. Vna est enim vastissima vena, quam vocant cauam, per gibbum iocinoris tota animantis longitudine porrecta: dirimit autem septum transuersum imam animantis regionem ab suprema. Hæc vena caua sceptum

transſuerſum penetrat, contenditq; ſu-
pra,ad cor,infra ad ſpinam ſecundum
iocinoris gibbum peruecta: Itaq; ex il
la,quæ ſupra petit, tanquam caudice
venas ſupra ſceptum tranſuerſum ger
minari aperte cernas. Ex altera,quę ad
ſpinam diuertit,inferiores.Horuꝫ Hip
pocrates in ſecundo libro morborum
vulgarium author eſt. vbi iecorariam
appellat cauam venam.Hæc etiã con
firmant,quotquot anatomiam tracta
uerunt.Neq; octo venas deferri in imã
corporis regionem a capite alius, qui
vel negligentius vel accuratius corpo
ra inſecaret,aſſeuerauit quiſquam, nõ
Diocles,nõ Praxagoras,non Eraſiſtra
tus,vel Pliſtonicus: vel Philotim⁹, nõ
Mneſitheus,non Dieuches, aut Chry-
ſippus,non Antigenes,non Medius,
non Euripon, deniq; ex antiquis me-
dicis nemo vllus.Quid dicaꝫ de iunio
ribus,qui anatomicam commentatio
nem auxerunt plurimum. ex quibus
Herophilus eſt & Eudemus. quorum
nulluſdum inuenta;nulla via & ratio-
ne ad

ne ad memoriam vsq; Marini & Nomisiani locupletauit, ne Heraclianus quidem, qui cum Alexandriæ nō vulgarem consuetudinem habui: Discipuli horum virorum fuerunt illi quidem & multi alij, sed clarissimi: Nomisiani, doctor noster Pelops: Mariani, Quintus. At Quintus nec librum alium vllum, nec de Anathomia conscripsit. Aliorum habemus anatomica monumenta non parum multa. Quinetiam lucubrationes Quinti auditorum anatomicæ extant, Satiri item, quem nos audiuimus, & Lyci. Qui cum omnes, præterq; alij multi de anatomia commentati sunt, nemo venarum animaduertit quatuor paria a capite proficisci. Nam hoc quidem perinde est, ac si octo dicas Athenis arces esse, cum vna sit sola. Iam si quis cliuos Romę octo dicat inhabitatos, vel si alius sex, vno mentietur vterq;. Quod si quis vnum pro septem affirmet collem incoli, aut contra Athenis pro vna arce octo, longe illo vanior sit, qui nisi in vno, verū

dixit. Cum ergo vna vena ex iocinoris gibbo in superiores corporis parteis diducatur, vel si superne insecare aggrediaris, non ascendere, sed descendere dicatur: vna semper reperiatur tamen: ab omnibus ridebere, si superne demitti octo dicas. Nam siue ex alto deorsum voles affirmare, siue ferri sursum ab imo, quam vocant iecorariam vel cauam venam, vnica est omnino per gibbu; iocinoris permeans. Itaq; si alterius liber eiuscemodi tradens anatomiam sit inuentus, tacitum prætereas, nec singula capita reuoluere sustineas: sed hoc vbi acceperis tantum, venarum in corpore quatuor esse paria, repudiata tanquam stolida professione, mox eam relinquas. At quando hanc doctrinam scriptis immiscuit quidam Hippocratis, iacturam nos facere cogit temporis cum huius, ipsius, quod in eo coarguendo ponimus, tum præterea, quo, quæ, praue adiecit, perlegimus. Ex occipite par, inquit, venarum exortum per ceruicem labitur, mox ex

ſpinæ exterioribus partibus ad coxas delatum inde per tibiã pertinet ad mal leolos exteriores. Alteruӡ par exurgit, inquit, ex regionibus aurium, defertur per collum, venæ appellantur iugulares. vnde quomodo prius par ex ſpinę partibus externis, ſic ex ĩternis hoc ad teſtes peruenit & femora, tum per poplites, ad interiores malleolos pertingit. Quæ ſi audiat quis, qui vno die animali in ſecãdo interfuerit, qui ferat? Sunt quidem in anatomijs præcepta multa & obſcura, quorum fallere non nulla eum, qui in ea commentatione ſingulariter non elaborauerit, poſſint. quo factum eſt, vt ſit de illis diſſenſio. Quod vero ad maximam venam attinet, adeo res perſpicua eſt, vt neminẽ modo ex anatomia quicquam valeat percipere, latere poſſit. Adeoq; eſt cõfeſſa, vt & ipſi cognoſcant poetę. Sane Homerus ait. 9

Venamque reuellit.

Quæ dorſo inuehitur, collumque pene

trat vtrinque.

Vnam igitur cognouit, vt reuera ē, non quatuor: extra ſpinam duas, perinde ac duas, illas, per ſpinam vtrinq; porrectas. Verum quatuor has vt qui hanc ſcripſit anatomiam, finxit, nullū habet animal. Ab vna vena maxima illa per totos interpoſitos ſpinalis medullæ terminos germina emittuntur. quod in ſecundo libro morborum vulgarium ſcripſit Hippocrates. Superior eius finis ad clauiculas eſt, inferior ad os ſacrum. Ille in iugulares venas finditur, hic in eas, quæ in crura diſtribuūtur. Quomodo igitur ille, qui ſecundū hoc par ſcripſit, duas perennes iugulares venas ſpinam exiſtimat interius ad crura ferri? Quomodo autem ad interiores malleolos peruenire, cū vna vena & ea ſola in vtrūq; crus deſcendat: & non vna intra malleolos, altera extra, ſed eiuſdē ſint germina? Iā his ineptius tertium eſt par venaꝝ, quas fruticatas ex tpibus ait ceruicē permeare, ſubire aūt opta ſcoptula, & ingredi pul

monem, ex quo a directo cursu ad latera deflecter, atq; alterā ex sinistro trāsiret ad dextrum, deinde sub mamillaз in lienē, & in dextꝛ illabi renē: alteram ex sinistro sub dextrū renem, ambas in sedē præcipitare. Atqui sedes bone vir (appelles merito, hoꝛ scriptorem) a caua vena ex lūbis accipit germina illo loco, vbi ét a vena caua in vtrāq; partem expullulant vt rami magni, & in vtrūq; crus tendunt. Nam pulmoni q dem, quis ignorat, non dicam medicorū, sed coquoꝛ, ex corde sanguinē sub ministrari per magnā venam. quod, q tertiuз hoc par cōmentus est, nulla huius sermōis parte appellauit. Imo quē inter viros anatomiæ peritos quidā totius corporis venaꝛ esse statuunt fontem, huic ꝑposita oratio ignorat venā vllam suppeditare. Quinét emergere quartū par a sincipite & oculis voluit, subire aūt ceruices, ipsasq; clauiculas, & brachiū ingredi, ad vtranq;.s. manū vnā: cū aūt decurrerint in digitos, sursū per totam manum ad alā reciprocari,

hinc percurrere summas costas, alteraʒ in iecur, in lienem alterā: postea a ventre ꝑfectas i genitalia desinere ambas. Ita ne hę quidem cordi impartiunt qc quam. Qui tandem ergo iste, q hæc tanq̃; nouus plane Prometheus sõniauit, tanti visceris oblitus est cordis? At nec cerebri mentionem fecit. Scʒ & hoc malleolis erat inferius. Illud vero, de renibus quod attulit, oẽm stuporem superat, Quib⁹ caua vena maximas mittit, his neglectis, quasdaʒ ex pulmone fingit ijs inseri. Planum est igitur ex oĩbus, non vt quidam insecantes aliqua prætereunt, ita ẽt hunc neglexisse, sed plane vidisse nihil. Qui.n. quæ maxima sunt, non videt, hunc non cęcutire, sed oĩno videre nihil merito dicas. Itaq; siſem esse insõnijs ebrioꝝ hanc orationem, quæ a capite venas in vniuersuʒ corpus distribuit, nemo est, qui vel a limine anatomias salutauit, quin videat. Nam nõnullas paruas potuerũt insectores negligere. at nemo aliter certe aliam scripsit, neq; prætermisit, quæ

percipere vel cæci possent admotis di-
gitis. Vna nãq; vena est, q̃ sanguinem
in totũ corpꝰ riuat, ex qua multæ, sicut
palmites ex trunco, venæ adolescunt
paruæ, quæ oĩbus corporis partibus il
lum dispensant. Quare si cauæ venę
sanguinẽ fluuio cõpares, & q fluit ex il
la in membra, canali, ne sic quidẽ dã-
netur tuũ sĩſe. Ve℞ siue cum fluuio, si
ue cum trunco conferas magnam ve
nã, vnã certe esse hanc oẽs medici cõ
sentiunt, extra illum, qui in hunc librũ
retulit audacissime quatuor ista paria.
Nam vt alia iã prætereã, nec cordis me
minit nec ipsius magnæ venæ: cũ mẽ
tionem fecit tñ iugulariũ, in quas illa ĩ
supremo thorace discerpitur. Nam qđ
inter hanc regionem interest, & extre-
mã spinã, id tenet magna vena, vtrinq;
venas emittens. Hęc dissecatur ex vtris
q; terminis suis & partibus bifariam. Ef
feruntur maximæ ꝑ collũ venæ, quas
noĩant iugulares. Descendit ꝯ oin vtrũ
q; crus, vti docuimus, vna ilia qdẽ, sed
maxima vena. At collũ quę penetrãt,

quæ iugulares vocant, has in scdo pari nouus iste Prometheus cõmemorauit, quo maximum suũ stuporem audaciãq; prodit, cũ de cauæ venæ partitione, ex qua hæ generantur, nusquaꝫ meminerit. Deberet.n.si tãtulũ in anatomia vidisset, coeuntes in vnum iugulares dicere, vnam efficere venam iecorariam, vel cauaꝫ, vel quoquo mõ appellare alio visum sit. Qđ si de ijs veluti perpetuis duabus ille scripsit, dicẽs per internam regionẽ scdm spinam in malleolos interiores descendere, qd iã de venis amplius dicas, quas a quatuor paribus descripsit? quas a caua vena nutrimentũ putat in vniuersum corpus supportare: quasi vero q̃ recẽsuit, paria quatuor, aliam ob caussam ab natura sint ꝑducta, nec eundẽ oẽs venæ habeant cõeꝫ vsuꝫ, ex iocinore subuehendi oĩbus aiantis membris sanguinem. Illaꝝ aũt, quę ex ventriculo & intestinis succũ ciboꝝ in iecur inferunt, q̃ hoc superet, est nulla. Imo vero multis iocinoris locis non apparent. cũ nume

rosissimæ sint, vbi ventrē cęteraq; intestina ꝯtingunt: veꝝ vnam in sedeȝ, quas iocinoris portas appellant, ꝯueniunt vniuersæ. Qui huic loco nomen portas princeps posuit, vrbi iecur vel amplis ædibus cōparauit: agris, intestina ventrēq;, ex qbus per multas venas tanq; vias quasdaȝ frumenta in ciuitatis portas vel ædiū importantur. Delirat igitur nouus hic Prometheus ī animante, q; pro libito suo fingit. Neq;.n. quisq; certe aīanteȝ conformet, cui ex ventriculo & intestinis venæ alimentū in totum corpus distribuant. Nā ī vnū oēs locū cogunt iocinoris portas: hinc visceris huius venæ, supportatū alimētum excipientes, in cauā deducunt venam: vnde, vt modo dixi, sanguis toti distribuitur corpori. 10

Ferunt etiam a crassis venis in cauā venam & in reliquum corpus, atq; ab extimis intro, mutuoq; imparciūt & intimæ extra, & extimæ intro.

Sufficerent nouo huic Prometheo

quatuor venaꝝ illa paria. At satis ei nō fuerunt. veꝝ vt fuit inexplebilis, turpissimæ illis ét has adiunxit, quæ corpori ex caua nutrimentū suppeditāt: Atq; nunc coronidē disputationi de venarum cōitate imposuit veꝝ locutus. Venaꝝ.n. quæ ex caua propagantur, q̃s appellauit crassas, nulla ī alia distributa paria, ventri vř vel intestinis insita. Vt igitur in hac anatomia verbū veꝝ, qui hæc somniauit, nullum ꝓtulit: sic in illa, quā tradidit scđo vulgariū morboꝝ libro Hippocrates, nihil prorsus errauit. Vnde insaniunt isti, q Hippocratis libros, cū anatomiam ne ꝑ somniū quidem viderint, aggrediuntur interp̃tari, maxime illi, q sese noiant Hippocraticos, eiusdem viri has ét esse nugas censentes vniuersaꝫ venaꝝ insectioné, illamq; in. II. libro, morboꝝ vulgariuꝫ sedulitatem. Nā siqd præterea in alterutro eoꝝ inuentū sit, potuisset idem vir seipsum die superare, atq; sua priora bona p̃cepta cumulare. Sꝫ vero qm̄ ipsum Hippocratem videmus exacte

non hæc modo literis mandasse, q̃ oĩbus plane perspecta sunt, sed ẽt abstrusa: illum aũt, qui hanc insectionem fecit, hallucinantẽ ẽt in illis, q̃ vel palpãdo inuenias, qui vtrunq; scripsisse eundẽ dicas? Iã hoc cui ꝓbabitur, eũ, q de hoĩs elementis totam disputationẽ exegisset, mox huic de venis subtexuisse? Aut. n. tota anatomia erat tractanda, aut non suscipienda de venis. Nã hoc quidem cõmentarioꝝ, quæ memoriæ gratia conscribimus nobisipsi, ꝓprium est, cum tam varia præcepta referunt. Volumini minime ꝯuenit expletæ institutioni priori alterius annectere particulaꝫ, mox hac dimissa aliud atq; aliud agere, quod in his accidit, quę libro de natura humana subiuncta sunt. II

Sanguinem igitur mittes ex horum præscripto.

Quæ. s. præmonuit, cum ad finem in primo pari venaꝝ subiecit hæc verba: Itaq; in dorsi doloribus & coxaꝝ, sanguinem ex poplitibus mittes, & ex

malleolis externis. Alteri pari hæc adſcripſit: Proinde ſanguis detrahendus eſt ad dolores lumboꝝ teſtiũq; ex poplitibus & tibijs interioribus. In tertio pari quartoq; nihil præcepit deſecãda vena. Proinde, quatenus multa prætẽrijt membra, quoꝝ tradendæ erant venæ, quas incidemus, hactenus doctrinam nõ cõpleuit. Sed ſicut ab integra anatomia exilẽ ptẽ deſcripſit auulſã, ita q̃d de ſanguine mittẽdo retulit. 12

Videndum autem eſt, vt ſanguinem quã longiſſime ab locis mittamus, quos obſidere dolorem animaduerterimus: ſanguiſq; contrahatur. Nam *ita demũ, cum minima nec opinato conuerſio incidat, tum conſuetudinem præciderís ne eodem loci confluat poſthac.*

Vſurpaſſe τομὰς hunc venaꝝ, quas compoſito noĩe appellamus φλεβοτομίας, recte interpretes intellexerũt, oẽſq; in hoc conſentiunt. Quod vero nõ explicuit, an a dolentibus partibus p̃c

cul reuelli influentes humores præcipi at, an sanitatis tpe, hoc noie sit rephendendus. Equidem de valentibus potius dictũ censeo. vt Author assuefacere velit exundantes humores in alia mẽbra fluere. 13

Qui extra febrem multum puris expuunt, & quibus citra dolorem in vrina puris multum subsidet, & qui dejciunt cruenta, vt in dysenterijs, & diuturna, quæ iuuenes natos annos quinqꝫ & triginta maioresqꝫ infestant, hi spontaneis ægritudinibus affliguntur oẽs. Quare hos in adolescentia, in ęrumnis, laboribus corporis, & operibus vixisse oportet. deinde laboribus depositis molli carne concorporatos esse, longeq́;, quam prior esset, alia: ac multum superius corpus ab eo, quod accreuit post ea, dissidere, vt nihil inter ea cõueniat. Quare si, qui hoc in statu sunt, in mor=

bum incidant, in præsenti quidem euadunt: sed post morbum tempore funditur corpus, perfluitque venas, qua maxime patent. saniosum. Quod si ventrem imum petat, quale continebat corpus, tale euadit fere, quod deijcitur, quia.n, decliuis est via, nõ subsistit in intestino diu. quibus influit in pectus, fiunt suppurati, quippe cũ accliuis purgatio sit, longo tpe commorans in pectore putrescit, & fit purulentum Quibus in vesicam eructatur, ab huius loci calore albescit excerniturque, atque quod est rarissimum, innatat: crassissimum, quod quidem pus vocatur, subsidet.

Totũ hoc caput clarũ est, attentũque aiũ, nõ interptẽ reqrit, q declaret. Sed an vera oia sint, ptim expimẽtis, ptim rõne examinandũ. Experimentis, ecq visi sint, qui pus febre liberi expuerent, aut cum vrinis excernerẽt. Ad hæc an

cum antea multis in ęrumnis viuerent, nuunc multo tpe soluti fuerint. Præterea an ęgri hi incolumes fuerint, & post ijs istæ purulentæ excretiones acciderint. Hæc existimanda experimento sunt. Ratione, causa, a qua author has existere ait, uera sit an ne falsa. Nam q̄ attulit, nulla niti necessitate, claꝝ ē ijs, qui in demonstrandi via & ratione sũt versati. Ecqd vero habeat ꝓbabile, secum quisq; expendat. Potest sane aliqua ratione verisile esse. Nam de his quidem, quæ demonstrant experimenta, habeo & ego tantulum affirmare. Cruenta, quidem vidi uentris excrementa, quæ habuerũt multa, qui solitas exercitationes vehementes dimisissent, excrementum tn̄ purulentum nulluz. at frequenter muccosa incertis circuitibꝰ & certis cum urina reddita & aluo deiecta ab his ꝯspexi. Nec non sputa cocta illa quidem, non tn̄ puruléta. 14

Nascuntur etiam pueris calculi ob loci huius calorem, totiusq; corporis.

Viris calculi ob corporis algorem non innaſcuntur.

Loci puta ueſicæ, de qua in fine ſuperioris orationis in hunc ſcripſit modum, Quibus in ueſica3 eructatur, ab huius loci calore albeſcit. Itaq; innaſci pueris dicit calculos pp calorem ueſicæ ac totius corporis. Mox ſubijcit de puerorum calore. 15

Nam hoc plane ſciẽdum eſt, primo die hominem in omni vita calidiſſimũ eſſe, poſtremo frigidiſſimum.

Si ſimplr̃ hoĩem dicas abſq; limitatione, primo die eſſe calidiſſimum, ſermo non eſt uerus, cum diſtinctione verus. Namq; calidiſſimus eſt, ſi dicaẽ innato calore. Hoc.n. pueri pluribꝰ abũdant. Ille qui orationem, q̃; in manibꝰ habemus, ꝯſcripſit, id qđ eſt huius orationis caput, ut ꝑxima declarabit oratio, non eſt aſſecutus. offendes.n. non ita hunc, ut dixit Hippocrates, quæ augentur, plurimo hæc natiuo calore prędita eſſe, ſtatuere: uerum prætermiſſo natiuo,

natiuo, ducere simpliciter, quę crescũt, calida esse. 16

Corpus enim, quod adolescit atq; ad vim progreditur caleat necesse est.

Cum dixerit, quę increscunt, Hippocrates, habere plurimũ caloris natiui: Hic calore pollere, quæ augescũt, simpliciter intelligere uidetur, nõ adiecto ad sermonẽ natiuo. Nã cum ad uim pgrediatur, dicit esse calidum. Ad uim pgredi in hunc modũ est accipiendum. Opus existimat esse uiolentũ ualidũq;, incrementum. Atq; ut reliqua opa ualida laborantes excalfaciunt, ita incrementum. Sed q̃ dicere debebat caloris innati gratia crescere pueros, non incalescere caussa incrementi. Nam calor natiuus, non modo moderatus est calor, sed humidus etiam. Rationis est igitur, ut eiuscemodi corpora crescant. In tres. n. dimensiones distendũtur, ut si inflarentur. Itaq; oĩbus illis amplificantur. Hæc ergo in oẽm partem natura instrũo ad hanc rem vsa innato calo

re,intendit. Humiditas, cur protendan tur facile,in caussa est. Pueri porro plerique quia sunt voraces,humoris, quem appellant proprie crudũ,colligunt maximam vim. ex quo calculus generat. caussa huius est efficiens calor. 17

At vbi marscere corpus ac præcipitare cœperit,fit frigidius.

Itē hic,qñ ijs qui inclinata sunt ætate,corpus nihil auget,ipsum ex otio ait euadere frigidius. At rectius caussá inuertas. Qñquide natiuus eis calor īminuitur,simul consistit incrementũ. Apertius suam mentem author capite proximo aperuit. 18

Hac ratione efficitur, ut quampluri mum primo die homo crescat,tam reddatur calidissimum: atque die extremo quam cōmarcescat plurimum, tum fiat necessario frigidissimum.

Ordine igitur superiorem interpretati sumus orationē,vbi ait: Corpus.n. qđ adolescit atque ad vim pgreditur,ca

leat necesse est, diceret. n. ille e diuerso, ob calorem natiuũ qđ crescit, increscere: non quod augeatur, ideo incalescere. Eodem mõ de eo qđ senescit. Quoniam amplius non crescit, putat id, q quiescit, quod ante agebat incrementum, frigescere. 19

Qui sic habet, sani sua sponte fiunt, plurimi id temporis, quo tabescere incipiunt, quadraginta quinq; diebus. Hoc *si qui tempus praetereant anno sua spõte, nisi alia re lædatur homo.*

Quos appellat ita affectos? nempe eos, quos cõmemorauit supra inertia desinere exercitationes, ac pus expuere & cuȝ urina reddere, atq; dysenterijs corripi. Ego quidẽ multos, inquam, uidi, qui ab ęrũnis uitam & laboribus ad desidiam ꝯtulissent, cruentis correptos dysenterijs. At pus tñ, quos equidẽ uiderim, tussiendo nullos uel cuȝ urina reddidisse: putauerîȝ uero censere hũc, quem crudum appellant humoreȝ, cũ sit percoctus, pus esse. Neq; miꝝ sane,

cum Erasistratus quoq; in febricitanti
bus subsidentia in urinis non esse hūc
humorem, sed pus ducat, nedum ualē
tibus, q uorace sunt, eius magnā copiā
ignorauit subsidere. Atq p multos con
spexi, qui, cum otiosi aliquandiu fuis-
sent, cum vrinis magnam excernerent
copiam, muco quem vocant, assimilē.
Et cum quibusdam eoꝝ tarde permea
uit, puris, qđ excernitur, vr̃ sil̃e. Vt ēt
in respirationis organis. propterea qđ
longe tp̃e ea tincta coquantur. Cuius
ēt hic ipse nuper caussam retulit, cū in
dysenteria decliuem viam caussam po
neret celeris excrementoꝝ meatus: In
iis quæ expuanſ, accliuē tardi: in vri-
nis, loci calorē. Q đ si quis a crudo hu
more distare nihil contendat vrinarum
pus, aut sputoꝝ, aut excremētoꝝ: alte-
rutro hic in vitio est. aut. n. vltro, vt suæ
sectę constet, dissimulat: sicut Erasistra
tus, q inflāmationi omneis febres vult
succedere: aut sophistes est, qui artis o-
pera non attigerit, quos recte antiqui
λογιατρους appellant. Calore. n. pus, &

crassitudie, odoreq; recedit a crudo humore. Et vero ét per nares crudi humores, & per os circuitibus icertis & certis, vnde cerebꝝ purgatur, excernit. Q uā purgationem qui superius hoc scripsit caput, prætermisit. Iam merito dixit p̄dictos sua sponte sanos fieri. i. citra nostram operam. Q uippe quos abunde natura purget. Purgationis statam diē duplicem his præfixit. V naꝫ eo tpe anni, quo cōmemorata ijs purgatio cœpisse contigit. Alteram productam in annum. Q uinét breueꝫ in. xlv. dies ꝓrogari. Sunt qui non. xlv. scribant, sed xl. Atqui, cum hoc pacto non paucos ab natura videriꝫ purgatos, non duas tm̄ horas purgationis animaduerti, qđ hic tradit, veꝝ ét perquaꝫ multas. Alia enim alius stata die est prorsus perpurgatus, hi diebus quadraginta, illi in mēses extracti sunt numero nō pares. fuerunt, qui solidum annuꝫ huic sympto mati manserunt obnoxij. 20

Morbi qui subito oriuntur, & quo

rum sunt apertæ occasiones, denunties certissime. His medebere morbi occasioni occurrendo. Ita enim, quod morbum excitat in corpore, discutiatur.

Huic refragari illud ex Aphorismis videtur. (Acutorum morborum non plane certo prænunties neque sanitatem, neque mortem). Quod extricare Sabinus cum moliretur, verbosus fuit, nec veri adduxit tamen quicquam simile. Itemque aliorum magna pars, qui hunc librum sunt interpretati, parum mihi videntur, quid significet ἐξ ὀλίγου esse assecuti. Putant illi quidem de breuibus sermonem & acutis haberi. Ego vero crediderim non de his dici hoc, imo de illis, qui ex manifestis caussis ortum trahunt repentinum, breui non diu conflatum. Nam in his, quod caussa quæ sit & quanta, tenetur, de futuro præsentire est procliue. Qui longo spatio pedetentim geniti, caussam non habuerunt, vnde existerent, claram, in his non perinde præsagitio certa. Recentes caussæ morborum

sunt, feruores, frigora, vigiliæ, mœstitię, curæ, cruditates, durum cubile, lassitudines, crapulæ, & id genus alia. Itaq; etiã curationem eorum dictauit per illa, quæ occasioni repugnant morbi. Exempli gratia, si feruore sit qs adustus, refrigerabis: si friguerit, calfacies: si defessus fuerit, recreabis: si præter morem feriatus, largius exercitabis: si repletus, vacuabis: si vacuatus, replebis, quomodo dixit etiã ante illo capite, cuius initiũ est: Quos repletio parit morbos, vacuatio his medetur. 21

Quibus in vrina subsident veluti arenulæ, aut pori, his tubercula ad crassam venam enascuntur, ac suppurant, quæ quando tubercula tardius eruperint, ex pure concreuerunt, pori, qui cũ vrina per venam protruduntur in vesicã.

Existant quidem aliquando hac de caussa, quam adduxit, eiuscemodi vrinæ: existant etiam ipso rene citra magnam venam similiter affecto. At fere

illæ vrinaꝝ excretiones citra tubercula proueniunt, vbi crassus, aut perquam viscosus humor, qui lente permeet, a loci calore cogatur desiccatus. 22

Quibus vrina tantum est cruenta, his venæ laborarunt.

Qua de re dictu͂ sit laborarunt, haud liquet. Potest enim significare, defaticare sunt, vt fatiscentes semicrudum generent sanguinem, atq; profluat ob imbecillitatem facile, aut vt alienum illæ excernant. Denotet etiam cōiter laborarunt, affectæ sunt, renibus nihil affectis, sed tenente solas venas vitio. Sed quod tandē illud sit, hæc ænarratio nō enucleat. At planum est, nec Hippocratem, nec Polybum οὐρήματα fuisse dicturum, cum possent dicere ὁκόσοισι δὲ αἱματώδεα τὰ οὖρα. Nam cum persæpe Hippocrates scribat οὖρα, nusquam vsurpauit οὔρημα. Et quidem multa alia quæ subdole hic inserta sunt, manifeste nec Hippocratis ea esse, nec Polybi arguunt. 23

Quibus simul cum vrina crassa carũculæ specie pilorum effluunt, signum est in renibus vitium esse, aut articularem morbum laborantibus.

Hic aphorismum hunc interpretatus est. (Quibus vna cum vrina crassa carunculæ, aut tanquã pili effluũt, his excernuntur hæc ex renibus.) 24

Quibus vrina interim est liquida, interim in ea innatant veluti furfures, his scabiosa est vesica.

Hoc rursus loco illum aphorismũ est interpretatus. (Quibus vna cum crassa vrina furfureum quid expellitur, his vesica scabiosa est.) 25

Maxima febrium pars bilis soboles est, quarum formæ extra eas, quæ dolores eximios comitantur, sunt quatuor. Harum nomina sunt, continua, quotidiana, tertiana, et quartana. Continua quam vocant, a copiosissima bile fit, eo

que meracissima, indicationesq; syncerissimas breuissimo temporis spatio efficiat. Corpus enim quia nunquam refrigeratur, ilico contabescit, vtpote multo calore feruens. Quotidiana a plurima secundum continuam bile oritur. Hæc præter alias ocyssime discedit, sed continua est productior: quia ex parciore nascitur bile, requietéq; corpus habet: In continua nullo requiescit momento, Tertiana quam quotidiana longior ē, ortumq; habet ex pauciore bile. quo diutius in tertiana corpus quam in quotidiana quiescit, hoc febris hęc prolixior est, quam quotidiana. Quartanæ alia habent paria, nisi hoc tertianis sunt lōginquiores bilis, quę calorem incendit, magis sunt expertes, & corpus liberalius refrigeratur. Hunc cumulum illæ, & difficile discessum atrębili referunt

acceptum. Atra enim bilis omniũ, quæ in corpore insunt, & est lentissima, & diuturniores stationes facit. Nam esse *melancholici humoris quartanas febres participes, hoc argumento sit. Autumno potissimum homines tentantur quartanis, & a quinto & vigesimo ætatis anno ad quadragesimumquintum.* Hæc *autem ætas maxime præter cæteras atræ bili obnoxia est, supraq; omnia anni tempora autumnale. Quod si qui extra hoc anni tempus, & hanc ætatem, quartana corripiantur, hanc febrem scito, nisi quid homini aliud officiat, non fore diuturnam.*

Plerisq; interpretibus, in quibus Sabinus ẽ, mihi vsu venire videtur, quod homini aqua laboranti inter cutem, q reduuiam suam velit ambitiosum medicum curare. Nam alterutrum est, aut hic non animaduertit vniuerso se cor-

pore affectũ,aut non requiri putauit curationem. Eodem interpretes modo aut cæcutire animi oculo puta: aut i- hac esse opinione, vt leuia vitia medicinam postulent,nullum flagitent magna auxilium. Veluti enim ex alto sõno excitati,pugnare cum Hippocrate propositum caput perceperunt. quod cũ aperte Hippocrates in primo libro morborum vulgarium & in aphorismis tertianam iudicari celerrime dixerit,in hoc tertiana quotidianam affirmet breuiorem. Itaq; Hippocratis esse librum,quod hęc scilicet falsa sint, nec cũ alijs constent Hippocratis scriptis, negant. Nam si hactenus tantum hũc, qui istos in medio errores inculcauit, mentiri intellexerũt, repugnareq; Hippocrati reduuiam cernentis sunt similes,qui vniuersum corpus non videat grauissime affectum. Quem enim fallit productionẽ esse tertiana quotidianam,hic se parum in medicinæ operibus prodit iactatum. Quanquam nõ impudenti ille stupore adductus hoc

confixit mendacium, sed probabili im pulsus ratione. Præsertim cuȝ inter maiores, quo etiam ex numero Plato est, fuerint, q assiduas febres ex ignis abundantia oriri censerét, ex aeris quotidianas, aq̃ tertianas, terrę quartanas. Atq; Plato quidem ita ad verbum scribit. (Ac corpus quod ex ignis exũdantia laborauit, continuos æstus & febres efficit. quod ex aeris, quotidianas. Tertianas ex aquæ, quod aere hęc sit & igne lentior. Quartum cum ex terra sit, horum tardissimum, quadruplicibusque temporis orbibus purgetur, quartanã creat febrem, atquæ ægre discutitur.) Si igitur lentissimum elementum Plato. i. stabilissimum & motu difficilimũ temporis expurgari quadruplicib⁹ circuitibus ait, etiaȝ inter se, verisimile putauerunt, eadem portione differre cætera, qua nata essent: atquæ proximuȝ terrestri elemento, quæ quidem aqua sit, finitimum quaterno circuitui producere, & quod huic ordine ꝯsequens est, hic autem est aer, quotidianum, qđ

vero cietur perniciſſime, q plane ignis eſt, febrem excitare continuam. At vero ratio, quæ harum cauſſam ortus in elementum natura calidum confert, id eſt ignem, illa eſt probabilior. Nam calidiſſimum affectum a frigido domi nante in corpore elemento, cui proba bitur gigni? Quare a calidi elementi vi rationis eſt ægritudinem effici cali dam. Diſſident vero mutuo febres ſuis proprijs differétijs, quas aſſcribere cauſ ſæ magnitudini debebis. Quod ſi de mus, febris maxime aſſidua eademq; calidiſſima a plurimo gignit igni. Quę ab hac eſt, ſecundas parteis in quanti tate fert, tertias tertiana, quartas quar tana. diſceſſionesq; harum conſequen tes erunt cauſſis, citiſſimæ feruétiſſimę febris: ſecundæ ſpatio, quotidianaru3: tertiæ tertianarum, quartæ quartana℞. Itaq; quantum ad veri ſimilitudinem recte hæc dicta ſunt. Quod aute3 res ipſa docet, conuellit ratione3. At in ſu periore venarum anatomia, cum quid veritati conſentaneum adferret, nõ ha

beret, non semel in mendacio, aut iterum, aut etiam ter tenetur, cæterorum persæpe. Ac ne verbum vllum, vel casu quidem illic verum fecit. Quare nouum est, quid, cum in illis authorem horum secundum librum de humana natura in hunc locum vsq; omnium insectati nihil sint, hic confusent, ideoq; Hippocratis illi posthac non probent esse librum. Iam Sabinum & plerosq; interpretes, vel hoc nomine demireris, qđ quando laudibus superiora omnia sunt sẽper prosecuti, hoc mirifice virum esse locutum, illud præclare, aliud diuine: nũc illa ipsis subito omnia exciderint, & vna rephendendi oblata ansa, mox librum inficientur esse Hippocratis, & traducant ad Polybum: quasi Aphorismos ipsi & librum primum morborum vulgariuz perlegerint, Polybus illa nõ viderit, qui non poterat, cum Hippocratis esset auditor, de febrium differentijs non frequẽter ex illo audiuisse, eiusque raro peruoluisse scripta. Hunc adde, quod in ægris etiam ipse tertianaz

videat breuem, tardam quotidianam. Neq; enim fuit ex eorum grege Polybus, qui Alexandriæ diuinatũt: qui cũ ægrum nullum conspexissent, studiosos enecabant, nihil in medium proferentes sani, quod exercitati aperte in ægris animaduertunt. Quare hæc q̃ scripsit, siue hic sophistes fuit, siue veterator, vt videtur, induxit falsa, quo senez sugillaret. Nam fuisse, qui hæc inserſit, minorem, indicat nomen συνόχȣ. Nunquam eniz vel Hippocrates, vel ex antiquis alius continuam febrem appellauit σύνοχον: neq; vero vrinas etiam χρήματα, sed sunt ista iuniorum nomina medicorum, qui priscam dictionem ignorarunt. Proinde his iam relictis adulterinis, ad librum nos de salubri victus ratione, quaz Polybi esse dictitant lucubrationem conferamus.

FINIS SECVNDI COMmentarii Galeni in Hippocratis Librum de Humana natura.

HIPPOCRATIS DE SAlubri Victu Libellus cum Commentario Galeni, Hermanno Cruserio Campensi interprete.

Nus hic liber peculiarez habet titulũ, vt totius libri hui9 pars prima, vbi de Natura Humana sermo habetur. Nã in illo, quod receperat, prẹstitit, omnibusq; numeris absoluit, Et hic quæ instituit, toto opere tradit. Vnde vniuersus liber, exceptis illis quẹ his duobus libris interiecta sũt: conuenientem sibi inscriptionem sortitus est: quam ei quidaz de Natura humana, & victu fecerunt. Atq; vt ẽ prorsus liber de humana Natura inculpatus: omnino autem quæ inter duo hẹc volumina irrepserũt, reproba: ita liber de Salubri Victu fere caret errore, vbiq; cum Hippocratica elementoruz institutione coniunctus. Sunt tamen ei9

re,intendit. Humiditas, cur protendatur facile,in caussa est. Pueri porro plerique quia sunt voraces,humoris, quem appellant proprie crudũ,colligunt maximam vim. ex quo calculus generaſ. caussa huius est efficiens calor. 17

At vbi marscere corpus ac præcipitare cœperit,fit frigidius.

Itē hic,qn̄ ijs qui inclinata sunt ætate,corpus nihil augeſ,ipsum ex otio ait euadere frigidius. At rectius caussá inuertas. Q ñquidez natiuus eis calor īminuitur,simul consistit incrementũ. Apertius suam mentem author capite proximo aperuit. 18

Hac ratione efficitur, ut quamplurimum primo die homo crescat,tam reddatur calidissimum : atq; die extremo quam cōmarcescat plurimum , tam fiat necessario frigidissimum.

Ordine igitur superiorem interpretati sumus orationē,vbi ait: Corp⁹.n. qđ adolescit atq; ad vim ꝓgreditur,ca

leat necesse est, diceret. n. ille e diuerso, ob calorem natiuũ qđ crescit, increscere: non quod augeatur, ideo incalescere. Eodem mõ de eo qđ senescit. Quoniam amplius non crescit, putat id, q̃a quiescit, quod ante agebat incrementum, frigescere. 19

Qui sic habet, sani sua sponte fiunt, plurimi id temporis, quo tabescere incipiunt, quadraginta quinq; diebus. Hoc *si qui tempus praetereant anno sua spõte, nisi alia re laedatur homo.*

Quos appellat ita affectos? nempe eos, quos cõmemorauit supra inertia desinere exercitationes, ac pus expuere & cuз urina reddere, atq; dysenterijs corripi. Ego quidẽ multos, inquam, uidi, qui ab ęrũnis uitam & laboribus ad desidiam ꝯtulissent, cruentis correptos dysenterijs. At pus tñ, quos equidẽ uiderim, tussiendo nullos uel cuз urina reddidisse: putaueriз uero censere hũc, quem crudum appellant humoreз, cũ fit percoctus, pus esse. Neq; miꝝ sane,

cum Erasistratus quoq; in febricitanti bus subsidentia in urinis non esse hūc humorem, sed pus ducat, nedum ualētibus, q uorace sunt, eius magnā copiā ignorauit subsidere. Atq p multos con spexi, qui, cum otiosi aliquandiu fuissent, cum vrinis magnam excernerent copiam, muco quem vocant, assimilē. Et cum quibusdam eoꝝ tarde permea uit, puris, qđ excernitur, vr̄ siſc. Vt ēt in respirationis organis. propterea qđ longe tpe ea tincta coquantur. Cuius ēt hic ipse nuper caussam retulit, cū in dysenteria decliuem viam caussam po neret celeris excrementoꝝ meatus: In ijs quæ expuanf, accliuez tardi: in vrinis, loci calorē. Q đ si quis a crudo hu more distare nihil contendat vrinarum pus, aut sputoꝝ, aut excremētoꝝ: alterutro hic in vitio est. aut. n. vltro, vt suæ sectę constet, dissimulat: sicut Erasistratus, q inflāmationi omneis febres vult succedere; aut sophistes est, qui artis opera non attigerit, quos recte antiqui λογιατρὸς appellant. Calore. n. pus, &

craſſitudie, odoreq; recedit a crudo humore. Et vero ẽt per nares crudi humores, & per os circuitibus icertis & certis, vnde cerebꝛ purgatur, excernit. Quã purgationem qui ſuperius hoc ſcripſit caput, prætermiſit. Iam merito dixit ꝑdictos ſua ſponte ſanos fieri. i. citra noſtram operam. Quippe quos abunde natura purget. Purgationis ſtatam diẽ duplicem his præfixit. Vnã eo tpe anni, quo cõmemorata ijs purgatio cœpiſſe contigit. Alteram productam in annum. Quinẽt breuẽ in. xlv. dies ꝓrogari. Sunt qui non. xlv. ſcribant, ſed xl. Atqui, cum hoc pacto non paucos ab natura viderĩ purgatos, non duas tm̃ horas purgationis animaduerti, qđ hic tradit, veꝛ ẽt perquã multas. Alia enim alius ſtata die eſt prorſus per purgatus, hi diebus quadraginta, illi in mẽſes extracti ſunt numero nõ pares. fuerunt, qui ſolidum annũ huic ſymptomati manſerunt obnoxij. 20

Morbi qui ſubito oriuntur, & quo

rum sunt apertæ occasiones, denunties certissime. His medebere morbi occasioni occurrendo. Ita enim, quod morbum excitat in corpore, discutiatur.

Huic refragari illud ex Aphorismis videtur. (Acutorum morborum non plane certo prænunties neq; sanitatem, neq; mortem). Quod extricare Sabinus cũ moliretur, verbosus fuit, nec veri addu xit tñ quicquam simile. Itemq; aliorũ magna pars, qui hunc librum sunt interpretati, parum mihi videntur, quid significet ἐξ ὀλίγου esse assecuti. Putant illi quidem de breuibus sermonem & acutis haberi. Ego vero crediderim nõ de his dici hoc, imo de illis, qui ex manifestis caussis ortum trahunt repentinum, breui non diu conflatum. Nam in his, quod caussa quę sit & quánta, tenetur, de futuro prę sentire est procliue. Qui longo spatio pedetentim geniti, caussam non habuerunt, vnde existerent, claram, in his non perinde præsagitio certa. Recentes caussæ morboruz

ſunt, feruores, frigora, vigiliæ, mœſtitię, curæ, cruditates, durum cubile, laſſitudines, crapulæ, & id genus alia. Itaq; etiã curationem eorum dictauit per illa, quæ occaſioni repugnant morbi. Exempli gratia, ſi feruore ſit quis aduſtus, refrigerabis: ſi friguerit, calfacies: ſi defeſſus fuerit, recreabis: ſi præter morem feriatus, largius exercitabis: ſi repletus, vacuabis: ſi vacuatus, replebis, quomodo dixit etiaʒ ante illo capite, cuius initiũ eſt: Quos repletio parit morbos, vacuatio his medetur. 21

Quibus in vrina ſubſident veluti arenulæ, aut pori, his tubercula ad craſſam venam enaſcuntur, ac ſuppurant, quæ quando tubercula tardius eruperint, ex pure concreuerunt, pori, qui cũ vrina per venam protruduntur in veſicã.

Exiſtant quidem aliquando hac de cauſſa, quam adduxit, eiuſcemodi vrinæ: exiſtant etiam ipſo rene citra magnam venam ſimiliter affecto. At fere

illæ vrinaꝝ excretiones citra tubercula proueniunt, vbi craſſus, aut perquam viſcoſus humor, qui lente permeet, a loci calore cogatur deſiccatus. 22

Quibus vrina tantum eſt cruenta, his venæ laborarunt.

Qua de re dictuꝫ ſit laborarunt, haud liquet. Poteſt eniꝫ ſignificare, defaticare ſunt, vt fatiſcentes ſemicrudum generent ſanguinem, atq; profluat ob imbecillitatem facile, aut vt alienum illæ excernant. Denotet etiam cōiter laborarunt, affectæ ſunt, renibus nihil affectis, ſed tenente ſolas venas vitio. Sꝫ quod tandē illud ſit, hæc ænarratio nō enucleat. At planuꝫ eſt, nec Hippocratem, nec Polybum οὐρήματα fuiſſe dicturum, cum poſſent dicere ὁκόσοισι δὲ αἱματώδεα τὰ οὖρα. Nam cum perſæpe Hippocrates ſcribat οὖρα, nuſquam vſurpauit οὔρημα. Et quidem multa alia quæ ſubdole hic inſerta ſunt, manifeſte nec Hippocratis ea eſſe, nec Polybi arguunt. 23

Quibus simul cum vrina crassa carũculæ specie pilorum effluunt, signum est in renibus vitium esse, aut articularem morbum laborantibus.

Hic aphorismum hunc interpretatus est. (Quibus vna cum vrina crassa carunculæ, aut tanquã pili effluũt, his excernuntur hæc ex renibus.) 24

Quibus vrina interim est liquida, interim in ea innatant veluti furfures, his scabiosa est vesica.

Hoc rursus loco illum aphorismũ est interpretatus. (Quibus vna cum crassa vrina furfureum quid expellitur, his vesica scabiosa est.) 25

Maxima febrium pars bilis soboles est, quarum formæ extra eas, quæ dolores eximios comitantur, sunt quatuor. Harum nomina sunt, continua, quotidiana, tertiana, et quartana. Continua quam vocant, a copiosissima bile fit, ea

que meracissima, iudicationesq; syncerissimas breuissimo temporis spatio efficit. Corpus enim quia nunquam refrigeratur, ilico contabescit, vtpote multo calore feruens. Quotidiana a plurima secundum continuam bile oritur. Hæc præter alias ocyssime discedit, sed continua est productior: quia ex parciore nascitur bile, requietéq; corpus habet: In continua nullo requiescit momento, Tertiana quam quotidiana longior ē, ortumq; habet ex pauciore bile. quo diutius in tertiana corpus quam in quotidiana quiescit, hoc febris hęc prolixior est, quam quotidiana. Quartanæ alia habent paria, nisi hoc tertianis sunt lōginquiores bilis, quę calorem incendit, magis sunt expertes, & corpus liberalius refrigeratur. Hunc cumulum illæ, & difficile discessum atrębili referunt

acceptum. Atra enim bilis omniũ, quæ in corpore insunt, & est lentissima, & diuturniores stationes facit. Nam esse melancholici humoris quartanas febres participes, hoc argumento sit. Autumno potissimum homines tentantur quartanis, & a quinto & vigesimo ætatis anno ad quadragesimumquintum. Hæc autem ætas maxime præter cæteras atræ bili obnoxia est, supraq; omnia anni tempora autumnale. Quod si qui extra hoc anni tempus, & hanc ætatem, quartana corripiamur, hanc febrem scito, nisi quid homini aliud officiat, non fore diuturnam.

Plerisq; interpretibus, in quibus Sabinus ẽ, mihi vſu venire videtur, quod homini aqua laboranti inter cutem, q reduuiam ſuam velit ambitioſum medicum curare. Nam alterutrum eſt, aut hic non animaduertit vniuerſo ſe cor-

pore affectū, aut non requiri putauit curationem. Eodem interpretes modo aut cæcutire animi oculo puta: aut in hac esse opinione, vt leuia vitia medicinam postulent, nullum flagitent magna auxilium. Veluti enim ex alto sōno excitati, pugnare cum Hippocrate propositum caput perceperunt. quod cū aperte Hippocrates in primo libro morborum vulgarium & in aphorismis tertianam iudicari celerrime dixerit, in hoc tertiana quotidianam affirmet breuiorem. Itaq; Hippocratis esse librum, quod hęc scilicet falsa sint, nec cū aliis constent Hippocratis scriptis, negant. Nam si hactenus tantum hūc, qui istos in medio errores inculcauit, mentiri intellexerūt, repugnareq; Hippocrati reduuiam cernentis sunt similes, qui vniuersum corpus non videat grauissime affectum. Quem enim fallit productione ē esse tertiana quotidianam, hic se parum in medicinæ operibus prodit iactatum. Quanquam nō impudenti ille stupore adductus hoc

confixit mendacium, sed probabili impulsus ratione. Præsertim cum inter maiores, quo etiam ex numero Plato est, fuerint, q assiduas febres ex ignis abundantia oriri censerēt, ex aeris quotidianas, aq̃ tertianas, terræ quartanas. Atq; Plato quidem ita ad verbum scribit. (Ac corpus quod ex ignis exūdantia laborauit, continuos æstus & febres efficit. quod ex aeris, quotidianas. Tertianas ex aquæ, quod aere hęc sit & igne lentior. Quartum cum ex terra sit, horum tardissimum, quadruplicibusque temporis orbibus purgetur, quartanā creat febrem, atquæ ægre discutitur.) Si igitur lentissimum elementum Plato. i. stabilissimum & motu difficilimū temporis expurgari quadruplicib⁹ circuitibus ait, etiam inter se, verisimile putauerunt, eadem portione differre cætera, qua nata essent: atquæ proximum terrestri elemento, quæ quidem aqua sit, finitimum quaterno circuitui producere, & quod huic ordine ꝯsequens est, hic autem est aer, quotidianum, qđ

vero cietur perniciſſime,q plane ignis eſt,febrem excitare continuam. At vero ratio,quæ harum cauſſam ortus in elementum natura calidum confert, id eſt ignem,illa eſt probabilior. Nam calidiſſimum affectum a frigido domi nante in corpore elemento, cui proba bitur gigni? Quare a calidi elementi vi rationis eſt ægritudinem effici cali dam. Diffident vero mutuo febres ſuis proprijs differẽtijs,quas aſſcribere cauſ ſæ magnitudini debebis. Quod ſi demus,febris maxime aſſidua eademq; calidiſſima a plurimo gignit igni. Quę ab hac eſt,ſecundas parteis in quantitate fert,tertias tertiana,quartas quartana. diſceſſioneſq; harum conſequentes erunt cauſſis,citiſſimæ feruẽtiſſimę febris:ſecundæ ſpatio,quotidianaru3: tertiæ tertianarum,quartæ quartanarum. Itaq; quantum ad veri ſimilitudinem recte hæc dicta ſunt. Quod aute3 res ipſa docet,conuellit ratione3. At in ſuperiore venarum anatomia,cum quid veritati conſentaneum adferret, nõ ha

beret, non semel in mendacio, aut iterum, aut etiam ter tenetur, cæte℞ persæpe. Ac ne verbum vllum, vel casu quidem illic verum fecit. Quare nouum est, quid, cum in illis authorem horum secundum librum de humana natura in hunc locum vsq; omnium insectati nihil sint, hic confusent, ideoq; Hippocratis illi posthac non probent esse librum. Iam Sabinum & plerosq; interp̃tes, vel hoc nomine demireris, qđ quã do laudibus superiora omnia sunt sẽper prosecuti, hoc mirifice virum esse locutum, illud præclare, aliud diuine: nũc illa ipsis subito omnia exciderint, & vna rep̃hendendi oblata ansa, mox librum inficientur esse Hippocratis, & traducant ad Polybum: quasi Aphorismos ipsi & librum primum morbo℞ vulgariuз perlegerint, Polybus illa nõ viderit, qui non poterat, cum Hippocratis esset auditor, de febrium differentijs non frequẽter ex illo audiuisse, eiusque raro peruoluisse scripta. Hunc adde, quod in ægris etiam ipse tertianaз

videat breuem,tardam quotidianam.
Neq; enim fuit ex eorum grege Polybus,qui Alexandriæ diuinarũt: qui cũ ægrum nullum conspexissent, studiosos enecabant,nihil in medium proferentes sani,quod exercitati aperte in ægris animaduertunt. Quare hæc q̃ scripsit,siue hic sophistes fuit, siue veterator,vt videtur,induxit falsa , quo senez sugillaret.Nam fuisse,qui hæc infersit, minorem,indicat nomen συνόχυ.Nunquam eniz vel Hippocrates, vel ex antiquis alius continuam febrem appellauit συνόχην:neq; vero vrinas etiam χρώματα,sed sunt ista iuniorum nomina medicorum , qui priscam dictionem ignorarunt. Proinde his iam relictis adulterinis,ad librum nos de salubri victus ratione,quaz Polybi esse dictitant lucubrationem conferamus.

FINIS SECVNDI COMmentarii Galeni in Hippocratis Librum de Humana natura.

HIPPOCRATIS DE SAlubri Victu Libellus cum Commentario Galeni, Hermanno Cruserio Campensi interprete.

Nus hic liber peculiarez habet titulũ, vt totius libri hui⁹ pars prima, vbi de Natura Humana sermo habetur. Nã in illo, quod receperat, prestitit, omnibusq; numeris absoluit, Et hic quæ instituit, toto opere tradit. Vnde vniuersus liber, exceptis illis quę his duobus lib is interiecta sũt: conuenientem sibi inscriptionem sortitus est: quam ei quidaз de Natura humana, & victu fecerunt. Atq; vt ẽ prorsus liber de humana Natura inculpatus: omnino autem quæ inter duo hęc volumina irrepserũt, reproba: ita liber de Salubri Victu fere caret errore, vbiq; cum Hippocratica elementoruз institutione coniunctus. Sunt tamen ei⁹

certa loca, cæterum admonẽdum pauca, quæ non absunt a menda. At esto, quod multis probatum est, Polybi. I

Idiotæ hæc debent victus ratione viuere.

Quosnam Idiotas appellet, huius libri interpretes, in quæ equidem incidi commentaria, præterierunt. Nec vnq; ex præceptoribus meis, cum librum ꝑ legerent, quæsiui. Nunc quando commentarium in eum statui scribere, male prætermissum a meis præceptoribꝰ iuxta atq; interpretibus, quosnam appellet idiotas, animaduerti. Etenĩ hoc quidem in confesso est, quam infra victus rationem tradit, hãc Polybum nõ omnibus hominibus, sed solis præscripsisse idiotis. Atq hoc libro si solis idiotis consuluit, parum recte interpretes libri indistincte acceperũt, quasi ad omnes in communi homines sit habitus sermo. Inuenimus enĩ ἰδιώτας a græcis appellari non simpliciter, sed in relatione ad aliquid. Nam hunc esse huiꝰ

idiotam artis aiunt:illum illius exerci-
tij. Eſt,cum hos opponant illis, qui gẽ
ti alicui,aut oppido pręſunt, aut omni
no publicuʒ aliquod munus obeunt :
itaq; qui veluti priuatam vitam agũt,
idiotas hos,id eſt, priuatos appellant.
Equidem cum mecum conſiderarem,
quos de his Polybus vocet hoc loco
idiotas, Athletas illum exiſtimaui a cę
teris hominibus aperte ſeparare. quan
doquidem vnam illi victus rationem
in pane poſitam & carniũ eſu habent.
Ab his,qui militant,aut iter faciũt, aut
etiam pugnant,qbus non eſt delectus
habendus,quibus cibis veſci, aut non
oporteat. His enim vti cogitur quiſq;,
quorum datur facultas. Tametſi, qui
quoquo modo feſtinanter faciunt iter,
nequeunt fortaſſe vllo modo, vt dictat
Polybus,rationem habere victus. Et
breuiter,quicunq; negotijs publicis di
ſtinentur,aut vitam degunt, quam vo
cant negotioſaʒ. Quare ad hos ſolos,
qui ſibi viuunt,quos priuatos vocant,
victus ratio,quam tradet, ſpectat. z

Hyeme præ cæteris plurimum edendum, bibendum quam parcissime. Et potus esse vinum debet quam meracissimū cibus, panis; opsonia, assa omnia. Oleribus hac tēpestate præter cæteras paucissimis vtendum: Nam hac potissimum ratione corpus calidum & siccum fit.

Summa totius victus commemorata, recte ad finem orationis adscripsit, qua de caussa singula, quæ dicta sūt, præscribat. Etenim calfacere corpus & siccare instituit, adductus temporis immoderato tēperamento. Quod si moderatum sit, vt Vere est, moderataq; victus rationem institueret. Conseruanda siquidem moderata sunt: quæ modum excedunt, immutanda. Iam mutatio non nisi ex contrarijs fiat immoderatis. Nam quod vltra modum corpus, aut iam est calfactū, aut calefit, refrigerari debet. Quod vero est refrigeratum vel refrigeratur, calfieri. Simili ratione in immodica humiditate &

ficcitate vitiosus excessus contrarijs ad mouendis repellendus est. Ac contrarium excessum applicare debemus, q̃ hactenus a tergo medium & mediocre relinquat, quatenus ab illo recessit vitiosus. Quo circa bruma, quia temperamento est frigido & humido, conducit quāplurimum cibi sumere: bibere autem omnium parcissime. Plurimū hic non ad facultatē referes, sed ad cætera anni tempora. Itidem bibere omnium parcissime, compones cum anni reliquis temporibus. Eodem est modo dictum, esse vinum meracissimum debere, præ eius alijs anni tēporibus mixtione. Verūtamen pro viribus præsenteq; vsu, moderaberis vinum & cibum offerendum. sic etiam somnum, exercitationes, & in summa, quæcūq; a Medicis studia appellantur. Nam vinum quidem meracissimum, & assas carnes calfacere simul & exiccare, si cum offa & oleribus conferantur, quis est, q igno rat? Et panem item præ offa calfacere dixeris & siccare. Atq; hæc quidē au

thorem attulisse exemplorum vice duces. Tu porro legumina deliges, quæ calfaciunt & exiccant, vt lenticulã. Præterea de oleribus, quæ hac sunt virtute prædicta, vt brassicam: sic ex carnib⁹, quæ ferarum sunt & sale conditæ. Sed & mihi quoq; hæc sunt pro exemplis allata. Nam vniuersa separatim alimẽtorum sylua tribus Commentarijs, qui de virtutibus alimentoꝝ inscripti sunt, constat. Itaq; quemadmodum recte sunt hæc de cibis in qualitatibus diligendis & vitandis præcepta. sic quæ de modo tradidit. Nam cibi, præ alijs tẽporibus, plurimũ hyeme concedemus memores probe in Aphorismis esse dictu3. (Aestate & Autumno cibos difficillime ferunt: hyeme, facillime: secũdum locum ver tenet.) Quod si cui, qua de re hæc fiant, cognoscere cordi sit, docuit & hoc in Aphorismis, his verbis. Ventriculi hyeme, & vere calidissimi sunt: quod aer id temporis frigidus intro arceat densando: & in penetralibus corporis concludat innatum calo-

rem, qui æstate, perspiratione digeritur. At respiratione aer attrahitur calidus. Respirationem voco, cum spiritus intro & foras per os fertur. Perspirationē, que per totum corpus simili mō fit. 3

At vere ineunte, amplius potandum & dilutius est, ac paulatim. Sunt præterea sumēdi molliores cibi, paucioresq̃, atq; panis subtrahendus, offaq; offerenda: tum opsonia eadem ratione. Iam èt assa elixis commutanda, ac oleribus iā in vere paucis vtendum, dum æstatem homo attingat. tum cibis omnibus vtendum mollibus, opsonijs elixis, oleribus iuxtà & crudis & elixis, poculis multo dilutissimis & plurimis, et vt ne magna mutatio sit subito vtendi.

Ampliorem dixit, & dilutiorem, nō plurimum, & dilutissimum Vere potū esse offerendum. Nam plurimū & dilutissimum æstate iubet, quæ contrarium hyemi temperamentum habet, bi

bere. At Ver vt medio est inter extrema temperamento, ita mediam requirit rationem victus, frigidiorem & humidiorem, quantum ad hyemem: calidiorem & sicciorem, quantum ad æstatem. Proinde ex his planum ē, quemadmodum, quam tradidit seruandaꝫ æstate & Autumno victus rationem, interpretari debeamus. Quare id quidem mihi prætereundum est: & lectoribus sæpius nauiterq; attendentibus dicta oīa clare sunt, vt hacten⁹ q̄ habita sunt, nullū desiderēt interp̄tem. 4

Aestate offa molli nutriri, & potu diluto simulq; multo, tum opsonijs omnibus elixis oportet. Atq; his ita, vbi sit æstas, vti debemus, quo frigidum sit & molle corpus. Siquidem tempestas calida est & sicca, corporaq; reddit et adusta & squalida. Quare his rationibus obuiandum est. Eodem modo, *vt ex hyeme in ver, ita ex vere in æstatem cum*

transitur, cibum deducere, potum augmẽtare debebis: atq; in eum modum annum complendo, ex æstate in hyemem peruenire. Autumno contrà cibi maiori copia, & sicciores assumendi, & opsonia eadem ratione. Pocula pauciora, simúlq; meraciora: atq; cum hyems cum moda sit, homo ꝑpetuo potu vtetur meratiore & pauciore, cibo quam plenissimo: & siccissimo: nam ita in primis valebit minimèq; rigebit. Tempus enim hoc anni magnopere algidum & humidum est.

Quæ hic tractantur segmenta nullum desiderant, qui interpretetur. q; oi bus plana fecit Polybus: nec vllá quę runt puram viam & rationez: cæteꝝ vt sunt scripta, ita per se accipiunt. 5

Habitibus corpulentis. & multum mollibus, & rubicundis, toto ferè anni tempore vti victu sicciore ex vsu est,

humida enim è illorũ natura habituũ.

Sicut tempoꝝ anni differentiæ aliã atq; aliam rationem vict⁹ nuntiãt, sic habitus corporis: ad quos nunc absoluto de anni temporibus sermone, descendit. Et vt accommodatam victus rationem demonstrauit in temporib⁹ anni, ita in corporum formis. Nam corpulenti, molles, & rubicundi, tales ex temperamenti humiditate euaserunt. Qui contrario in statu sunt, de quibus modo aget, ex siccitate. Quamobrem conuenit humidis siccior victus, siccis humidior. Quæ si recte sunt dicta, neminem latet, temperatis conuenire victum temperatum. Temperatos voco quos nec corpulentos, nec graciles: sꝫ appellant quadratos. 6

Rigidi, contracti, rufi, & nigri fere semper victu debent vti humidiore. siquidem corpora hæc sicca sunt.

Temperamentorum signa in commentarijs de temperamẽtis omnia scripsi, vbi rigidos. i. duros: & contractos,

id est, graciles esse temperamenti siccioris docuimus, & item nigros quoq;. At rufos non diximus sicco temperamento esse, cæterum hos, qui illis sunt calore finitimi, quos flauos nuncupant, qm̃ & flaua bilis est temperamento sicco. Verum quidam scriptores minorem i vocabulis vsurpandis diligentiam adhibentes, cõmittunt, vt rerum doctrinam ꝯfundant. Atq; sic nonnulli Germanos flauos vocant, qui flaui tamen non sunt, si nominis exactam rationẽ ineas, sed rufi. Quod est huius reliquũ orationis, tũ recte, tũ clare est dictũ. 7

Corporibus iunioribus vtilis victus est mollior & humidior. Nam hæc ætas sicca est, & corpora etiamnum sunt concreta. Senes verò siccior victus plerunq; decet: quòd eius ætatis corpora humida sint, mollia, & frigida.

Hic ad ætates transit, vbi diuisionẽ non plenam fecit, qui eas non in quatuor differentias secauerit, sed in duas

tantum: cum deberet, siquidem ætatum temperamenta rationis victus studebat indices habere, sicut tēperamenta quatuor sunt, sic dissecare ætates in quatuor, ac humidam & calidam statuere puerorum, siccam & calidā adultorum, siccam & frigidam eorum qui ætate inclinata sunt, humidam & frigidam senum, sed puerorum ætatem cōuenit esse humidam, quod incrementum incidere in aliud temperamentū possit nullum. At ætati iuuenum, quādoquidem plus iusto calida est & sicca, vtilis est contrarij victus vsus. Id qđ etiam ad ætatem spectat inclinataʒ & vergentem. Verum de ætate senuʒ magna est quæstio, quam neglexerunt ꝑpe omnes de qua paulo īferius, postea quam ætates satis exposuero, verba faciam. Si nāque pueri plus habent citra controuersiam, vt humiditatis, quam est ex vsu oī ex parte valētibus: ita caloris (neq; enim simpliciter sunt, vt iuuenes calidi: sed innato calore, qui tēperatus est, qui in bono est sanguine

positus)ætas quæ inter pueros intercē dit,& iuuenes,quæ epheboruȝ est ado lescentulorumq;,optimo fuerit tempe ramento. Atqui optimuȝ quando me dium est,victus etiam medio esse tem peramēto debet: vt neq; humidius eo rum corpus,neq; siccius, neq; calidius vel frigidius reddamus. Veruntamen corpus puerorum,quanquam habeat plus humiditatis,quam salubris habi tus postulat,nihilo magis est siccādū. Nam incremento prohibeas illos. Sed iam quia senes nonnulli esse humidos volunt,alij siccos,atq; id vtriq; indefi nite,faciundum nobis est,vt partim il los esse siccos,partim humidos decla remus: quod in commentarijs ostēdi mus de temperamentis,vbi solidis cor poris partibus esse declarauimus siccos, sed excrementorum quia ex tempera menti frigiditate copia abundant, ha ctenus dicūtur humidi. Merito ergo, contraria & duplex ab hac ætate indi catio existit medicis: quod ob solidarum partium siccum temperamentum,hu-

mectari desiderent: rursus propter affluentiam humidi excrementi, desiccari. Itaq; quonam modo vtriusq; possis rationem habere, abunde in opere de tuenda sanitate diximus. Hoc loco satis sit, summam illorum, quæ illic scripsimus, retulisse. Cibus potus, & quæ reliqua sunt, spectent ad humidum & calidum, quasi senu₃ solidæ partes corporis, quæ solæ recte partes vocantur, humectandæ & calfaciendæ sint. Rursus respicienda est vacuatio pituitosorum excremẽtorum. Quare si ex opere de temperamentis collegeris, & didiceris scita ratione proprium senum tẽperamentum esse frigidum & siccum: acquisititia aute₃ humiditate esse eos præditos, quod multa excrementa pituitosa generent: deinde illinc ꝓfectus ad commentarios de sanitate tuenda, acceperis quoq;, qua sint victus ratione nutriendi senes, clare perspicies, qđ hoc loco est indiscretum. Neq; enim in duo erat humana vita discerpenda, neq; senum dicenda corpora humida

& mollia, neq; victus eis sicci temperamenti imperandus. Nam iuuenes cum dicat corpore esse concreto, & temperamento sicco, constat solos adultos eum designare, hosq; appellarẽ iuuenes. Proinde puerorum præterijt, & inclinatam ætatem, atq; vt equidem dico, prętere a temperatissimam, quæ media est inter pueros & adultos. Atq; adeo deprehẽdimus suum ipsi esse suspectum sermonem. neq; enim simpliciter dixit, esse senes sicco victu nutriẽdos, sed addidit, plęrúq;, quod valet idem, ac non semper. Id quod nec habitui corporis, nec alteri adiecit ętati. Nam suus cuiq; corpori est victus semper diligendus. 8

Quare pro ætate, anni tempore, et habitu est victus nobis ineunda ratio, obuiandumq; tempestatibus & æstui, & hyemi. nam ita demum optima sanitate degemus.

Hæc in summa dixit author cum clare tum vere: quæ sæpe nos, & multis locis explicauimus. 9

i

videat breuem, tardam quotidianam. Neq; enim fuit ex eorum grege Polybus, qui Alexandriæ diuinarũt: qui cũ ægrum nullum conspexissent, studiosos enecabant, nihil in medium proferentes sani, quod exercitati aperte in ægris animaduertunt. Quare hæc q̃ scripsit, siue hic sophistes fuit, siue veterator, vt videtur, induxit falsa, quo senez sugillaret. Nam fuisse, qui hæc inferſit, minorem, indicat nomen συνόχȣ. Nunquam eniз vel Hippocrates, vel ex antiquis alius continuam febrem appellauit σύνοχον: neq; vero vrinas etiam χρώματα, sed sunt ista iuniorum nomina medicorum, qui priscam dictionem ignorarunt. Proinde his iam relictis adulterinis, ad librum nos de salubri victus ratione, quaз Polybi esse dictitant lucubrationem conferamus.

FINIS SECVNDI COMmentarii Galeni in Hippocratis Librum de Humana natura.

HIPPOCRATIS DE SAlubri Victu Libellus cum Commentario Galeni, Hermanno Cruserio Campensi interprete.

Nus hic liber peculiarē habet titulū, vt totius libri hui9 pars prima, vbi de Natura Humana sermo habetur. Nā in illo, quod receperat, prꝑstitit, omnibusq; numeris absoluit, Et hic quæ instituit, toto opere tradit. Vnde vniuersus liber, exceptis illis quę his duobus libris interiecta sūt: conuenientem sibi inscriptionem sortitus est: quam ei quidā de Natura humana, & victu fecerunt. Atq; vt ē prorsus liber de humana Natura inculpatus: omnino autem quæ inter duo hęc volumina irrepserūt, reproba: ita liber de Salubri Victu fere caret errore, vbiq; cum Hippocratica elementorū institutione coniunctus. Sunt tamen ei9

certa loca, cæterum admonédum pauca, quæ non absunt a menda. At esto, quod multis probatum est, Polybi. I

Idiotæ hæc debent victus ratione viuere.

Quosnam Idiotas appellet, huius libri interpretes, in quæ equidem incidi commentaria, præterierunt. Nec vnq̃ ex præceptoribus meis, cum librum p̃ legerent, quæsiui. Nunc quando commentarium in eum statui scribere, male prætermissum a meis præceptorib⁹ iuxta atq; interpretibus, quosnam appellet idiotas, animaduerti. Eteniꝫ hoc quidem in confesso est, quam infra victus rationem tradit, hác Polybum nõ omnibus hominibus, sed solis præscripsisse idiotis. Atq hoc libro si solis idiotis consuluit, parum recte Interpretes libri indistincte acceperũt, quasi ad omnes in communi homines sit habitus sermo. Inuenimus eniꝫ ἰδιώτας a græcis appellari non simpliciter, sed in relatione ad aliquid. Nam hunc esse hui⁹

idiotam artis aiunt: illum illius exercitij. Est, cum hos opponant illis, qui genti alicui, aut oppido præsunt, aut omnino publicum aliquod munus obeunt: itaq; qui veluti priuatam vitam agūt, idiotas hos, id est, priuatos appellant. Equidem cum mecum considerarem, quos de his Polybus vocet hoc loco idiotas, Athletas illum existimaui a cęteris hominibus aperte separare. quandoquidem vnam illi victus rationem in pane positam & carniū esu habent. Ab his, qui militant, aut iter faciūt, aut etiam pugnant, qbus non est delectus habendus, quibus cibis vesci, aut non oporteat. His enim vti cogitur quisq;, quorum datur facultas. Tametsi, qui quoquo modo festinanter faciunt iter, nequeunt fortasse vllo modo, vt dictat Polybus, rationem habere victus. Et breuiter, quicunq; negotijs publicis distinentur, aut vitam degunt, quam vocant negotiosam. Quare ad hos solos, qui sibi viuunt, quos priuatos vocant, victus ratio, quam tradet, spectat. z

Hyeme præ cæteris plurimum edendum, bibendum quam parcissime. Et potus esse vinum debet quam meracissimũ cibus, panisq; opsonia, assa omnia. Oleribus hac tẽpestate præter cæteras paucissimis vtendum: Nam hac potissimum ratione corpus calidum & siccum fit.

Summa totius victus commemorata, recte ad finem orationis adscripsit, qua de caussa singula, quæ dicta sũt, præscribat. Etenim calfacere corpus & siccare instituit, adductus temporis immoderato tẽperamento. Quod si moderatum sit, vt Vere est, moderataq; victus rationem institueret. Conseruanda siquidem moderata sunt: quæ modum excedunt, immutanda. Iam mutatio non nisi ex contrarijs fiat immoderatis. Nam quod vltra modum corpus, aut iam est calfactũ, aut calefit, refrigerari debet. Quod vero est refrigeratum vel refrigeratur, calfieri. Simili ratione in immodica humiditate &

ſiccitate vitioſus exceſſus contrarijs ad mouendis repellendus eſt. Ac contrarium exceſſum applicare debemus, q̃ hactenus a tergo mediū & mediocre relinquat, quatenus ab illo receſſit vitioſus. Quo circa bruma, quia temperamento eſt frigido & humido, conducit quāplurimum cibi ſumere: bibere autem omnium parciſſime. Plurimū hic non ad facultatē referes, ſed ad cætera anni tempora. Itidem bibere omnium parciſſime, compones cum anni reliquis temporibus. Eodem eſt modo dictum, eſſe vinum meraciſſimum debere, præ eius alijs anni tēporibus mixtione. Verūtamen pro viribus præſenteq; vſu, moderaberis vinum & cibum offerendum. ſic etiam ſomnum, exercitationes, & in ſumma, quæcūq; a Medicis ſtudia appellantur. Nam vinum quidem meraciſſimum, & aſſas carnes calfacere ſimul & exiccare, ſi cum offa & oleribus conferantur, quis eſt, q ignorat? Et panem item præ offa calfacere dixeris & ſiccare. Atq; hæc quidē au

thorem attulisse exemplorum vice du-
ces. Tu porro legumina deliges, quæ
calfaciunt & exiccant, vt lenticulã. Præ-
terea de oleribus, quæ hac sunt virtute
prædicta, vt brassicam: sic ex carnib⁹,
quæ ferarum sunt & sale conditæ. Sed
& mihi quoq; hæc sunt pro exemplis
allata. Nam vniuersa separatim alimẽ-
torum sylua tribus Commentarijs, qui
de virtutibus alimentoꝝ inscripti sunt,
constat. Itaq; quemadmodum recte
sunt hæc de cibis in qualitatibus dili-
gendis & vitandis præcepta. sic quæ ꝺ
modo tradidit. Nam cibi, præ alijs tẽ-
poribus, plurimũ hyeme concedemus
memores probe in Aphorismis esse di-
ctuȝ. (Aestate & Autumno cibos dif-
ficillime ferunt: hyeme, facillime: secũ-
dum locum ver tenet.) Quod si cui,
qua de re hæc fiant, cognoscere cordi
sit, docuit & hoc in Aphorismis, his ꝟ-
bis. Ventriculi hyeme, & vere calidissi-
mi sunt: quod aer id temporis frigidus
intro arceat densando: & in penetrali-
bus corporis concludat innatum calo-

rem, qui ęstate, perſpiratione digeritur. At reſpiratione aer attrahitur calidus. Reſpirationem voco, cum ſpiritus intro & foras per os fertur. Perſpirationē, que per totum corpus ſimili mō fit. 3

At vere ineunte, amplius potandum & dilutius eſt, ac paulatim. Sunt praeterea ſumēdi molliores cibi, paucioreſq́, atq́ panis ſubtrahendus, offaq́ offerenda: tum opſonia eadem ratione. Iam ēt aſſa elixis commutanda, ac oleribus iā in vere paucis vtendum, dum æſtatem homo attingat. tum cibis omnibus vtendum mollibus, opſonijs elixis, oleribus iuxtà & crudis & elixis, poculis multo dilutiſſimis & plurimis, et vt ne magna mutatio ſit ſubito vtendi.

Ampliorem dixit, & dilutiorem, nō plurimum, & dilutiſſimum Vere potū eſſe offerendum. Nam plurimū & dilutiſſimum æſtate iubet, quæ contrarium hyemi temperamentum habet, bi

transitur, cibum deducere, potum augmetare debebis: atque in eum modum annum complendo, ex æstate in hyemem peruenire. Autumno contrà cibi maiori copia, & sicciores assumendi, & opsonia eadem ratione. Pocula pauciora, simúlque meraciora: atque cum hyems cummoda sit, homo perpetuo potu vtetur meratiore & pauciore, cibo quam plenissimo: & siccissimo: nam ita in primis valebit minimèque rigebit. Tempus enim hoc anni magnopere algidum & humidum est.

Quæ hic tractantur segmenta nullum desiderant, qui interpretetur. quod omnibus plana fecit Polybus: nec vllã quęrunt puram viam & rationem: cæterum vt sunt scripta, ita per se accipiunt. 5

Habitibus corpulentis. & multum mollibus, & rubicundis, toto ferè anni tempore vti victu sicciore ex vsu est,

humida enim è illorũ natura habituũ.

Sicut tempoꝝ anni differentiæ aliã atq; aliam rationem vict⁹ nuntiãt, sic habitus corporis: ad quos nunc absoluto de anni temporibus sermone, descendit. Et vt accommodatam victus rationem demonstrauit in temporib⁹ anni, ita in corporum formis. Nam corpulenti, molles, & rubicundi, tales ex temperamenti humiditate euaserunt. Qui contrario in statu sunt, de quibus modo aget, ex siccitate. Quamobrem conuenit humidis siccior victus, siccis humidior. Quæ si recte sunt dicta, neminem latet, temperatis conuenire victum temperatum. Temperatos voco quos nec corpulentos, nec graciles: sʒ appellant quadratos. 6

Rigidi, contracti, rufi, & nigri fere semper victu debent vti humidiore. siquidem corpora hæc sicca sunt.

Temperamentorum signa in commentarijs de temperamẽtis omnia scripsi, vbi rigidos. i. duros: & contractos,

id est, graciles esse temperamenti siccioris docuimus, & item nigros quoq;. At rufos non diximus sicco temperamento esse, cæterum hos, qui illis sunt calore finitimi, quos flauos nuncupant, quũ & flaua bilis est temperamento sicco. Verum quidam scriptores minorem i vocabulis vsurpandis diligentiam adhibentes, cõmittunt, vt rerum doctrinam ꝯfundant. Atq; sic nonnulli Germanos flauos vocant, qui flaui tamen non sunt, si nominis exactam rationẽ ineas, sed rufi. Quod est huius reliquũ orationis, tũ recte, tũ clare est dictũ. 7

Corporibus iunioribus vtilis victus est mollior & humidior. Nam hæc ætas sicca est, & corpora etiamnum sunt concreta. Senes verò siccior victus plerunq; decet: quòd eius ætatis corpora humida sint, mollia, & frigida.

Hic ad ætates transit, vbi diuisionẽ non plenam fecit, qui eas non in quatuor differentias secauerit, sed in duas

tantum: cum deberet, siquidem æta-tum temperamenta rationis victus stu debat indices habere, sicut tēperamen ta quatuor sunt, sic dissecare ætates in quatuor, ac humidam & calidam sta-tuere puerorum, siccam & calidā adul torum, siccam & frigidam eorum qui ætate inclinata sunt, humidam & frigi dam senum, sed puerorum ætatem cō uenit esse humidam, quod incremen-tum incidere in aliud temperamentū possit nullum. At ætati iuuenum, quā doquidem plus iusto calida est & sic-ca, vtilis est contrarij victus vsus. Id qđ etiam ad ætatem spectat inclinataꝫ & vergentem. Verum de ætate senuꝫ ma gna est quæstio, quam neglexerunt ꝑ pe omnes de qua paulo īferius, postea quam ætates satis exposuero, verba fa ciam. Si nāque pueri plus habent citra controuersiam, vt humiditatis, quam est ex vsu oī ex parte valētibus: ita ca loris (neq; enim simpliciter sunt, vt iu-uenes calidi: sed innato calore, qui tē-peratus est, qui in bono est sanguine

positus)ætas quæ inter pueros intercedit,& iuuenes,quæ epheborũ est adolescentulorumq;,optimo fuerit temperamento. Atqui optimũ quando medium est,victus etiam medio esse temperamēto debet: vt neq; humidius eorum corpus,neq; siccius, neq; calidius vel frigidius reddamus. Veruntamen corpus puerorum,quanquam habeat plus humiditatis,quam salubris habitus postulat,nihilo magis est siccādũ. Nam incremento prohibeas illos. Sed iam quia senes nonnulli esse humidos volunt,alij siccos,atq; id vtriq; indefinite,faciundum nobis est,vt partim illos esse siccos,partim humidos declaremus: quod in commentarijs ostendimus de temperamentis,vbi solidis corporis partibus esse declarauimꝰ siccos, sed excrementorum quia ex temperamenti frigiditate copia abundant, hactenus dicũtur humidi. Merito ergo, contraria & duplex ab hac ætate indicatio existit medicis: quod ob solida ꝑ partium siccum temperamentum,hu-

mectari desiderent: rursus propter affluentiam humidi excrementi, desiccari. Itaq; quonam modo vtriusq; possis rationem habere, abunde in opere de tuenda sanitate diximus. Hoc loco satis sit, summam illorum, quæ illic scripsimus, retulisse. Cibus potus, & quæ reliqua sunt, spectent ad humidum & calidum, quasi senum solidæ partes corporis, quæ solæ recte partes vocantur, humectandæ & calfaciendæ sint. Rursus respicienda est vacuatio pituitosorum excremetorum. Quare si ex opere de temperamentis collegeris, & didiceris scita ratione proprium senum tẽperamentum esse frigidum & siccum: acquisititia autem humiditate esse eos præditos, quod multa excrementa pituitosa generent: deinde illinc ꝓfectus ad commentarios de sanitate tuenda, acceperis quoq;, qua sint victus ratione nutriendi senes, clare perspicies, qđ hoc loco est indiscretum. Neq; enim in duo erat humana vita discerpenda, neq; senum dicenda corpora humida

& mollia,neq; victus eis ſicci tempera mentiimperandus. Nam iuuenes cu; dicat corpore eſſe concreto,& tempera mento ſicco,conſtat ſolos adultos eu; deſignare,hoſq; appellar̃ iuuenes. Pro inde puerorum præterijt,& inclinatam ætatem,atq; vt equidem dico, pręterea temperatiſſimam,quæ media eſt inter pueros & adultos. Atq; adeo depreheṽdimus ſuum ipſi eſſe ſuſpectu; ſermo nem.neq; eni; ſimpliciter dixit,eſſe ſenes ſicco victu nutriẽdos,ſed addidit, plerúq;,quod valet idem,ac non ſemper. Id quod nec habitui corporis, nec alteri adiecit ętati. Nam ſuus cuiq; cor pori eſt victus ſemper diligendus. 8

Quare pro ætate, anni tempore,et habitu eſt victus nobis ineunda ratio, obuiandumq; tempeſtatibus & æſtui, & hyemi.nam ita demum optima ſani tate degemus.

Hæc in ſumma dixit author cum clare tum vere:quæ ſæpe nos, & multis locis explicauimus. 9

Et iter facere hyeme, velociter debemus. æstate lento gradu. nisi in sole iter faciendum sit.

Quo pacto iter faciundum sit singulis anni temporibus, docet. Nam esse hyeme eligendam deambulationem siccantem & calfacientem. Aestate contrariam spectandam: nisi in Sole, inquit, iter faciendum sit. tum enim festinato opus est, quo liberemur ocyus siccitate & calore, quæ corpori in itinere eiuscemodi comparantur. 10

Corpulentis ocyus est iter faciendũ, gracilibus lentius. Multis balneis æstate vtendum, hyeme minus multis. Gracilibus amplius quã corpulentis lauãdũ.

Celer motus augendo plurimũ calore corpus colliquat: ĩ motibus remissioribus calor mediocris sanguini efficiẽdo & nutritioni prodest. Quam ob rem animantibus, vt bene nutriantur, adiumento est. 11

Vestes hyeme mundæ sunt induendæ, æstate

dæ, æstate oleo infectæ.

Quid scriptor magis congruum, q̄ quod omnes attulerunt interpretes, intellexerit, ipse viderit. Q d' si mundas, quia magis calfaciunt, aut halitum nō interpellant, ideo vult hyeme indui: & infectas oleo, quod aut refrigerant, aut halitum obstruunt, non probo orationem. Nam mundæ vestes, quæ denso cōtextu sunt, maxime si lacernæ sint, refrigerant. Quo est harum commodior vsus. Nam oleoquidem infectę, plane sordidę sunt. Neq; est quisquam hominum elegantium, qui vestiri tā spurce sustineat, idque ęstate: cum etiam tē poris diuturnitate plus calfaciant oleo infectæ, quam mundæ, licet primo occursu sint frigidissimæ. 12

Crassi, qui tenues essevolunt, ieiuni exercitationes cunctas subire debent, et cibum adhuc anhelantes sumere, haud dum refrigerati, & prius vinum bibere dilutum, non admodum frigidum:

præterea opſonia ſeſamis parare, & cõdimentis, aliiſq; id genus cibis. Ac opſonia pleniora ſumantur. Nam ita pauciſſimis bellariis ſaturabuntur.

Quod poſtremo loco huius orationis eſt dictum. Nam ita pauciſſimis ſaturabuntur, quidam de omnibus ſuperioribus dictum volunt, quidam de opſoniis tantum, quæ ſeſamis, & ſimilibus vult condiri aliiſq; multis. Predixit autem ieiunum exercitare: quod quidem aperte vacuat, vt replet a cibo exercitatio. Ad hæc ab exercitationibus anhelantes cibum ſumere, nondũ eorum calore digeſto aut refrigerato corpore: quam cauſſam eſſe, quo quis celeriter impleatur, liquet. Si vero alia ratione id huius libri author vult extenuare, nos præterit. Hoc certe ſatis noui, iſtud in cauſſa fuiſſe, cur multis viſcera ſint obſtructa, in primis iecur: vt etiam a cibo pernices exercitationes. Præterea his, qui habent in iocinore arctos meatus alimenti, balneæ ob-

ſtructiones creant. Sed hæc omnia di-ſtribute ſigillatim in opere de ſanitate tuenda explicaui. Reſtat vt caput ip-ſum conſideremus, in quo ait. Et prius vinum bibere non admodum frigi-dum: atque ita oratiōem inſtituit, qua ſi frigidum eſſe illud, non admodum tamen frigidum iubeat. Cęterum non ita ſtatim vult ab exercitationibus bi-bi vinum, ſed prius aquam, vt Athletę docti experientia faciunt. Namq; vi-num caput tentat, ſi mox a balneo prę omni alio cibo & potu bibatur. At nec frigidæ poſt exercitationes potio, niſi calidam præbibas, innocens eſt. Of-fendit enim & hæc non obſcure ven-trem ac iecur, nonnullis etiam neruos. Iam corpus etiam auget frigidum vi-num, & author id extenuare vult. Ni-ſi fortaſſis fuerit aliter ſcriptum, & ſit lapſus librarius. (Nam talia exempla etiam hodie multa cernuntur) qui ꝓ, non omnino calidum ſcripſerit, non admodum frigidum. Etenią qui anhe-lantibus adhuc præbere alimentum

vult,corpore multis vaporibus opple to,volet etiam vini potione calidi magis illos replere. sed quia magnopere calidum non secus ac frigidum cogendo ventri atque contendẽdo sit, cauet istam fraudem. 13

Et semel tantum cibum sumere,supsedere balneis,duriter cubare, nudusq; obambulare,quod eius fieri potest.

Rectius diceret parum cibi sumere,quam semel tantum cibum sumere. Sunt enim, qui semel duntaxat cibum sumunt,& longe plus comedũt his,qui bis. At vero vt balneum corpus calfaciendo,maxime foris, ad digestionem refert, & digestorum appositionem:sic si non laues,contrarijs cõmodes. Iam durum cubile solicitat corpus,comprimit,constringitque: itaque eius in omnem partem incrementum interpellat. Eadem ratione nuda deambulatio omneis ad cutem attinentes parteis refrigerat, tum vero in altum & viscere calorem impellit, vt

probe quidem concoquantur cibi: cæterum quo minus quoquo versuз permeent, obstet. 14

Contrà qui ex tenuibus crassiores volunt euadere, omnia hi contrà ac illi instituere debent, nec ieiuni quenquam laborem subire.

Contraria illarum, quæ obesis præscribebantur, hæc sunt: non anhelantes sumere cibum, sed vbi iam secundum naturam respirauerint neq; semel tantum cibum sumere, verum iterum aut etiam ter comesse. Item non abstinebit balneo, sed lauabit bis vt tamen semper tempus a cibo, secundo balneo tribuat, interim etiam primo. Ita exercitationes quoq; breues & remissas obibit, easque a cibo. Eadem ratione molliter cubare, nec nudos in aere versari his conducit. Quæ caussa est, cur Athletæ quasdam instituant ijs, quibus parare corpus student, exercitationes, quæ leui contactu, & corporis vmbratili obeuntur pugna, ϖρο

σάπτεσθαι & σωματομαχεῖν illi vocat, vitantes, ne nudo eos corpore exercitent, nec complexu. Contra quos extenuatos volunt, celeri exercitatione, ac citra primũ complexum exercitant. 15

Vomitiones sunt & ventris ablutiones in hunc modum vsurpandæ. Sex brumalibus mensibus uomendum: quia id tempus æstiuo ē pituitosius: & morbi caput tentant. & regionem supra præcordia. At æstus vbi vigeant, vtendum ablutionibus. Hoc *enim torridũ tempus est, & corpus biliosius, & grauitates lumbos. & genua afficiunt, calorq; vrget, præterea vrgent ventrem tormina. Quare corpus & quæ efferuntur, deorsum ab his locis subducenda sunt.*

Quas vocet ablutiones, ex ijs quæ sequuntur author ostendit. Hæc enim dicit, quæ ex lacte conficiuntur, & ex ciceribus decoctam aquam, muriam

& aquam marinam. Nam distant ab his purgantia medicamenta, quæ totum corpus vacuant. Quare vt balneatores abluere se balneas dicunt, cum ab illarum lapidibus cœnum abstergunt, & sordes. Ita ventris & intestinorum ablutiones pituitam eorum & bilem abluunt. Quando igitur hyeme generatur in ventre pituita, author nobis est, vt pituitam vomitionibus expurgemus. Et bilem æstate innatantem, retrahamus deorsum. Veruntamen vniuersum corpus si purgare instituas, æstate ventre superiore, hyeme inferiore purgabis: vt est in Aphorismis relatum. (Nam quæ in præsenti abũdant, his medetur purgatio, si per loca, quo vergunt, purgationem instituas. Siquidem ducenda sunt, quo inclinant per loca accommodata. At q̃bus ne augeãtur, velis obsistere, per contraria loca retrahere debes.) 16

Administrentur ablutiones corpulentioribus, & humidioribus salsiores,

& tenuiores: Siccioribus, gracilioribus, & imbecillioribus pinguiores, & crassiores. Ablutiones pingues, & crassæ sunt quæ ex lacte conficiuntur, & ex ciceribus aqua decocta, & id genus alijs. Tenues vero, & salsæ, brassica, & aqua marina, & quæ eiusmodi sunt.

Quæ magis incidunt, corpulentioribus iubet præberi, quod pituitosiores hi sint: leniora gracilibus, nam sunt hi biliosiores. At vero quæ sint materiæ vtrorumque, ipse subijcit. quæ quia interpretem non requirunt, ideo ijs prætéritis, ad proxima me conuerto. 17

Vomitiones autem hoc modo facies: Homines obesi, ieiuni vomant, currendo aut celeriter eundo meridie.

Vult crassis, qui vomituri sunt, corpus excalfactū: vt succi pituitosi, quo plurimo crassi abundant, liquescant. Quinetiam omnia reserantur vasa, &

angusti meatus hac maxime ratione rarescunt. Faciunt autem hæc omnia ad facilem & minime molestum vomitum. 18

Sit hysopi quartarius contriti in cōgio aquæ: quem ebibat, acetum effundens, & sal aspergens, quo sit iucundissimum.

Incidentem esse potionem velle illum, & qua de caussa, non est obscurum. Nam homines crassi quandoquidem hmorum sunt pleni prorsus crassorum, & frigidorum, eorumq; nonnullorum lentorum, ideo potionem eorum discutientem vult esse. Cæterum quem potionis, quam præscribit, modum propinet, non habeo exacte dicere: quod mensura, quem Χοῖα vocant, nos congium reddimus, non sit apud omneis eiusdem amplitudinis. Si atticum imperat bibere, non mihi ille mos placet, multum enim esse videtur mihi. Erat tamen maioribus in more, si quando vel lactis sero, vel eiusmo

di ablutione vtendum statuissent, magna copia offerre. 19

Bibat tardius primum, deinde celerius.

Nam a primo si affatim ebibisset, continuo vomeret prius, quam omne ebibisset, atque succos in ventre cõtentos absterisisset, quæs cum vna effunderentur, quos primæ venæ habẽt. Sin autem, primo lentius, postea omnino bibat largius, ea ratione fiat, vt mediocri temponere continere possit, atque in tempore impetum ad vomitum capiet, quod tandem magis affatim bibat. 20

Graciliores, & imbecilliores a cibo vomitionem euocent hunc in modum. Calida loti præbibant meri heminam, mox varios cibos ingerant, nec inter comedendum bibant, nec a cibo sed contineant se, dum quatuor stadia quis progrediatur. Deinde illis in po-

tum triplex vinum miſcebis, auſterum, dulce, & acidum: primum meracius, et paulatim, tractimque; deinde dilutius, celerius, & affatim.

Calida lotum, præbibere iubet poculum meracius, hac vt coniicimus, inductus ratione. Calido balneo totum corpus calfit, humores funduntur, vaſa relaxantur. Quæ etiam vinũ meracius præſtat, eademq; opera viribus robur conciliat, cuius habere rationem in gracilibus maximam videtur. Mox, inquit, omnis generis cibos ingerant. cuius non eandem omnes rationem, qui hunc librum ſunt interpretati, ſcripſerunt. Nam quibuſdam illorum, varios cibos offerre videtur, quod inter ſeſe mutuo diſſidentes, minori negotio vomitum cieant. Alijs, quo plus ingerant. Nam ſimplices, & vnius generis mox ſaturant. Præterea, non illis concedit ſtatim bibere, vt cibi mox ne innatent, quod cauet. Et ne iſtud accidat, tempus etiam conſtituit

interea, quod commorentur, nutritioni sufficiens. Ipsumque adeo tempus pronuntiauit, dum quatuor stadia qs progrediatur. Quę post quam ita præ præcesserint, dat bibere vina tria, quæ inter se sunt diuersis qualitatibus. Naз ex his vinis hoc esse austerum vult, illud dulce, aliud acidum. Sed hoc etiã loco caussam reticuit, quam ob rem id præscribat. Qui eius sententiam diuinant, dicunt austerum dare eum ob instrumentorum, per quæ vometur, robur: dulce, vt vomitum concitet, ad hæc quod fundat humores dulce vinum: acidum, vt abstergat, quæ ventri adherent. Potuit & cibos illis præscripsisse diuersarum qualitatum, vt hi ventrem confirment, illi vomitum iritent, alij succos abstergãt impactos. Verum quod frequenter in sodalium meorum & amicorum cæterorum cõgressibus dico, non tacebo hoc loco. Non paruum esse istorum delictum censeo, qui rationalem sectam venditant: qui omissa ratione eorum, quæ

dictant, pronuntiant, tanquam edicta regia. Nam multo erat satius ipsũ libri scriptorem, singulorum præceptorum vim exprimere: vt fecit Hippocrates in libro de Ratione Victus in morbis acutis, vbi de Ptisana loquitur. (Nam viscositas eius lænis, blanda, continua, lubrica, & modice laxa est, sitim arcet, & vbi ablutione opus est, facile descendit, non astringit, non vellicat grauiter, neq; in ventriculo intumescit.) Similiter de aqua mulsa, vino, aceto mulso, & balneis scribit. Vnde initium habemus viæ, qua nonnulla ab scriptore omissa, quæ eius sententiæ sunt consentanea, adijciamus. Et nunc quidem cum alia protulit, non addita caussa, tum cur bibendum sit vinum primum meracius & paulatim & tractim: deinde dilutius, celerius, atq; affatim: cogimur nos mentem eius coniectare, qua scripsit: Est vero cum omnis alioqui ambigua coniectura, tum maxime, vbi hominis sententia etiamnum ignoratur. Nam dilutius bi

bere vinum, celerius, & affatim, de his, qui cupiunt vomere, non ab re videatur dictum: quando illis qui retinere volunt, & concoquere alimentum, cõtraria conferunt, meracius, paulatim, ac tractim. Quare autem, quæ retentioni sunt congrua, plane hæc offerat prima iamiam vomituris, non habeo, quid probabile adferam. Fortassis huius libri authori non alienum visum est, quod interpretibus nonnullis probatur. Quando hoc illi propositum est, vt vires hominum gracilium, quibus hæc dictat, ne prosternat, ideo præter cætera eas confirmat, ac mox ad cientia vomitum progreditur. Veruntamen ad vires constituendas tempus, quod a cibo sumpto dabatur, satis erat. Aliud alij, vt dixi, videtur non tamen numerandum vt necessarium, quod demonstrationibus stabilitur firmis. 21

Quis consueuit bis mense vomere, rectius ille binis deinceps diebus vo=

mat, quam decimo quinto quoq; die. Alÿ plane contra faciunt.

Et huius quoq; oportebat rationẽ scriptorem cum primis adiungere, quã do indistincte dixit de vomẽtibus bis quoque mense. Video enim esse, qui vacuationis gratia vomant: vt alios, qui vnum diem mense ieiunent. Et quosdam, qui humorem hunc ventri impactum, aut viscidum, aut crassum expurgant. Sed nihil tamẽ caussæ est, quin interposito spatio ista faciamus, non continuis duobus diebus. 22

Qui facile cibos reuomunt, aut quibus est aluus astrictior, omnibus conuenit his crebro die cibum sumere, & escis vti variÿ, at opsoniÿs varie instructis, vina item duplicia bibere vel triplicia. At qui cibos non reÿciunt vomitu, vel aluo sunt præditi sana, his ex vsu est, vt faciant contra ac illi.

Qui ventrem abstergere, aut vo-

uersum corpus vacuare modice volũt, his confert cibos euomere. Atq; hos sę pius vult cibum sumere, eumq; variũ, & diuersa vina bibere. Contra, eos qui volunt vomere, ventresq; habent plus æquo humidos, vt quærant sisti, hos nec frequenter comedere, & varijs cibis & vinis abstinere. Nam semel cibũ capere, & eum simplicem, vinum itē vnum bibere, interest ad hoc, vt venter illa & rętineat & concoquat. Contraria vero ęgrius tum concoquuntur, tum in ventre commorantur. Et pro ciborum qualitate: & ordine sumendi, aut innatare illos, aut descendere per aluum contingit. 23

Infantes diu sunt calida lauandi, ijsque vinum dilutum datare, quod prorsus tamen frigidum non sit, idque propinandum, quod minime ventrem attollat, & flatum creet. Atque hæc facienda sunt, quo minus tententur conuulsionibus, ipsique crescant, & melioris co-

loris fiant.

Quo hæc dicta victus ratio spectet, ipse exposuit. Etenim vt minus, inquit, tentent conuulsiones, ipsiq; crescant, & melioris coloris fiant. Nam calida qui multo pueri tempore lauãtur, molles permanent : id quod conuulsionibus resistit. Nam conuulsiones ipse Hippocrates frequẽtiores esse dicit corporibus contentis, quam remissis & laxis. Tum mollia corpora augescunt, quod in omnem partem facilius intẽdantur. Atqui quæ a conuulsionibus libera sunt, probeq; adolescunt, his totum esse habitum salubrem, id latet neminem. Ergo id ipse vno insigni prodidit non contemnendo, coloris. Et vero etiam vinum hos dilutum iubet bibere, nolens eos nimium calescere, idq; adeo quod non raro laborent conuulsione, quod quidem neruorum imbecillitati & voracitati acceptum referunt. Ideoq; vinum ijs non frigidum imperat. Atq; vinum quod sit minime flatuosum, omnibus iuxta, nedum so-

lis infantibus commodat. 24

Mulieribus ratio victus esse siccior debet. commodiores enim sunt ibi sicci mollitiei carnis: item potiones meraciores referunt plus ad secundas, fœcunditatemque.

Mulieribus ficciorem rationem victus præscripsit: quæ qualis sit, ipse subijcit. Cæterum hæc opinio auctoris controuersa est. Etenim si mulieribus esse humidis præter naturam sit, vt in intemperatis naturis, & oppressis humido morbo, recte illas siccaret. Iam cum eis hoc si naturale, tuendum est: nisi quando salubrem mediocritatem excedat. Sed illud nos etiam in viris spectamus. Namq; & his natiuum est mulieribus esse ficcioribus, qui vbi iustam siccitatem superent, ibi eorum intemperiem contrarijs corrigimus 25

Qui exercitantur, hyeme his conuenit currere, & luctari. æstate luctari quidem parum: currere vero haud qua

quam : ſed deambulare multum in frigore.

Exercitationem differentias, quæ anni temporibus ſunt peculiares : docet: quę hyeme calfacere valent & exiccare:æſtate,contra. 26

Qui curſu defatigantur, his eſt luctandum. Qui vero defatigantur luctando, cucurrendo his eſt. Nam ita laborans partem corporis laſſitudini opportunam, calidam conſeruet, ſimulq; maxime recreet.

Si ita omnia medici dogmatici conſcriberent, non ſit verborum fundendorum locus interpretibus relictus. Id autem dico ſi addita ſit cauſſa, cur ita nos agere iubet: id quod fecit hoc loco Polybus. 27

Si eos, qui exercitãtur maxime, alui profluuia arripiant, ac excrementa cibum referant, ſintq; cruda, de exercitationibus detrahere debent, non minus

tertiam partem, & de cibis dimidiam. Constat enim non valere ventriculum acervum ingestorum ciborum omnem calfacere. Sit his cibus panis, quam potest fieri maxime coctus, in vino intritus: potus quam paucissimus & temperatissimus, caueantque a cibo deambulare. Hoc autem tempore semel tantum illis cibus sumendus est. nam hoc modo ventriculus maxime incalescat, ciboſque vincat. Porro modus hic alui profluuij corpora, quae carne sunt densiore, frequentior exercitat, vbi compellatur homo, quando ita est natura comparata, vesci carnibus. Venae siquidem constipatae cibos non suscipiunt assumptos,

Non videtur hic de exercitantibus sese gratia sanitatis loqui: sed de his, q munus aliquod obeunt gymnasticũ, vt non detur illis eius omnino abiiciẽdi facultas, aut admodum multum re

mittendi. Propterea de illis detrahit, de exercitatione tertiam partem, de cibis dimidiam. Nam hactenus sperat cibũ superaturos, vt non iam aut cruditate laborent, aut alui profluuio. Cæterum hic quoq; suo officio functus ẽ, quod eorum adscripserit rationem, qua adductus, hæc ipsa & quæ his sunt dicta ta, præscripserit. Nam modus, inquit, hic alui profluui, hos qui carne sunt cõpactiore, capit, cum vesci carnibus cogantur. Vbi de gymnasticis verba se facere significauit: hos etenim esse carnes cogunt. Ac subdit: Venæ constipatæ cibos non suscipiunt assumptos. Quod obscure dixit. quare interpretes putare compulsi sunt, constipatas eum dicere, pro induratis, & quæ ægre intenduntur, vt non excipiant alimentum: quod denotari aiunt ex hoc, cibos non suscipiunt. Sed istud digestionem citius, quam lædere concoctionem consueuit, vt excernant illi humida quidem, at non cruda tamen. Atqui dixit ante, cruda hos, & quæ

cibum referrent, deijcere. Verum quã-
do adscripsit rationem, qua fretus ea
consuluit, quæ dictauit, & etiamnum
tenemur implicati, quid in ijs oratio-
nibus fieri existimabimus, quibus
caussam, quare facere illa nos velit
non adscripsit? Equidem nisi de his,
carne qui sunt compacta, adscribe-
ret, hærere plane me ingenue faterer,
vt in multis alijs, in quibus cum nihil
eiusmodi adscripserit author, audacis-
simi isti interpretes quod in mentem
venit, pronuntiant. Iam quia eorum
qui compacta sunt carne, meminit,
quo commentarentur illi quoque,
quod vtile esset de ijs naturis, ansam
præbuit: Hi enim citissime plenitu-
dinem aceruant, quod non satis ha-
litum digerant. Vnde fit, vt cum con
sistat digestio, prorsus humida red-
dantur excrementa: Interdum non
humida solum, sed & tenuia, & præ-
ter cæteros in voracibus. Nam cum
ex deglutitis aliquid in corpus diduci
tur, residua promptius venter persi-

cit. At vero cum ciborum in eo per-
maneat aceruus, si quando eum de-
grauent, semel deijcit prius vniuersos,
quam sint concocti. Potuit etiam
per venarum duritiam, quia intendi
multum non poterant, digestio impe
diri alimenti. Verum earum naturam,
quo pacto haberi potuit ratio, scribe
re ipsum oportebat, instituto contra-
rio. Siquidem totius habitus sunt pro
posita, raritas & mollities; quæ mol-
li frictione, & multa pinguedine in so
lijs fiunt. Hic vero symptomatibus im
moratur, ac eorum negligit interim ve
luti radicem resecare. Iam in proposi-
ta oratione istud quoque dixit: con-
stat enim non valere ventriculum cõ
calfacere. Atqui si vere incusauit ha-
uit habitus spissitudinem, & venas ci-
bum non suscipientes, iniuste de ven-
triculo conqueritur. Quod si hic eum
quis vera dixisse admittat, sequentem
etiam victus rationem recte esse præ-
scriptam, caussám non dicat. Panem
percoctum, potum temperatū, & pau

ciorem, semel cibum sumendum, nec cibo deambulandum. 28

Est hæc quidem præceps natura, & in partem vertitur vtrã q;, parumq; diu viget bonus habitus in eiuscemodi corporibus.

Bonum habitum appellauit, compactam carnem habentium naturam quasi celeriter variantem. Itaq; subnectit: & in partem vertitur vtranq;, hoc est ad bonum habitum, & contrariuz. Præterea addit: Parumque diu viget bonus habitus in eiuscemodi corporibus. Nam in commentarijs in Aphorismos ostendimus, bonum exercitatorum habitum, præter sanguinis exundantiam & carnis, robur conseruare naturalium facultatum. Sed vt illic summam habitus bonitatem esse ostẽdimus lubricam, quæ non cito rara corpora consequuntur: ita in his, qui corpore sunt compacto, posteaquam velocissime, propter difficilem halitus digestionem his generatur, cogiturq; sci-

licet eueſtigio euerti:ſubito oritur,abo leturque. 29

Habitus rariores,et hirſutiores carnium eſum magis ferunt & labores. Suntquę his boni habitus diuturniores.

Corpora hirſutiora cutem obtinent rariorem,itemque genus carnoſum,vt in libris de temperamentis didicimus. Quare hæc merito ſane commodius ait eſum carnium ferre, vt quæ difflentur: & labores, quod minus ſint laſſitudinibus obnoxia, id quod etiam in libris de tuenda ſanitate traditum eſt. Quod ſi hæc,& bonos habitus habebunt conſtantiores,vt quæ non continuo ad ſummum aſpirent. 30

Ac qui cibos poſtridie eructant, ſi ſi præcordia his eleuentur vt cibis non percoctis, diuturnior ijs ſomnus prodeſt:verum horum corpora ad alium laborem ſunt adigenda. Vinum bibant meracios,& largius,cibi vero minus ſu

mant hoc tempore. Liquet enim præ imbecillitate, & frigore ventrem non esse ciborũ multitudini parẽ concoquendæ.

Laudo hic eum, quod fini adiecerit, liquet enim præ imbecillitate & frigore ventrem non esse ciborum multitudini parem concoquendæ. Nam quasi ad id respiciens, eum studet calfacere, eaque gratia longiorem somnum ijs consulit, item exercitationem, atque vinum bibere, & meracius, & copiosius: præterea, id temporis minus sumere cibi, quo ijs contigit cruditate laborare. Nam cætero quidem si exercitent sese & agitent, vinumque, vt diximus, bibant, nihil est, quod ciborum mediocrem copiam imminuant. 31

Quos sitis infestat, cibos hi & labores minuant, ac vinum aquosum bibant idq; quam frigidissimum.

Hic expressa est ita calidarum naturarum nota. In sexto libro morbornm popularium his verbis. (Calidæ natu

ræ frigidæ potio conuenit, & quiescere.) Vt enim appellauit corporis temperamentum, subiunxit rationem victus: quam, qui ita sunt affecti, requirunt. Caput autem eius est, refrigeriū. Potissima in hac diætæ summa sunt, aquæ potio, & vacatio exercitationis. Hoc loco quiescere aliter expressit dicens, & labores minuant. Et pro frigidę potione scripsit, ac vinum aquosum bibant, & quam frigidissimum. Mihi vero rectius hic præcipere videtur: qđ potio diluta & frigida cum refrigeret, tum præterea vini obtineat commoditates. 32

Quibus viscera ab exercitatione vel alio itinere dolent, his requiescere ieiunis confert. Potus sit parcissimus, qui corpus ingressus cieat quam plurimam vrinam: vt ne venæ, quæ visceribus sunt intexæ, contendantur plenæ. Nam phymata hinc, & febres generantur.

Omnia hæc præcepta in lucubra-

tione de sanitate tuenda abunde tradidimus: & nunc memoriæ caussa, vt in superioribus, ita hoc loco exponemus. Multis enim quamuis febre liberis dolores in visceribus oboriuntur, potissimum in iocinore, vbi a cibo se exercitauerint, vel lauerint. Cuius caussa angustia est visceris transitus, ascendentiumq; crassitudo humorum. Etenim inclusi, & resistentes in venarum strictis finibus, qua sanguis ex simis iocinoris partibus transmeat in cauas, tum transitum obsepiunt, tum venas intendũt, quæ in sima sunt iocinoris regione. Quas ita affectas dolores citra febrez excipiunt. Hi sopiendi id temporis sunt, quo infestant: ac hauriendum ijs aliquid, vrinaz quod moueat, & iecur reserat. Quibus nisi vrina eliciatur, his occasionibus succedunt phymata & febres. 33

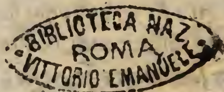
Quem morbi corripiunt a cerebro profecti, huius primum torpedo caput tenet, vrinamq; reddit frequentem, ac

alijs affligitur, quæ in ſtranguria ſolent euenire. Hũc illud dies viginti moleſtat. Et de naribus ſi fluat, ant auribus aqua vel muccus; a morbo vindicatur, & quieſcit ſtranguria. Vrinam autem abſq; dolore multam reddit & albam: dum diem vigeſimum ſuperauerit, & capitis dolor relinquit hominem: cæterum oculos intendentem ſplendor illum fugit. At viri eſt, qui facultate eſt præditus ratiocinandi, homini tanti, nihil atq; ſanitatem eſſe, noſſe de ſuo conſilio morbis eſſe præſto.

Merito habuerunt hanc orationem ſuſpectam. Nonnulli etiam ſemel dãnarunt, non eſſe Polybi, & multo minus Hippocrati. Nam orationis omnino non conſtat initium, volens cerebri morbos torpedinem inducere & ſtranguriam. Quæ tamen oratio, vel ſi putet quis, non cunctos eum cere-

bri taleis morbos constituere, sed eos solos, quos fluens de naribus, & auribus muccus & aqua depellit, haud est vera. Neq; enim semper ita rem se habere, neq; frequenter apparet.

LIBRI DE SALVBRI VICtus Ratione cum Galeni commentario, Hermanno Cruserio Campensi interprete. FINIS.

Venetijs per. D. Bernardinum Stagninum. M.D.XXXVII.

